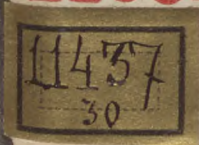

J. HERGESHEIMER

Φ140
4.
merített rózsá

11. 737 / 30

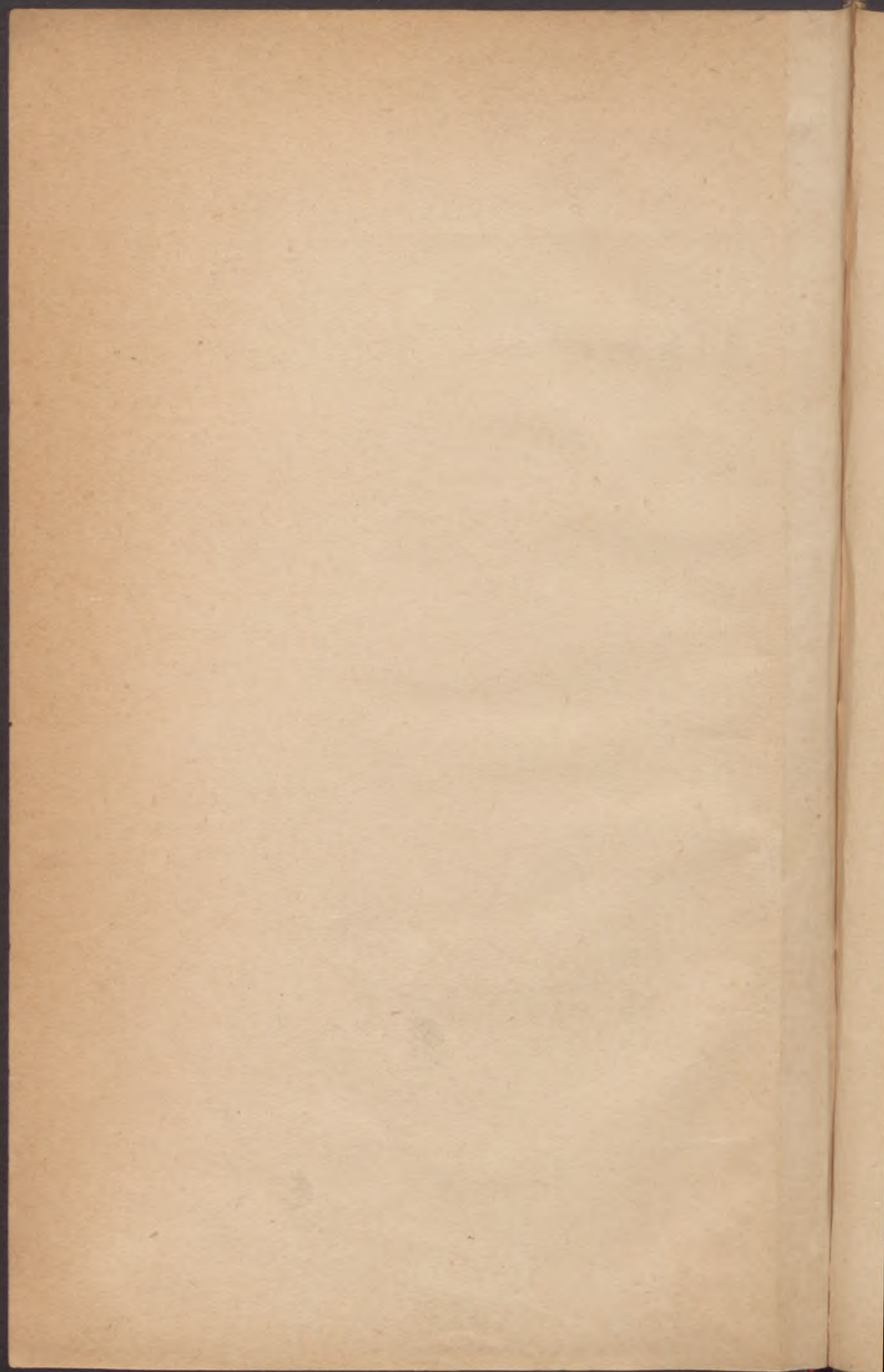
tenyves

PANTHEON

March 11th 1908

WATSON

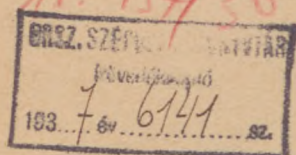
J. H E R G E S H E I M E R

MERITETT RÓZSA

FORDITOTTA: NÉMETH ANDOR

P A N T H E O N K I A D Á S

Az eredeti angol kiadás címe :
„THE FOOLSCAP ROSE“

Schinkovits és Társai nyomdája, Lovag-u. 20

A P A P I R M A L O M

A béreslány

A béreslány ki ött a sodrából s rászólt Wigtonnéra, hogy ne zavarja. A béreslányt Mrs. Wigton vette fel. Beerbower Matildnak hívták és nagyon önfejlő volt. Módjában állt — semmi sem kötötte Wigtonékhoz. Nem volt írásbeli szerződés közöttük, mely megszabta volna, hogy mennyi ideig kell szolgálnia, szabad volt, mint a madár. Apja — ennek már öbb mint egy esztendeje — egyszerűen megkérdezte tőle, volna-e kedve elszegődni Mrs. Wigtonhoz, Calnba. Caln a Philadelfiából Lancasterbe vezető országúton feküdt, a két város között, tömérdek látnivaloval. Beerbowerék farmja tiz mérföldnyire volt az országúttól. Matild a farmon, a gazdaságon kívül soha nem látott egyebet. Beerbower Johnnak és Hanna feleségének tizennégy gyereke volt, s kilenc a farmon élt közülük — nem szorultak Matild munkaerejére. Wigtonék havi hat dollárt fizettek Matildnak, ez jól jött nekik.

Tizenhét éves, tagbaszakadt lány volt, széles keblekkel, csipőkkel, izmos combokkal. Meztláb járt. Csinos, halványzöld-petytyes kartónruhája volt, vastag barna kötényes csipője körül. Hangja kellemes és erős volt — most is dalolt, s közben a koramájusi hajnal egyre fényesebbé tette körülötte a világot. Az udvari kemence előtt guggolt és egy tálravaló sós aprósüteményt nézegetett, amit most szedett ki a sütőből.

Háttal állt a háznak. A kemence mögött volt a füstölőkamra. Az udvar balsarkában álló pajtában a tejtermékeket dolgozták fel; az udvar jobbsarkát téglából épült istálló foglalta el. A kemence nem fűlt túlságosan, nem kellett félnie, hogy a tésztája odaég. A konyha ajtaja előtt orgona illatozott, a tejpince és az istálló között cseresznyefák virultak, hófehér szin pompában.

Matild betette a kemence ajtaját és — agyagtállal a kezében — visszament a füstölőbe. Alig nyitotta ki az ajtót, orrfacsaró szag nyomta el az orgonák illatát. Matild nem állta meg köhögés nélkül a fülledt, szűk kamrában. Hatalmas oldalasok, ingerlő sonkák, szalonnák lógtak az alacsony mennyezetről. Levett a polcról egy fél füstölt halat. Ennyi volt csak, de sebj, hallotta a halkereskedő kürtjét, amivel jelezte, hogy friss árúja van. Matild visszabandukolt a konyhába. Az erős nap-sütés, az üde levegő, valami bizonytalan boldogságérzettel töltötte el. Két vörösbegy hintázott egy orgonabokron. A sűrű pázsítot kakukfű verte fel. Minden szín lángolt. A vörös téglafalhoz tapadó folyondár halványzölden világított.

Ábrándos hangulata azonnal elmúlt, ahogy a konyhába lépett. Sebbel-lobbal hozzálatott a reggeli elkészítéséhez. Füstölt hal — számolgatta — lágytojás, hideg csirke, kocsonya, alma, vaj, kávé. Ujra megállapította, hogy gyenge reggeli. Ott-hon, a farmon, ahol reggelenként — egyebek mellett — sült hús, sajt, kolbászfélék és lepények kerültek az asztalra, aligha érték volna be vele. De legalább nem volt sok do. ga. Wigtonéknál különben sem kel-

lett törnie magát. Ha megvolt a reggeli és elmosogatta az edényt, az ebéden kívül nem igen maradt egyéb teendője; kivéve a hét elejét, amikor mosott-vasalt, kenyeret dagasztott, húst füstölt. Délután vaját köpült, reggel és este megfejte a teheneket, azonfelül vacsorát kellett készítenie.

A konyha tágas volt, az épület egyik oldalától a másikig húzódott, mindkét végében nagy ablakkal. A tűzhely a hátsó végében állt. Kőből volt rakva, három fazéklyukkal; a konyhaedények részben a falon sárgállottak, részben a tűzhely körüli polcokon. Matild fölélesztette a tüzet és föltette a kávésfazekat. A füstölt halat serpenyőben a rostra helyezte, amit a lángok, szabadon nyaldostak aztán átment a tejpincébe tejért. Mire vidáman dudorászva visszajött, a konyhában találta Mrs. Wigton.

— Szólitottam magát — mondta Mrs. Wigton.

— Hallottam, — felelte Matild — Nem szakíthatom magam kétfelé. Kivált mikor sütök.

Hátat fordított Mrs. Wigtonnak és szemügyre vette a reggelizőasztalt. Kockás, vörös asztalkendővel volt leterítve s rengeteg tányérral, kistányérral, csészével, apróbb-nagyobb kancsóval kirakva. Tizenöt szék állt körülötte. Abigál, Wigtonék legidősebb leánya, férjezett Millerné, három gyermekével náluk hált az éjszaka. „Abigál elrontotta a gyomrát”, mondotta Wigtonné, „darát kellene neki adni reggelire, tejben”. Előbb is megmondhatta volna, jegyezte meg Matild, most odaállhatok főzni. Wigton Hazael is megjelent és mély, szigorú hangon jó reggelt kívánt.

Nem volt megfélemlítő jelenség, de nagyon tudott tekintélyt tartani. Matild azt állította, hogy hatalmas orrával és könnyörtelenül kék tekintetével semmisíti meg környezetét. Meg a ruházkodásával. Régi divat szerint öltözködött. Mr. Wigton megvette a francia divatot majmoló pantallót, és térdnadrágot hordott, ami már erősen divatját múlta. Fecskefarkú zöld frakkján ezüstgombok villogtak, gallérja a füléig ért, befont haja hátát verdeste, csimbókja fekete szalaggal volt átkötve. Magas, fehér cilindert viselt.

Matild örült, hogy Mr. Wigton nem kell a kávéval váratnia. Mindig nagyon vigyázott, hogy kész legyen a kávé, mire lejön. Wigton pontosan negyed hétkor jelent meg. Minden reggel ugyanabban az időben itta meg a kávéját — cukorral, tej nélkül — aztán felkapaszkodott a Brandywine roadra, majd balra fordult s ment a malmába. A papírmalomban dolgozó családtagok hétköznap — télen-nyáron egyaránt — négy óra-
kor mentek el hazulról; nem kaptak kávé. Számukra tej és könnyű sör volt kikészítve csuprokban a konyhába. Ez Killen Mihálynak, a tanoncnak teendője volt. Matild szerencséjére a család legtöbb tagja már házon kívül tevénykedett, mialatt ő a reggelivel foglalatoskodott, különben megbolondították volna türelmetlenségükkal. Hazael állva itta ki a kávéját, aztán fejébe nyomta a fehér cilindert. Mielőtt elment, szokása szerint megcsókolta feleségét. Az mélyen elpirult, mint máskor is.

— Mára halat pácolok, ha olcsón adják — mondta Matild Mrs. Wigtonnak.
— Ez már csak maradék.

— Nem akartam Abigált felkölteni, amíg nem kész a reggeli — mondta Mrs. Wigton. — A gyerekeket átvittem a szobába, megigérték, hogy csendesek lesznek.

Matild később odaszólt, hogy lehívhatja Millernét. — Fél hét múlt — tette hozzá. Leemelt a falról egy kis póstatrombitát, mely kampósszegen lógott ott, kiállt vele a konyha ajtaja elé, két hosszan bűgő hangot hallatott, aztán vörös arccal visszajött.

— Nem irigylem Gábor arkangyalt — jegyezte meg, — mikor majd meg kell fűjnia a végítélet harsonáját. — És nagyot húzott a sörből, hogy felfrissitse torkát.

* * *

Wigton Hazael rendületlenül a szabályos úton ment fel a Brandiwyne roadra, mikor a malmába indult. A Wigton-ház és a malom között üres telkek feküdtek; a család többi tagja a ház mögött rövidebb utat taposott ki a malom felé, a sűrű fűbe. Alig hangzott el a reggelihez szólító trombitaszó, már jöttek kettesével-hármasával a családtagok. Gilliam és Dániel, Hazael két legidősebb fia állított be először. Gilliam huszonnégy éves volt. Szigorú kék szemével és duzzadt orrával apjára emlékeztetett. Poulter Aurorával, a calni őrlőmalom tulajdonosának leányával járt jegyben; de mivel Aurora még a tizenkettedik évét sem töltötte be, Poulterék felküldték Wigton Elyziával Mrs. Kinder yellowspringi nevelőintézetébe. Ráér két esztendő múlva megesküdni Gilliammal, gondolták. Daniel lenoszóke hajával, sötétbarna szemével és tagbaszakadt alakjával inkább anyjára emlé-

keztetett. Észjárása és viselkedése kissé lomha volt, de megnyerő. Szeretett csinosan öltözködni. Fekete posztópantallót hordott, fekete bőrcipőt, sárga mellényt és barna flanellzekét. Nyakkendőt nem viselt. Aztán Rosanna állított be, Pyranus és Seneca fivéreivel. Rosanna tizenkét éves, sugárzó tekintetű, életre való gyermek volt, puha, fehér, rövidujju, magasderekú muszlin-ruháskában, erősen kivágott piros gyerekcipellőben. A tízéves Pyranus ugyancsak jól sikerült gyerek volt, sőt bizonyos tekintetben túl jól sikerült, mert megvetette a korához illő könnyű sört s máris erőteljesebb italokra kapott. Szabad óráiban, amikkel bőven rendelkezett, a postakocsik izgalmas érkezésében és indulásában gyönyörködött és a kocsisokkal komázott.

A nyolcéves Seneca mindenben ellentéte volt. Karcsú, finom jelenség volt, élénk képzelőtehetséggel megáldva, amit családja élhetségtelenségnek tekintett. Pyranus nyíltan kijelentette, hogy gyávának tartja Senecát. Utánuk Killen Mihály állított be, az inas. Egy évvel volt idősebb Senecánál. Lancsteri quaker-család sarja volt s már kilencéves korában jelét adta hitbuzgalmának; könnyű volt megjósolni róla, hogy valamikor nagy szerepe lesz majd egyházközségében. Gyönyörű fekete szemei voltak és szellemes ajkai. Száraz, csipős megjegyzéseit Wigton Hazael is méltányolta. Most Millerné három kicsije és a hatéves Rebeka, Wigtonék legkisebb csemetéje rontott be a konyhába, Abigáltól követve.

Abigál csinos volt, de sápadt arcán meglátszott, hogy elrontotta gyomrát. Csi-pogó hangja panasszal volt tele.

Utoljára Wigton Hazael jelentkezett, Tamás fivérével. Hazael az asztalfőre ült, Zsófiával, a feleségével szemben. Matild Wigtonné mellett ült, a tűzhelyhez legközelebb eső sarokban, Dániel mellett. Matild hirtelen felsikoltott s teljes erejéből képen teremtette Dánielt. Dániel röhögött. Apja szigorúan rászólt, mire elhallgatott.

— Miféle viselkedés ez? — vonta felelősségre Matildot.

— Dániel rálépett otromba cipőjével a lábamra — védekezett magából kikeelve Matild.

— Én az ilyet nem hagyom szó nélkül, még akkor sem, ha véletlenül történt. — Hazael kérdőre vonta fiát, szántszándékkal taposott-e Matild lábára. A Wigtonok mind őszinték voltak. Dániel hallgatott.

— Már rég figyelmeztetni akartalak — fordult Wigton Hazael Matildhoz. — hogy huzzál cipőt, ha asztalhoz ülsz. Az illedelmesebb.

Wigton Tamás hatvanöt éves volt, hét évvel öregebb, mint Hazael fivére. Dús, koromfekete szakálla kiemelte beesett arcának sápadtságát. Mikor Paschall ezredes csapatával harcolt — résztvett a forradalomban — egy eltévedt golyó sebet ütött a torkán, s emiatt alig lehetett érteni a szavait. Mindenkinek kétszeresen kellett figyelnie, ha beszélni kezdett, és ez véget vetett Matild zsörtölődésének.

— A tavaszi esőzések elmúltak — kezdé —, a patak tisztul, nemsokára meríthetünk papírt. Csomagoló papírunk több van, mint kellene, hiába, sok volt az iszap. Találkoztam Townsend Lambornnal a Washington-házban; fenyegetődött, hogyha nem

szállítunk neki jobb papírost, Dering Henry-től szerzi be szükségletét, a *Calni Függetlenség* számára. Azt mondja, eleget figyelemzettett bennünket. A papírunk zölde, a publikum nem szereti.

— Dering papírosa se finomabb, — dohogott Hazael. — A mi patakunk se iszaposabb, mint a brandywinei — tette hozzá. — Az Ur egyformán kavarja a vizet emitt is, amott is.

— Az a baj — folytatta, — hogy Covode Zenas elhagyja magát, sárgaság emésztí. Annyi ereje sincs, hogy alaposan megszorítsa a prést, a papír nedvesen kerül a szárítóba. A végén még elviszi a kórság. Huszonkilenc esztendeje dolgozik a kezem alatt, 1790 óta. Együtt kezdtük, mikor a malmot üzembe helyeztem. Guire Ádám a rákövetkező nyáron lépett be. A legjobb kavará Pennsylvániában. Csak a kézzel gyártott papír az igazi — erősködött. — Azt semmi se múlja fölül. Angliában gépekkel gyártják, gőzzel szárítják, de abból sohase lesz használható papíros.

— Nekünk is van hollandink — jegyezte meg Dániel.

— Az más — mondta Hazael. — Az a néhány penge, amik a rongyokat szabdalják? Az még nem masina. A rongytépő lányok lopták a napot. Elég, ha kiválogatják, előkészítik az anyagot.

— Rongyok — motyogta Tamás. Az volt a szavajárása, hogy a rongy ezüstöt, aranyat ér. — Emlékszem, — folytatta — 1770 körül díjat tűztünk ki. Amelyik család tizezer font rongyot szedett össze az esztendőben, külön jutalmat kapott. Tíz dollárt. Második, harmadik díj is volt. Csen-

gős szekeret küldtünk a rongyokért. Ma-holnap minden szemétből papírt csinálnak. Gipszet kevernek az anyagba, megőrlik, úgy hányják bele a keverőbe, amennyi csak beléje fér.

Wigton Hazael arca elborúlt.

— Csak becsületes munkával boldogul az ember — szegezte le mélyen zengő hangján. — Jó anyaggal, jó munkával, lenvászonból, gyapjurongyból készült, lapenként szárogatott, levegős helyen kiteretgetett, kézzel csinált papírral. Azok a masinák olyan eszeveszetten forognak, hogy az embernek a lélekzete is eláll. Ha ránk-szabadítják őket, ölbe tehetjük a kezünket.

Tamással felkelt az asztaltól, s a gyalogúton visszamentek a malomba. A malomban dolgozó többi családtag a földeken kitaposott ösvényen ment vissza. Matild Millernével s annak három gyermekével, Wigtonnéval és Rebekával otthon maradt. Rebeka kivitte a kertbe a gyerekeket. Wigtonné ágyazni ment. Matild leszedte az asztalt, dézsát állított a csap alá, félig megtöltötte vízzel, a vassfazékban bugyborékoló forró vizet hozzáöntötte és elmosogatta az edényeket.

Az állami postakocsi kürtje mélán, dalamosan szólt az országút felől, elkeveredve Iddom William kádármester fakalapácsának tompán visszhangzó kopácsolásával.

Később — már jól benne járt a délutánban — Matild átment a tejpincébe. Az a patak fölé épült és ki volt kövezve. A szilkék és csuprok a vízben hűsöltek. Matild köpüt hozott magával, színültig megtöltötte tejszínnel, aztán, hogy a hiányt pótolja, lefölozta a csuprokat és a friss

tejszínt beleöntötte a megcsappant tejszínes edénybe. Mikor ezzel is elkészült, kiült a napra és erélyes, kemény mozdulatokkal, a bogárszemű Zsuzsáról szóló nótát dudorászva, köpülni kezdett. Gondolatok nem igen gyötörték, elégedett, egyszerű lélek volt. Ami a fejében megfordult, az olyan réveteg volt, mint a korareggeli hangulata. Álmodozásának háttérében a férjhezmenés kellemes gondolata parázslott. Nyilvánvaló, rövidesen férjhez fog menni. Unokabátyja, John már megkérte a kezét, de Peres Sámuel is, aki időnként átjött segíségnek a Beerbower-farmra, aztán visszament a maga földjére, valahova a Forge Roadon túl. Mindakettő megfelelt nagyjából Matildnak, de méginkább Bezellen Péter, a fiatal, cserzettképű szörmevadász, akiért minden lány törte magát. Péter határozottan tetszett neki, viszont Johnt és Sámuelet arravalóbbnak tartotta. Így nem lehetett tudni, mi lesz a dologból. A szerelmes vágyódás higgadt józansággal párosult Matildban.

A bogárszemű Zsuzsát már végigdalolta s éppen egy másik nótára gyújtott, amikor közeledett valaki, mire abbahagyta a dalozást. Wherry kapitány volt. Wherry kapitány túl volt a hatvanon, de olyan délcegen lépkedett, mint mikor Greene Nathanael zászlója alatt vonult harcba az angolok ellen. Mint rendesen, szürke térdnadrágban, selyemharisnyásan, simán feszülő kék frakkban jelent meg. Ezüst gombjai, cipőjének ezüst csattjai úgy ki voltak fényesítve, hogy csak úgy villogtak. Egyik kezében fehér köcsögkalapját tartotta, másikban sétapálcáját.

— Jóestét Matild, — kezdte mélyen meghajtva magát. — Jártomban-keltemben hangoztatom, hogy az a vaj legédesebb, amit kegyed köpül. Olyan friss, olyan illatos, mint magácska.

Matild harsányan elnevette magát. De menten megbánta. Miért mond ilyen furcsákat? S hogy meresztgeti a szemeit! A kapitány bement az istállóba, kihozott egy fejőszéket onnan és szorosan Matild mellé telepedett. Matild majd, hogy újra el nem nevette magát, olyan furcsán vette ki magát a kapitány a fejőszéken. Pedig a kapitány felettébb tiszteletreméltó személy volt és jelentős szerepet játszott Caln életében. Java erejében volt még, de nem dolgozott, nem fárasztotta magát. Vagyona nem indokolta a calniak előtt sajtóságos életmódját. Ők nem igen láttak pénzt, a pénz nem volt a szemükben döntő tényező. Kemény munkával, szorgalommal sem ke-restek sokat. De dolgoztak, a munka töltötte ki az életüket. A kapitánytól sem vették jó néven, hogy nem dolgozik; de jellemére és érdemeire való tekintettel megbocsátották neki, hogy ficsúraskodik.

Pedig vagyonának is volt szépséghibája. Mindenki tudta, hogy mialatt Nankin a királlyal verekedett, apja, Wherry Asabel ökröket szállított a király csapatainak s megszédte magát.

— A dalolás romlatlan szívre vall — mondta a kapitány.

Matild csak nevette magában. Már nehezebben ment a köpülés, mindjárt meglesz a vaj. Félretette a köpülőt és sebtében összevagdosta a konyhából magával hozott

főtt sárgarépat. A répadarabkákat vászonba csavarta és a köpülőbe facsarta levüket.

— Az őrlőmalom mellett lovagoltam el az imént. Láttam apját — folytatta a kapitány. — Poulter Richárddal, a molnárral beszélgetett. Pár nap múlva megjön Auróra és Wigton Elysia az iskolából.

Matild firtatva nézett a beszélő arcába, de a kapitány arca kifejezéstelen maradt. A Wigton családban nyíltan tárgyalták, hogy a kapitány el akarja venni Elysiát. Hát most meglesz a kézfogó, gondolta Matild. Elysia már eladó lány, nem úgy mint Auróra. Tizenöt éves. Ha csak Elysián mulik, meg is lesz a dolog. Ebben Matild egy percig sem kételkedett.

Elysia minden tekintetben elütött a családjától. Ennek feltűnő szépsége volt az oka. Nagy, barna szemei árvácskákra emlékeztettek. Haja olyan szőke volt, mint a napon szárított len. Alakja kifogástalan.

Hazael rajongott érte. Elysia ismerte apja gyengéjét és alaposan ki is használta. Például tizenöt éve ellenére még mindig iskolába járt, holott testvérei öt évvel fiatalabb korukban már kimaradtak onnan és a malomban dolgoztak. Elysia finomabban öltözködött, mint Abigal, vagy Rosanna, drágább szöveteket hordott, fehér cipőben járt, volt egy új smaragdzöld köpenye, zöld zsinórozással, bojtokkal és hozzávaló sapkával. Még csak ez hiányzott neki, gondolta Matild. Amúgy is folyton finnyáskodik s éppen olyan dologtalanul éli világát, mint Wherry kapitány.

— Elysia rendkívül művelt úrileányka — szögezte le a kapitány. — Franciául

tanul és a földgömböt is tudja forgatni. A vajköpüléshez persze nem ért — tette hozzá.

Matild sőt tört egy csuporba, kifacsarta a vajból az író, aztán ölbetett kézzel nézte a kapitányt. A kapitány meg őt. Aztán egyszerre megesett a szíve a kapitánynak: szegény, el fogja venni Wigton Elysiát! Vajat fogok köpülni neki, határozta el. Képes rá s boltban veszi majd a vajat. Matild háborgott, ha arra gondolt, milyen pazarló lesz Elysia.

— Némi műveltség előnyére válik a hölgyeknek — állította a kapitány, enyhén hangsúlyozva a némi szót. — Mégis az a véleményem, — folytatta — hogy a szívjószág mindennél többet ér. Annál nincs fontosabb, higgye el.

— Elysia nagyon szép — mondta Matild. — Le lehetne pingálni, betenni a divatlapba. Nem csoda, eleget cicomázza magát.

A kapitány kénytelen volt igazat adni Matildnak ebben, csak az erős kifejezést helytelenítette.

— Ne tekintse önhittségnek a helytelenítésemet — tette hozzá. — Az önhittség nyegleség. Mr. Jefferson hívei hozták divatba.

Wherry kapitány természetesen Washington híve volt és a federalisták pártját támogatta.

— A devalváció az átkos francia republikanizmus következménye. Ma minden jöttment sörfőző, szatócs, minden semmiházi papírpénzt bocsát ki. A Monroe kormány egyetlen érdeme, hogy megújította a Hamilton bankház koncesszióját. De bocsánat — felállt s kürtőkalapját meglengetve, meg-

hajtotta magát — ez a téma nem érdekli a hölgyeket.

Matild megvárta, míg a kapitány hibátlan szabású kék frakkjában peckesen eltűnik a ház sarka mögött. Olyan biztos mint ahogy élek, hogy ez a vén ember fűzi magát, állapította meg. Aztán kiment a fejéből a kapitány. Kiöblögette és megtörölgette a köpülőt, elrakta a friss vaját, visszament a konyhába. Abigál hazahajtatott Millerrel és a három gyerekkel Nantmealba. Csak tizenegyen maradtak vacsorára. Jobb szerette, ha többnek főzhet.

* * *

Másnap már korahajnalban nekilátott kalácsot sütni. Megint a bogárszemű Zsuzsát dudolta s erről eszébe jutott a kapitány. Wherry kapitány úriember. Killen Mihály lihegve esett be a konyhaajtón.

— Wigton úr azt izeni, tüstén jöjjön a malomba — hadarta vékonyka hangján. — Zenas megint rosszul van, nincs aki a prést csavarja. A tésasszony csináljon a reggelivel, amit akar. Lesz, ami lesz. Ég a dolog. A csermely tiszta, öt csomag papírnak kell kész lenni estére.

Matildot kellemes izgalom fogta el. Már volt rá eset, hogy segíteni hívták a malomba, és a színváltozás, a sok férfi, a papírgyártás, mély benyomást tett egyszerű, fogékony, érdeklődő szellemére.

Felhízta otromba cipőit s leszaladt a legrövidebb úton a malomba. A Brandywine Road tulsó oldalán volt, az ormótlan hid mögött, amely közvetlenül a malom bejáratánál szelte át a patakot. A malom

szürke kőépület volt, mely fölé faemeletet húztak, keskeny réseket hagyva a fenyő-deszkafalakban, hogy a levegő átjárhassa a papírszárításra szolgáló helyiséget. Balra kisebb kőépület állt, amelyet rövid, nyitott folyosó kötött össze a malommal. Ebben a rongytépő lányok válogatták és készítették elő a rongyokat a hollandi számára. Az erős napsütés után a papírgyártóműhely sötétnek tűnt keskeny, poros ablakaival. A téglatűzhelyen két hatalmas vascsőbőr fortyogott. A tűzfény vörhenyes világot vetett a tölgyfapadlóra s ez még mélyebbé tette a környező félhomályt.

Egy sarokban Wigton Tamás kuporgott magas irodaszéken, magas írópolc előtt. Csak az arca látszott, melyet mintha sok évgyűrűs fából faragtak volna ki. Tamás a malom üzleti részét irányította. Killen bemutatta neki a különböző célokra, különböző méretekben készült papirosmin-tákat; ő állapította meg, hogy megfelel-e az árú a rendelő igényeinek. Értett a kalkulációhoz, tisztában volt a fuvardíjtételekkel, tudta, hogy áll a raktár. A hollandi állhata-tosan zötyögtette késeit szomszédságában. A vizimalom forgó kereke halkán, fojtottan le-fetyelt. Zenas halálsápadtan, eltorzult arc-cal állt a kád mellett, amelyet Guire Ádám szolgált ki. Ádám ügyes keverő volt. Villám-gyors mozdulattal tudta kiemelni a pépet a kádból, leszedni a védőburkot a modellről, kiteregetni az íveket a nemezekre. Covode Zenas volt a teregetője. Zenas teregette a papírivek alá a nemezlapokat. Ha száz-huszonöt ív papír gyűlt fel egy halomra, százhuszonhat nemezlapon, a csomag présbe került. A prés kisajtolta a papírból a vizet.

Covode Zenas beteg, rosszaló ábrázattal figyelte a műveletet.

— Teregető vagyok — magyarázgatta. — Engem ne állítsanak pré mellé.

Hazael ekkor azt hangoztatta, hogy genis minden tisztességes munkát vállalnia kell, ha el tudja végezni.

— De már itt van Matild, majd elvégzi.

Két kád volt a malomban. Dence John volt a másik kavaró. Neki Wigton Gilliam volt a teregetője. Wigton Rosanna a rongytépő épületben búzgólkodott Fearne Debórával, akinek az apja vámszedő volt a lancasteri országút kilences számú sorompójánál és Pumry Mercyvel, a fehér találtgyerekekkel, akit egy indián tett le a városzéli csárda küszöbére. Wigton Dániel a hollandi kezelte. Egy Perpall Jakab nevű fiú — egyidős volt Killen Mihállyal — segített behordani kézitáligán a rongyokat a rongytépő épületből. A tüzet is ő élesztette. Ők hordták fel Mihállyal a kész árút a szárítókamrába.

Guire Ádám friss papírmódellet készített elő. Megnézte, össze van-e rendesen drótozva, nem esik-e le a teteje, aztán belemerítette a kádban lévő pépbe. Utána mindjárt kiemelte s a kád fölé tartva a módellet, gyakorlott kézzel lesöpörte róla a felesleges pépanyagot. Már készen volt egy csomó nemezlapok közé fektetett papír, vitték a présbe. Matild egész súlyával beledőlt a prés forgantyujába. Aztán felkísérte a csomagot a szárítóba és kiszedte a nemezlapokat. Mihály és Perpall Jakab kitergették az íveket a rudakra, száradni. A nemezlapokat is széjjel teregették, aztán

visszamentek a dolgukhoz. Guire Ádám bőrköténye alá nyúlt, kihúzta nadrágzsebéből esetlen, nehéz ezüstóráját, megnézte az időt, majd jelentősen Wigton Hazaelre tekintett.

Hazael bólintott. Elérkezett a reggeli ideje. Tizenegykor, mikor újra megállt a munka, hogy az emberek megihassák a groggjukat, már semmi kétség sem volt afelől, hogy Covode Zenas még a könnyebb munkát sem tudja tovább csinálni. Azt magyarázgatta, hogy olyan érzése van, mintha beléje engedték volna a patakot és a gyomrában forogna a malomkerék. Egy ho dóra roskadt, a többiek, groggjukat szűröcsölve, körülállták.

— Gyomorcsikarás lesz. Miller Abigálnak is a . volt — vélte Matild.

Hazael rosszalólag csóválta fejét.

— Vizibetegség — jelentette ki röviden.

Zenas nagyokat nyögött. Együtt lakott a sógorával, Heister Dániellel, a kováccsal. Végül is Wigton Tamás haza támogatta. Hazael kibújt a kabátjából és tarka marseillei mellényben, varkocsba kötött hajjal, térdnadrágban nyújtogatta nagy ügyességgel a filclapokat Guire Ádámnak.

Még hét csomag $13\frac{1}{2} \times 16$ mére ümerített papír került fel ebédideig a szárítóba. A munka még Matildot is kimerítette. Tudta, hogy az ebéd éppen olyan hiányos lesz, mint amilyen a reggeli volt s ez elkeserítette. Szeretett enni és bánatosan gondolt vissza az apai farm ételektől roskadó asztalára. Hét édes fogást és hét savanyút tálaltak fel otthon a főételek között, csak úgy mellékesen. Savanyított nyerskáposzta, számolgatta. Zöld-

paradicsom, cukrozott g rögdinnyehéj, alma-püré, birsalmasajt, napon aszalt szilva. Elhatározta, hogy sürgősen férjhez megy, s megint gyötörni kezdte örök problémája, Johnhoz, Sámuelhez, vagy Péterhez menjen-e. Sámuelben állapodott meg, aki a maga úra volt. Ott feküdt a földje a szomszédjukban.

De rögtön eszébe jutott, ahogy Péter rákacsintott, s ez megzavarta. Ha Péterhez megy, nem igen vezethet nagy konyhát, még akkorát sem, mint ezek. Unokabátyja, John megfelelne. De falába van, ez kedvét szegte Matildnak. Tán még az ágyba is azzal fekszik bele. Eszébe jutott Elysia meg a kapitány. Még szerencse, hogy a kapitánynak pénze van. Elysia mellett elkél majd.

A malomban már sötét volt, a kádakba friss pépet öntöttek. Matild, nem lévén dolga pillanatnyilag, kiállt az ajtóba. Mennydörgés morajlott messziről, csunya, zöldesfekete elhők gomolyogtak. Vadgalambcsapat húzott el a feje felett. Sok-sokezer lehet, mélézött Matild. Az országútmenti házak egyenes vonalban álltak össze Caln felé az elsötétülő, békés földek előterében. Az ég megdördült. Vakító villám cikázott végig a mennybolton. Pillanatra éles, földöntúli zöld megvilágításban villantak fel a földek, aztán sűrű esőfátyol ereszkedett a környék elé. Mikor elállt, gyönyörűen kiderült a délután. A lemenő nap beárnyozta sugaraival a dombokat, a rigók vidáman fütyültek.

Killen Mihályt megint átszalasztották a Wigton-házba, azzal az üzenettel, hogy nyolc előtt szó se lehet a vacsoráról. A

huszonötcsomag papír, amivel el kellett készülni, nagy munka volt, ugyancsak megizzasztotta a malom személyzetét. Hazael ugyanazzal a búzgalommal és kitartással dolgozott, mint a többiek, de látszott rajta, hogy oda van a fáradtságtól. Kivételesen még egy groggszünetet tartottak, hat órákor. Nyolc után, mikor a munka elkészült, Matild lassan hazaballagott. Az esthajnali csillag fényesen hunyorgott a felhőtlen, rejtélyesen szép kékezüst égbolton.

* * *

A Wigton-ház a Mrs. Kinder intézetéből hazaérkező Elysia fogadtatására készült. Ugyannyira, hogy végül még Matild is beismerte, hogy ezúttal nem fog éhkoppon maradni. Elysia pénteken reggel ült postakocsira, késő délután érkezett Calmba. A kocsit Wigtonék háza előtt állt meg. A malomban aznap korán leállt a munka, az egész familia a ház elé gyülekezett fogadni Elysiát. Elysia szenvedélyesen bucsút vett iskolatársnőjétől, Poultér Aurórától, aztán finom kis kezét az egybegyűltek felé lengetve leszállt a kocsiból. Matild ámuló-bámuló. Soha nem látott szebben öltözött nőt. Elysián fehérpettyes muszlin szoknyácska volt, fehér selyemblúz, csipkefodorral a nyaka körül, tarkavirágos fehér szalmakalap; csigákba bodorított haját selyemszalag fogta össze, nyakát vékony aranylánc ölelte többszörösen körül. Csuklóján arany karkötőcskéket és láncocskákat viselt, vállát nehéz fekete selyem-sál borította, melyre három nagy, halavány rózsza volt hímezve. Matildnak feltűnt az ellentét, mikor Rosanna Elysia nyakába

ugrott, a kisebbik leányka durva kartonruhája, nyaka köré kötött tarka zsebkendője és Elysia selyemben-aranyban tobzódó, kiszámított eleganciája között.

Meleg, csendes este volt, a család, Matildot beleértve, a ház előtt üldögélt. A fiatalabb Wigtonok az árnyékos, fedett tornáchoz vezető lépcsőzeten, Hazael feleségével a tornácon. Matild máskor fesztelenül, szívvel-lélekkel ki szokta venni részét a társalgásból, ezúttal azonban feltűnően hallgatott. Maga sem ismert magára. A többiek csipkedni kezdték, mi van vele. Tán legény jár a fejében? Elegen járnak utána s nem titok, kik, incselkedett a fiatalság. Többek között unokabátyja, a falábú John. Matild indokolatlan ingerültséggel kijelentette, hogy még akkor sem menne Johnhoz, ha az egyetlen férfi volna a világon. Egyre bosszúsabb lett, félrehúzódott a homályba és leplezetlen ellenszenvvel nézte a Wigton-familiát. Törődjenek a maguk dolgával, a maguk udvarlóival, ne üssék az orrukát abba, ami nem reájuk tartozik. Megvan a véleménye bizonyos tékozló, naplopó kisasszonykákról, akik jobb sorsra méltó, köztiszteletben álló, élesebb férfiakra vetik ki a hálójukat.

Wherry kapitány gíggje megállt a ház előtt. A kapitány átadta a négernek a gyepelőt. Az egyelőre hazahajtott a kocsival. A kapitány a Wigton-házaspár mellé telepedett. Mindenekelőtt csókot nyomott Elysia arcára, aztán csend lett és Elysia — Matild véleménye szerint kissé hosszadalmasan — mesélni kezdett a drága Mrs. Kinderről és az iskoláról.

— Nagyon kedves intézet lehet — jelentette ki a kapitány. — Ugy látom, az illemre

és a megnyerő külsőre nagy súlyt helyeznek, valamint a filozófiára és a francia négyesre is. Ezeket el is kell mindenkinek sajátítani. Ezt az új, federalista divat megköveteli.

Matild nem értette, miről beszélnek. Azon tűnődött, érez-e valamit a kapitány Elysia iránt. Hangja hűvösebb, modora kimértőbb volt a szokottnál. Wigtonné megérintette Matildot. Felálltak és borosflaskákat, vékony sört, szögletes, fekete rumosflaskát és vizet készítettek be a fogadószobába. Az ifjabb Wigton nemzedék Pyranus kivételével, sört ivott. Elysia és Wigtonné bort szürcsölgettek, a többiek a rumot részesítették előnyben. A fekete flaska egykettőre kiürült, új került elő. Matild jobb szemmel kezdte nézni Bezellen Pétert. Hirtelen elszánta magát. És ha Péter nem is férjnek való, de csinosabb, mint bárki Calnban s a szava olyan behizelgő, mint a muzsika. Hetyke legény, de ő is hetyke lány. Lássuk csak, ki az erősebb.

Az éjszaka zizegett, zümmögött. Az országút felől idehallatszott a Nyugat felé induló gyorspostakocsi dübörgése. Tizenhat pata csattogott az országúton. Elysia kényes hangon kijelentette, hogy imádja az utazást, de nem nyugati vagy déli irányban. Philadelphiáról, Newyorkról, Bostonról ábrándozik. A newyorki City Hotel báljairól, színházakról. Mr. Holmannról és Mrs. Whitelockról. — A híres Kemble-család leszármazottja — tette hozzá leereszkedőleg.

Matild pokolba kívánta az összes Kembélet és Whitelockokat. Még jó, hogy a kapitány nem hallja gondolatait. Már egy-

szer megbotránkoztatta erős kifejezéseivel. A kapitány tisztelte a női nemet, őt pedig mindig csak köpülni látta, kopott kalikóruhában, mezitláb. A gigg visszajött, a kocsi-rud lámpája fényes kört rajzolt a sötétlő országútra. Matild nem győzött csodálkozni. Elysia szemérmetlenül a kocsihoz kísérté a kapitányt.

Muzsikaszó hallatszott valahonnan. — Iddom William, a kádár fuvolázott. Matildnak új volt a dallam, csalogány panaszára emlékeztette, meglágyította, elandalította. Hazael a *Calni Függellenség* egy közleményéről beszélt éppen, mely egy nemrégiben elkövetett indiántámadásról számolt be. Egy Duncan M. Krimmon nevű egyént a Gadsden erőd előtt, az Appalachicola folyó partján megtámadtak az indiánok s már végezni akartak vele, amikor néhány spaniard kiváltotta Krimmont hét hordórumért. Az indiánbanda szachemjének vadonatúj, londoni mordálya volt és az angol hadsereg brigadérosainak bíborvörös zubbonyát viselte. Wherry kapitány meg a többi federalisták megtanulhatnak ebből, hányat ütött az óra, máma, 1812-ben. Az angolok tönkre akarnak tenni bennünket s ezt azzal akarják elérni, hogy elárasszák az országot portékával s az előállítási költség felén vesztegetik azokat. Csak volna Nankinnak papírmalma s látná, milyen nehéz, a pennsylvanai anyagiány mellett, üzembem tartani! Ugy a bostoniak beszélhetnek, ahogy ő, de mi calniak semmiesetre sem.

Csak ne mondd a kapitánynak, figyelmeztette a felesége. Matild ebből megállapította, hogy a Wigton-család csakugyan számol azzal, hogy a kapitány elveszi Elysiát.

Mégpedig rövidesen, tette hozzá magában. Felállt, bement a konyhába és elkészítette fekhelyét, éjszakára. Egyszerű művelet volt, csak ki kellett bogozni a kötelet, amivel az ágydeszka a falhoz volt erősítve, ki kellett rázni a ludtollal töltött, könnyű derék-aljat és a takarót — aztán lehúzta a cipő-jét, levetkőzött és elaludt. Rendszerint rögtön elaludt. De most szokatlanul izgatott volt, nem tudott aludni. Hányta-vetette magát, a deszka recsegett alatta. Megállapította, hogy mindennek Péter az oka, de-hogy is megy hozzá. Johnhoz menjen, vagy Sámuelhez? Kitől kérjen tanácsot? Megkérdezem a kapitánytól, határozta el hirtelen. A kapitány ismeri az életet, meg tudja ítélni az embereket. Igen. Feltárja helyzetét a kapitány előtt és azt fogja tenni, amit javasol.

* * *

Másnap már józanabbanul gondolkozott. Sajátmagát is meglepte, milyen nagy véleményekkel van a kapitány ítélete felől. De kész volt teljesen rábizni magát. Reggeli után a család, mint rendesen, lement a malomba. Matild dudorászva tett-vett a konyhában, de hirtelen elhallgatott, mikor Elysia bejött mályvaszínű selyemszalaggal összefogott, földet seprő, piros pongyolában, csupasz vállakkal, feltornyozott hajjal. Bejelentette, hogy a kapitány kocsikázni hívta, délben érte jön a gíggjén.

— Eladó ültetvényt akar megtekinteni a Wilmington Roadon — legalább is azt állítja.

Sejtetni engedte Matilddal, hogy a kocsikázásnak más célja van s Matild szíve

újra keservesen összeszorúlt arra a gondolatra, hogy a kapitány el fogja veszteni a fejét.

— A kapitány valószínűleg ittmarad ebédre — tette hozzá Elysia.

Matild hallgatott. A kapitány csakugyan ott maradt ebédre, de csak az ültetvényről mondott pár szót Hazaelnek, egyébként hallgatott. Arckifejezése komoly volt, viselkedése tartózkodó.

— Pearce Cromwell azt állítja, hogy a birtok nagyon olcsó — mondta. — Szép négyszobás ház, kőből épült tejpince, folyóvíz felett, nagy kiterjedésű gyümölcsös, tizenkét acre legelő, műhely, kocsiszin, istálló, kőből épült magtár, füstölőpajta és igen jó állapotban lévő termő földek.

Matild megfigyelte, hogy mialatt a kapitány mindezt elsorolta, Elysia arckifejezése egyre bosszúsabb lett. Ismerte Elysiának ezt az elégedetlen arckifejezését, mely nagyon ártalmára volt szépségének. Ha mérgeződött, elsápadt, orra megnyúlt, éles lett. A család — Wigtonné és természetesen Elysia kivételével — visszament a malomba. Utóbbiak kiültek a kapitánnyal az országút felé néző tornácre; Matild visszavonult a ház mögé és keményen dolgozni kezdett. Szerette volna megbeszélni a kapitánnyal, mit tegyen, de nem látta semmi lehetőségét. A konyhába nem hívhatja, arra sem számíthat, hogy benéz a tejpincébe, mikor Elysia olyan ingerült. Egyre türelmetlenebb lett, ami a munkáján is megmutatkozott. A finom ezüst kanalakat bevágta a kosárba, Wigtonné kék-fehér tányérját jellegével és értékével semmiképpen

sem egyező, semmibevevő közönnyel tette vissza a helyére.

Matild rájött egy számára teljesen új és megdöbbentő felismerésre. Hogy milyen áldatlan a helyzete Wigtonék házában. Ő a konyhában tesz-vesz, mialatt Elysia a kapitánnyal kényeskedik a tornácon. Most nagyon boldogtalannak érezte magát, soha még nem vágyódott ennyire haza, apja farmjára, ahol független volt, egyenrangú mindenkivel. Keservét Elysiának tulajdonította, akit most fölényeskedése miatt megvetett, utált. Kiöltözködik és illegeti magát, egyebet se tud, — gondolta elkeseredetten. Mindenki más rendes a családban. Készségesek, maguk sem vetik meg a munkát. Wigton Hazaelet határtalanul becsülte s lám milyen szemérmetlenül vezeti az orránál Elysia! Több pénzt költ rá, mint a többi gyerekeire együttvéve, pedig nyilvánvaló, hogy Elysia egyikkel sem ér fel. Matildban az a homályos meggyőződés alakult ki, hogy Mr. Wigton azért olyan türelmes a lánya iránt, mert a szeretete elfogulttá teszi. Elhatározta, hogy tanul a példából. Még egy faláb is többet ér, mint az ilyen kárhozatos egyoldalúság.

Matild alapjában véve jóra való, egészségesen gondolkozó leány volt; nagyon elkeserítette, hogy rossznak kell lennie. Eszébe jutott, hogy a kapitány szeret délutánonként egy-két pohár tejet inni. Összeszedte magát s kőcsuporban felvitt a tornácra néhány meszely tejet, három pohárral. Wigtonné már visszavonult. Matild foglalta el helyét, magának tartva meg a harmadik poharat. A tej üdítő volt, a tornác hűvös, kellemes. Odahallatszott Mr.

Iddom kopácsolása a kádárműhelyből. Matild most jött rá, ki az, aki állandóan kopácsol, vagy furulyázik. Elysia suhogva felemelkedett.

— Ne menjen el — mondta Matild. — Meg kell csinálnom a vacsorát és akkor a kapitány úr egyedül marad.

Elysia tiszta profilja megvető kifejezéssel mérte végig őket.

— Méltányolom a társas élet kellemességeit — mondotta, — de vannak pillanatok, mikor még a virágok is elrejtik gyengéd szirmaikat és ábrándjaikat.

És pongyolájával a lépcsőt söpörve felment a házba. A kapitány kijelentette, hogy Elysia mondása tökéletes volt a maga nemében, olyan, amilyeneket csak a legjobb federalista körökben hallani. Matild sebtében ismertette helyzetét, elmondta, milyen elhatározás előtt áll, a maga kevésbé kifinomodott lényével. A kapitány kitérően válaszolt.

— Egy esztendővel annakutána, hogy a forradalmárokhoz csatlakoztam, megszületett Beerbower John, a kegyed édesapja. Nagypjáról tudom, hogy Armstrong kapitánnyal tévedt erre a vidékre, Duquesne erőd bevétele után. Calntól tíz mérföldnyire megszállt egy özvegy házában, egy éjszakára és ottragadt. A kisasszony nagyapja jó hazafi és jó katona volt. A kegyed anyja memnonita eredetű. Ezeknek a körülményeknek köszönheti, Matild, a jó természetét. Mert a legfontosabb a jó alap. Ne menjen Pereshez a földje miatt. John, az unokaöccse sem az igazi. A tivornyázó Bezellen Péter, a szörmevadász, szóba se jöhet. Nem

a levegőbe beszélek. Matild, legyen a feleségem.

Matild a kapitány arcába bámult. Izgalma elképedéssel volt határos.

— Ajánlatomnak megvan az előnye s megvan a hátránya — folytatta a kapitány. — Én a maga szemében vén ember vagyok és ez egy leány számára szomorú. Bocsássa meg, ha valami illetlent mondok: örökösökre nem számíthatunk. De gyöngéd-ségem felől biztosíthatom s ami még ennél is több, megbecsüléséről. Ez az utóbbi az, ami érdeklődésemet magára irányította. Anélkül, hogy befolyásolni akarnám, ami veszedelmes dolog volna részemről, csak azt mondhatom, hogy úgy anyagiakban, mint lelkiekben a legjobbat ígérhetem. Tekintélyesebb, vagy köztiszteletben állóbb szituációval, mint amilyet élvez, nem kecsegtethetem, de afelől biztosíthatom, hogy élete gondoktól mentes és sima lesz.

Matild nem tudott szóhoz jutni. A kapitány megkérte a kezét. A kapitány őt akarja feleségül venni és nem Elysiát. Ez az elégtétel visszaadta kiegyensúlyozott, boldog életérzését.

— Wherry kapitány — mondta egyszerűen — én boldogan hozzámegyek magához és halála napjáig jó felesége leszek.

A kapitány szikkadt, dohányszagú ajka megérintette Matild homlokát. Matild gyengéden megcsókolta a kapitányt. Tudta magáról, milyen tagbaszakadt, vigyázott, hogy ne törje bordáit. Ha menyasszony, ha nem menyasszony, neki dolga volt a konyhában, fel kellett tennie a vacsorát. A kapitány kijelentette, hogy még az este átkoszlik Matild apjához és bejelenti neki el-

határozását. Matild is jobban teszi, ha hamarosan hazamegy, hogy rendbeszedje ke-lengyét. Matild csak azt furesá'lotta magá-ban, hogy leg obban Elysia felett aratott diadalának örü .

A vándorlegény

A nyár zöld zászlódíszbe vonta Caln környékét. A hullámzó gabonaföldek, az erdővel borított lankák kéjesen nyújtózkodtak, a gyümölcsösökben pirosképű meg aransárga almák incselkedtek az almafák sötétzöld lombjai között. Az állott melegben szakadatlanul zümmögtek a muslincák. A Philadelphiából Lancaster felé tartó postakocsik sűrű porfellegtől követve, tompán dübörögtek az országúton. A por belepte az útmenti kertek virágait, meghalványította a fehérszegfűk, begóniák és szarkalábak tüzelő színeit. A Caln felé ballagó Kinzer Jakabot elhagyta az állami postakocsi és olyan porfelhőbe burkolta, hogy szinte belevakult. Mészpor, állapította meg Kinzer Jakab. Alkalmas talaj malátatermelésre. A vidéket bizonyára tisztavízű csermelyek szelik keresztül kasul, ami igen lényeges a papírgyártás szempontjából. Kinzer Jakab otromba bakancsban rózta az utat, olesó, sötétbarna darócruhában, kékposztóból készült ünneplő ével a karján. Barna hátizsák nyomta a vállát. Ennyi volt minden, amit a magáénak mondhatott.

Szűkmellű, magas, görnyedt tartású, vöröskezű, viszonylag fiatalember volt, mindössze huszonhét éves, de komoly arckifejezése, mélytüzű, sötét tekintete, idősebbnek tüntette fel. Vékony, keskeny ajkait szorosan egymásra szokta szorítani s ha elgondolkozott, beszívta őket; s miután

rendszerint gondolataiba szótot mélyedni, a zárkózott kifejezés álándósult arcán, amivel szelid, jóakarátú pillantása és szerény modora ellenére határozott, sőt erélyes karakter benyomását tette. Tekintete kitarásra, állhatatosságra vallott. A vándorlegény Caln keleti végébe ért az országúton. A délután nyomasztó meleg volt. Letelepedett egy árnyas szikomoria alá, mindjárt a hid mögött, a község első házai közelében, lecsusztatta válláról a nehéz iszákot, szét nézett. Közelében fából össze ákolt épületet pillantott meg, — üzlet volt, — odébb kovácműhelyt, a messzeségből puha ütések hallatszottak, fával fát kalapált valaki. Kádár lehet, gondolta Jakab. Töbörödött öregasszony lépett ki a boltból. Jakab ráköszöntött.

— Jónapot kívánok.

Az öregasszonyon meggyisz'nü pruszlik volt, fején főkötő, s alaggal átkötve az ála alatt. Hangja éppoly feltűnő volt, mint a ruházatkódása.

— Jóestét — felelte. — Látom, meszsirő jött.

— Bizony — bólintott Jakab. — Piitsburg felől, a hegyeken át — tette hozzá. — Hála Isten most már közel vagyok a célomh z.

— Hova készül ? — kérdezte az öregasszony.

— W'mingtonba — mondta Jakab, — a Gilp'n ivérek papírmalmába. Papírcsinálás a mesterségem.

— Akkor biztosan hallott már Wigton Hazael malmáról — mondotta az öregasszony. — Itt van Calnban. Amott a fák mögött, az országút tulsó oldalán. Idelátszik a

teteje. Hazael úr kék meg barna csomagoló-papírt csinál. U ságpapírost a *Calni Függelenség* részére, meg meritett papírost. Jórávaló ember, csak kissé régimódi. Térdharisnyát hord és varkocsba fonja a haját. Igaz, Wherry kapitány is lenézi a pantallót, de ő selyemharisnyát hord, meg ezüstcsattos cipőt, finom kék frakkján ezüst gombok villognak. Wherry kapitány Greene tábornok alatt szolgált, most pedig csak él a világba. Idén juniusban vette el Wigtonék béreslányát, Elysia kisasszony helyett. Mindenki azt hitte, hogy annak udvarol. Az ám a ritka szép lány, Wigton Elysia.

Kinzer kijelentette, hogy sohasem halott a Wigton féle papírmalomról.

— Ha olyan a maima, mint a külseje, ugyancsak régimódi lehet.

Az öregasszony erre barátságtalan lett. Kijelentette, hogy Wigton Hazael papírosának hetedhétországban nincs párja. Ellenségesen mérte végig Jakabot. Az mentetetni kezdte magát.

— Készséggel elhiszem. — védekezett

— A kézzel meritett papíros a legjobb. Csak hogy ma már máshogy állítják elő.

Az öregasszony meg se várta, mit mond, bement a boltba. A megszegyenített vándor legény egyedül maradt. Megérdemelt, gondolta magában és letérdelt az országútmenti sűrű, illatos fübe. Mennyei Uram, könyörgött magában, szabad ts meg a döllytől és az elbizakodottságtól. A ázz meg böles belátásod szerint, a föld népe előtt. Add, hogy igaz emberként ébredjek reggel és türelimmel várjam be az estét. S íve m gkönnyebbűt, a hőség mulóban volt, hátára vette iszákját. Caln békés négyég volt, csinos

téglaházakkal és árnyékos fák közé rejtett kőépületekkel. Jakab elhatározta, hogy itt marad éjszakára s felkeresi Wigton Hazaelt, megnézi malmát. Jobb, ha kora reggel ér be Wilmingtonba.

Elment a kovácsműhely előtt, megpillantotta a műhelye előtt álldogáló kádármestert s az útszéli csárdához érve még egyszer levetette válláról a földi kincseit tartalmazó hátizsákot. A csárda előtt pad volt. Leült, nagy, sárga zsebkendőjével megtörölte verejtékező arcát, aztán bement a söntésbe. Két ember sörözgetett odabent, egy harmadik, kötényes férfi, a söröket hordta elébük. Készséggel szolgáltak felvilágosítással, mikor a Wigton malom felől kérdezősködött.

— Már nincs ott senki — mondta a kötényes. — Dence John, az egyik keverő, most járt itt, tíz perce sincs még. Wigton Gilliamot az őrlőmalomban láttam, Poulter Aurórával. Poulter Richárd a molnárunk. Gilliam és Auróra egymásba vannak habarodva. Gilliam minden áldott nap ellátogat hozzájuk, ha készen vannak a papírral.

— Tudom én, hogy megy az — mondta Jakab. — Van két keverője, minden keverőnek egy teregetője, van egy hollandija, a pépet bemerítik a mintába, aztán az íveket feiviszik száradni.

— Ugy látszik, az úr is ilyesmiben mesterkedik — vélte az egyik söröző.

— Papírgyártó vándorlegény vagyok — világosította fel Jakab. — Kinzer Jakab a nevem.

Bevették maguk közé. Az egyik Galaspy Matthew, a másik Eakes Henry volt. Galaspy Matthew szénégető volt, Eakes

meg Happersett doktor kocsisa. Oda is szóltak a korcsmárosnak, Sporgell Aquilának, hogy állítson Jakab elé is egy korsó sört.

— Nem k'rek — mondta Jakab keményen. — Nem iszom alkoholt.

A másik kettő csodálkozva káromkodott. Még soha nem történt meg, hogy visszatudasították volna a sörüket.

— Ha a sört megveti, igyék almabort — tanácsolta a korcsmáros a vándorlegénynek. — Wigton Hazael a közelben lakik, az országút mellett fekszik a háza, az utca inenső oldalán. Szép, kertes épület. Öregember már, kissé bogaras, de jóindulatú, csak politizálni nem szabad vele, tette hozzá a kocsis. — Ha nem tarifapárti és ha nem gyűlöli az angolokat, akár fel se keresse.

Kinzer Jakab a csárdában hagyta hátizsákját és megkereste a Wigton-kúriát. Wigton a ház előtt üldögélt, lába előtt, a lépcsőn egy kislány kuporgott.

— Kinzer Jakab a nevem — kezdte Jakab, de nem tudta befejezni a mondatát.

— Papirgyártó vándorlegény — szakította félbe Hazael. — Látom a mancsain, meg a tartásán, hogy sokat görnyedt a kád fölött. Kerüljön beljebb. Itt marad vacsorára.

A vándorlegény tekintete megakadt a leányka élénk ábrázatán.

A vacsoránál Kinzer Jakab azza a lánnyal szemben kapott helyet, akit apja mellett látott a lépcsőn. Kiderült, hogy a lányt Rosannának hívják. Jakab azon kapta magát, hogy minduntalan a leányra tekintget, fesiő rózsára emlékeztető arcocskájában és szép szürke szemeiben gyönyör-

ködik. Az dősebbik leányt Elysiának hívták. Jakab m gálapította magában, hogy feltűnően szép hajadon, de szépsége nem tett rá semmi hatást. Kifogástalanul mintázott ajkaiból helyzetével való elégedetlenséget olvasott ki, behizelgő hangját élesnek találta, ruházkodását, a fodrokat, az aranynyakláncot, az aranykarkötőket — hiúnak, pöffeszkedőnek. Elysia rá se hederített Jakabra. A harmadik Wigton-lány éltesebb volt náluk, búsképű asszonyka volt, három gyerekkel. Mint Jakab megtudta, férje pár héttel előbb halt meg tüdőgyulladásban.

— Az uram hazahozta Abigált. A béreslányunk férjhez ment, elköltözött, hát ide vette helyébe — mondta Wigtonné.

Kinzer Jakab sorra nézegette az asztal mellett ülőket s lassanként kezdte megkülönböztetni őket egymástól. A Gilliam nevű fiatalember alighanem az öreg legidősebb fia. Dániel valamivel fiatalabb nála, aztán Elysia következik, majd Rosanna. Aztán a két kisfiú, Pyranus és Seneca, végül egy Rebeka nevű kisleány. Wigton Tamás Hazael fivére, a Killen Mihály névre hallgató fiú inasgyerek. Merre fordult meg a világban, kérdezte Hazael Jakabot. Jakab elmondotta, hogy Pittsburgból jött le Calnba.

— Jackson Sámuel papírmalmában működtem. A gazdám Gilpin brandywinei papírmalmában tanulta ki a mesterséget. Azt hallom, hogy Gilpin a legelső papírgyártó Amerikában. Most hozzá készülök, mert úgy értesültem, hogy új eljárást vezetett be, tökéletesítette az ipart.

— Lehet, hogy új eljárást vezetett be — dohogott Hazael, — de hogy az ipart tökéletesítette volna, tagadom. Ha a

gépek elkezdének forogni, ölbe tehetjük a kezünket. A papírt kézzel kell meríteni. A gép összeviszsa rázza a pépet. Darabokra törik, elakad. A gőz nem szárítja ki a papírt, annak levegő kell. — Hazael valósággal belefeketedett mérgébe.

— Lám mivé teszi az embert az elbizakodottság — gondolta Jakab. Önön magát tépázza. Folytatta vándorlásainak történetét.

— Amerikában először a Burbank malomban dolgoztam, Sutton közelében, Massachusetts államban. Onnan elszegődtem Brown George malmába, Providenceba. Aztán a Hudson-Barzillai papírmalomban teregettem, Connecticutban. Aztán a Wynancill malomban kavartam, New-Yorkban. Aztán átjöttem a hegyeken.

Wigtonné megkérdezte, milyen nemzetiségű.

— Német vagyok — mondta a jövevény. Mühlheimben születtem, a Ruhr folyó mellett, a broichi provinciában, a Rajna és Westfália között. De tizennégyéves koromban kivándoroltam Amsterdamba. Hollandiában tanultam a papírcsinálást.

Hazael bosszúsága szemmel láthatólag csökkent, miközben Jakab beszámolóját hallgatta. Világot látott, tapasztalt ember került a házába. Mikor megtudta, hogy Jakab a csárdában hagyta az iszákját, érte küldte Seneca fiát. Szó se lehet róla, hogy Jakabot elengedje éjszakára.

— Nézze meg előbb a malmomat, aztán mehet Wilmingtonba, a Gilpin malmába. Nálam nem tanulhat újszerű, kétez értékű eljárásokat, de olyan merített papírt mutatok, aminek nincsen párja Amerikában.

Guire Ádám, a keverő, párját ritkító szakmunkás.

Jakab tekintete újra Rosannára tévedt. A leányka szívdobogtató ártatlansággal mosolygott rája.

— A malmot a családom tartja üzemben — folytatta Hazael. — Nekem nem kellenek idegenek, nem használhatok vándorlegényeket. Gilpin megteheti. Ez is olyan új divat. Milyen hiten van?

— Luther Márton alázatos követője vagyok — mondta Jakab.

Hazael helyeslően bólintott. Elysia leplezetlen megvetéssel mérte végig Jakabot. Világ bolondját járó lány, sátáni hiúság kiszolgáltatója. Jakabnak nem ment a fejébe, hogyan kerül ebbe a tisztos és magára tartó családba? Rosanna maga volt a természetesség, a szerénység. Olyan, mint egy frissen fesható virág. Asztalbontás után kiment a konyhába Abigál nővérének segíteni. Később a tornácon találta Jakab, az apjával. Tizenhárom évesnek nézte. Elysia szétterített szoknyával ült a lépcsőn. Senki sem foglalt el annyi helyet, mint ő.

— Magától nem is kérdezem, milyen bálakat és színelőadásokat látott azokban a városokban, amiken átutazott — mondta Jakabnak, anélkül, hogy ránézett volna.

— Ne is kérdezze — felelte Jakab. — Vallásos érzületem tiltja a színházbajárást, a bálozást.

Az országút felől édes fuvolaszó csendült fel.

— Iddom William fuvolázik — figyelmeztette Rosanna Jakabot.

Wigton Gilliam megmutatta Jakabnak a kamráját, ahol már el volt készítve a

fekvőhelye. Alacsony, fülledt helyiség volt. Az asztalon mosdótál volt, kancsó víz, friss törülköző, a falon egyszerű tükör. Jakab kirakta dolgait, borotváját, keféjét, szappanát, váltó cipőjét, posztókalapját, tisztes, fekete öltözkét, zöldcsikos fehér mellényét, két nyakkendőt, néhány inget, gyapju és flanel alsóneműjét — mindenből egy váltása volt — nehéz gyapjuharisnyait és papírmasszától megkeményedett bőrkötényét. Aztán letérdelt és hosszan imádkozott, mielőtt az éjjeliszekrényen álló gyertyát elfújta.

* * *

Ptymalatkor Jakab, hátán a barna iszákkal, lebotorkált kamrájából. A család már lement a malomba. Jakab csak Abigált találta otthon, a teheneket fejte a ház mögött. A teheneket Killen Mihály, az inas terelte legelni. Jakab behordta a tejes dézsákat a tejpincébe, közben felszállt a harmat, meleg nap ígérkezett. Abigál betért a füstölőházba, a nyitvahagyott ajtón kitóduló, facsaró füstszag avartűzre emlékeztette Jakabot. Ilyen az élet folyása, gondolta Jakab. A palántából virág lesz, a virág elvirul, ha jön a tél. A konyhában Abigál kávésfazekat tett a tűzhelyre.

— Ez a papának készül — mondta. — Mindennap hétkor megy a malomba, de előbb megissza a kávéját. Mire lejön, forró kell, hogy legyen, ha nem készülnék el idejében, ellátná a bajomat. Ott áll a tej egy szilkében. Sört is kaphat, ha jobban szereti.

— Köszönöm, tejet kérek — mondta Jakab.

Hazael beállított a konyhába. Állva itta ki kávéját, tej nélkül, csuporból. Wigtonné lejtött. Hazael, fehér köcsökalapját kezében tartva, megcsókolta feleségét, az zavarbajlott és füléig elvörösödött.

Hazael Jakab felé biccentett. Együtt indultak el hazulról, a rendes úton. Hazael balfelé mutatott.

— Arra v'sz az út Brandyw neba — magyarázta. — Wilmingtonba, Gilpin malomába.

Átmentek az ormótlan hidon. Jakab megpillantotta a malomkereket, az úttól kissé távolabb eső kőépület végében. A víz esését körülbelül tizenöt lábra becsülte. Az idejétmúlt malomkerék tölgyfából volt faragva.

— Egy ó vaslapát ötször ennyire használná ki a vízierőt — mondta Hazaelnek.

Hazael türelmetlen ellenkezéssel fogadta a javaslatot. Jakab megállt a rongytépő pajta ajtajában. Rosannát pillantotta meg. Fehér ruhácskában volt, lábán apró, piros papucsok. Jakab s íve úgy zubogott, mikor meglátta, mint a malomkerék. Három lány ült a hosszú asztal mellett, egy-egy kosár rongy volt mindegyikük előtt, vidám madárcsicsergéssel hosszú csikokra tépték a rongyokat. Jakab átment a rövid, nyitott folyosón a malomba és gyors, szakértő pillantással megtekintette a munka menetét. Hazael egy kádhoz vezette.

— Ez Guire Ádám, a tartomány legjobb keverője — mondta.

Aztán Guirehez fordult.

— Ez Kinzer Jakab, papírgyártó vándorlegény, new-englandi malomokban dol-

gozott, meg Jackson Sámuelnél, a hegyek mögött.

A második kádhoz mentek és beszédbe elegyedtek keverőjével, Dence Johnnal. Itt Wigton Pyranus, Hazael kisebb fia adogatta a nemezlapokat.

— Covoda Zenas, a teregető vízibetegségbe esett, Pyranus látja el a dolgát — magyarázta Hazael. — Pedig a szárító kamrában volna a helye. Fel kell fogadnom egy teregetőt.

Jakab csöndesen nézegette az üstöket, amikben a rongyokat péppé dolgozták, a kádak számára. Egy darabig Giliammal álldogált a hollandi mellett, végül felment abba a szellős helyiségbe, ahol a gerendákra kiteragetett ívek száradtak. Kezébe vett egy ív merített papírt, elismerőleg bólintott.

— Jó papír — mondta Hazaelnek.

— Meghiszem azt — felelte az.

Lementek. Jakab már otthonosan járt-kelt a gépek és szerszámok között, megvizsgálta a prést, a modelleket, a nemezlapokat, szemügyre vette az aprító készüléket, a késeket, végighúzta az újját a pengéken, élesek-e.

Elnyújtott trombitaszó hallatszott meszsziről, kétszer egymás után. A munka leállt. A malomkerék lassított. Itt a reggeli ideje, mondták Jakabnak. Otthagytá a malmot, mint a többiek. A családtagokkal óhajtott távozni — Rosannával, — akik a mezőn, a rövidebb úton siettek haza. Hazael és Tamás az országút felől tértek vissza a házba.

Rosanna megállt és mosolyogva megvárta Jakabot. Az lassan bandukolt mel-

letie, az augusztusi naptól aszalódó, illatos fűben.

— Milyen jó magának, hogy olyan világot látott — kezdte a leányka. — Én Wilmingtonon és Lancasteren kívül még sehol sem voltam. Apám azt mondja, hogy a leányoknak otthon a helyük, a munka mellett. Csak Elysiával tett kivételt, mert ő olyan szép. Ugye, nagyon szép?

— Igen — hagyta helyben Jakab, fenntartás nélkül. Wigton Elysia valóban szép lány volt. De a hangján érezni lehetett, hogy semmi hatással sincs rá Elysia szépsége.

— Ne botránkozzon meg rajta, hogy olyan komoly vagyok — kérte Rosannát, ráfüggesztve tünődő tekintetét. — Én egyszerűségben és Isten félelmében nőttem fel. Félek attól, ami tulságosan vonzó. Magával jobban érzem magam. Szép piros papúcsai vannak.

Rosanna a lábára pillantott, majd Jakabra és hallgatott. Jakab közölte vele, hogy reggeli után a hátára veszi izsákját, tovább vándorol, megy a Gilpin malomba. Ebben a malomban nincs mit tanulnia és azzal is tisztába jött már, hogy Hazael nem tudja meggyőzni a maga igazáról, nem érdeklik a papírgyártás új, tökéletesebb módszerei. Caln nagyon kellemes, nyugodt község. Wigton Hazael kitűnő ember, Rosanna pedig olyan, mint a fésző rózsabimbó.

Jakab hitte, remélte, hogy a zürzavar, melyet a kislány lelkében felvert, nem Isten ellen való véték, nem testi gerjedelem. Nehéz, majdnem lehetetlen közönyösnek ma-

radni ilyen édes, ilyen tökéletes fiatal leány társaságában.

Később Hazael kereken megmondta neki, hogy szüksége volna Dence John mellé egy szakavatott teregetőre.

— Ahogy magát megláttam, mindjárt tudtam, hogy ügyes mesterember — folytatta Hazael. — A malomban még jobban megbizonyosodtam erről. Hát ha van hozzá kedve, Jakab, maradjon itt. Nálam két és fél dollárt kap minden szombaton, jó pénzben, biztos helye lesz.

Jakab tagadólag csóválta a fejét.

— Nem így gondoltam én azt — mentegetődzött. — Az én fejem új eszméktől forr s azok magának közömbösek. Én forgószalaggal akarok papírt gyártani és gőzzel akarom szárítani az íveket.

Sajnálkozva mondta, rosszúl esett megválnia a malomtól. Láttá, hogy megbántotta Hazaelt a szavaival. Nem szükséges rögtön odébb állnia.

— Tudja mit — mondta Hazaelnek.

— Ma, meg holnap ittmaradok a malomban s közben meggondolom az ajánlatát.

Azzal odaállt teregetni John mellé, Pyranus meg felment a szárítóhelyiségbe. Jakab keze úgy járt, mint a motolla. Dence rövidesen rábizta a mintát is.

— Guire Ádám azt hiszi, hogy nála nincs ügyesebb papíriparos, de maga kiállhat vele.

— Na hadd lám! — kiáltotta Ádám.

Kinzer megmártotta a mintát a pépben, hajszálpontossággal lecsapta róla a felesleges anyagot, leszedte a minta fedelét és ráfordította a nemezre az ívet. Hazael ellenőrizte a műveletet. Semmi kétség: für-

gébb Ádámnál. John kijelentette, hogy soha életében nem látott ilyen egyenletesen síma papírlapot. Ádám kihúzta bőrköténye aól krumplinagyságu ezüstóráját és jelentőség-teljesen bólintott. Dániel bádogpoharat nyujtott Jakab felé.

— Grogg — mondta tömören.

— Nem élek erős italokkal — mondta Jakab. — Nem akarom megszenstségtele-níteni a Mindenható földi szentélyét.

Kijelentését elképedt csodálkozás fo-gadta. Pyranus elnevette magát.

A Wigton Hazael malmában töltött első nap emléke még sokáig foglalkoztatta Jakabot. Sehogy sem tudta összeegyeztetni lelkiismeretével a maradása mellett fel-hozott okokat. Nagyon is jól tudta, miért maradt Calnban, de nem akarta tudomásul venni, letagadta önmaga előtt. De minden gondolatát, minden pillanatát a ma-om-nak szentelte. Ott azonnal fontos ember lett, tekintély. Még Hazael is meghajolt — már amennyire össze tudta egyeztetni önérzetével — Jakab előtt. Mindenki hozzá fordult tanácsért, vele beszélte meg a papír-gyártás bonyolultabb kérdéseit. Nyilván-való volt, hogy mindennel t sztában van, ami a mesterséghez tartozik. Tudása és ügyessége oly szembeszökő volt, hogy még a szeszesitaloktól való tartózkodását is meg-bocsátották. Senki se merte volna kinevetni többé ezért. Ügyessége folytán szinte ma-gától érvényesült, még csak fel sem tűnt, hogy Johnnal szerepet cseréltek és ő állt a kádnál. Dence magától értetődő szerény-séggel, tiltakozás nélkül teregetett Jakab-nak.

Jakab már nem a mezőn ment vissza

a házba a malomból, hanem az országúton, Hazaellel és Tamással, megvitatva velük közös vállalkozásuk részletkérdéseit. A malomban töltött első hónapjának utolsó napján — Tamást a számlák vették igénybe — Hazael a szokottnál is komolyabb beszédbe ereszkedett vele.

— Örülök, hogy nem ment Gilpin malmába, hanem itt maradt nálam. A malom nagy hasznát veszi magának — ismerte be kereken. — Néhanapján aggódok a vállalat sorsa felől. Gilliam kemény legény és ért a papírcsináláshoz. Ha elveszi Aurórát, még többet fog törődni a malommal. De Dániel nem elég erőteljes, Pyranus se erre a munkára való. Alig hiszem, hogy még egy évig kibírja a faluban. Egy szép napon felül majd a postakocsira és itt-hagy bennünket. Ádám öregszik, mint jómagam.

— Nem kell olyan messzire gondolni — vélte Jakab.

— Tegnap Happersett doktornál voltam — folytatta Hazael nyugodtan. — A fülledt malomban mindig megfájdul a fejem. De Happersett azt mondja, hogy a szívem rossz. Nem tudta megmondani, meddig húzom még, talán már csak egy esztendeig, lehet belőle öt is.

Felérték az országútra.

— Isten nem veszi le szemét teremtményeiről — mondta Jakab.

Hazael ábrázatán némi kis türelmetlenség mutatkozott.

— A családi helyzetről beszélek — figyelmeztette Jakabot. — Örömet fejeztem ki afölött, hogy ittmaradt. Az én bízal-

mam teljes maga iránt, Jakab. Adja a jó ég, hogy itt tarthassam.

Az ég nem választhatott volna erre alkalmasabb eszközt az édes kis Rosannánál, gondolta merészen Jakab. Mellette ült Poulter Richárdnak, a molnárnak a szekérén, amikor egy nagy calni társasággal halászni mentek a Brandywine Riverre, ahol egy liget komorlik Mr. Dewees kovácsműhelyének a közelében. A szekér búzáat szokott vinni, ezúttal deszkákat fektettek rajta keresztül, azokon helyezkedett el öregje fiatalja. Wigton Gilliam a bakon ült Poulter Aurórával és annak anyjával. Jakab Lamborn Townsennel, a *Calni Függelenség* kiadótulajdonosával osztotta meg polcát. Elysia Rebekával, a legfiatalabb Wigton-lánnyal apja mögött helyezkedett el. Iddom William a fuvoláját fújta.

A hőség elmúlt, a lebukó nap haragos-vöröse mályvába szelidült az ég alján. A folyópart sötétzöld színben tűzelt, zümmögtek a bogarak. William fuvolája olyan szépen szólt, mint a csalogány, mint a patak csörgedezése.

— Ez egy musette Bach angol szvittjéből — mondta Jakab Rosannának.

Egy gig beérte és vágatva elhagyta a szekeret. Wherry kapitány ült rajta a feleségével. Wherryné, akin magasra tornyozott, bársonyszalagokkal és virágokkal diszitett pártá volt, borszinű báránybőr-kesztyűbe bujtatott kezével a társaság felé integetett. Finom merinó-sál bojtjai lebegtek utána. Gilliam hátra szólt Elysiának. Matild öltözködik a legjobban Caliban. Elysia feleletre se méltatta. Jakab tudta, hogy Wherryné Beerbower gazdál-

kodó leánya, aki Wigtonéknél szolgált. Magába süppedt és az elbizakodottság, meg a világi hivalkodás fölött kezdett tünődni.

A hölgyek és a gyermekek a szikamorfák tövében telepedtek le a Brandywine River partján, onnan nézték a halászó férfiakat. A hálót gazdag zsákmánnyal húzták fel. Tele volt tátongó száju, sötétzöld, szürkehátú, ezüsthajú, fekete és bíbor petytyekkel pontozott halakkal. Tűzet raktak, palackokat bontogattak, csapraütötték a magukkal hozott söröshordókat, aztán előkerültek a fatányérok és kezdetét vette a vacsora. Pisztráng sült burgonyával, friss vaj barna kenyérrel, apróra vágott savanyúság, lepények és nyalánkságok. A szürkületben a szokottnál is andalítóbban panaszkodott Iddom William fuvolája.

— Ez egy courante — magyarázta Jakab Rosannának. A csendesen sötétedő folyó partján üldögéltek kettesben. A folyótulsó partján szentjánosbogarak világítottak a rét virágoktól tarkálló szőnyege fölött. Fecskék cikkáztak halk csivogással a fejük felett. Jakabot mélységes békeesség fogta el, mennyei nyugalom. Ugy érezte, hogy misztikusan egy a természettel, ami körülveszi. Rosanna két öklét feltámasztva feküdt a fűben és a szemközti réthben gyönyörködött. Fehérmintás sötétvörös ruhában volt, fekete harisnyában, nyaka körül mustársárga kendővel. Iddom William hazai nőtákra tért át. A Robin Adairral kezdte és Rosanna halkán vele zümmögte a dallamot.

Wherryné is megjelent, csatlakozott a társasághoz. Jakab komor, mélységes rosszszalással figyelte. Barna, leheletfinomságú, fátyolanyagból készült belépő borúlt nehéz

selyemrokolyája fölé s oly szorosan be volt fűzve, hogy nemhogy mozogni, de még lélegzeni is alig tudott. Cipellői egyeztek színben a kesztyűivel.

— Nagyon édes vagy — mondta Rosannának, — de, ha apád annyit költene a ruháidra, mint az Elysiáéira, akkor látna csak a világ csodát. Nem bírom ki a tűz mellett ebben a melegben. Az uramnak is megmondtam, hogy nem vagyok bolond tönkretenni a tűzhely mellett az archörömet. Megmondom őszintén, úgy be vagyok fűzve, hogy mozdulni sem tudok.

Óvatosan odébb ment, a fuvolaszó elhallgatott. Egy csillag éppen a vízre tűzött.

A gondviselés hozott Calnba, ismertetett meg Rosannával, gondolta Jakab.

— Milyen furcsa érzés a boldogság — mondta Rosanna. — Most boldog vagyok, de nem tudnám megmondani, mitől. Néha meg azt hiszem, hogy boldog vagyok és nem vagyok az. Sohase tudom, mitől érzem jól magamat. Rajtam nincs annyi malaszt, mint magán, Jakab én nem gondolok annyit a túlvilágra, de boldog vagyok.

Jakab megmagyarázta, hogy ezt a romlatlanságának köszönheti.

— Azért van, mert romlatlan — mondta és egy hang azt suttogta a bensejében: Rosanna miattam boldog. Jakabot ez a boldogság megfélemlítette. Félt, mert az volt a nézete hogy ily nagy boldogságra csak abban a másik, végtelenül magasztosabb létezésben van jogunk. Jakab félt Rosannától. Félt, hogy a nő romlandó földi dolgokra tereli a figyelmét, amik porrá lesznek, amiket rozsdá emészt meg. De ez a félelem

nem tudta legyőzni az élet szépsége, kíváncsisága iránti áhitozását.

Sajnos, hazamenet Jakab Elysia mellé került. Rosanna apjával ment haza Happersett doktor hintóján. A szekér roskadásig zsufolva volt, egymás hegyén-hátán ültek a kirándulók. Elysia, szabadulni akarván a kissé kapatos Lambord Townsendtől Jakabba kapaszkodott. De nem szólt hozzá, fejét is elfordította tőle. Az illat, amellyel át volt itatva, úgy bántotta Jakabot, mintha Elysia az a görény lett volna, amelyet a lódobaj lekergetett az országútról. Elysia könyökét szorosan magához húzva, ölbetett kézzel ült. Arc kifejezése éles volt, sápadt és hideg, mint a holdé. Jakabot hirtelen elviselhetetlen szorongás fogta el. A romlott, émelyítő bujaság a mellére nehezedett. Nem tudott mozdulni mellőle. Bár zuhanna ki Lamborn, az istentelen barom, Mammon hitvány eszköze a szekérből és törné ki a nyakát, kívánta Jakab. Álom, ismételte, makacsul szembenézve háborgó lelkiismeretével.

A Wigton-család a methodisták hitét vallotta; a grovei methodista templomot látogatták és eljártak a calni iskolaházba vándorprédikátorokat hallgatni. A lutheránus Kinzer Jakabnak azonban Philadelpiába kellett volna felutaznia, hogy a felekezete templomában imádkozhasson Istenéhez. Ehelyett vasárnaponként a quakerek városszéli ájtatoskodó helyére járogatott. Igaz ugyan, hogy azok más külsőségek kíséretében imádták Istent, mint ahogy otthon megszokta volt, de a körükben is megbékélhetett a lelkével és erre volt első sorban szüksége. A világ vasárnaponként

éppen olyan nyugalmas és békés volt, mint a quakerek istentisztelete. Wigton Hazael székén szendergett a tornác előtt, Wigtonné visszavonult a szobájába, Gilliam eltűnt Poulter Aurórával, Abigál otthagyta konyháját, kivonult Pyranussal és Senecával a Washington House elé, a Nyugat felől érkező postakocsik megállóhelyéhez. Dániel, ahányszor csak tehetette, halászni járt Tamás bácsijával a Brandywine Riverhez. Elysia, talpig diszben, apja mellett üldögélt, a világba bámulva, Rosanna Rebekára várva, a lépcső-eljárat alatt társalgott Feavre Debórával és Pumry Mercyvel, a két rongytépő leánnyal és más korabeli csitri lányokkal.

Jakab vasárnap délutánonként a mezőkön és a Caln körüli erdőségekben bolyongott, a madarak és apró surranó állatocskák világában, teológiai révedzéseibe merülve. Eleinte szeliden elvont gondolatok foglalkoztatták, de csak addig, amíg Rosanna nem jutott eszébe.

Kilépett a sűrű cserjésből és meglepetve pillantotta meg maga előtt a papírmalom már ismerőssé lett épületeit. A malom ajtaja nyitva volt, bement. Benn tikkadt hőség uralkodott, a pép nyomasztó szaga megülte a helyiséget. Jakab lődörgött, nézegette mestersége szerszámain, végül megállapodott Wigton Tamás pultjánál. A bőrbe kötött üzleti könyvek csukva voltak, a kalamáris mellett szépen meghegyezett ludtollak szenderegtek. Jakab megmártott egy tollat és álmosan rajzolgatni kezdett egy árkus papírra, amit Tamás a pultján felejtett.

Rózsát kanyarított a papírra, olyan

szépet, amilyent csak tudott. Egy szál feslő rózsát, tövises, pároslevelű ágacskán. Magát is meglepte az eredmény. „Meritett rózsza” morogta. Szerencsés ötlete boldoggá tette. Gondosan összehajtogatta rajzát s bedugta mellényzsebébe. Behuzta maga mögött a malom ajtaját, felment az országútra és hazasietett. Rosanna Pumry Mercyvel, a talált lánnyal csacsogott a ház közelében. Elysia, aki a ház előtt ült a szundikáló Hazael mellett, úgy meredt Jakabra, mintha kísértetet pillantott volna meg. Jakab a hosszú sétától megszomjazott, lement a csaphoz, a ház mögé, a konyhaajtó közelébe. Poharat hozott, kétszer is teletöltötte s mind a kétszer kiitta. Majd gondolatokba merülve lődörgött az udvarban a téglakemence és a tüstölőház körül, meg a tejpince és az istálló közötti pázsiton, amelyre a cseresznyefák lombja mély, üveges árnyékot vetett.

Tisztázni akarta Rosannához való viszonyát. Ki kellett szabadulnia ebből a ködösen-derűs állapotból, amely minden komoly gondolatától elvonta. Az eredmény nem lepte meg. Hites párjául kívánja Rosannát, együtt akar élni vele, mint hitvessel. A házasság, biztatta magát, tisztos, Istennek tetsző állapot. Isten áldását adja rá. Jakab tudta, mire vágyódik, s elhatározta, hogy ennél marad. Talán Rosanna is rá fog jönni, hogy annak a boldogságnak, amelyet egyszer szóvatott, ő, Jakab, a forrása. Sietni nem kell. Szándékát egyelőre nem teszi szóvá se Hazael, se Rosanna előtt. Ráér jövő tavasszal. Az volt a benyomása, hogy Hazael, arra való tekintettel, amire Happersett doktor figyelmeztette, nem lesz el-

lene frigyüknek. A boldogság beléje nyilalt. Könnyünek érezte magát, mint a madár. Rosanna. Holtomiglan-holtodiglan. Az övé. Mikor a házba visszatért, találkozott a tornáccon Elysiával. Elysia olyan keserűen erőszakos pillantással mérte végig, hogy újra elfogta a szorongás, amit a leány közelében érezni szokott.

Hazael felriadt és a szívéhez kapott. Wigtonné kijött, Rosanna Abigál után ment a konyhába, hogy segítsen neki vacsorát készíteni. Killen Mihály hazaterelte a legelőről a teheneket. Hűvösebb lett. Mire Jakab felállt az asztaltól, az országút már homályba borult. Könnyedén öltözött leányok sétálgattak fehérpantallós, feketenyak-kendős sihederekkel. A fiúk mély hangja és a leányok bűgő nevetése tisztán csendült a csendes estében. Jakab kiült a lépcsőre, a ház elé, Rosannával. Rosanna feléje mosolygott s ez a mosoly úgy összemarkolta a szívét, mint a prés a papírlapokat. Rosanna Jakab térdére tette a kezét. Jakab arcára kiült a halálos verejték. Elysia léhaságokról kezdett csacsogni.

— Matildnak teljesen igaza van, ideje, hogy mi is alkalmazkodjunk a divathoz. A kerek szoknyák nevetségesen régimódiak. A színésznők már mind hosszú mellénykét és sipkát hordanak.

— Matild kótyagos lett — szakította félbe szokott heves ségével Hazael. — A nők alakját nem lehet összepréselni. Szerveik nem tűrik.

Wigtonné megbotránkoztatta Hazael szabadszájúsága.

— Elysiának egyrészt igaza van, másrészt nincs — mondta. — Ha Matild meg-

ülne egyhelyben, akkor fűzhetné magát a kedve szerint. De a faluban senki nem lótfut annyit mint ő.

Jakab megszorította Rosanna kezét. Mintha Rosanna sóhajtott volna. Felébredt benne a lelkiismeret, tüntetően odébb húzódott. Rosanna némán, sértődötten, firtatva kereste a tekintetét.

Rosanna csakhamar aludni ment, Hazael és felesége követték a példáját, Abigál felment lefektetni a gyerekeit. Jakab egyszerre csak észrevette, hogy egyedül maradt Elysiával. Kedve lett volna otthagyni felsétálni az országútra, bandukolni az éjszakában, de képtelen volt felállni. Feje fölött selyemsuhogást hallott. Rémületére Elysia lejött a lépcsőn és melléje telepedett. Arca sápadt volt és meggyötört, szemei villogtak a sötétben.

— Jakab — mondta halkán, észbontó hangon — én rettenetesen gyűlöltem magát. Ahogy megláttam, már gyűlöltem és napról-napra jobban gyűlöltem. Gyűlöltem a tekintetét, amely keresztülnézett rajtam. Szólni akartam apámnak, hogy zavarja el a házunkból, de nem tette volna meg. Szerettem volna megölni, mikor a kirándulásról jöttünk, a szekéren és Lamborn Townsend illetlenül viselkedett.

Egyre szaporábban beszélt, egyre összefüggéstelenebbül, egyre hisztérikusabban.

— Megőrijtett az a tudat, hogy gyűlöl — folytatta Elysia. — Vártam, hogy megváltozzék, számítottam rá, Jakab. Maga nem tudja, hogy én milyen gőgös vagyok. Értsen meg kérem. Ha nem jelenti ki, hogy nem gyűlöl, belehalok.

Jakab szótlan döbbenettel nézett rá.

Az országút kihalt volt. Az éjszaka csendesen várta, mi lesz.

— Én pálcát törtem maga felett — kezdte végül Jakab, vontatottan. — Pálcát törtem keményen, szívtelenül, nélkülöztem az irgalom malasztját. Elfeledkeztem Megváltónkról, aki alázatosságával példát adott nekünk. Vétekbe estem.

Elysia feléje hajolt.

— Csókolj meg Jakab — könyörgött Kinzernek. — Csókolj meg és válts meg végtelen magányomból.

Jakab szíve jéggé dermedt. Olyan nehéznek érezte, mintha ólomból volna. Elysia szorosan nyaka köré fonta karjait. Vétkeztem, gondolta. Elhanyagoltam a Megváltó példáját és intelmét. De most leküzdötte elvakult gőgjét és Elysia iránti ellenszenvét, megalázkodott. Isten útjai különösek és kegyetlenek. De igazságosak. Homlokon csókolta Elysiát. De Elysia szájára forrasztotta száját.

— Jakab, — nyögdécselte halkán. — Jakab, Jakab! Ugye nem hagysz el többé? Az Ég sem tűrheti.

Jakab kádja mellett állt és egy új kéziminta dróthálózataát nézegette. Kiemelte a pépet a kádból s lecsapva a felesleges anyagot, ráterítette az ívet a nemezre. A mintával kiegészítette a mellette álló merített papírtételt, aztán visszatért a használt mintához. Rendkívül gyors mozdulatokkal dolgozott, mint az alvajáró, oda se figyelve arra, amit csinál s néhány, a papír előállításával kapcsolatos, szakmabeli megjegyzésen kívül senkihez se szólt. A délelőtti grogg-zünetkor kiment a malomból és komor gondolatokba mélyedve álldogált a je-

lentéktelen vizesésben forgó malomkerék mellett. Vaslapát több erőt fejtene ki, ismételtette gépiesen. Éjjel-nappal kétségbeesett helyzete foglalkoztatta, mely megoldhatatlan problémákkal és mardosó kételyekkel gyötörte. Nem tudott rájönni, mit akar tőle az Ur. Kebelében vihar dúlt. Egyfelől vágyódott Rosannára, másfelől az volt a meggyőződése, hogy ekkora boldogság, ezen a földi bűnös világon, senkinek nem jár ki.

Kinzer Jakab kezdte magát az isteni Szándék méltatlan eszközének tekinteni s most már csak azért imádkozott, csak azért kinlódott, hogy ebben a minőségében megállja a helyét. Meggyőződése lévén, hogy teste csak a benső örök igazság pusztuló hüvelye, kerülte a kísértéseket, nehogy a lelke pokolra vettessék. De ugyanakkor Elysia is örökké előtte állt, aki végtelen magányosságából nevéen szólította őt. Lelkiismeretfurdalás gyötörte, amiért irgalmatlanul pálcát tört a lány felett. S még valami jóvátehetetlen történt — megcsókolta Elysiát, Elysia megcsókolta őt s ez már magában véve világosan előírja, mi az erkölcsi kötelessége. Mindez félreérthetetlenül nyilvánvaló, de Jakab még mindig lázongott, dacolt. Feleségül szeretne volna venni Rosannát és tudta, hogy Rosanna kész melléje szegődni. Erről száz apró jelből megbizonyosodott már. Azzal a hallgatag elhatározással tért vissza a kádhoz, hogy nincs olyan hatalom a világon, ami elszakíthatná Rosannától, igaz, tiszta szerelmesétől.

Amennyire lehetett, vigyázott, hogy a világért se maradjon egyedül Elysiával, nem mozdult el a család többi tagja mellől. Elysia nyugodtabban viselkedett, mint ren-

desen, fellengzős beszédmodoráról is letett, valósággal megszeliült s nem vette le me-rev, esdeklő tekintetét Jakabról. Hazaeit bosszantotta a viselkedése s azt a véleményét fejezte ki, hogy a lányt orvoshoz kellene küldeni. Aztán hashajtót ajánlott, de a család női tagjai leintették. Rosanna viszont majd kiugrott a bőréből, olyan boldognak érezte magát. Egész nap dalolt a konyhában, a bogárszemű Zsuzsát meg egyebeket. Jakabbal olyan fesztelenül érintkezett, hogy Wigtonné egyszer rá is szólt.

— Mit fog gondolni rólad Jakab úr? — fedte meg a vacsoraasztalnál. — Engem ró majd meg, hogy rosszúl neveltelek.

Jakab hallgatag volt, úgy a malomban, mint Wigtonéknál. Esténként korán felment a kamrájába, a gyertyát takarékos-ságból nem égette soká, hanem lelkének és kamrájának kettős homályában letérdelt ágya elé és hosszan imádkozott. Egy rend-kívül forró nap után Jakab rájött a kádja mellett a kétségbeesetten keresett megoldásra. Azzal a fájdalmas, de nyugodt meggyőződéssel távozott a malomból, hogy — jelképes értelemben — ő csak formátlan pép az isteni keverő mintájában.

Friss szellő bolygatta a naspolyabok-rok poros leveleit, a délután a végére járt, a hőség engedett. Rosanna kijött a tornácra és odaszólt Jakabnak, hogy Sugert bolt-jába megy, egy nehéz cukorsüvegért. A felszólítás félreérthetetlen volt. Nekivágtak az országútnak s mikor elértek a kő-hid közelében, a falúvégén fekvő bolthoz, Rosanna oda se hederítve tovább lépegett.

— Ráérünk — mondta.

Rövidúju, kivágott nyaku kék muszlin ruháskában volt, csupasz karjai barnák voltak, erőteljesek, élettől, fiatalaságtól duzzadók.

— Magának mindig csak a papírgyártáson jár az esze — mondta Jakabnak.

Az mélyet sóhajtott.

— Nem, Rosanna — válaszolta. — Egészen más dolgok járnak a fejemben. Nézem a búzamezők aranykalászeit, az erdők zöld bársonyát, hallgatom a kis madarakat. Eltűnődöm rajtuk és azt kutatom, hogy ... hogy mi a szépség.

Hangja elakadt. Rosanna fürgén, résztvevően, kissé ijedten pillantott az arcába.

— Ilyesmikről nem szabadna beszélni, Jakab. Maga olyan kedves! Maga úgy pazarolja jószágát, hogy semmi sem marad magának. Szeretném, ha boldogabb volna, Jakab. Mi bántja magát? A malom sokkal jobban megy, mióta nálunk van, apámtól hallottam, biztosan úgy van. Azt mondja, ma kétszer annyit ér, mint azelőtt. Magát az Isten küldte mihozzánk, Jakab és Isten azt óhajtja, hogy örüljön ennek. Nekem az nagyon fáj, amit a mezőkről, a fákról és a madarokról mondott, nem is tudom, miért fáj annyira. Ha rám bizná magát, én meg tudnám neveltetni magát, Jakab. Még talán kurjongatna is.

Megállt az út kanyarulatánál és leült a fűbe egy almafa alá.

— Én bizony nem megyek cukorért — jelentette ki. — Van úgy, hogy mindent elhanyagolok, ennek is maga az oka, Jakab. Csináljon már egyszer valami olyat is, ami nem a kötelessége. Például csókoljon meg.

Jakab arca és hangja kemény maradt,

de összekulcsolt ujjai remegtek.

— Nem Rosanna, nem tehetem — felelte.

Hirtelen mély csend lett. Egy alma lágy koppanással esett a fűbe mellettük. Halk őszi szellő bódorgott a fák között. Jakab kihúzott egy összehajtogatott papirdarabot a zsebéből, gyengéden szétteregette és átnyújtotta Rosannának. Rosanna firtatva nézett rá.

— Tartsa a nap felé — mondta Jakab.

Rosanna a nap felé tartotta a papírt, mire átütött rajta a vízjegy — egy bontakozó rózsaszál tövises, pároslevelű ágacs-kán.

— Merített rózsza — magyarázta Jakab.

— A kedvemért csinálta? A nevem miatt? — ujjongott Rosanna.

— Magának csináltam — mondta Jakab. — Várjon. Akarok még mondani valamit. Feleségül veszem Elysiát.

Rosanna elengedte a papírt, mely lebegve hullt a fűbe.

— Elysiát? Sohase hittem volna. Hogyan is hihettem volna? Nem is úgy indult. Talán Elysia akarja.

Rosanna érezte, hogy erélyesnek kell lennie.

— Nem akarom, hogy elvegye Elysiát — fakadt ki. — Még ha a nővérem is. Maga nem lehet boldog vele. Ő nem magának való. Ez csak a maga jósága miatt van, Jakab. A maga rettenetes jósága miatt. Miért kell elvennie Elysiát, mikor engem szeret és én is szeretem magát?

— Hagyjuk — mondta Jakab.

Rosanna hangja egyre halkabbá vált. Már csak suttogott.

— Magán nem lehet segíteni. Maga haláláig ilyen marad. Látom a szemén.

Felállt, lesimította kék muszlinruhácskáját, megigazította a kivágás édes kék szalagját. Alma pottyant a föbe. Őszi szel-
lőcske bódorgott a fák között. Elindultak Caln felé. Jakab belemerítette szerelmét a papírba, de lelkéből kiölte, visszavonhatatlanul. Egész belesápadt, mikor ráeszmélt gyilkos ellentmondásaira és természetének röghöz kötött voltára. Rosanna arca tüzelt a felháborodástól. A világért nem nézett volna Jakabra,

A mesler

A világ, mely elfeketedett Wigton Hazael szemei előtt, lassan magához tért a halála után. Gilliam, a legidősebb fiú, végakarátának végrehajtója, kiskorú testvéreinek gyámja és támogatója átvette a megboldogult szerepét a családban. Wigton Gilliam alkatban és szellemiekben apjára emlékeztetett. Ugyanolyan vastag orra volt, világoskék szeme, egyszerű modora s bár a megváltozott létfeltételekkel a társadalmi formák is átalakultak, Hazael módjára makacsul ragaszkodott a régi világ életfelfogásához és külsőségeihez. Killen Mihály, az inas, akinek száraz és csattanós megjegyzései meghazudtolták éveit, kijelentette, hogy Gilliam úr a legszivesebben térdnadrágban járna és varkocsba fonná a haját, mint boldogult apja tette volt. Térdnadrágot — a forradalom vén katonáját Wherry kapitányt leszámítva, — már senki sem viselt, de Gilliam, állapította meg Jakab, régimódi ember, nem tud a korral lépést tartani.

Jakab ezt nem tette szóvá soha. Hallgatag ember volt. Csinos felesége átmeneti formátlanságát arcjátékának élénkségével és apró, ideges mozdulatokkal ellensúlyozta. A Kinzer házaspár a Wigton háznak az országútra néző oldalán fekvő szobájukban tartózkodott. Késő októberi délután volt. Jakab, aki most jött meg a malomból, leült durvaszövésű munkazubbonyában és otromba

cipőit szemlélte. Elysia lábán finom marokkói papucskák diszelegtek, vállát rojtos merinósál takarta. Haja fehér papírdarabkákból volt csavarva, arca kenőcstől csillogott.

— Mikor hozzád mentem, azt hittem, hogy viszed valamire. Legalább a malomban. De úgylátszik tévedtem. Itt Gilliam az úr — mondta durcásan.

— Megboldogult apád úgy intézkedett — felelte Jakab türelmesen. — Gilliam irányítása mellett minden a régiben marad. Hazael így kívánta, ez volt a végakarata. Dánielnek meg is mondta, attól félt, ha egyszer lehunyja a szemét, elő fogok hozakodni az újításaimmal. Őt szegényt nem hibáztatom. Gilliammal máshogy áll a dolog. Neki látnia kellene, mi történik a világban.

Örökké csak a malomról beszélsz, duzogott Elysia váratlanul.

— Folyton a családommal van bajod, pedig mindent nekik köszönhetsz. Mikor idejöttél koldús voltál, most meg jó módú ember létedre örökké tépelődöl. Azt hiszed, hogy én elégedett vagyok? Azt hittem, hogy ha hozzád megyek, elköltözzünk Philadelphiába, vagy Newyorkba. Őt év óta, mióta a feleséged vagyok, ki sem tettem a lábamat Calnból.

— Mert a gyerek betegeskedett — mondta Jakab. — Apád hiányát is megérzi a malom. Itt kellett maradnunk.

Elysia keserűen felkacagott.

— Semmi hasznodat nem veszik. Világéletedben keverő maradsz. Mindenki fejünkre nő ebben az istenverte fészekben. Helyzetünk reménytelen.

Jakab felkelt s odaállt az ablakhoz.

Az országút tulsó oldalán, Caln mögött, búzaasztagok sárgállottak, a földek mögött erdők vörhenylettek, száraz falevelek kergetőztek az egyre erősödő, jajongó szélben, az alacsony égen szürke felhők táboroztak, gyorsan sötétedett. Mire megfordult, Elysia a tükör előtt ült, kiszedte a fehér papírdarabkákat a hajából, puha, gondosan kibodorított csigái füeit verdesték. Jakab arca elkomorodott. A hiúság nevetséges, a cicoma kárhozatos, gondolta.

— Tudom, mit gondolsz már megint — vetette oda csupasz vállán keresztül Elysia. — Tartsd meg a zsoltáraidat és a véleményeidet. A papírgyártáson kívül semmi nem érdekel. Legalább a feleségeddel, meg a gyerekekkel törődnél. Már rég fürdőbe kellett volna, hogy küldjél bennünket. Hagyj magamra, kérlek, amíg a harisnyámat felhúdom.

Jakab kiment, cipőit végigesattogtak a folyosón, lement a földszintre, megállt a lépcsőfeljárónál s az udvar nyitott kapuján át kibámúlt az országútra. Iddom William kádárműhelye az út tulsó oldalán zárva volt. William meghalt, mint Hazael. Jakab fájdalmasan nélkülözte fakalapácsának puha ütéseit és fuvolája hangját, a Bach szvitek air-jeit, musette-jeit és courrante-jait. Postakocsi dübörgött Nyugat felé, Lancaster irányában, már elhagyta Calnt, de még hallani lehetett a postakürt szavát. A leereszkedő köd fanyar szaga égő avar füstjére emlékeztette, volt benne valami a fagyos téli almák illatából. Jakab Elysia szavain rágódott.

Nem haragudott. Komoly megfontolás tárgyává tette őket. Tényleg még mindig

csak keverő a malomban és Gilliam a maga esze szerint vezeti az üzletet. Gilliamnak apjával való hasonlatossága nagyon megtevesztő, de nagyon felületes, állapította meg. Hazael furcsa nyakassága, érdekes jelleme és gondolkozásmódja hiányzik belőle. Gilliam egyszerűen Hazael árnyéka, melyet a megváltozott időkre és szükségletekre vetít. A megboldogult makacs elveinek mély jelentősége volt. Gilliamnál nincs rájuk mentesség. Az Úr útjai rejtélyesek, de mindig helyesek és mindig azokat igazolják, akik rábízák magukat az Ő véghetetlen jóságára és bölcsességére. A papírnak gépekkel való előállításában Jakab szembeszökő bizonyítékát látta Isten bölcs, gyakorlatias és könyörületes gondoskodásának.

Másnap lámpával indult a malomba, igen korán, pitymalat előtt. Wigton Tamás, Hazael bátyja mellette bandukolt az országúton. Hetvenen felüli, tehetetlen öregember volt, hol jól, hol rosszúl rakta be a mintát a keretbe, ludtollat szorongató görcsös ujjai már csak olvashatatlan ákombákomokat vettek papírra. Jakab a türelem erényét gyakorolta vele szemben, de tevékenységében megint csak annak a jelét látta, hogy a malom hanyatlik. A kádak szinültig voltak vizes péppel, Guire Ádám — aki egy évvel öregebb volt Wigton Tamásnál, de jól bírta magát — megmártotta a mintát, lecsapta a felesleget, levette a tetejét és ráterítette az ívet a nemezlapra, amit Seneca, a teregetője fürgén alája készített. Jakab tizenöt perccel előbb készített el egyegy csomót, mint Ádám. Százhuszonhat nemezlap és százhuszonöt papír ment megint a kéziprésbe, hogy az kisajtolja belőlük a vizet.

Killen Mihály felvitte az iveket a szárítóhelyiségbe és talyigáján friss anyagot hozott a rongytépő házból. Gilliam összevont szemöldökkel nézte a hollandi működését. A malomkerék tengelye száraz csikorgással forgott. Jakab jóformán észre sem vette a reggeli- meg a groggszünetet. Mikor a napi munkával elkészültek, közölte Gilliammal, hogy rövid időre elutazik.

— Körülbelül egy hónapra.

Gilliam csodálkozva bámúlt az arcába.

— Tegnap beszéltem Covoda Zenassal, be lehet állítani teregetőnek ideiglenesen, csak nem kell nagyon hajszolni.

Gilliam helytelenítette, hogy szabadságot vesz. Kivált most, mikor a hollandi rosszul működik és Wigton Tamás sem állja meg a helyét úgy, ahogy kellene. Hangja ijedtséget árult el.

— Csak nem akarsz máshol megtelepedni? — kérdezte.

— Ahogy Isten akarja, még nem tudom — felelte Jakab.

* * *

Mire Jakab visszajött november már a végére járt. A fák elhullajtották leveleiket, kopaszon feketélettek az ércfényű, hideg ég alatt, jeges hópelyhek koppantak a földre, ércesen száraz zizegéssel. Jakab délelőtt érkezett meg Calnba, az útszéli csárdánál szállt ki a philadelphiai postakocsiból és barna iszákjával a hátán gyalog bandukolt haza a Wigton-kúriába. Miller Abigált, Elysia nővérét találta a konyhában, aki közölte vele, hogy felesége elvitte a kis Mirandát nagynénjéhez, Happersett Rosannához.

Jakab felment a szobájába, levetette sötét ünneplőjét, amiben utazott, munkaruhájába bújt, aztán átment a malomba, ahol teljes volt a felfordulás. Gilliam sz mrehányó szavakkal fogadta.

— Akármilyen járatban voltál, örülök, hogy megjöttél. Nem megyünk semmire. A kádad, amint látod, üres. Többnyire az volt. Covode Zenason kitört a betegsége, Pyranus is elment, egyáltalán nincs teregetőnk. A hollandi rosszul működik. Tegnap összevissza csak 16 csomagot csináltunk, pedig késő éjszakáig dolgoztunk.

— A hollandi fabatkát sem ér — mondta Jakab fagyosan. — El van használva, kár rendbehozatni, a helyét sem éri meg, amit elfoglal.

John teletöltötte az üres kádat vízzel, pépet kevert belé, a munka megindult a malomban. Ebéd közben Jakab csendesen eltűnődött azokon a változásokon, amelyek Calnba jövelele óta a családban lejátszódtak. A legjelentékenyebb kétségkívül Hazael elhalálása volt. De Rosanna, az édes kis lányka, a keményburkú, fésző rózsza még többet foglalkoztatta. Rosanna! Riadt lelkiismerete tudni sem akart róla, annyira megrémült annakidején, mikor letért egy pillanatra a jóságos Istennek tetsző ösvényről. Rosanna Happersett doktorhoz ment feleségül. Neki Rosanna nővére, Elysia lett a neje. Hazael örökre elment, Rosanna más-sal él, Pyranust elvitte a postakocsi, a család azt se tudja, hova, helyettük most Gilliam felesége, Auróra és Dániel felesége, Mercy, a talált lány, akit egy indián szedett fel és tett le a calni csárda küszöbére, a néhai rongytépő lány ül az asztalnál. A

néhány esztendő alatt, amit a házban töltött, az erőteljes Wigtonné megrokkant. Killen Mihály pedig tavaszra felszabadul.

Legfeltünőbb a változás a gyerekekben, állapította meg Jakab. Most kilencen ültek az asztal körül, mind több vékony, esdeklő, duzzogó hang keveredik a beszélgetésbe, mind több kirobbanó és erélyesen lefékezett nyafogás. Abigál gyerekei — két lány és egy fiú, Warwick — elképesztő gyorsasággal nőttek. Gilliamnak és Aurórának öt éves házasságuk során négy gyermekük született, köztük Lidia és Zsófia, ikrek. Dániel és Mercy Rebeka névre keresztelték a kisbabájukat, a nagynénje után. Saját gyerekük, Miranda, negyedik évében járt. Miranda gyermekszékben ült anyja mellett, vánkoson. Jellemző — gondolta Jakab — Elysiára. Kényeztetésével örök kárhozatra készíti elő a kicsikét. Mélységes megdöbbenésre nem érezte elég erősnek magát ahhoz, hogy ezt a rettentő veszedelmet elhárítsa gyermeke felől. Egyszerűen nem tudta, mit kezdjen Elysiával. Ha nevelni próbálta, Elysia komoran duzzogott, ha erélyesebben lépett fel, zokogni kezdett. Hisztérikus sikoltozásával felverte a házat.

Jakab ilyenkor nem tudott mit tenni, sápadtan hallgatott. Viszonylag nyugodt pillanataiban Elysia állandóan azt hangoztatta Jakab előtt, hogy a gyerekük vézna, nem járhat nehéz, erős ruhákban, mint más gyerek, finom szövetben kell járatni, puha, világos selymekben, aztán Abigálhoz szaladt és hosszan megtanácskozta vele, mit főzzön a gyerekeknek.

Jakab felsóhajtott és átterelte gondolatait a házi bajokról az üzleti bajokra.

Nem tudta, hogy fogja felvenni Dániel, Happersett John, főképpen pedig Gilliam, amit halaszthatatlanul közölnie kell velük. Ez ugyan hamarosan kiderül, mert fontos ügyben magához kérte őket estére. Vacsora után el is jöttek valamennyien és összeültek a szalonban. Jakab csak nézte a három embert, akikkel a sors összebilincselte és hirtelen eszébejutott barna hátizsákja, meg az egész múlt.

— Az jár a ejemben hogyan is volt, mikor megérkeztem Calnba — kezdte csak úgy, szinte maga elé. — Meleg augusztúsi nap volt. Letelepedtem egy szikomorfa alá, a köhid szomszédságában, Miss Valentine boltja mellett. A boltosné látta rajtam, hogy messziről jövök — mert messziről jöttem, Pittsburgból, Amsterdamból, Hollandiából. És azelőtt a Ruhr vidékén éltem.

— Egy darabig üldögéltem, aztán el-sétáltam a csárdáig, ahol Gallaspy Matthew szénégető és Eakes Henry söröztek. Spregeell Aquilla meszely almabort állított elem és Wigton Hazael papírmalmáról kezdett beszélni. Én Gilpin malmába készültem, Wilmingtonba, de az Ur akarata nem az, ami az emberé. Calnban ragadtam. Beálltam Hazael malmába, noha mások voltak a terveim. Ma is mások még, azért utaztam el. Erről akarok beszélni most. Springfieldben jártam, megnéztem a papírmalmot és Ames John gépüzletét. Beálltam szerény munkásnak. Ames John nagy ember, különb mint a Gilpinek. Ames John forradalmasítani fogja a papíripart.

Wigton Gilliam vonásai megkeményedtek. Arckifejezése halaványan emlékeztetett apjának törhetetlen makacsságára.

— Közismert dolog, hogy a Gilpin cég már több mint egy esztendeje hengeres géppel készít papírt — mondta Jakab. — A gép szerkezetét titkolják, csak bizalmas embereik ismerik. A Washingtonba felterjesztett szabadalmi kérvényt többen megvizsgálták, magam is. De a rajzok nem tökéletesek. A rajzok alapján lehetetlenség megtervezni a gépeket. De Ames John nem hagyta annyiban a dolgot, neki sikerült, amibe a többieknek beletörött a bicskája. Ő rájött a Gilpinek titkára. Ennek a titoknak én is a birtokában vagyok.

Elhallgatott, végigjártatta fanatikus tekintetét a jelenlévőkön.

— Hogyan jöttél rá a titokra? — kérdezte Happersett doktor. — Amesnek nyilván éppen olyan kevésbé állt érdekében elárulni, mint a Gilpineknek.

Jakab megismételte, amit már mondott.

— Beálltam munkásnak hozzájuk.

— Szeretném, ha megértenétek. Egy, két, mondjuk három éven belül senki sem gyárt többé kézzel papírt. Ames John éppoly kevésbé sajátíthatja ki a találmányt, mint a Gilpinek. Isten minden teremtményét részesíteni akarja abból, amit jónak ítél. A gyártás egyszerűbb, mint a kéziipar és húszszor eredményesebb. Vasfog meríti ki a pépet a kádból s viszi tovább a gőzölő kazánhoz. A papírgyártás folyamatos mechanikai műveletté fejlődött. Be kell rá állítani magunkat. Tőke kell hozzá és üzemvezető. Üzemvezetőm már van. Hage Dávid a neve. Ames John műhelyében dolgozik és ha kellőképpen megfizetjük, rendelkez-

zésünkre áll. Megszerkeszthetjük a gépeket. Pénzt kell szereznünk.

Befejezte erélyes szózatát. Dániel köhécselt. Gilliam elsötétült arccal, haragosan előrehajolt és öklével kérges tenyerébe csapott.

— Papírt kézzel kell csinálni! — kiáltotta rekedten. — Értesülésem szerint a Gilpin malmok csőd előtt állanak, annyi pénzt vertek bele újmódi terveikbe. Olyan jó meritett papírt, mint az apám, senki nem csinált. És az enyém se rosszabb. Amíg én élek, a malom az marad, ami volt. Ördög bujjék Amesbe a gépeivel. Nem hagyok bolondot csinálni magamból.

* * *

Jakab visszasüppedt szótlanságába, melyből még Elysia sikongó hangjai sem tudták felriasztani. A papírmalom, a hollandi hiányos működése ellenére, a megszokott lelkiismeretességgel teljesítette a megrendeléseket. Húsz csomag papírt állított elő naponta, mint Hazael idejében. Gilliam megmaradt Jakab irányában amellet az enyhén dúzzogó elismerés mellett, amely gyakorlati ügyessége révén kijárt neki. Jakab végtelen keresztényi türelme nem Gilliamnak szólt, akitől áthidalhatatlan ellentét választotta el, hanem Istennek. Gilliammal semmiben sem értett egyet. De hallgatott.

* * *

Néhány héttel később Jakab egy délután korábban jött haza, mint máskor. Elysia az erősen fütött nappaliban időzött, szorosán magára húzva merinósálját. A gye-

rekszékben üldögélő Miranda bizalmatlanul nézett a belépőre.

— Ugy rontasz be, mint a fergeteg, — fogadta Elysia, — nem is tudhattad, hogy fel vagyok-e öltözve. Máskor kopogj, ha bejössz.

Jakab ügyet sem vetett Elysia kényeskedésére. Szokatlan eréllyel elébeplántálta magát.

— Figyelj jól arra, amit mondani fogok, — kezdte. — Fontos közlésem van. Csak arra kérlek, ne izgasd fel magad, mert az nem tesz jót neked. Készülj el rá, hogy elköltözünk innen. Egyelőre a Washington Tavern-ban fogunk megszállni. Nyugodtabb és kényelmesebb fogadó, mint az útszéli csárda.

Elysián látszott, hogy meg van döbbenve, hogy ellenkezik, de Jakab fagyos fellépése és hajthatatlan hangja annyira megfélemlítette, hogy reszketve hallgatott.

— Családi okok késztetnek erre a lépésre, mert ha a hozzátartozóid megtudják, mit forralok, nem lesz számunkra kíváncsi az ittartózkodásunk. A bíróságról jövők. Megtámadtam apád végrendeletét.

— Nem érsz el vele semmit — tört ki Elysiából az indulat. — Apám világos fejjel végrendelkezett. Ugy, ahogy jónak látta.

— Ez igaz, — ismerte be Jakab. — Tudom, hogy nagy fába vágtam a fejszémet, de remélem, sikerülni fog meggyőzőnöm a bíróságot arról, hogy Gilliam nem tudja megvédeni az örökséget, nem tudja megtartani és gyarapítani a családi vagyont. Gilliam nem akarja tudomásul venni, hogy a világ megváltozott.

Elysiából kitört az apai makacsság.
 — Gépeket akarsz rendelni, — sikongott — tönkre akarod tenni Gilliamot és az egész családot. De nem fog sikerülni szándékod, mert amink van, az az én örökségem. Majd én kinyítom a bíró szemét, keresztül húzom a számításodat. Nem engedem, hogy elherdáld a pénzünket. Az engem illet meg és Mirándát.

A kis Miranda hangosan elsírta magát.

— Helytelen észjárás, — dorgálta Jakab feleségét. — A törvény máshogyan gondolkozik. Nem fogom elherdálni a családi vagyont. Fel vagy ingerelve ellenem, Elysia, ennyi az egész. Olyan dolgokat állítasz, amikben magad sem hiszel. Te ismersz engem. Ha a dolgok így mennek tovább, a malom pár esztendő alatt tönkre megy. Én ellenben vagyont szerzek vele.

Elysia lihegve, némán meredt rá.

— Gilliam megöl, ha megtudja — mondta végül.

Jakab ezt fel sem vette.

— Szedd össze a dolgaidat, holnap elköltözünk innen.

Aztán lement Gilliamhoz és elismételte előtte az Elysiával közölteket. Gilliam a szeme közé nevetett.

— Összeférhetetlen, hóbortos fickó vagy — fakadt ki. — A bíróság el fogja utasítani a kérelmedet. Ha pedig pörre kerül a sor, azt mi nyerjük meg, arról kezeskedem.

Behívatta Dánielt.

— Kinzer Jakab meg akarja támadni apánk végrendeletét, meg akarja akadályozni, hogy az örökség felett örködjek.

Dániel Jakabra rontott. — Csuffá teszünk — fenyegette.

Jakabnak pillája se rezzent.

— Várjuk meg az ítéletet — mondta.
— Kár minden szóért.

A bíróság decemberben tárgyalta Jakab kérelmét. Jakab nyugodt bizalommal hallgatta ügyvédjének, John Revssydelnek előterjesztését.

Az szigorúan a tárgynál maradt.

— Legyen szabad néhány közismert tényt emlékezetükbe idéznem — fordult a bírák felé. — Az első papírgyártó gépre Nicelle Louis Robert kért és kapott szabadalmat Párisban 1799-ben. Munkaadója Dido St. Léger, a híres francia kiadó, megszemenő anyagi támogatásban részesítette. Angliában a Dido család szabadalmaztatta a gépezetet. Egy Donkin nevű gépész még használhatóbb gépet készített, melyet ezernyolcszáznyolcban szabadalmaztatott. A Fourdrinier testvérek több mint hatvanezer sterlinget öltek bele a kísérletekbe. Ennek tizenöt esztendeje. Ma a gép tökéletes és általánosan üzemben van, Amerikában is.

Aztán részletesen ismertette, mennyivel egyszerűbb és gazdaságosabb a papírgyártás új eljárása. Kinzer Jakab az elnökre pillantott. Burling Ruben bíró elnökölt. Jakab nagy bosszúságára szórakozottnak látszott. Túlságosan részletekbe megy, dühöngött Jakab az ügyvédre.

A szavazó bírók szemmelláthatólag unták az előadást. Egyikük — Pire Abiah — részegen jött a tárgyalásra. Feje lekókkadt, majd az asztalra hanyatlott. Hangos horkolás zavarta meg a tárgyalás ünnepélyességét. Bíróársai felrázták a kábúlt Abiaht.

— Előterjesztésünk indokai a követ-

kezők — folytatta Jakab ügyvédje. — A papírgyártás módja és gyakorlata teljes egészében megváltozott. Amennyiben a Wigton-örökség vagyonkezelője nem alkalmazkodik a változáshoz, akkor nem tesz eleget annak a kötelező előrelátásnak, amely az örökösökkel szemben terheli. Négy kis-korú gyermekért kell helytállania, bíró úraim. Azok már olyan világba nőnek bele, mire örökségükhöz jutnak, amelyet a végrendelkező Wigton Hazael nem ismerhetett. Ha Wigton Hazael élne még, kétségkívül látná a helyzetet és ismert erélyességével és szorgalmával mindent elkövetne, hogy a megváltozott körülményekhez alkalmazkodva gondoskodják utódairól. Minthogy neki ez sajnos már nem áll módjában, a bíróság kötelessége fölébelyezni az utódok gazdasági érdekeit az elavult végrendeleti intézkedéseknek.

A malomban aznap szünetelt a munka. A család minden tagja megjelent a tárgyaláson. Csak Elysia maradt el. A családtagok tüntetőleg elhúzódtak Jakabtól. Gil-liam Dániellel és Happersett doktorral, Rosanna férjével értekezett, amibe ügyvédjüket, Bredsohn Tamást is bevonták.

— Felkérem a bíróságot, idézze meg Gilpin Jósuát, Pennsylvániának első papíriparosát, hogy megerősíthesse az általunk képviselt álláspont helyességét, — folytatta Révnyder — kérem továbbá Hage Dávid gépész kihallgatását, aki Ames John, massachusettsi gyárában igen szép eredményeket ért el a papírgyártás technikájának tökéletesbítése körül.

Gilpin Jósuával — gondolta Jakab — nem sokra megyünk. Nyilvánvaló, hogy nem

fogja elmagyarázni a bíróságnak, milyenek a gépei és hogy csinál papírt. De kénytelen lesz ő is kijelenteni, hogy a papír kézzel való gyártása idejét múlta.

A bíróság szünetet rendelt el. Jakab felállt és rá se nézve az összetartó Wigton-családra, kiment a teremből. Néhány gúnyos, keserű megjegyzés ütötte meg a fülét. Dániel fenyegetőzése. A tárgyalást folytatták. Hage Dávid megjelent a bíróság előtt, ismertette a papírgyártás történetét és kijelentette, hogy a gépeké a jövő. A futószalag folyamatosan szállítja az anyagot a gőzkazánhoz; a papír tetszésszerű formában vágható, minősége jó, összetétele teljesen egyenletes. Az Ames malom az új eljárás bevezetése óta nyolcszor akkora teljesítőképességgel dolgozik.

Bredson Tamás, a Wigton-család ügyvédje, nagyvilági könnyedséggel emelkedett szólásra. Wigton Hazael nemes jellemének és éles ítélőképességének méltatásával kezdte. Az ellenfél elő se mert hozakodni azzal a feltevéssel, hogy Wigton Hazael nem volt szellemi képességeinek teljes birtokában, mikor végrendelkezett. Ilyesmit nevetséges volna állítani. Wigton Hazael megfontoltan végrendelkezett. A papírgyártásnak nem voltak előtte titkai, a mesterséget senki sem értette nála jobban. Kerületünk dísze és büszkesége volt.

Nekünk bíró úraink, tiszteletben kell tartanunk a végrendelkező világosan nyilvánított akaratát, védelmünkbe kell vennünk veszélyeztetett vagyonát. Törvényes gyermekei kérik az önök védelmét, nem idegenből jött vándorlegények. Hazafias érzel-

meikre hivatkozva kérem, utasítsák el a keresetet.

Wigton Gilliam is felszólalt. Kijelentette, hogy utolsó leheletéig apja szellemében óhajtja vezetni a vállalatot.

Jakab lehúnyt pillákkal ült a helyén. Aki ismerte, tudta, hogy imádkozik. A bíróság helytadott a keresetnek.

* * *

Eltékintve a Hage Dáviúdál folytatott megbeszélésektől, amíg a pör folyt Jakab tétlenül töltötte napjait. Délelőttönként felkereste Haget, aki a csárdában szállt meg, gépek tervrajzait tanulmányozták, költségvetéstervezetet csináltak, megtárgyalták, hogyan lehetne a malmot megnagyobbítani. Mindez Haget csak mérsékelten érdekelte. Ismételten figyelmeztette Jakabot, hogy a bíróság még nem döntött, de Jakab rendületlenül folytatta előkészületeit.

— Ha javára dől is el a pör, akkor is tőkét kell előbb szereznie, huszonöt, harmincezer dollárt — hangoztatta Hage.

Jakab révedezve bámúlt az arcába.

— Az Ur anyagiakkal is ellátja kiválasztottait — mondta mindössze. Elysia ritkán ült otthon. Hol haza látogatott Mirandával, hol Happersett Rosannánál időzött. Jakab délutánonként gyors léptekkel rótt a kopár erdőket, vagy a csárda ivószobájában üldögélt.

Az ivó zsufolva volt utasokkal. Jakab gondolataiba merülve gubbasztott egy sarokban, a decemberi koraalkony homályba merítette az érkezőktől és indulóktól nyüzsgő helyiséget, a hangos társalgásból alig hallott valamit, észre sem vette, hogy emberek

állnak előtte: Dániel, Gilliam, Happersett doktor. Hirtelen felkapta a fejét. Észrevette, hogy Happersett doktor és Dániel kapatosak. Felállt. Mit akarnak tőle? Dániel öklével az arcába vágott. A támadás készületlenül érte, visszazuhan a székre. Szúró fájdalmat érzett a fejében, szájából ömlött a vér. Dániel szótlanul elfordult. Gilliam és a doktor hallgattak. Mögöttük bizonytalan körvonalu alakokat pillantott meg a lámpafényben. El kell mennem innen, gondolta és feltápáskodott a székeről. Dániel újra leütötte. Kinzer Jakab térdei megrogytak, összebicsaklott. Nem védekezett. Dániel harmadszor is leütötte.

Kivánszorgott a helyiségből — a világozsgból a sötétbe — maga sem tudta, hogyan került haza. Gyalázatosan érezte magát. Elysia az ablak mellett ült, Miranda a padlón játszott babájával.

— Ezt a megátalkodottságodnak köszönheted — mondta Elysia. — Tettlegeség, perköltség, erre megy el a pénz. Nem is tudom hibáztatni Dánielt azok után, amiket a családommal elkövettél. Jók voltak hozzád, te meg beléjük martál.

— Adj egy pohár vizet — mondta Jakab.

Lassan kiitta. Elysia feszült érdeklődéssel szemlélte.

— Vissza se ütötted? — kérdezte álmélkodó megvetéssel.

— Nem ütöttem vissza — mondta Jakab. — nem volt értelme, — tette hozzá fölényesen, alázatosan. — Még csak be se perelem, Elysia. Emiatt nem. Sokkal fontosabb dolgok foglalkoztatnak, semhogy Dániellel törődjem. Ezek valahogy meg-

tudták, hogy a bíróság döntött, Elysia. Hogy a bíróság a javamra döntött.

Elysiának elállt a lélekzete.

— A bíróságot is sikerült bolonddá tartanod — vágta vissza.

A döntés kihirdetése után Wherry kapitány vitte haza gigjén Jakabot.

— Örülök, hogy jól végződött a dolog — mondta a kapitány. — Elejétől fogva figyelemmel kísértem az ügyet s megvallom, nem hittem, hogy megnyeri. Kizárt dolognak tartottam, hogy sikerülni fog visszacsinálni Hazael végakarátát és kicsavarni Gilliam kezéből a vezetést.

— Honnan akar pénzt szerezni a malom átalakításához és a gépekre? — kérdezte.

— Ezt akarom megbeszélni önnel — mondta Jakab. A kapitány gondolkozott.

— Forduljon a chestervölgyi bankhoz — mondta végül. — Igazgatósági tag vagyok ott és Burling Ruben, a bíró is az. Burling jó véleménnyel van az ön képességeiről, az ítélete mutatja. Alkalmasabbnak találja önt a malom vezetésére, mint Gilliamot. Meggyőződése, hogy önnek van igaza. Haladó gondolkozású ember.

Jakab szerényen bólintott.

Másnap délelőtt Happersett doktor jelent meg a csárdában, megzavarva Jakab és Hage Dávid tárgyalásait. Ugy tett, mintha nem is volna tudomása Dániel brutális támadásáról.

— Érthetőnek kell találnod, hogy Giliam szeretné tudni, mik a terveid a malommal — kezdte. — Ez egyébként bennünket is érdekel. Mondd meg őszintén, Jakab, fel

vagy ingerelve ellenünk? Meg akarod boszszulni magadat?

— Eszemben sincs — mondta Jakab nyugodtan — Istené a bosszu. De Gilliamot képtelennek tartom arra, hogy alkalmazkodni tudjon az újításokhoz. Dániel se érezné jól magát a megváltozott körülmények között. Az ifjabb Wigtonok közül akinek kedve van hozzá, maradhat a malomban. Szeretném Rosannát is belevonni a dologba. Jól járna vele.

A doktor arca megmerevedett.

— Ebben a kérdésben egyedül én vagyok illetékes dönteni — jegyezte meg fagyosan.

— A malom ma körülbelül tizenegyezer dollárt ér — folytatta Jakab. — A végrendelet szerint a nyolc gyerek közösen öröklí a malmot. A jövedelem egyharmadát Wigtonné élvezi életfogytiglan. Öt százalékát tartaléktőkének kell rezerválni. Hajlandó vagyok hatezer dollárral kifizetni a többieket. Ezerötszáz dollár jut egyre-egyre.

Magatartásán látszott, hogy ez az utolsó szava. Happersett doktor felállt.

— Rosanna nevében elfogadom.

Jakab megebédelt az étteremben, aztán elment a quakerek csendes vasárnapi összejövetelére. Békés, tiszta téli délután volt, némi dérral. A földek zuzmarától csillogtak. Jakab kísétált a kopár erdőbe és egyszerre csak szemben találta magát a papírmalommal. Hosszan elnézte mozdulatlan kerekét. Vaslapáttal ötszörösére lehetett volna fokozni a teljesítményt, gondolta. Az a homályos sejtelme támadt, hogy rövidesen a vizimalmok is eltűnnek és hatalmasabb erő-

művek váltják fel őket. Aztán bement a hideg, homályos malomba.

Nézte a tétlen hollandit, a kádakhoz támasztott formákat, aztán felemelt egy formát és a világosság felé tartotta. „Merített rózsá”, mormogta. Olyan volt az a lány mint a rózsaszál. Felkapaszkodott a keskeny lépcsőn a szárítóhelyiségbe. Ivek és nemezlapok heverték szerte-széjjel. Ugy érezte magát, mintha az elveszett paradicsomtól bucsúznék.

Három felvétel Kinzer Amasáról.

I.

Kinzer Karolina hálósobájában üldögélt. Férjét, Amasát nézte, aki a calni methodista templom délelőtti istentiszteletére készülődött. Május eleje volt. A nyitott ablakon édes orgonaillat áradt a szobába a békés vasárnap délelőtt meghitt hangjaival. Amasa már majdnem elkészült. Még csak térdig érő ünnepélyes fekete kabátját kellett magára vennie, amire azonban csak akkor kerülhetett a sor, ha elkészült a fésülködéssel és kellőképpen kétfelé kefélté rövidre vágott, szürke pofaszakállát. Karolina csak most eszmélt rá igazában, hogy milyen ősz az úra. Hány éves csak? számolgatta magában. Ötvennégy. De fiatalabbnak tűnt a koránál. Tartása délceg volt, nem eresztett pocakot, halvány arcát nem éktelenítették el ráncok, kiborotvált ajkait keményen, szigorúan préselte egymásra, világoskék szeme ma is azzal a szuró tekintettel nézte a világot, amellyel annyiszor megfélemlítette környezetét. Ajka és tekintete tökéletesen kifejezi természetét, állapította meg Karolina. Kemény, mint az acél.

Az ablakon kilátott a csinos vasrács kerítésre, mely kertjüket lezárta a Brandywine Road felé s a kerítésen túl megpillantotta a Rosanna Papíripar Rt. cserepes tetejű épülettömbjét s a gyár hosszan tova-

húzódó homlokzatát. A napfény megcsillant az áztató tükrén és felragyogtatta a folyó mögött a sűrű erdők áttetszően tavaszi lombozatát. Éjfélkor megkezdik a munkát a malomban. Karolina gondolatai visszatértek a szobába. Amasa tavaly juharfából készült, szépen faragott butorokkal lepte meg; a világos szőnyeget rövidesen fel kell szedetni, nyárra gyékény szőnyegek kerülnek a helyükbe. A papírkárpit ibolyacsokrait lebegő kék szalagok fűzték mintába. Karolina megpillantotta magát a juharfakeretű hatalmas állótükörben. Jó húspan lévő dámát tükrözött vissza, szorosban befűzött, selyemfényű kasmir ruhában, fekete bársony övvel, bársony kézitáskával és fehér csipkezsabóval. Úvegesen csillogó fekete falevelekkel díszített finom szalmakalapjának szegélye fátyolosan puha árnyékot vetett élesen kidolgozott vonásaira. Felneveltem gyermekeimet, már unokám is van, villant át Karolinán. Majdnem elállt a lélekzete, úgy megdöbbenetette ez a gondolat.

Férjére terelődtek gondolatai. Milyen gyerekes, milyen hiú a megjelenésére. Amasa még a családja előtt se mutatkozott volna máshogy, mint ünnepélyes, hosszú fekete kabátban és divatos nadrágban. A világért nem tette volna ki a lábát a házból ragyogó cilindere és összegöngyölt selyemernyője nélkül. Elválaszthatatlanok voltak tőle, akár hintóba ült, akár gyalog sétált le a közeli malomba. Pofaszakállal keretezett hosszúkás arcának mindig egyformán méltóságteljes kifejezése a felnőtteket utánzó gyerekek fontoskodására emlékeztette Karolinát. Mégse merte volna akárcsak egy árnyalattal

is kevésbé tisztelni Amasát. Karolina tisztában volt vele, mivel tartozik úrának. Amasával nem lehetett bizalmaskodni, sem szavakban sem cselekedetekben.

— Kik jönnek ebédre? — kérdezte.

— Valamennyien itt lesznek, az egész familia.

Amasa felvonta szemöldökét. Karolina valami lázongás félét érzett mozdulni magában. Néha, ritkán bár, de akkor nagyon élesen, bántotta az áthidalhatatlan közvetettség, amely fekte gyászlepelként nehezedett magánéletükre. Néha szeretett volna dévajkodni az úrával, egyszer, a legrosszabbkor, alig tudta visszatartani magát, hogy meg ne cibálja, össze-vissza ne kuszálja ősz pofaszakállát. Karolina szégyelte ezeket a megbocsáthatatlanul könnyelmű megmozdulásokat, amiket természetesen sohasem engedett szabadjára. Hébe-hóba azonban majdnem leküzdhetetlenül vágyódott a melegségnek, a bizalmasságnak némi jele után Amasa részéről. Azonban úgylátszik, ez a nőknek nem jár ki, tehát hallgatott.

Pedig Amasa sokat köszönhetett neki. Hozományát a Rosanná Papiripar Rt.-ba fektette, vezető szerephez jutott, újjáépítette a malmot. 1845-ben házasodtak össze. Amasa azonnal kitúrta a családot a malomból. Megkaparintotta a részvények többségét, már az első évben kezébe vette az irányítást, két év múlva már üzemben volt a legmodernebb gépekkel felszerelt új malom. Ő testestől-lelkestől Amasa tulajdona, tehát övé a pénze is, de azért fájt neki, hogy úrától semmiféle elismerésben nem részesült és hogy az a férji gyengédségen túl kizárja őt az életéből. De ez nem is le-

hetett másképpen. Amasa el sem tudta volna képzelni, hogy beavasson valakit a dolgaiba. Modorából, társalgásából ez nem derült ki ilyen világosan, de Karolina ismerte az úrat.

Ezen túl azonban semmit sem tudott róla. Lényének többi összetevői rejtélyesek, homályosak voltak előtte. Mindössze annyit tudott csak, hogy az úrat kiváló üzletembernek tartják, nemcsak Calnban, a jelentéktelen vidéki városkában, hanem szélesebb körzetben is. Amasa Pennsylvánia első papírgyárosa s rendkívül nagy befolyása van Philadelphióban, de hogy hol és miért, azt már nem tudta volna megmondani. Elnézte, hogy húzza magára széles vállain elfekvő fekete kabátját. Ura csupa ellentmondásnak tűnt neki. A családban és a malomban kérlelhetetlenül rideg, holott mélységesen vallásos természet. Az egyháztanácsban vezető szerepet visz. Rengeteget áldoz az egyházra. Előadásokat tart a vasárnapi iskolában, résztvesz minden istenes összejövetelen, vasárnaponként körbe jár a gyülekezetben a persellyel. Otthon ebéd és vacsora előtt erőteljesen megrángatja a lépcső lábánál álló harangot, mire házanépének össze kell gyülekeznie, szentírást hallgatni, amit maga olvas fel. S ezt hosszú imádkozás követi. Kinzer Amasa mélységes alázattal szokta emlegetni az Urat, hangoztatván, hogy mindent csak neki köszönhet.

Karolina maga előtt látta Amasa apját, Kinzer Jakabot, a jámbor papírgyártó vándorlegényt, aki megtelepedett Calnban, feleségül vette Wigton Elysiát és német lutheránus mintára megalapította az Istenes

Emberek Társaságát. Ő is, mint Amasa, egy-kettőre rátette kezét a malomra, be-
szüntette a nehézkes kéziipart, gépeket állí-
tott be. Csunya dolgokat beszélnek róla.
Ő az oka, hogy még ma is marakodnak egy-
mással a Wigtonok. Azt mondják, hogy tudat-
osan kijátszotta a cég alapítójának, Wigton
Hazaclnek végakarátát, mert útjában állt
önző, nagyratörő terveinek. Csöndes, kés-
zemű, akadozó szavú ember volt, gyo-
morfekélyben halt meg, egy évvel azelőtt,
hogy Karolina hozzáment Amasához. Amasa
a ruhásszekrényhez lépett, kivette cilin-
derét és ernyőjét. Elkészültem, mondta
Karolinának. Karolina engedelmesen fel-
emelkedett. Mindig a Kinzerek önzése,
nagyravágyása járt a fejében, megzavarva
a vásárnap áhítatát.

* * *

Mire az ebéddel elkészültek, már sötéte-
dett. Karolina a hosszú asztal végében állt,
ellenőrizve, visszarakják-e rendesen a lá-
nyok a tömör mahagóni pohárszékbe a
drága ezüstöket és kristályedényeket. Két
szobalány sürgölődött az asztal körül, szürke
felszolgáló ruhában, kis fehér köténnyel.

— Vacsorára nyolcan lesznek, Erzsébet
— közölte Karolina a lánnyal.

Ebédre harmincegyen voltak, Amasa
Calnban ragadt kiterjedt rokonsága. Mind-
nek köze volt többé-kevésbé a malomhoz.
Az ebédlő három nagy ablaka a kertre nyílt.
Ott időztek valamennyien. Ott volt a lánya,
Happersett Annie, férjével, Johnnal, aki-
nek véletlenül semmi köze sincs a malomhoz,
biztosítási üzletekkel foglalkozik. A másik
ablakból a Miller Warwickkal beszélgető

Wigton Jaredet pillantotta meg. Ez a Miller: Amasa nagynénjének, Abigálnak, egy Wigton-lánynak a fia, Jared pedig Amasa nagybátyjáé, Gilliamé. Karolina ura egész rokonságát ismerte, tisztában volt velük. Legkevésbé az öreg, alattomos Miller Warwickot szívelte közülük. Ez, jóllehet mindent Amasának köszönhetett, állandóan áskálódott ellene, rosszindulatu híreket terjesztvén felőle.

Wigton Jared testileg-lelkileg esetlen volt, akár az apja. Munkavezető volt a malom foszlató-osztályában, ahol elég jól megállta a helyét, bár csak annyi intelligenciája volt, mint a hollandi gépének. Jared és Miller Warwick odébb sétáltak, a fiatalság jelent meg helyettük a pázsiton: Merrefield Mirabella, Miller Abigál dédunokája, Guire Tamzine, Wigton Dániel leszármazottja, Walling Márta és Wigton Zsófia, Dávid második fiának, Johnnak lányai. Walling Márta — Mirabella unokanővére — nagyvilági hölgy volt. Anyját Walling James, philadelphiai bankár vette el, lányuk már olyan társadalmi rétegben mozgott, amelynek élete teljesen elütött a család Calnban élő tagjainak patriarkális szokásaitól.

Kinzer Karolina tulzottan nagyviláginak találta Márta viselkedését, mely sehogyan sem illett a korához. Bárha tapasztalatai talán feljogosították erre a viselkedésre. Ezt a kegyetlen megállapítást anyai ösztöne sugalta neki. Lucy lánya kedves volt és szerény, de szerénysége semmiképpen sem fért össze tündöklő szépségével. Gyönyörű kerek arca volt, dús, aranyfüstszerű haja és nagy kék szemei. Olyan a színük, mint az enciáné, gondolta Karolina. Mind

a négy gyereket szerette, de a szívéhez Lucy állt legközelebb. Talán, mert annyira más volt, mint Amasa. Lucy imádta a virágokat és a költészetet, amik Amasa számára semmit se mondtak; szép naplementék meg tudták rikatni; órákhosszat el tudott üldögelni, tétován révedezve a kertben vagy a szalonban; gyengéd, elomló álmodozásai kifejezhetetlenek voltak.

Karolina tudta, hogy Lucyt érintetlenül hagyja a valóság, hogy alaktalan, fénylő és elhomályosuló párához hasonlatos érzelmek töltik ki lényét és életét s előre rettegett a pillanattól, amely előbb-utóbb el kell hogy oszlassa ezt a színes ködöt. Lucy-nek nagyobb szüksége van a boldogságra, mint a többi gyermekeinek. Az élet leggyengébb érintése össze fogja zuzni törékeny lényét — érezte Karolina. Kiment az ebéd-lőből a hallon át a kertbe és szemben találta magát a szökőkúttal, melynek sugara halfarokban végződő nimpháktól és kövér gipsz-Cupidoktól lebegtetett kagylóból ömlött a medencébe. A fak virágban álltak. Futórózsák feslettek, juniusi rózsák bontogatták szirmaikat, csak a kávéfa volt még csupasz, de a gerániumok már kibontakoztak, kicirkalmazott ágyásaikban feltornyozták vidám, biborszintű kelyheiket a bársonypuha pázsit fölé. A rigók állhatatosan füttyrészték az édes, illatos alkonyatban.

Miklós, a legkisebb Kinzer fiu. anyjához lépett, gyengéden átölelte és elkísérte a társasághoz.

— Nem szeretem, ha egyedül vagy — mondta Karolinának. — Elegen vagyunk, akik szeretünk, akik törődünk veled.

Ilyen volt, közvetlen, barátkozó, egy-

szerü, tökéletes ellentéte Lucynek, apja kedvence, gyakorlatias, józan férfi, minden bogarasság és különködés hijján. Hangu-
latokhoz, költészethez nem volt érzéke. Huszonegyéves korában a Rosanna Papir-
ipar Rt. élére került, helyét eredményesen
megállta, mint apja, gazdagon nősült —
Armond Eugéniát vette el — s a Kinzerek
módjára a vállalatba fektette hozományát.
Mindenben apjára ütött, de itt megszűnt
a hasonlatosság. Karolina nem tudta volna
megindokolni, miben — Amasa különb volt
Miklósnál. Határozottabb, megkülönböz-
tetettebb egyéniség volt, ritkább és érdeke-
sebb elme.

Miklósból sohasem lesz egyéniség abban
az értelemben, ahogy Kinzer Amasát egyé-
niségnek érezte Karolina. Társadalmi hely-
zetükből kifolyólag Karolina sok jelenté-
keny embert ismert, de olyan súlyos egyéni-
séggel, amilyennek Amasát érezte, még
nem találkozott. Miklós olyan volt, mint
a házukban megforduló többi fiatalember.
Amasa életrevalóbb volt, mint ezek a fia-
talok. Még a jó tulajdonságaik sem voltak
olyan mélyen, olyan fanyarul egyek velük,
mint Amasánál. Amasának a vallásossága
is más volt, mint az övéké. Érzelemdus val-
lásosság volt, ellentétben Miklós külsőséges,
meggyőződés nélküli jámborságával. Ama-
sában nyoma sem volt az alakoskodásnak,
a képmutatásnak. És határtalanul elszánt
volt. Miklós sem ijedt meg az árnyékától
s kitartott amellett, amihez hozzáfogott,
ragaszkodott meggyőződéseéhez, de Amasa
félelmetes volt. Ez a helyes szó.

Kezdte nem érteni saját gondolatait.
Szinte megkönnyebbült, mikor Wigton hoz-

zájuk csatlakozott egy furcsa fiatalemberrel.

— Ez az ur Sypherd Henry, anyám — mutatta be. — Calnban fog időzni egy darabig, a Hattyuban szállt meg. Azt gondoltam, hogy ezen a szép tavaszi délutánon jobban fogja érezni magát a kertünkben, mintha a vendéglőben ülne.

Kinzer Karolina méltóságteljesen mosolygott. Sypherd Henry tulajdonképpen nem tetszett neki. Zömök, kövér, pattanásos arcu, rosszul öltözött férfi volt, homlokába hulló fekete csimbókokkal. Karolina jobban megnézte s úgy találta, hogy szemei kedvéért módosítani kell ítélet t. Szeme fekete volt, mint a haja, tekintete tüzes és nyílt. Ebben a fiatalemberben határozottan volt valami Amasa erőszakos egyéniségéből.

— Látogasson m g bennünket máskor is, ha ráér — mondta Karolina, kezét nyujtván neki. — Maradjon itt vacsorára, szívesen látjuk.

— Köszönöm — felelte a fiatalember. Hangja épp oly kemény volt, mint a tekintete, s mint a fellépése, kissé esetlen. — Nem akarok a körükbe tolakodni. Csak azért jöttem ide, mert beszédem volt Kinzer Wigtonnal.

Miklóst láthatólag bosszantotta a fiatalember modortalansága. Belekarolt anyjába és elvezette.

— Meg tudnám fojtani Wigtont — sziszegte — Ismerősei épp oly lehetetlenek, mint a politikai meggyőződései.

Karolina hallgatott. Céltalannak érezte mentegetni Wigtont, akiért — akárcsak Lucyért — máskor tartani szokta a hátát. Miklós és Annie nem szorultak a védelmére,

nyilván azért törődött velük kevesebbet, mint a másik kettővel.

* * *

Amasa nem igen beszélte meg a dolgait Karolinával. Karolina maga sem tudta volna megmondani, miről szoktak beszélgetni harmincötéves házasságuk ideje alatt. Csak ha valami bosszantotta Amasát, ha nem tudta, mit csináljon — ami igen ritkán fordult elő — ha kételyei voltak egy-egy vállalkozásának eredményességében, hozta szóba hüvös, megfontolt szavakkal az ügyet felesége előtt, akkor sem azért, hogy véleményét kikérje, — állapította meg Karolina — hanem hogy tisztázza a dolgot önmaga előtt. Karolina nem sokat tudott a politikai és gazdasági világról, de mert Amasát igen jól ismerte, néha olyan véleményeket formált ki magában, amelyek szöges ellentétben álltak azokkal a véleményekkel, amiket a szavaira mindig csak szórakozottan figyelő Amasa feltételezett volt felőle. Vacsora után a zeneteremben ült az urával és míg látszólag alázatos odaadással hallgatta szavait, megint az ellenkezőjét érezte és gondolta annak, amit magatartása mutatott. A mennyezetről csüngő üvegúra szelid gázfényét erősen letompították az ablakok nehéz, zöld függönyei. A márványkandalló felett elhelyezett aranykeretes tükör is a burát tükrözte, a szoba jellegét megadó harmónium és zongora sima födele is.

— Vannak megszakitható ipari műveletek, a papírgyártás nem az — folytatta Amasa. — Leállítani a kazánokat esténként és másnap újra begyújtani? Ez sok-sok tonna papírral csökkentené a havi termelést.

Bele lehet ebbe menni? Nem. Ezt még a munka daliái sem akarhatják. Mellesleg micsoda nevetséges cégér! Munka és daliák! Szeretném tudni, miért beszélnek munkáról? A Rosanna Papiripar Rt. soha nem egyezhet bele a tizórás munkanapba. Soha. Tiz meg tiz az husz és ha a két turnus végzett, álljanak le a gépek a fennmaradó négy órára? Erről szó sem lehet. A század elején, amikor egyszerübben gyártottak papírt, — egyszerübben, de keservesen — a munkások pirkadattól későestig dolgoztak. Valamennyien. Apám, aki munkavezető volt, hajnali négykor ment le a malomhoz és este hétig, nyolcig bent maradt. Most meg a tanulatlan munkás sem hajlandó tizenkét órát a gyárban tölteni. Philadelphiából a nyakukra küldtek valakit, hogy ellenállásra buzdítsa őket. Szervezkedéssel akarják kényszeríteni a gyáramat. Rám akarják kényszeríteni az akarataikat. Délután találkoztam a munka daliáinak kiküldöttjével. Német emigráns, vagy ír. Fene tudja micsoda.

Beállított hozzám s kerekén felszólított, hogy csökkentsen a munkaidőt, mert 1853-ban egész Pennsylvániában törvényesen bevezették a tizórás munkanapot. Csökkentsem a munkaidőt és emeljem a béreket? kérdeztem tőle. Mire arcátlanul azt felelte, hogy ez rövidesen meg fog történni. Hogy mi lesz a munkával, a befektetett tőkém-mel, hogyan tegyek eleget a kötelezettségeimnek, ez nem érdekelte. Ellenben megfenyegetett, hogy ha nem teszek eleget a felszólításának, munkásaim sztrájkolni fognak. Sztrájk a Rosanna Papiripar Rt.-ben. A gyár fennállása óta — Wigton Hazael

alapította 1790-ben — nem fordult elő, hogy munkásaink elégedetlenkedtek volna. Soha. Most meg jön egy idegen és megfenyeget, hogy tönkretesz.

— Felelőtlenség volt a részéről, Amasa — helyeselt neki Karolina. — Milyen joggal írja neked elő, hogy mit tégy? De lehetséges, hogy a gépek jobban kimerítik a munkást, mint a kéziipar. Talán nem bírnak tíz óránál többet dolgozni.

— Nem érted a dolog lényegét — intette le Amasa türelmetlenül. — Nem a tíz órás munkanapot akarja kieroszakolni, arra akar kényszeríteni, hogy három nyolcórás turnust állítsak be. Ez a végcéljuk. A többi gyárakban is nyolcórára akarják csökkenteni a munkaidőt.

— Mit fogsz tenni? — kérdezte Karolina.

— Semmit — dohogott Amasa. — A saját gyáramban talán csak több szavam van, mint a munka daliáinak. Dolgozni: közérdek. A munkásoknak a malomban a helyük, nem a kocsmában. A papír ára tíz esztendő óta folyton esik, zuhan, ezek meg felszólítanak — felszólítanak? rám parancsolnak — hogy csökkentsem a gyár teljesítőképességét.

Karolina nem értett mindenben egyet Amasával. Amasa egyoldaluan gondolkodott. Vérmérséklete és önzése nézőpontjából ítélte meg az egész világot. Karolina felsóhajtott. Igaz, ennek köszönheti hatalmát és sikereit. De Wigton politikai töprengései és Lucy törékeny szépsége közelebb állt a szívéhez, emberségesebbnek találta őket. Másnap reggel Lucy elkísérte a piacra. Ez Lucy ötlete volt. Mikor Karolina lejött

a bevásárlási listával a márványburkolatu előcsarnokba, ott találta Lucy-t, aki várta volt. Karolina szokatlanul élénknek találta Lucy-t. Arca sugárzott, beszéde szapora volt.

— Nemcsak imádlak, anyám, hanem egyenesen bámullak — kezdte. — Cso-dálatosan ki tudsz jönni apával. Nem is tudja méltányolni, milyen ügyesen bánsz vele. Mindig a háttérben maradsz. És milyen türelmes vagy! Nagyon nehéz lehet.

Karolina hűvös kíváncsisággal nézte leányát. Szavai meglepték. Mindez annyira elütött eddigi viselkedésétől! Karolina semmit sem értett belőle.

— Miről beszélsz? — kérdezte.

— Mostanában olyan érdekes a világ — kertelt Lucy — Annyi minden történik. Nagy dolgok. Jön az igazság. Mennyivel függetlenebbek és boldogabbak a munkások, mint azelőtt. Nem zsákmányolhatják ki őket annyira. Azelőtt reggeltől estig kellett robotolniok nyomorúságos éhbérért. Milyen nagyszerű, hogy vannak emberek, akik a tehetségükkel mindent elérhetnek, de lemondanak a vagyonszerzésről s arra fordítják minden energiájukat, hogy az elnyomottak felszabadításáért küzdjenek.

Karolina nem nézett Lucy-re. Gondolkozott. Hogy is hívták azt az elhanyagolt külsejű embert, akit Wigton vasárnap elhozott hozzájuk? Kétségtelenül ugyanaz, aki megfenyegette Amasát és felszólította, hogy rövidítse meg a munkanapot. A munka daliáinak küldötte. A bujtogató. Furcsa! Balsejtelem fogta el. Vigyázott a szavaira.

— A részvét és az alázatosság keresztényi erények — magyarázta. — Megvál-

tónk példáját kell követnünk. Mindenképpen jobb adni, mint kapni, Lucy. Az is rendjén van, hogy bizonyos emberek másoktól függenek. Az élet rendkívül nehéz. Külömbiséget kell tenned részvét és igazság között. Isten előtt mindannyian egyenlők vagyunk, de a földi életben már alig. Vedd például Dugery Patrickot, a munkavezetőt. Mennyire más ember, mint az apád. Azt hiszem nem vétek, ha kijelentem, hogy az apád külömb ember, mint ő. Sok Dugery Patrick van, de olyan ember, mint Kinzer Amasa, csak egy van. Büszke lehetsz az apádra, Lucy. Ő igen kiváló, erélyes ember. Az ilyen szigorú emberek gondoskodnak rólunk, többiekéről, rólad, rólam, meg Dugeryről. A mindennapi embernek könnyebb jólelkűnek lenni, mint annak, aki vezetésre született. Nem akarok szívtelenül hangzó dolgokat mondani, csak arra kérlek, ne téveszd szem elől, milyen nagy szerepe van az életben a hozzáértésnek és a hatalomnak.

— Engem ez nem érdekel — felelte Lucy. Megszűnt közlékenynek, nyíltszívűnek lenni. Zárkózott arccal elfordította fejét anyjától. — Csak egy kérésem van, egyetlen egy — szólalt meg kis vártatra. — Csodálkozni fogsz rajta, de esedezem, teljesítsd. Jövő csütörtökön népgyűlés lesz a Központi Csarnokban, a munkásság érdekében. Mr. Sypherd, Wigton barátja fog beszélni. — Zárkózottsága felengedett, könnyörögve nézett anyjára. — Iszonyuan szeretnék elmenni és meghallgatni Sypherdet. Wigton megígérte, hogy elvisz.

Karolina szigorú arcot vágott

— Ilyen helyekre nem járnak urilányok — jelentette ki hűvösen.

Kinzer Amasa, cylinderben, aranyfejú selyemernyőjével, lement a malomba. Karolina a lepedő nagyságu Calni Függetlenség apróbetűs közleményeit böngészte. Csakhamar megtalálta a csütörtökre összehívott népgyűlés bejelentését. Figyelmesen átolvasta. 1879 május 6-án, csütörtökön, népgyűlés lesz a Calni Központi csarnokban az ipari munkásság halaszthatatlan követelményeinek kivívása érdekében. A gyűlésen Sypherd Henry beszél a tizórás munkanapról és a méltányos bérekről. A felhívást egy Marx-idézet fejezte be. „Világ proletárjai egyesüljete! Csak láncaitokat veszithetitek ell” Alatta ötágu csillag. Kinzer Karolina ismételtette az idézetet. Világ proletárjai. Van benne valami megható. Lucynek nem merte mutatni, mennyire nem tudja, mit fog tenni Amasa. A Rosanna Papiripar Rt. munkásainak jó soruk van, órabérük tisztességes. De Karolina tudta, hogy nincs mindenütt így. A városokban semmiesetre sem. Az elnyomottak talán tényleg csak összefogással tudnak javítani helyzetükön. Csak láncukat veszithetik el. Most jött rá hirtelen, milyen messze vannak egymástól Amasa és Sypherd Henry. Egy világ van közöttük, áthidalhatatlan szakadék. Egyik a múlt, másik a jövő — gondolta Karolina önkéntelenül.

Igen. Amasában egyesült a hagyomány és a személyes érték. Amasa tudatában volt társadalmi fölényének és természetesnek tartotta, hogy a Dugery Patrick-féle alakok alávetik magukat az akaratának.

Amasa vagyonának és hatalmának gyarapítására használta fel kiváltságos helyzetét. Sypherd Henry a megnyomorított

milliók érdekében állt ki. Ez újból megerősítette Karolinát abban, — amin már gondolkozott — hogy az Amasa féle emberek ritkák. Most már kezdte érteni, miért. Változnak az idők. Akik eddig nem számítottak, számítani kezdenek. Világosan látta, hogy ennek be kell következnie s szorongva érezte, hogy ez rossz lesz neki. Mindennek a vasut, a táviró és a legujabb találmány, a telefon az oka. Nincs többé magánélet, nincs többé nyugalom. Caln elveszti önállóságát, Philadelphia függvénye lesz.

Ezek új jelenségek. De Lucyn a régi história tört ki. A szerelem. Különös. Majdnem bizonyosra vette, hogy Lucy csak néhány szót váltott Sypherddel, vasárnap délután a kertben. De abban is bizonyos volt, hogy az a pár szó mélységes hatást tett a lányra. Felkeltette érdeklődését Sypherd iránt. Lucy regényes természetét ismerve, kiszámíthatta volna, hogy így fog szerelembe esni. De ezt nem hagyhatja jóvá. Lucy sokkal törekenyebb, hogysem megoszthatná Sypherd hányatott és szükös életét. De ez a tudat nem nyugtatta meg. Viszont az is kétségbe ejtette, hogy ellene kell szegülnie Lucy legédesebb reményeinek. Lucy, mondogatta magában, nem bírja el a nagy megpróbáltatásokat, nem tud lemondani. Sypherd lehetetlen alak, mondogatta Karolina magában, de vajjon igazán az-e? Miért volna lehetetlen? Belső bizonytalanságában szinte irigyelte Amasa magabiztonságát. A kedd este gyönyörű volt. Az ég acélkék, a telehold ámbraszínű. Vacsora után Karolina sehol sem találta Lucyt. Kiderült, hogy elment hazulról.

Természetesen Wigton is eltűnt. Karo-

lina bosszankodott, szemrehányásokat tett magának, miért nem tiltotta meg Wigtonnak, hogy Lucy-t elvigye a népgyűlésre. Lucy először volt engedetlen, már ez a tény is nyugtalanította. Ugy érezte, hogy mindent el kell mondania Amasának. Rossz a lelkiismerete, döntsön Amasa a maga kérlelhetetlen ítéletével és tekintélyével. Mégsem tudta megtenni. Amasa oly kevéssé értette Lucy-t. Wigton is idegesítette. Csak baj lesz belőle, ha közli Amasával a történeteket. Megvárta míg Amasa visszavonult, s mikor a ház elcsöndesedett, bement Wigton fiához.

Kinzer Wigton félig levetkőzve, állólámpája mellett könyökölt s egy német röp ratot böngészett. Karolina melléje ült.

— Te állsz legközelebb Lucyhez. Szeretném tudni, miért kavartad föl a nyugalmat? — kezdte bevezetés nélkül.

Wigton összeráncolt homlokkal nézett anyjára.

— A népgyűlésre célzol? — kérdezte.

— Nem — mondta Karolina. — Sypherd Henryre.

Wigton letette a füzetet.

— Arról nem tehetek — mondta. — Senki se tehet róla. Magától jött. Mind a kettőjüknél. Tévedsz, ha azt hiszed, hogy én hoztam össze őket. Ma látták egymást másodszor. Mindössze néhány szót váltottak a tömegben. Tudod, hogy semmiben sem értek egyet apámmal. Sem a világnézetével, sem a magánnézeteivel. Azzal sem, ahogy bennünket kezel. Helytelennek tartom, hogy korlátozt nézeteiben megerősited, még hozzá a saját károdra. Azért, mert asszony vagy és Kinzernének hívnak, még nem kell, hogy a rabszolgája légy. Többet érsz annál. Lucy

sem a lányod csupán, Lucy önálló személy. Elvittem a népgyűlésre, mert joga volt hozzá, hogy ott legyen. Felháborítónak találnám, ha meg akarnátok akadályozni abban, hogy végiggondolja a dolgokat. Ez sokkal fontosabb Sypherd Henrynél.

Karolina türelmes mosollyal hallgatta.

— Te roppant okos vagy, Wigton és mégis butaságokat beszélsz — mondta. Őszinte vagy és becsületes, mint Lucy s ez mindkettőtökre nagyon hátrányos lesz az életben. Az élet nem őszinte és nem becsületes, fiam. Rá fogsz jönni, hogy a legszebb gondolatok sem fontosak. Mikor megtudtam, hogy Lucy ellenkezésem dacára elment a népgyűlésre, nagyon megharagudtam rá, de már nem haragszom. Nem a személyes érzelmeimről van szó, Wigton, a dolog sokkal komolyabb. Azt akarom, hogy boldog légy és hogy Lucy is az legyen. Semmi mást nem kívánok tőletek. Ennyihez pedig azt hiszem joga van egy anyának. Te férfi vagy, élhetsz a saját eszed szerint. Lucy nő, ő nem képes erre. Akárhogy is gondolkoztok különben, ő férjhez fog menni és alkalmazkodnia kell az urához. Nem kell azért, hogy a rabszolgája legyen. Az apjához is alkalmazkodnia kell és te jól tudod, hogyan vélekedik apád Sypherdről és a szerepéről. Tönkreteszitek Lucy-t — csattant fel hirtelen.

Wigton vidáman fölnevetett.

— Miért vagy ilyen sötéten látó? — tréfálkozott. — Mint a teástányérkáinkon — Washington sirja szomorufüzek árnyékában. — Felállt, homlokon csókolta anyját. — Ne törd a fejedet rajtunk — vigasztalta. — Megsugok neked valamit: imádlak, úgy ahogy vagy. Maradj mindig

ilyen nyugodt és kedves — sajnos, mi mások vagyunk. Ezen nem lehet változtatni, ezen még te sem segíthetsz. A világ megy tovább, utját apánk sem tudja feltartóztatni.

— Hízélgésséddel nem nyugtatsz meg — felelte Karolina, majdnem élesen. — Nem szeretem, ha fölényesen beszélsz apádról. Nagyon rosszul esnék neki, ha hallaná. Te még nagyon fiatal vagy, félek, hogy mindig az is maradsz. Wigton. Azt hittem, számíthatok rád a hugod dolgában. Ugy látom, nem akarsz rajtam segíteni. Hát akkor kénytelen leszek a magam esze után menni, régimódi eszközökhöz fordulni. Meg fogom tenni, amit tehetek. Mindenekelőtt közlöm a történeteket apáddal.

— Annak semmi értelme — mondta Wigton. — Nem hiszem, hogy változtatna Lucy és Sypherd viszonyán. Henry van olyan makacs, mint Amasa. Nagyon megfogja keseríteni a Rosanna Papiripar életét. Nemcsak a tizórás munkanapba kell beleharapnotok, hanem a nyolcórás turnusokba is. Az egy dollár hetvenötös bérminimumba is. Hogy Lucyvel mi lesz, azt nem tudom. Szerelmi kérdésekben nem vagyok szakértő. Engem eszmék nyugtalanítanak, nem a tavasz.

Karolina az ajtó felé tartott. Hiába! Öregnek elhagyottnak, fáradtnak érezte magát. Tele volt kétellyel. Félintézkedések. Szinte megkönnyebbülve menekült Amasához.

* * *

De halogatta közölni vele Lucyvel kapcsolatos aggodalmait. Elvégre nem történt

semmi jóvátehetetlen és Amasa sem tehet mást, minthogy megtiltja Lucynek, hogy Sypherddel találkozzék. De Lucy ujabban olyan zárkózott, olyan nyakas, hogy talán még az apjának sem engedelmeskedik. Lucy ábrándossága halk, alig észrevehető ellenállássá keményedett. Karolinának bele kellett törődnie, hogy legkedvesebb gyermeke ellene fordul. Éppen ez a kínos felismerés foglalkoztatta, amikor Amasa halottságadtan, egész testében reszketve, de ugyanakkor uralkodva is magán, belépett a hálószobába. Jobbkezében kettétört esernyőjét szorongatta, cilindere ferdén állt a fején.

— Ülj le Amasa — mondta Karolina nyugodtan.

Amasa az arcába bámult.

— Ennyi szavad van az egészhez? — horkant fel epésen.

Karolina oda sem hallgatott. Ura vállára tette a kezét s lenyomta a karosszékekbe. Kinek a hátán törhette össze a szép esernyőjét? — villant át a fején önkéntelenül.

— Etzel William fején törtem el — közölte vele Amasa.

Karolina ismerte Etzel Williamot. Előmunkás volt a malom gépházában. Ide s tova tiz esztendeje dolgozott Amasa keze alatt.

— Szégyeld magad — felelte könnyedén. — Azt hittem, hogy kedveled Etzel urat.

Amasa magába süppedt.

— A rövidebb munkaidő körüli vita során történt — magyarázgatta. — Sypherd, a bujtogató az oka. Teljesen elcsavarta Etzel fejét. Megállított az udvaron és Marxról meg

valami Engels nevű alakról ömlengett. A munkásság jogairól, az új korszakról, hogy elég volt a kiváltságokból, igazságos társadalmi rendre van szükség. Részeg lehetett. Végül elfogyott a türelmem és fejbévágtam. Persze már sajnálom. Otthagyta a malmot. Armitt, a segédfüfő is vele ment. A munkások morogtak, mert kijelentettem Etzelnek, hogy sem a munkabér, sem a munkaidő körül nem engedek. Ha nem tetszik, sztrájkoljanak, mondtam neki. Én meg leállítom az üzemet. Véglegesen. Elmegyek igazgatónak a Gilpin-gyárba, Delamareba, vagy ha ott nem kellek, lemegyek Massachusettsbe. Nekem semmiféle munkás, semmiféle szakszervezet ne írja elő, hogy mit tegyek.

— Pórus járnék, Karolina, ha engednék. Mozdalmas időket élünk. Mikor a redingi hámor öntői mozgolódni kezdtek, az összes philadelphiai vasgyárakra átesapott a mozgalom. A chicagói napszámosok órabérváratást követelnek. Az Erie malomvállalat zsákolói ötven centtel többet követelnek minden tonna után. A todstowni szögygyár kénytelen emelni a munkabéreket. Ennek mind a német szocialisták az okai meg a röpiratok, amiket az Egyesült Államokban szabadon terjesztenek.

— Öltözz át, Amasa, válts cipőt — szakította félbe Karolina. — És gombold ki a gallérodát. Behuzom a függönyöket. Feküdj le egy kicsit a díványra.

Amasa ellenkezett, de Karolina nem hagyta szóhoz jutni. Kiment, behuzta az ajtót maga után, magához vette napernyőjét és elhagyta a házat. Kiment a Brandywine Roadra, befordult a malom felé. Be ment a foszlató terembe, ahol nyolc hol-

landi zakatolt, majd, a gépeket megkerülve, felment a falépcsőn a gépházba. Nagy megkönnyebbülésére Etzelt még ott találta. Karolina ismerte a feleségét, ügyes jóra való teremtes volt, az őszi és tavaszi nagytakarításnál ki szokta segíteni. Etzelt higgadt embernek, jó férjnek ismerte.

— Etzel ur — kezdte — rendkívül sajnálom a történeteket. De megmondom őszintén, magára is haragszom. Maga régi ember az uramnak, az uram becsülte magát. A felesége biztosan oda lesz.

— Vannak helyzetek, — mondta a kazánfűtő, — amikor az ember nem lehet tekintettel sem a feleségére, sem Kinzer urra. Hogy az ernyőjét eltörte rajtam, azt nem is veszem tőle rossz néven. — folytatta. — Ismerem Kinzer urat, hamar kijön a sodrából. Tessék elhinni, sok minden összejött. De főleg a munkásság érdeke. Mert az nem igazság, hogy a tőke magának tartja meg a munkánkból származó felesleget.

— Magyarázza meg ezt nekem — mondta Karolina s leült az ajtó közelében álló zsámolyra, amin Etzel szokott üldögelni. — Eddig nem volt panaszuk, most meg mindent kifogásolnak. Hogy lehet az?

A kazánfűtő bambán bámult Karolinára. A határozott és világos kérdés zavarba hozta.

— A munkások jogai — motyogta. — Nem, Mrs. Kinzer, — igazította helyre a szavait. — Megmondom őszintén, hogy van. Egy férfi miatt történt. Sypherd Henrynek hívják. Ha ő nem jön le közénk, minden maradt volna a régiben. De ő kinyitotta a szemünket. Megmagyarázta, hogy a munka meg a társadalom nemcsak amolyan szó-

beszéd, hanem való igaz dolog: az életünk. Megmagyarázta, mi a kizsákmányolás és milyen erő van a szervezkedésben. Visszaadta önbizalmunkat, életkedvünket.

Karolina maga előtt látta a tetterőtől duzzadó, csillogó, fekete szemű Sypherd Henryt. Már akkor tudta, hogy ez a férfi hatalom. Hogy tiszta ember. Becsületes, igaz lázadó, akit komolyan kell venni. Akire vigyázni kell.

— Köszönöm, Etzel ur, — mondta. — Most már tisztán látom a helyzetet. Nincs is mit mondanom. Megérttem, hogy rajong Sypherd Henryért. Csak még egyet. Mr. Kinzer és Mr. Sypherd kivételes emberek. Én már tudom, hogy ilyen emberekkel veszélyes dolog összeállni. Etzelné érdekében mondom. — Fölemelkedett, a kezét nyújtotta — Isten áldja meg — köszönt el barátságosan. — Tudom, mind a ketten sajnálják a történeteket. Vannak az életben ilyen esernyő-dolgok, amiket aztán nehéz jóvátenni.

Az az új körülmény, hogy Amasa és Sypherd harca még a Lucy-problémánál is fontosabb lett számára, egészen megzavarta Karolinát. Ez komolyabb és veszedelmesebb, mint holmi boldogtalan szerelem. Lucy — akárcsak Etzel — jelentéktelen sakkfigura a férfiak hatalmi törekvéseinek veszedelmes összecsapó harcában. Már nem ingadozott. Ebben a veszedelmes helyzetben, amelyben ugylátszik kivételesen nem az ura az erősebb fél, neki Amasa mellett a helye. Csendesesen leült a hálószobában, mozdulatlanul szendergő férjét figyelve. Amasa merev arca olyan volt a félhomályban, mintha márványból faragták volna ki.

Mikor felébredt, Karolinán akadt meg a tekintete.

— No most már a régi vagy — köszöntötte Karolina meghitten. — Megnyugodtál. Az vagy, aki voltál. Lehet, hogy rosszalni fogod, amit tettem. Beszéltem Etzellel. Főleg a feleségére való tekintettel, de másért is. Sypherd Henry miatt. Kérlek, Amasa, ismerd fel a helyzetet. Ne vedd könnyen ezt az embert. Sok bajod lesz vele. Máris rengeteget ártott a malomnak. Felbujtogatta az embereidet. Hát még amiről nem is tudsz. Félek, hogy Lucyt is megbolondította. Wigton azt állítja, hogy első látásra egymásba szerettek. Nagyon haragudtam Wigtonra. Elvitte Lucyt a népgyűlésre, amelynek Sypherd volt a szónoka. Egyébként nem találkoznak, azt biztosan tudom.

A kitörés, amelyre Karolina el volt készülve, elmaradt. Amasa fejét két tenyerébe párnázva meg se rezzent. Válaszát alig lehetett érteni. Mintha hangosan gondolkozott volna.

— Roppant ügyes ember — morogta, Karolina nagy elképedésére.

* * *

Karolina tekintetét még egyszer magára vont a calni Függetlenségben az az ötágú csillag, amely multkoriban a munkásgyűlésre vonatkozó híradás felett állt. Most összefüggéstelen betűk és számok állottak az ötágú csillag felett. Megmutatta a közleményt Amasának.

— Igen — morogta Amasa — titkos szervezkedés. Ezen az uton értesítik egymást összejöveteleikről.

Lucy, amennyire csak lehetett, kerülte

anyját, sohasem maradt egyedül vele. Zárkózott, ünnepélyes, önérzetes viselkedése újabb változás volt s meglepte Karolinát. Érezte, hogy Lucy alig titkolt daccal szembehelyezkedik vele, vagyis találkozik Sypherddel. Biztos volt Sypherdben és magában. Karolina maga is furcsállotta, hogy Sypherdben jobban bizik, mint a lányában.

Amasa begombolkozott. Csütörtök este azzal a szenvedélyes buzgalommal imádkoztatta meg a házbeliakat, amely olyan elhatározásait szokta rendszerint megelőzni, amelyekkel Isten szándékát akarta kikényszeríteni. Karolina tudta ezt.

A malomban nőtt az elégedetlenség. A környéken egyre több üzemben sztrájkoltak. A munkásság szervezkedett. Karolina elviselhetetlennek érezte a feszültséget. Megdöbbsent, kő esett le a szívéről, amikor a komorna jelentette, hogy Sypherd ur beszélni óhajt vele.

— A zeneszobába vezettem.

— Velem akar beszélni? — csodálkozott Karolin.

— Kinzer urral és a nagyságos aszszonnyal — mondta a lány.

A két férfi a szoba közepén állt, mikor Karolina megjelent. Sypherd habozott, majd félszegen feléje nyújtotta a kezét. Karolina az ura mellé telepedett. Sypherd szemben ült velük.

— Kényelmetlen helyzetben vagyok — kezdte. — Nem is hiszem, hogy végig fognak hallgatni. Szeretem Lucyt, tudom, hogy ő is szeret engem, s azzal is tisztában vagyok, hogyan ítéli meg önök a helyzetet. Nem is tehetnek másként. Mindennek, ami Mr. Kinzer előtt szent, ellensége vagyok. Mu-

tassanak ajtót, — fejezte be zavartan, előbb Karolinára, ajd Amasára pillantva.

— Mutassanak ajtót — morogta Amasa.
— Miért? Eljárása érthető és tisztességes. Maga feleségül akarja venni Lucy-t.

Sypherdnek torkán akadt a szó. Bár-
gyun Amasa arcába bámult.

— Igen — dadogta végül. — Feleségül akarom venni. Ha informálódnak felőlem, azt a felvilágosítást fogják kapni, hogy nehéz keresetemből becsülettel el tudom tartani magamat. Félárva vagyok, anyám szere-
ny, de biztos jövedelméből él. Ha meg-
nősülök, azon leszek, hogy ne essem fele-
ségemnek a terhére. A munkásszakszerve-
zet utazó titkára és szónoka vagyok, het-
venöt dollár havi fizetéssel.

— Annyiból meg lehet élni — nyugtatta meg Amasa. — Információra nincs szükség. Elhiszem amit mond. Én nem a beszédből itélek, én lemérem az embereket. Magáról jó véleménnyel vagyok. Különösen mióta tudom, hogy Lucy szereti. Mindjárt meg-
kérdezzük, mit szól a dologhoz. Azonban az állását bizonytalanának tartom, Sypherd ur. Nem hiszem, hogy a munkásszervezeteknek jövőjük van. A Rosanna Papiripar Rt. más. Az szilárd. Önnek nincs gyakorlata a papir-
gyártásban, de egy intelligens és megbízható ember hamar kitanulhatja. Hajlandó-e fel-
adni jelenlegi foglalkozását, amennyiben elvonná Lucy-t és beállni hozzám a malomba mondjuk kétszer annyi fizetéssel, mint amennyit jelenleg élvez? Gyors előmenet-
telre való kilátással, természetesen. Csalá-
dom és örökölt vállalatom szigorúan zárt
koncern. Idegen emberekre nem pazaroljuk

érzéseinket, idegeneket nem veszünk be magunk közé.

Suhogás hallatszott az ajtó felől. Karolina megfordult. Lucy állt a küszöbön. Közelebb jött, anyja székének karfájára ült.

— Sypherd ur felkeresett bennünket, hogy megkérje a kezedet — közölte Amasa vele.

— Szereted ezt az urat, Luc? Hajlandó vagy hozzá menni?

— Igen — felelte Lucy halkán. Hajlandó vagyok.

Karolinának feltűnt, milyen mélységes zavarban van Sypherd. Összeráncolt homlokkal nézte Amasát. Lucy fehér tüllruhájában suhogva felpattant.

— Mi bajod, Henry? — kiáltotta ijedten.

Henry levette tekintetét Amasáról.

— Mr. Kinzer felszólított, hogy hagyjam ott a mozgalmat és lépjek be a malmába. Félek, Lucy, hogy ettől a lépéstől akarja függővé tenni boldogságunkat. De te tudod, mit fogok felelni neki.

— A következőt — fordult Amasához, — Nem tehetem meg, amit kíván. Ha megtenném, meghazudtolnám a multamat. Tönkretenném magamat. Haszontalan ember volnék, renegát. Nem tudnék régi elvtársaim szemébe nézni. Azokéba, akik egy jobb jövőért harcolnak. Egy jobb jövőért. Hirtelen elhallgatott. Boldogtalan, szenvedélyes tekintetét Lucyre szegezte.

— Ugye értesz Lucy? — könyörgött szinte.

Lucy csendesesen bólintott, de Karolina látta rajta, hogy szót sem ért az egészből.

Amasa puhán, de határozottan összecsuksa ujjait.

— Végtelenül sajnálom — mondta simán. — Akkor hát nincs egyéb mondani-valónk egymásnak.

Lucy arca könnyben ázott. Keble hevesen zihált. Sypherd Henry felállt.

— Szülői beleegyezés nélkül kell, hogy elvegyelek — mondta Lucynek.

— Azt hiszi? — szólt Amasa. — Nem tartom valószínűnek. Figyelmeztettem önt, hogy családom zártkörű társaság.

Hangja egyre fagyosabbá vált. Dermesztően fagyossá.

— Magára vessen — mondta Sypherdnek.

Csak ennyit. De minden egyes szava úgy hangzott, mint egy törsturás. Karolina halálra rémült. Sypherd Henryt féltette. Ezt a talpig becsületes fiatalembert, aki egy sötét, könyörtelen akaratba ütközött. Lánya szerelmesét jobban csodálta, mint az urát. Éppen mert ő maradt alul. Sypherd kurtán meghajtotta magát.

Amasa Sypherd távozása után sem adta fel elutasító magatartását. Lucy könnyben uszó arccal, tehetetlenül állt a zeneszoba közepén. Csüggedt karokkal.

— Felkisérek a szobádba Lucy — fordult feléje Karolina szeliden.

Lucy bizonytalan lépésekkel ment az oldalán. Másnap vasárnap volt. Karolina megvárta, míg Amasa felkészül a methodista istentiszteletre. Széles vállára huzta a hosszuhátú, ünnepélyes fekete kabátot, megkereste cylinderét. Szürkekesztyűs kezében az aranyfejű, összegöngyölt selyemernyőt

szorongattá. Karolina nem tudta tovább türtöztetni érzelmeit.

— Amasa — tört ki belőle. — Az a fiatalember jóra való. Nehogy valami bántódás érje részedről.

Amasa arca merev maradt, mintha kőből faragták volna.

— Sypherdre célzol? — kérdezte. — Veszedelemes foglalkozást üz.

Amasa ünnepélyes arcáról még le sem törlődött felesége könyörgő tekintete, mikor a templom hajójában körbejárt és alamizsnát gyűjtött a fatányérba. Halkan mormolt ámen-jei Istenbe vetett bizalomról, nyugodt kedélyről tanuskodtak. Lucy ebéd közben alig szólalt meg. Ha mondott valamit, alig lehetett hallani. Az ellenkezés nem volt a természetete. Teljesen összeomlott. Karolina meg volt rendülve, türelmetlenkedett, nem tudta mi van Sypherddel. A következő napokban semmi sem történt. El volt rá készülve, hogy Sypherd meg fogja szöktetni Lucy-t. Ehelyett azt hallotta Amasától — amit Wigton és Miklós is megerősített — hogy Sypherd éjjel-nappal a tizóras munkaidő és a magasabb munkabérek érdekében agitál. Karolina türelmetlenségében szinte neheztelt Sypherdre. Visszafojtott izgalommal várt valamire, mintha csak érezte volna, hogy a levegőben lóg a veszedelem. Happersett John (Annie lányának férje) hozta a hírt.

— A munkások titkos összejövetelt tartottak — mesélte. — Gyűlés után Sypherd egyedül bandukolt hazafelé a szállására, a Hattyuba. Közben felrobbant egy bomba a zsebében és darabokra szaggatta. Képzeltetitek: miről tanácskoztak az össze-

jövetelen és mi várt volna a malomra, ha nem történik meg ez a szerencsétlenség.

Karolinának elállt a szivverése. Forgott körülötte a világ.

— Rémes — dadogta gépiesen. Kezei jéghidegek voltak, olyan fagyosak, mint Amasa. Kinzer Karolina bámulatos élethite örökre összeomlott.

II.

Minekutána a coroner jegyzőkönyvbe foglalta a Sypherd Henry holttestén meg-ejtett vizsgálat eredményét, a Hattyu szálóban összesereglettek átsétáltak a bárhelyiségbe. Ember ember hátán tolongott. Wigton, aki nem szomjazott meg, künn maradt. A bizottság véleményén töprengett. A szerencsétlenséget egy fűrészpor fojtásu, löporral töltött, órára beállított vaspipa formájú pokolgép felrobbanása okozta. Hogy a bomba miért robbant fel, nem sikerült utólag megállapítani. Talán csakugyan így történt, gondolta Wigton, noha senkit sem elégitett ki a bizottság megállapítása. Stephens Uriah pillantotta meg, a munkásmozgalom egyik szervezőjét. Stephens hevesen vitatkozott valakivel. Most Kinzerher fordult.

— Ez itt — mutatott a mellette állóra — Powderly W. Terence, a daliák új vezére. Tudja, hogy férfiasan támogattad Sypherdet a mozgalmi munkában. Helyzetedre és összeköttetéseidre való tekintettel, kétszeresen hálásak vagyunk neked ezért. Rád aztán igazán senki se mondhatja, hogy egy követ fujsz a kizsákmányolókkal.

— Helyzetem és összeköttetésem említést sem érdemelnek. — felelte Wigton —

Csak a cél számít, amelynek kiharcolása egyformán ügyünk.

— Kétségtelen, hogy Sypherd a töke és a munka harcának áldozata — folytatta Stephens. — Mi, akik közelről ismertük őt, felháborodva tiltakozunk az ellen a rágalom ellen, hogy bombamerényletet tervezett. Meggyilkolták. Ez az igazság. Csak az a szomorú, hogy nincs rá bizonyítékunk. A hatóságok beszüntették a vizsgálatot. De bár úgy fest a dolog, mintha Caliban csatát veszítettünk volna, Sypherd mégsem halt meg hiába. Ellenkezőleg. Megállapodtunk Powderlyvel, hogy ezentul nyíltan fogunk küzdeni eszméinkért, nem titkolódzunk tovább. Ezzel tartozunk Sypherd Henry emlékének. Néhány esztendő múlva — nem beszéllek a levegőbe: tiz esztendő múlva — kiemeltük a társadalmat abból a primitív állapotból, amelyben ma leledzik.

Wigton is ebben az értelemben nyilatkozott. Azután eltávoztak a Hattyu környékéről. Délfelé járt. Wigtonnak, mint a Rosanna Papiripar Rt. bevásárlójának, lett volna bőven teendője ebéddig, — háromig — de fittyet hányva dolgainak, kísétált az országuton a helységből. Az almafák piros és fehér színpompában virultak.

Kinzer Wigton háborgó lelkében új felismerés kezdett kialakulni. A munkásmozgalom egyre kevésbé érdekelte. Eszközeik, úgy látta, korlátoztak és szükségképpen osztályharcot idéznek elő. A komoly harc, állapította meg Wigton, politikai. Ez átítatja az egész országot, ez minden rendű és rangú polgárt érint. Az igazságtalanságok és a kiváltságok elleni naiv lázongása kikristályosodott. Ugy érezte, kezdi praktikusán,

konkrétan látni a dolgokat. Wigton harmincegyéves volt, de még mindig gyereknek érezte magát, ingadozónak, határozatlannak. Most egy belső hang félreérthetetlenül sugta neki, tudom, mi az élet, mi a feladatom. Demokratának kell lenni, százszázalékos demokratának, vagyis — s ez a legfontosabb — minden ponton szembe kell helyezkednem apámmal és meggyőződéseivel.

Keserűen lázongva végiggondolta apjához való viszonyát. Éretlenségének tulajdonképpen Kinzer Amasa határtalan önzése az oka. Apja csak a saját törekvéseivel törődött, a máséit észre se vette. Wigton mindig is idegen maradt tőle. Amasa könyörtelenül éreztette vele, hogy mindent, amiye van, neki köszönhet. És ugyanigy bánik családjá többi tagjával. Egyáltalán, mindenkivel, akivel összekeverül. Rájuk kényszeríti az akaratát, kikényszeríti az elismerésüket. Öccsét, Miklóst, a Rosanna Papiripar Rt. igazgatóját egészen beletörte határtalan önzésébe. Pedig Miklós sem hasonlított az apjára. Egyben-másban régimódinak találta Amasát, de átvette elveit, a más nézetei nem érdekelték. Kinzer Miklós már huszonegyéves korában agyafurt és előrelátó politikus volt, bizonyára sima és eredményes élete lesz.

Nem mint az enyém, állapította meg Wigton keserűen. Alkalmazkodni nem tudott, megvetette Miklós számító természetét. Most rájött, hogy Sypherd Henry és a munkáskérdés iránti érdeklődése a helyzetével való elégedetlenségében gyökerezett. Ki akarta magát szakítani abból az elviselhetetlen állapotból, mely testileg-lelkileg kiskoruságban marasztalta. Végre magára talált. Oly szilárdnak érezte meggyőződéseit,

hogy nyugodtan szembe mert szállni apjával. Mindennek ellensége lesz ezentul, ami árt a nemzetnek. Ez a gondolatmenet eszébe juttatta Sypherd Henry tragikus halálát. Stephens Uriahnak igaza van. Ez a férfi a kapitalista társadalmi rend áldozata. Maga előtt látta apját, kinosan tiszta, komor fekete öltözkékében, cilinderével és összegöngyölt esernyőjével. De visszautasította azt a gondolatot, mintha Kinzer Amasának bármiképpen is része lehetne Sypherd meggyilkoltatásában. Akármilyen önző és zsarnok is, de mélységesen vallásos lélek. Képmutatással, vagy alattomoszággal nem vádolható.

A Rosanna Papiripar Rt. piros téglából rakott igazgatósági épületéhez kikövezett ut vezetett tarka virágágyak között a Brandywine Roadról. Az irodai alkalmazottak az előszobából balra nyíló helyiségekben dolgoztak. Jobbkéz felől Miklós és Wigton irodájához lehetett jutni. A főbejáratnál szemben fekvő ajtó Kinzer Amasa fogadótermének előszobájára nyílt. Wigton szobájának egyik ablaka a malomra nézett, a másik az országutra. Miklós ujdívatú redőnyös íróasztal mellett dolgozott, Wigton pedig egy öreg diófaasztal mellett, amely a nagyapjáról, Hazaelről maradt rá.

A hosszú asztal jobban megfelelt céljainak, mert mintákkal, vegyi uton előállított pótanyagokkal, köszörült fa- és zuzott-szalma mintákkal volt megrakva, honi és külföldi eredetű rongyokkal, silány hamburgi vászonnal, összeválogatott kék japán rongyokkal, S. F. X. jelzésű trieszti rongyokkal, orosz vászonnal és szmárnai vörös rongyokkal, lybiai zsákanyaggal, világosbarna holland szövetekkel és prima minő-

ségű konstantinápolyi vászonanyaggal. A papirgyártásnál nélkülözhetetlen különböző fajtájú és származású anyagok ellenőrzésével telt az ideje. A világ minden részéről kaptak ajánlatokat: madagaszkári kaucsukra, banánlevelekre, lenre, kenderre, jutára, manillafűre, espartóra, bambusznádra stb. Wigton kalkulált, figyelembe véve a behajózási díjtételeket, a használhatóság kérdése feltt azonban Merrefield Nankin döntött, Wigton Hazael Abigál lányának leszármazottja, aki e téren szakembernek számított. Vizmentes levélpapírt állított elő, faggyu és timsó hozzáadásával, kanadai balzsammal áttetszővé tette a papiranyagot, de hiányzott belőle az állhatatosság. Mihelyt eredményeseknek ígérkeztek a kísérletei, nem érdekelték többé, új feladat megoldása foglalkoztatta. Még szerencse, gondolta Wigton, hogy felesége, Mária révén, aki Lamborn-lány, a calni Függelenség tulajdonosa. A lap ugyan teljesen érdektelen, a demokraták helyi szervezetétől kitartott lokális jelentőségű sajtóorgánum, de Nankin rendesen megél belőle a családjával.

Nankin Wigton irodájában időzött éppen — a malomra néző ablaknál állt — miáltal Wigton szórakozottan vizsgálgatta az asztalon heverő árumintákat. Nankin hirtelen feléje fordult.

— Rájöttem! Gőzzel kell szétválasztani a farostokat. Tartós fehér cellulóze anyagot fogok előállítani, mely kiválóan alkalmas lesz bankjeggyártásra. Közöltem felfedezésemet Amasával, hangsúlyozván, hogy kísérleteim meglehetősen költségesek lesznek, ami azonban, a várható eredményt tekintve, meg fog térülni. Még a szokottnál

is ridegebben fogadott. Külön malmot kellene építeni és újszerű gépekkel felszerelni. Tíz-tizenkétezer dollárral nyélbe üthetnénk. Sokalta. Egy garast sem hajlandó áldozni felfedezésemre. Ha pénzem volna, önállósítanám magamat, diktálnék a világnak.

Nankin egyre lelkesebben szónokolt, végül kimerült és bosszusan a székbe vetette magát.

— De ha nincs — mondta csüggedten.

— Mária megbizott, hogy hivjalak meg vacsorára.

Irodazárás után együtt mentek Nankinhoz. Nankin Wigton Hazael ódon kertesházában lakott. Enyhe tavaszi este volt. A gyerekek, a tizenkilencéves Townsend és a tizenhatéves Mirabella a lépcsőn üldögéltek. Nankin bement a házba, Wigton kinn maradt Mirabellával. Mirabellának sötétkek szeme volt. Ajkai és lábai gyönyörűek voltak. Feltűnő szép, provokáló lábai vannak, gondolta Wigton. Nos igen. Másnak is vannak lábai, fiuknak és lányoknak egyaránt. De Mirabella lábai oly karcsuak s egyben oly bájosan gömbölydedek, olyan ingerlően villannak ki tarka szoknyái és suhogó alsószoknyái alól, hogy nem lehet őket elfelejteni.

— Townsend elmondta nekem, mi foglalkoztatja állandóan — árulkodott Mirabella Wigtonnak.

— Elállt a lélekzetem, mikor közölte velem nagyratörő álmait.

— Úgy van, nagyratörő vagyok — hagyta helyben Townsend. — Ez nem ábránd, ez komoly dolog. Nagy lapot akarok csinálni a calni Függelenségből — magyarázta Wigtonnak. — A lap családunk tulajdona. Előbb-utóbb rám szál! De én

már most szeretném átvenni. Minek halogatni? Jobban el tudnám szerkeszteni, mint az az ügyefogyott Dansk n. De apa nem aka ja. Fiatalnak tart hozzá. A Függetlenségnek önálló politikát kellene folytatnia. Nagypám, Lambord Townsend, a lapalapító, független ember volt. Az ő életében a lap is eleven volt, hatalom. Most halott vállalkozás.

A fiu olyan férfias komolysággal fejtette ki álláspontját, hogy Wigton egészen megfeledkezett a koráról. Az ujság, ha jól vezetik, valóban hatalom. Rá kellene venni Nankint, hogy adja el a calni Függetlenséget s akkor ő maga irányíthatná a helyi politikát, azzal a határozottsággal, amelyre Townsend célzott. Vajjon mit érhet a Függetlenség most, amikor rosszul megy? Semmiesetre se többet, állapította meg, mint a Rosanna Papiripar Rt.-nél való érdekelt-ségem. Ha azt pénzzé teszem és megveszem a calni Függetlenséget, akkor módomban áll verekedni az elveimért. Képzelete anynyira magával ragadta, hogy egészen megfeledkezett Townsendről és Mirabelláról. Mirabella meg is sértődött.

— Azt hiszed, hogy még mindig kislány vagyok? — duzzogott. — Cifra bábu, akit csak bókók és virágok érdekelnek? Olyan vagy, mint Townsend — vágta ingerülten Wigton fejéhez.

Wigton csodálkozva nézett rá. Elragadóan csinos, szegezve le magában. Olyan mint egy virág. Megint a szemébe villantak az illatos fodrok alól kikandálók finoman ivelt, izgató lábak. Mirabella beszaladt a házba. Wigton úgy érezte, hogy üres lett a világ. Mirabella testének és szellemének

furcsa, nőies varázsa teljesen összezavarta.

Másnap, hétfőn délelőtt eszakadt a kettes számú Fourdinier gép futószallagja s emiatt leállt az üzem, újra ki kellett feszíteni a szövetekre a papirost. Wigton végignézte a bonyolult műveletet, fél ülél figyelve a gépmesterek vitáját. Egy k a sajtoló hengerek sebes forgásában, a más k a rosszminőségű papiranyagban látta az üzembizavár okát. A licurosán öltözködött Miklós is megérk zett. A legujabb divat szerint öltözködött és a legavultabb nézeteket vallotta. De jó feje van, érti a dolgát, ismerte be Wigton magában. Tovább azonban nem ment az el smerése. Minden gyölöletes volt a szemében, amit z a fiatalember képviselt.

— Merrefield Townsend járt nálam — közölte Wigtonnal. — Téged keresett. Egészen ki volt ke ve magából.

Wigton nem tudta mire vélni a dolgot.

— Megmondta, mit akar? — kérdezte.

— Nem. Apám beszélt vele. Ő hívatta le a malomba, de hogy m t akart tőle, azt nem tudom.

Wigton gondolataiba mélyedt. Merrefield Townsend valószínűleg megtudta, hogy meg akarja venni a calni Függetlenséget; most dühöng és felelősségre akarja vonni. Valószínűleg ezért jött — azaz hogy... Amasa hívatta? Eddig sosem törődött a fiuval. Vajjon mit akarhat tőle? Nem tudom, ismételtette idegesen. Ha apja beleavatkozott az életébe, mindig azt a nyugtalanító szorongást szokta érezni, amit most.

Elhatározta, hogy azonnal végrehajtja szándékát, megveszi a lapot. Ebéd után felkerekeli Waters Medfordot, a papirgyár ügyvédjét s megbeszéli vele a lapvásárlást meg-

előző lépéseket s a vásárlás feltételeit. De a gyárban új rongyfőzési eljárást próbáltak ki — klórmészt keverték a csepegtető kamrába — úgy hogy meglehetősen későre járt, mire a malomból kikerült. Wigton egyenesen Waternek a szabadkőművesek székházának szomszédságában fekvő irodájába sietett. Az ügyvéd kalappal és sétapálcával a kezében éppen távozni készült, de rendelkezésére állt vendégének, hellyel kínálta meg és várakozó kifejezéssel nézett az arcába. Wigton közölte vele, hogy ki akar válni a Rosanna Papiripar Rt.-ből, készpénzzé akarja tenni a részesedését.

— Meg lehet csinálni — bólogatott az ügyvéd. — Miután azonban, ha jól tudom, huszezer dollárról van szó, komoly összegről, bizonyára be akarja fektetni valamibe.

— Igen. Meg akarom venni Merrefield Nankintól a Calni Függetlenséget. Demokratikus sajtóorgánummá akarom átalakítani — közölte vele Wigton.

Az ügyvéd érdeklődő arckifejezése megváltozott. Meghökken, összeráncolta a homlokát. Elképedve ismételte Wigton szavait.

— Bocsássa meg a meglepetésemet — folytatta. A nyilatkozata megnehezíti a dolgot. Ugyannyira, hogy nem is hiszek a keresztülvihetőségében. Nem gondolt ön arra, hogy másnak is eszébe juthatott a Calni Függetlenséget megvásárolni? Nem számol azzal, hogy igen kemény vetélytárssal akadáhat össze?

Wigton e képedve bámult az ügyvédre.

— Nem — mondta végül. — Erre nem számítottam. Ez váratlanul ér. Nyilván apámról van szó.

Az ügyvéd bólintott.

Wigton tombolt tehetetlen dühében. Mit tegyen? Kinzer Amasa megtudta Townsendtől, hogy meg akarja venni a lapot. Az öreg önzése és embertelensége igazán határtalan.

— Ha ez igaz — morogta, — akkor valószínűleg elkéstem.

Az ügyvéd bólintott.

— Nem hiszem, hogy indiszkréciót követek el, ha közlöm önnel, hogy Kinzer ur ma délben megvette a Calni Függetleniséget. Tisztességes áron. Itt járt nálam Nankinnal. Ha ól értettem, Nankin farostokból akar cellulozét előállítani, kísérleteire akarja fordítani a pénzt. Kinzer ur elsőbbségi jogot kötött ki magának a találmány felhasználására.

Wigton elkeseredve vál el az ügyvédtől s megtörten hazaballagott. Juniusi rózsák kábitó illatától volt nehéz a levegő. Vacsora közben alig beszélt valamit. Apja arcát fűrkészte összeráncolt homlokkal és egymásra szoritott ajkakkal.

Vacsora után kiment a kertbe és beült a lugasba. Az ég színe zöldben játszott, az estcsillag halványan aranylott. Egymásután kibujtak a csillagok. Az ég elsötétült, ezer meg ezer csillag tűzelt odafenn. A malom mögött felszállt az erdők fölé az ujhold ezüst sarlója, puhán lebegett a nyugodalmas végtelenben. A mezőn békák kuruttyoltak. Hihetetlen, hogy elbánt velem, gondolta Wigton. Kettétörte törekvéseimet, jövőmet, alattomosan kijátszott. A tulajdon apám. Wigton fogait csikorgatta tehetetlenségében, szitkokat mormolt. Megátkozta Kinzer Amasát. Verje meg az Isten ezért. A csillagok tündököltek, ragyogtak. A békák egyre

hangosabban kuruttyoltak. Apja éppolyan hatalmas és kilürkészhetetlen, mint az éjszaka.

A házba visszatérve, a zeneteremben találta Amasát. Maga mellé huzta a lámpát, békésen olvasgatott. Anyja, ölében sötét-színű gypajugombolyaggal, függén kötögetett.

— Gyere csak be — szólt rá Amasa. — Fontos beszélni valóm van veled. — Helyet mutatott a fiának. — Valószínűleg már tudomásodra jutott, hogy megvettem a Calni Függetlenséget. Az okát feleslegesnek tartom közölni veled. Politikai nézeteimet ismered. Politikával csak higgadt embernek szabad foglalkozni. A politika üzlet. Már Miklós republikánus kapcsolatait sem szeretem, de a te rögeszméd egyenesen felháborítanak. Ugy van, ahogy mondom: rögeszmék. Megvalósíthatatlan hóbortok. Kártékony indulatok, amik mögött nincs más, csak irigység. Ezért vettem meg a Calni Függetlenséget. Meg akarom városunkat menteni, az egész országot meg akarom menteni — veled együtt — a kártékony mozgalmak átkos következményeitől.

— Tárgyalásaim során meglepetéssel tapasztaltam, milyen érett és erélyes férfi lett Merrefield Townsendsből. Fiatal kora ellenére módot adok neki arra, hogy a Függetlenségben vezető szerephez jusson. Ritkán szoktam emberek megítélésében tévedni. De nem ez az, amiről beszélni akartam veled. Miután a helyzet így alakult, remélem, nem akarsz változtatni körülményeiden. Én bízom az időben, bízom abban, hogy rövidesen magad is szégyelni fogod jelenlegi eltévelyedésedet. A politika mulandó tűnemény,

az emberekkel együtt változik. Nincs állandósága. Mind hajlunk rá, hogy a szemünk ügyébe eső elenségeknek tulságosan nagy súlyt és fontosságot tulajdonítsunk. Ez illuzió. Az igazi valóságok változatlanok. Nem tudjuk ésszel felérni, vagy lemérni őket. Szeretném, ha Miklóssal együtt azon az igazi Hatalmon tünődnétek, aki markában tartja ezt a parányi világot, mely megmérgezett benneteket és összezavarta gondolataitokat.

— Ez az, amit közölni akartam veled. Wigton felállt.

— En pedig azt felelem: az utolsó fillérig kiveszem a vállalatból a járandóságomat és körömszakadtáig küzdeni fogok vak és dühös önzésed ellen. Minden tölem telhető eszközzel azon leszek, hogy megbélyegezzem ujságodat és leleplezzem, milyen gyalázatosan tettétek el láb alól Sypherd Henryt.

Észrevette, hogy anyja arca fakóvá változik és tiltakozva emeli fel a kezét. Ez pulyává tette.

— Holnap reggel — folytatta — áthurcolkodom a Hattyuba. Már évek óta ki kellett volna költözködnöm ebből a kriptából, amelyben mindenki belefojtod az életet. Neked békasó van a szived helyén.

Amasa meghökkent, de csak egy pillanatra. Aztán kővé dermedt arccal olvasmánya után nyult. A kötőtűk halkán csörögni kezdtek. A szoba túl nagy volt. Wigton tehetetlennek érezte magát.

* * *

Wigton az ügyvédtől a szállodájába ballagott. Huszonháromezerötven dollár felett rendelkezett és semmi köze sem volt

többé a Rosanna papírgyárhoz. Ez a körülmények nem érintette. Nem készült el arra a nagy magányra, amely ránehezedett. Valósággal betegnek érezte magát. De lerázta magáról ezt a hangulatot és szállodaszobájában azzal próbálta vigasztalni magát, hogy legalább szabad. Függetlenül életcéljainak szentelheti magát. Az ablakon behallatszott a Caln és Malvern között közlekedő helyi vonat kávédarálójának pöfögése. A postakocsi befordult a Hattyu udvarába. Rövidesen beszüntetik a postakocsikat, villant át a fején. Mindenki vasuton fog utazni. Már nem sokáig sipol a postakürt az országuton. Mélabus hangulatából Danskin William látogatása szakította ki.

— Kezet akartam szorítani önnel. Önnek volt bátorsága otthagyni a társadalmi kiváltságokat élvezők husosfazekait.

Hosszan szorongatta Wigton kezét. Danskin rendkívül kövér volt. Ha leült, pocakja szétterpeszkedett. Arca csupasz volt, vastag tokája fekete csokornyakkendőjéig ereszkedett.

— Figyeli a Függetlenséget, mióta Townsend szerkeszti? — kérdezte. — Mindenkit levág, lepocskondiáz, aki nem osztja politikai nézeteit! Én csak annyit mondok: nagy feladatok várnak ránk, öregem. Hallom, kivette pénzét a vállalatból. Jó tette. Arra fordíthatja, amire akarja. Én már érdeklődtem, tapogatóztam. A nép türelmetlenül várja az irányváltozást. Új pártot akar látni, új célkitűzésekkel. A republikánusok nem tudják kielégíteni az igényeket. El kell tűnniök. Én a fü növést is meghallom Wigton, úgy ismerem ezt a környéket, mint a tenyeremet. Azért jöttem fel, hogy báto-

ritsam, biztassam. Politizáljon. Esélyei kiszámíthatatlanok. De óvakodjék a kompromisszumoktól. Ne kaparja ki a régi korhadtt politikai pártok számára a gesztenyét. Jelöltesse sherifinek magát. Meg fogják választani.

Wigtonnak, akit Danskin szapora beszéde egészen elkábitott, hirtelen eszébe jutott Merrefield Mirabella, az illatos, édes virágszál. Sötétkék szemei, a rózsa szirmaira emlékeztető ajkai, a karcsu lábai, a nyulánk alakja. Milyen ellenállhatatlan, milyen vonzó jelenség. Elmosolyodott. Eszébe jutott, milyen indulatba hozta Mirabelát a minap „Azt hiszed” mondta, „hogy cifra bábu vagyok, akit csak bókók és virágok érdekelnek?”

Danskin szavai tovább zümmögtek.

— Ha kortesre van szüksége, itt vagyok én. Nálam alkalmasabb embert nem talál. Adjon nekem száz dollárt, amíg sheriffé választjuk s akkor hozzákezdhetünk a nagy dolgokhoz.

Danskin elvitte egy százasát, mikor eltávozott. Kinevezte magát Wigton kortesének.

A rákövetkező héten már össze is hívta választóit a Hattyuba. A küldöttség a társalgóban várta Wigtont s mikor az megjelent lelkes ünneplésben részesítette. Toy Malin volt a szónokuk.

— Nagy örömmel értesültünk arról, Kinzer ur, hogy osztja politikai elveinket és hajlandó az élünkre állani. Eddig Barr ur volt a jelöltünk, de mikor megtudta, hogy ön beleveti magát a politikai küzdelembe, önként visszalépett. Azt mondta, hogy az ön neve, társadalmi rangja és közismert

becsületessége diszére lesz pártunknak és biztosítja számunkra a győzelmet.

Wigton intett a pincérnek; hozhatja az italokat. Milyen furcsa, hogy most is folyton Mirabella jár a fejemben, gondolta. Gyötrelmesen vonzó lénye állandóan előtte lebegett. Minden idejét a politika vette igénybe. Naphosszat a Hattyuban tárgyalt, fádalmasan nélkülözte finom érzésű anyját, a szülői ház megszokott légkörét.

— Barr elvbarátunk feláldozta magát a pártért, Kinzer ur. Álljon a helyébe, vezesse győzeimre hivat!

Valamelyik bizottsági tag megpendítette a pártkassza kérdését.

— Sose nyugtalankodjék Haydock ur intette le Toy Malin barátságosan — Kinzer Wigton ur szívesen áldoz az ügyért.

Az áldozat, amelyet vállalnia kellett, ötezer dollár volt. Ebből háromezer dollárt azonnal folyosított, hozzátéve, hogy még ötezer dollárral a rendelkezésükre áll az eredményes választás után. Danskin magából kikelve fogta el, mikor a bizottság eltávozott.

— Mondtam, hogy óvakodjék Toytól Ez az ember a bőrét is lenyuzza.

Hirtelen köhögési roham fogta el, mint ha valami a torkán akadt volna.

— Van egy kis számlám — folytatta, amikor magához tért. — Hétszáz dollárt és hatvan centet tesz ki. Ebben benne van a százasom is. A jövő hetit is szeretném felvenni. Fizetségeim vannak. A többi folyókiadás. Minden fillérrel elszámolhatok — tette hozzá.

Wigton maga előtt látta Mirabellát. Leküzdhetetlen vágyat érzett, hogy köze-

lebb kerüljön hozzá. Közelebb mint eddig.

— Holnap — mondta szórakozottan Danskinnek. — Nézzen el hozzám holnap reggel a pénzért.

Kizárólag Mirabellát vette komolyan. Felment a szobájába s ok nélkül átöltözködött. Keze úgy remegett, hogy alig tudta megkötni a nyakkendőjét. Szuró fájdalmat érzett a szíve körül. Lement a bárba, felhajtott egy-két pohár whiskyt. Nem volt semmi terve, csak meg akarta keresni Mirabellát, hogy soha el ne engedje magától. Tudta, hogy a calni lányok nyári esteken kart karba öltve sétálnak az országuton, csacsogva, kuncogva, nevetgélve.

Mirabella az állomással szemben Mr. Syde cukrászdájában fagyaltozott Happersett Annie Seneca nevű fiával és Guire Tamzine-nel, az unokabátyjával. Wigtonnak kő esett le a szívéről, mikor megpillantotta, de nem csatlakozott. Minden ok nélkül elhatározta, hogy megvárja, amíg Mirabella kijön. Mirabella tétova, kedves mosollyal üdvözölte Wigtont. Wigton szó nélkül melléje szegődött. Hallgatva mentek egymás mellett a széles országuton. Wigton úgy érezte, hogy határtalan boldogsága kiárad és betölti az egész világot.

* * *

Kinzer Wigton elfoglalta feleségével, Mirabellával a Hattyu éttermében számukra fenntartott asztalkát. Késő délután szoktak eljönni ebédelni, mikor a hőség már mulófélben volt. Wigton időnként Mirabella keze után nyult és csókot nyomott rá, ilyenkor Mirabella vérvörös lett és dühöngött. Így nem lehet étteremben viselkedni, minden

szem őket nézi. Mirabellát rettenetesen érdekelte a politika és az emberiség, de Wigton mostanában csak a szerelmükkel törődött. Politikai törekvéseire nem szívesen gondolt. Eddig csak pénzébe kerültek. Már majdnem hatezer dollárja uszott el, javarésztét Danskin William kezelte el. Mint Mirabella férje, felelősnek érezte magát, féltette boldogságukat. Higgadtan megállapította, hogy anyagi helyzetük egyre rosszabbodik. Pénzének viszonylagos hatalma csalódást keltett Wigtonban. Sokkal kevesebbet lehet elérni pénzzel, mint ahogy gondolta. Apró, jelentéktelen eredményekre hatalmas összegek mentek el. S ha minden fillérét a politikára áldozza, akkor sem ér el semmit. Már azon tűnődött, mi áll hozzá közelebb, a demokrácia, vagy a saját személye?

Wigton belátta, hogy politikai becsvégya elhibázott volt. Nem volt elég kemény, nem értette a dolgokat. Ha Danskin William az apja szolgálatában áll, akkor bizonyára úgy táncolt volna, ahogy az apja fűtyül. Apja nem követett volna el olyan hibákat, amilyeneket ő ismételt is elkövetett. De azt is tudta, hogy apjának ezek az erényei nem érdemelnek semmiféle tiszteletet. Ez kiméletlen, makacs természetéből következik. Anyja meglátogatta a Hatytyuban, a családtagok mind megjelentek sebtében összecsapott esküvőjén, csak Amasa nem vett róla tudomást. Ez még jobban apja ellen hangolta. De, mondogatta magában Wigton, nem is annyira az apámra haragszom, mint arra, amit képvisel. Apám, folytatta, személyesíti meg mindazt a rosszat, amivel az Egyesült Államokban egy kiváltságos réteg megnyomorítja a töme-

geket. Wigton ádáz ellensége volt a kiváltságoknak, Kinzer Amasának és a republikánus pártnak, de hogy miként lehetne megtörni hatalmukat, azzal nem volt egészen tisztában. Szóba is hozta a dolgot Danskin William előtt a Hattyu ivószobájában.

— Szeretném tudni, milyenek az esélyeim — kezdte. — Többségem lesz-e a választásokon? Meg kell tudnom Taytól, hány szava atra számíthatok.

Danskin óva intette, hogy Tayal tárgyaljon.

— Ön még mindig nem elég népszerű. Nem ismerik a nevét. Ez különben csak pénz mulik. Háromszázkilencven dollárra van szükségem. Előleg falragaszokra, meg a százasom.

— Egyelőre csak a nyomdaelőleget folyósítom — mondta Wigton.

— Nincs szüksége többet rám? — kérdezte Danskin.

— Ilyen áron nincs — mondta Wigton. — Azt a százast inkább a pártkasszához csapom.

Danskin szemérmetlenül kijelentette, hogy fűtyül a pártra és homályos fenyegetődzésekkel távozott. Wigton ügyet sem vetett a szavaira. Vagyonom nagy része még együtt van, gondolta, majd csak megleszünk valahogy. A polgárháborút követő gazdasági válság már szünőfélben van, tőkéjével és képességeivel százféleképpen is érvényesülhet.

Danskin William a következő napokon nem mutatkozott a szállodában s mikor végre jelentették Wigtonnak, hogy valaki várja lent, a zsiros Danskin helyett egészen másvalakit talált az ivóban. Egy sovány,

borostás arcu, rosszul öltözött, ágrólszakadt alakot.

— Nem ismer meg, Kinzer ur? — kezdte. — Armitt a nevem. Segédfüfő voltam a papirmalom gépházában. Etzellel hagytam ott az állásomat, mikor Kinzer ur eltörte Etzel fején az ernyőjét. Mikor Sypherd Henry lenn járt a községben.

Most már emlékszik rá, mondta Wigton, miről van szó? Armitt gyanakodva nézett szét az ivóban. Bizalmatlansága idegesíteni kezdte Wigtont.

— Menjünk fel a szobámba — mondta. — Feleségem elment az anyjához.

— Senki sem tudja, hogyan végeztek Sypherd Henryvel — kezdte Armitt, a szobában. — Lejött hozzánk Calnba, biztatott bennünket, követeljünk béremelést, tiltakozzunk a hosszú munkaidő ellen, aztán megölték. Mert az biztos, hogy erőszakosan végeztek vele. Mindenki tudja, hogy így történt, de szóbeszéd maradt, bizonyítani nem lehetett. Hát el is hallgattak. Akkor én összeakadtam Beaver Zoo-val. Még furcsáltuk is annakidején. Zoo úgy ment el a malomból, hogy nem szólt senkinek. Mert nem olyan volt a természete. Inkább nagyon is beszédes ember. Mikor összeakadtam vele, eleinte azt hittem, hogy be van állítva. Hát hiszen ivott is valamit, de nem ott volt a hiba. Be volt kötve a feje, mintha seb volna rajta, és összevissza beszélt, olyan bolondosformán. Félrehúztam, hogy kifaggassam, de nem tudtam tisztába jönni vele. Félt tőlem. Egyre csak azt hajtogatta, bár verte volna el a pénzét italra meg fehérnépre, New-Yorkban még együtt volt a vagyona, akkor jegyet váltott, felült a vonatra, haza

akart utazni Cardifba, oszt leütötték, kirabolták, elvették tőle a pénzt meg a jegyet. Több mint háromszáz dollár a volt azt mondja, s most itt áll egy garas nélkül. Többet nem tudtam kivenni belőle. Hát én mindjárt azon kezdtem törni a fejemet, Kinzer ur, honnan volt ennek háromszáz dollárja? Tetszik érteni?

— Mit akar tőlem ezzel a buta históriával? — förmedt rá Wigton ingerülten. — Mi közöm nekem Beaver Zoo dolgaihoz?

— Tessék csak végighallgatni — folytatta Armitt. — Aszongya, fizessenek neki egy kupica pálinkát. Oszta a kocsmá előtt összehalálkoztunk Danskin urral. Danskin ur fizette a pálinkát. Zoo neki is elmondta, hogy odaveszett a pénze. Ennyi az egész. Ez az ember akkor hagyta ott a helyét, mikor Sypherd Henryt megölték. Akkor költözött el a helységéből. Csütörtökön elveszett a szemem elől. Kértem Danskin urtól, hová lett? Azt mondja, hogy a philadelphiai kórházban fekszik. Kérdeztem, melyikben, de nem mondta meg. Nekem gyanus volt a viselkedése, mert kérem, ha ezen lehet keresni, abból nekem is jár. Ha esetleg Zoo meg tudná mondani, annak, akinek érdeke, hogyan tették el Sypherd Henryt láb alól. Ebben az ügyben állok itt, uram. Öt évig dolgoztam tisztességgel a Rosanna gyárban. Tessék beszélni Danskin urral az érdekemben, mert félek, hogy ki akar játszani.

Wigtonnak rögtön az anyja jutott eszébe, mikor az arca fakóra vált a zeneteremben. Mikor szóba hozta Sypherd Henry halálát, anyja önkéntelenül könnyörgő tiltakozással kapta fel a kezét. Wigton kénytelen volt tudomásul venni Armitt közlését. Azzal

küldte el, hogy ha majd szüksége lesz rá, hívadni fogja. Szembe kellett nézni azzal a lehetőséggel, hogy apja ludas Sypherd Henry meggyilkoltatásában. Hiszen neki is az a gyanuja volt, mint Armittnak, mikor ott hagyta a szülői házat és a Hattyuba költözött. A dolog nem olyan elképzelhetetlen. S ha ez Amasára rábizonyul, annak kiszámíthatatlanok a következményei. Most igazán kezében vannak azok, akikkel szembe szállni, akiket legyűrni oly kilátástalannak látszott még az imént.

* * *

De nem örült a helyzetének. Ellenkezőleg. Kedélye egyre nyomottabb lett. Lehet, hogy végérvényesen meg fogja törni Amasa zsarnokuralmát, de ez a gondolat, nemhogy felderítette volna, hanem lehangolta. Lelkivilága teljesen összekavarodott. Gyermekkori emlékek zavarták lélekjelenlétét, gondolatait. Anyjának egy-egy nyájas szava már gyermekkorában elbűvölte és elfeledtette vele boldogtalanságát. Milyen bizton érezte magát anyja szeretetében! Apjától, már akkor is rettegett. Nem félelem volt ez, állapította meg most, hanem rettegés. A keserűség, a felháborodás, a gyűlölet későbbi eredetűek. Gyerekkorában az volt az érzése, hogy apjának fekete kürtőkalapja az eget surolja. Komor fekete alakja uralta az egész világot. Ha Amasa nagynéha megcirógatta, az fölért anyja fáradhatatlan gyöngédségével. Apjáról való első benyomásai apránként szürkéltek el, vesztették el varázsos félelmetességüket, mikor értelme kifejlődött, mikor eltértek útjaik. De lám, még érett korában is érvényesülnek gyer-

mekkori benyomásai, keserítik, zsongítják, befolyásolják.

Mirabella iránti szerelme, boldog házassága nemhogy eloszlatta volna, csak még jobban fokozta kényelmetlen kétségeit. Ugy érezte, hogy Mirabella a multjához tartozik közösek az emlékeik, hogy az emlékeik közelebb állanak mind a kettőjükhöz, mint a mostani énjük. Mostanában örökké apjával foglalkozott és egészen más szemmel ítélte meg a törhetetlen öreget. Nagyszerű ótestamentumbeli figurának érezte. Ércből öntött Királynak, hajlithatatlan Birának, aki mereven és rendithetetlenül szemléli a népek hitvány nyüzsgését. Más mértéket alkalmazni rá, emberségesebb mértékkel itélkezni felette céltalan. Ez a felfedezés még jobban megrendítette. Előbb azt hitte, hogy értesülésével módjában lesz diadalra juttatni politikai meggyőződéseit, most meg úgy érezte, hogy az értesülés létalapjától fosztotta meg. Hiszen a hitvány Danskin is tud a dologról és mindent elkövet majd, hogy tönkregye Amasát.

A nyugtalanító értesülés birtokában azzal a könyörtelen ridegséggel kezelte Danskint, ahogy apja kezelte volna.

— Hol tartózkodik Beaver Zoo? — faggatta. — Hol van és miért van ott?

A Hattyu előtt üldögéltek zöldre festett nádszékeken. Nyár volt. Danskin révedezést színel.

— Nem tudom mi történt vele — Látott rajta, hogy nem szívesen beszél. —

Többet, mint amennyit tudok, nem lehet kivenni belőle.

Hirtelen tűzbe jött.

— Bőven elég, amit tudunk. Három-

száz dollárt kapott, hogy végezzen Sypherd Henryvel. A többi nem fontos.

— Kitől kapta a pénzt? — faggatta Wigton.

— Ne izgassa magát — csitította Danskin. — Nem szabad elhamarkodni a dolgot. Ha elhibázzuk, én iszom meg a levét. Ha éppen akarja, szemmel tarthatom Zoot. Nem szalad el messzire. Megpróbálhatom felfrisíteni az emlékezetét. De nem ajánlatos, mert még gyanút fog és időnek előtte kiköpi, amire gondolunk.

Lám, egyikünk sem akar szint vallani, gondolta Wigton. De Danskin jobb helyzetben van, mint én, mert ő kitudja várni, míg az események megérnek, nekem azonban sürgősen cselekednem kell. Még hozzá titokban. Figyelmeztetni kellene Beaver Zoot, hogy Danskin szemmel tartja. De az se segít, ha Beavernek nyoma vész. Ha szembeszálok Danskinnal, nyilvánosságra kerül a dolog, holott éppen azt akarom, hogy köztünk maradjon.

— Mondja csak Danskin, — kérdezte kedélyesen. — Mennyiért mondana le a Beaver Zoo körüli érdekeltségéről?

Danskin jóízűen felnevetett.

— Maga mennyit kapott? — kérdezte.

A hirtelen támadt csendben Wigton megpillantotta Mirabellát. Mirabella bement a szállodába. Wigton felé intett kesztyűs kezével. Hihetetlenül édes, állapította meg Wigton. Törékeny, vonzó, bájos és duzzad az élettől. Feleségének bája elégtétellel töltötte el. Finom kesztyűket hord, drága csipkefodrokat, a legdivatosabb kalapot. Legyenek is mindig szépségéhez méltó, szép holmijai! Danskin felállt.

— Kár velem alkudni. — mondta — Amiről tudok, az vagy egy vagyont ér, vagy egy rézgarast se. Hazárdolok. Mióta az eszemet tudom, szerettem a hazárdot. Nincs magának annyi pénze, hogy meg tudná venni tőlem azokat a lehetőségeket, amiket ebben az üzletben látok. — Nehéz botjával hadonázva odébb állt.

Wigton tovább üldögélt, élvezte a nyári szürkületet. A lemenő nap sugarai be-
aranyozták az országut porfellegeit. Dans-
kin talán hajlandó eladni Beaver Zoo körüli
érdekeltségét, állapította meg Wigton, de
rámegy a vagyonom. Ezt az áldozatot pedig
már csak Mirabella miatt sem hozhatom meg.
Nagyot sóhajtott, felállt és felment a szobá-
jába. Mirabella jókedvű volt. Nyakába ug-
rott, vidám, apró csókokkal fogadta.

— Elhatároztam magam valamire —
közölte — s abból nem engedek. Még a poli-
tikai karriéred sem tud tőle eltántorítani.
Vegyünk egy házat. — mondotta. — Icipici
házat, csak ház legyen. Orgonák legyenek
a kertben és fehér muszlinfüggönyök az ab-
lakon. A füle tövéig elpirult, elhallgatott.

— Kisbabát szeretnék — folytatta gü-
gyögő hangon. Letérdelt Wigton előtt és
ölébe fektette a fejét.

— De ne itt, Wigton — folytatta. —
Ne a Hattyuban, az ivószoba felett, amely-
ben részek kurjongatnak. Ne ebben a szál-
lodai szobában, idegenek között, hanem a
saját házukban, ahol csönd lesz, ahol egye-
dül leszünk.

Wigton szenvedélyes mozdulattal ma-
gához ölelte. Mirabella jókedve már eltűnt,
sápadtan simult Wigtonhoz, erőtlenül le-
hunyt pillákkal. Szempillái indigókéknek

tűntek a szürkületben hófehér arca felett. Mélyen felsóhajtott és még szorosabban odabújt Wigtonhoz. Amasa Kinzer alakja, eget suroló kürtőkalapja és világot vezénylő ernyője újra megjelent Wigton előtt. Gyermekkora emlékeivel bibelődve egészen megfeledezett Mirabelláról. Lelke tele volt rettegéssel. Apja hieratikus nagyságúvá magasodott a képzeletében, magasan felette állt késő, erőtlen sarjainak. Felállt, gyengéden a karosszékhez vezette Mirabellát, az ablakhoz lépett és kibámult az elsötétülő világba.

Másnap reggel valamivel hat óra után találkája volt Danskin Williammal a vasuti állomáson. Danskin meg is jelent, egy ágról szakadt alak kíséretében, aki kalap helyett vastag, piszkos kötést viselt a fején.

— Kinzer Wigton vagyok — mutatkozott be Beaver Zoonak.

Danskin átvett Wigtontól egy tekintélyes bankjegyköteget, megszámolta a bankjegyeket, visszacsusztatta őket a borítékba, a borítékot zsebrevágta és szó nélkül ott hagyta két társát. Beaver szemmel láthatólag félbolond volt. Kinzer Wigton csitította, nyugtatta. Felszállt a züllött alakkal a malmerni vonatba, melynek csatlakozása volt New-York felé. Késő este lett, mire Wigton visszakerült Calnba. Felment a szobájába és lelkiismeretfurdalással nézte a gyanútlanul pihegő Mirabellát. Itt áll imádott feleségével, kereset nélkül, ötszáz dollár az egész vagyona. Amasára gondolt. Nem lehet megdönteni, morogta magában, keserűen.

III.

Kinzer Amasa irodájában tükörajtós szekrény állt. Ha elmerült gondolataiba, önkéntelenül nézegette benne magát. Szórakozottan szemelte gondosan fésült szürke pofaszakála közé préselt vonásait, mogyorósinü szemeit. Pofaszakála ezüstösödött; időnként kedvtelve, könnyedén vágígsimogatta hosszú, finom ujjaival. Most állva nézte magát a tükörben, mely visszavetítette hosszú fekete kabátba bujtatott alakját. Alacsony gallért hordott, mely szabadon hagyta ádámcsutkáját, dus csokorba kötött fekete nyakkendője előtt. Türelmetlenül elfordult a tükörtől s a szoba másik végéről nyíló ajtó felé tartott. Az nyitva állt. Az ajtóból téglázott ut vezetett a Rosanna Papiripar Rt. hatalmas épületéhez. A malom mögött aranypárában usztak az erdők. Csendes, meleg szeptember délután volt. Érces bogárzűmmögés töltötte be a levegőt.

Kinzer Amasa elégedetlen arckifejezéssel visszaült gótstilű faragott karosszékébe, kinos rendben tartott s meglehetősen üres íróasztalához. Ült, mereven, feszesen, mintha templomban ülne s megint a papirgyártók reménytelen helyzetén töprengett. Zavaros, bonyolult viszonylataitól megcsömörödvé, képzeletében a múltba menekült, mely annyira más volt, mint a mai állapotok. Amasa még emlékezett a régi ma omra, amelyet apja, Kinzer Jakab alapított és vezetett. Amasa 1825-ben született. Hét évvel a születése előtt egy vándor papirgyártólegény leemelte válláról iszákját a calni Hattyu szálloda előtt. Megérkezett.

A malom, a Rosanna Papiripar Rt. elődje, Wigton Hazael tula dona volt. Hazael kézzel gyártott papirost és görcsösen ragaszkodott módszereihez, megbízható, becsületes iparához. De az idősebb Kinzer felszámolt a multtal. Bevezette a gépeket. Nem ment simán, szétrobbantotta a familiát. Kinzer Jakab elvette Hazael Elysia nevű leányát. Apósa a házasság után rövidesen elhalálozott. Ebből a házasságból született Amasa. Amasa kedélyesnek, eseményesnek képzelte a régi időket. Sok mindenre emlékezett gyermekkorából, e primitív idők veteránjainak történeteiből. Nevekre, régi eljárásokra. Guire Ádám keverő volt, Covode Zenas teregető. Ádám kimerítette a mintával a pépet a kádból, leszedte a minta fedelét és ügyesen ráfordította az iveket a nemezlapon, amiket Covode Zenas alájuk adogatott. Ha együtt volt százhuszonöt iv papiros százhuszonöt nemezlapra, vagyis kész volt egy csomó, akkor betették a kéziprésbe, mely kisajtolta a papírból a fölös vizet. Amasa halványan elmosolyodott. Jéghideg tekintete felvillant. Micsoda idők, milyen képtelenül csekély teljesítménnyel! Mesélik, hogy Wigtonék még a szolgálójukat is odaállították a kézisajtó mellé s vele hordatták fel a szárítóhelyiségbe a papircsomókat. Az egész család a malomban dolgozott, gyerekek, lányok, fiuk, felnőttek, még az aggas yánok is. Hajnali négykor mentek le a malomba, kézilámpákkal, reggelire és ebédre hazaszállingóztak s rendszerint csak besötétedéskor, vagy éppen késő éjszaka hagytak fel a munkával.

Ennek a megfeszített munkának kellett fizetődnie, bár az eredmény nem állt

arányban a buzgalommal. Amasának más volt a véleménye a családról. Büszke volt rá, hogy feleségének, Karolinának, a kis-ujját sem kell megmozdítani. Elég, ha ügyel, hogy odahaza minden rendben legyen, de nem kell hogy résztvegyen a takarítás, a főzés részleteiben. Amasa szerette, ha a felesége a rózsabokrok között sétálgat, a nappaliban ül kötőtűivel és gyapjugombolyagával. Ez a nyugodt, kiegyensúlyozott életmód megilleti feleségét. Az a hivatása, hogy megszüljön gyerekeit, kényelemben megöregedjék és alávesse magát férje akarátának. Családiasan akart élni, kedves .s finom modoru lányok között, fiait pedig, akik nem voltak olyan szilárd és összefogott egyéniségek, mint amilyennek saját magát ismerte, fölényes megvetéssel kezelte.

Apja, Kinzer Jakab 1844 őszén halálozott el gyomorfekélyben s ő, Amasa 1846-ban felállította a malomban az első Fourdiniert. Aztán beállított tíz új foszlató-gépet, megfelelő számú tömörítőhengert, gőzkazánokat és fehérítőket, amivel sikerült a Rossanna Papiripar Rt. teljesítőképességét napi tizenöt tonnára felvinni. Főleg újságpapírt állít elő, de a malom hagyományosan finom vízjegyes papirosát is tovább gyártja. 1850-ben, huszonöt éves korában apja örökébe lépett, azóta ő vezeti a vállalatot. A részvények többsége tulajdonában van. Éppen ez okozza pillanatnyi gondjait.

1862-ben olyan nagy volt a papirhiány, hogy a gyár nyolc-kilenc esztendőn keresztül igen szépen jövedelmezett. Ebben az időben állította be a másik Fourdinier-t, (tizenhat ujjnyival vastagabb, mint az első) s nyolc további foszlatógépet. De a papirpiacon

pangás állott be, ugyannyira, hogy a gyár egyes esztendőkben veszteségekkel dolgozott, s ezeket az idöket máig sem heverte ki. Az irodában kezdett sötétedni, a butorok körvonalai tompultak. Amasa becsöngette Shingle Olivért, az irnokot, de előbb a ruhászekrényhez lépett, futó pillantást vetett a tükörbe, kivette kürtőkalapját és gondosan összegöngyölt selyemernyőjét.

— Holnap reggel kilencre készítse ki az asztalomra az utolsó három esztendő megrendelő könyveit és legyen gondja rá, hogy senki ne zavarjon, amíg dolgozom — intézkedett.

Keresztülvágott az országuton és a térdig érő füben, mely kertjük kőfaláig húzódott, hazabandukolt. A rózsák elvirultak a kertben, de a fehér és piros szekfűk még tüzeltek az agyagbarna ágyásokban és a cinniák is megcsudáltatták mesterkélt ható merev virágaikat. Karolina a küszöbön várta. Amasa szokása szerint ünnepélyesen homlokon csókolta. Karolina gyors, értő pillantással az arcába nézett.

— Valami bosszuságod van. Mi bajod? — kérdezte.

— Honnan tudod, hogy bosszankodom? — dohogott Amasa. — Bánatfelhőben lebegek?

— Látom rajtad, ha mérgelödsz — felelte Karolina.

Amasa türelmetlenül kitért a faggatás elől. Vacsora előtt Amasa tovább és luzgóbban imádkozott, mint máskor szokott. Arról beszélt, hogy Isten az ő végtelen türelmével rövidesen meg fog enyhülni tévelygő, magáról megfeledkezett népe irányában. Amasa irgalmasnak képzelte Istent és fel-

szólitotta, hogy mutassa meg hatalmát, ne vesztelgesse hiába az időt.

Vacsora közben hallgatott. Még mindig a papirgyártás kilátástalan voltán töprengett. Alig hallotta, amit az asztal körül ülők — Annie vett részt a vacsorán férjével, Happersett Johnnal, Lucy és Karolina — beszéltek. Wigton fia távollétét nem látszott nélkülözni. Nincs kontingentálva a papirtermelés, állapította meg. Meg kell szervezni a gyárat, irányítót kell az élükre állítani, aki diktálja az iramot, aki a többiek megbízásából határozzon. A sok egymással versengő vállalat kölcsönösen tönkre teszi egymást. Már a papirgyárosok szövetségének élén látta magát, vezető állásban. Gondjai eloszlottak. A termelés kontingálva lesz, az árak limitálva, ami minden vállalkozónak a javát szolgálja. Jehova rá kell hogy mosolyogjon erre a határtalan kereseti lehetőségekkel kecsegtető vállalkozásra, gondolta Amasa.

* * *

Másnap délelőtt tizenegyóra felé Amasa becsukta a folyó 1879-es esztendő rendelőkönyvét és összeráncolt homlokkal tűnődött a borjubőrbe kötött könyv felett. Hideg elhatározással becsengette Shingle Olivért.

— Miklós urat kéretem.

— Ül le, Miklós — mondta fiának, mikor jelentkezett.

— Fontos dolgokról van szó. Minden szavamra jól figyelj.

Miklós körülbelül abban a korban van, állapította meg, amiben én voltam, mikor több mint harminc esztendővel ezelőtt átvettem a vállalatot. Úgyes ember — szegezte

le Amasa magában, de jelentéktelen emberek és ideák foglalkoztatják. Még nem elég komoly, nem érzi Isten kezét a világ alakulásában.

— Nézd át ezeket — mutatott a rendelőkönyvekre.

— Magam is csak ma jöttem rá, milyen silány, milyen lehetetlen eredménnyel dolgozunk. El voltunk bizakodva, Miklós, elmaradtunk a világ mögött. Kénytelen vagyok megállapítani, régimódi szellemben dolgozunk.

— Eleget mondtam — figyelmeztette Amasát a fia.

Amasa nem szerette, ha félbeszakítják.

— Tudom, tudom. Azt a komolytalan tanácsot adtad, hogy használjam fel politikai összeköttetéseimet, hogy megrendeléseket kapjak Washingtonból — vágott vissza gúnyosan.

— Másról van szó. Üzletről, nem politikáról. A Rosanna Papiripar — folytatta — szövetkezet formájában működik. Nekem ez a forma jobban megfelelt, mintha bejegyzett részvénytársaság lennénk. Megmondom őszintén, szabadabb a kezem. Ne feledd el, hogy nem csak a saját pénzünk fekszik a vállalatban, hanem a Kinzer- és Wigton-családok vagyona is. Családi tőke. Mindezt készen vettük át. Ma azonban a nagy pénzügyi tranzakciók korát éljük. Minden nagy vállalat idegen tőkével dolgozik.

Elhallgatott, élesen szemügyre véve Miklóst.

— Ez igaz — bólintott Miklós. — Tökéletesen igaz. Át kell alakulnunk részvénytársasággá és ki kell szélesíteni vevőkörünket.

— Tud'am, hogy te erre a következte-

tésre jutsz — mondta fagyosan Amasa. — Üzleti fantáziád még mindig korlátolt keretek között mozog. Természetesen nagyobbodnunk kell, de ugyanakkor magunkba kell olvasztanunk a tartomány többi papirgyárát.

Kinzer Miklós meglepődött izgalommal előbbre hajolt.

— Trösztöt akarsz alapítani? — csodálkozott.

— Az egységes termelés állami érdek. El akarom érni, hogy papirgyáraink egységes irányítás mellett termeljenek, egy ember diktálja és ellenőrízze az iramot.

Miklós bágyadtan csodálkozó mosollyal hátravetette magát a székbén. Nem szólt semmit. Ez bosszantotta Amasát.

— Legalább hadd halljak egy értelmes ellenvetést. Hogy humorosan fogod fel az indítványomat, arra nem voltam elkészülve.

Miklós zavartan mentegetődzött. Az ötlet annyira meglepő, hogy hirtelenében nem is tudja, mit mondjon.

— Éppen olyan jól tudod, mint én, hogy a Laurel Papirgyár nagyobb, mint mi vagyunk és jóval többet termel nálunk. Vezérigazgatójukat, Close Gedeont, mindig fölényesen kezelted és köztudomásu, hogy Wetherall Izsákot utálod. Wetherall azonban nem egyszerű igazgató, ő irányítja az egész vállalatot.

— Close Gedeon, — fejtegette Amasa, — hitvány és méltatlan szolgája az Urnak, akire a Mindenható le fog sujtani. Kártyás és iszákos, örökké világi dolgokon jár az esze, hitetlen. Lóversenyekre jár.

— Épen ezt használja ki Wetherall — fejtegette Miklós. — Closet csak a lovak érdeklik, minden egyéb Izsákra hárul. Az pedig

nyakas ember — tette hozzá, — Ritka nyakas.

Amasa révedező tekintete könyörtelenül lemérte fiát. Úgyes, ismételte magában, de felületes és befolyásolható. Miklós részéről több megértésre, eredményesebb támogatásra számított. Az volt az érzése, hogy szellemi tekintetben is egyedül van, senki sem érti meg. Csak Isten a támaszom, gondolta. Csak az Ur karol fel. Amasa elbocsátotta Miklóst és újra tervezett trösztjén tünődött. A Laureli Malmon kívül bevonandó a Lone Malom, amit Wilcox Tamás alapított a tizenyolcadik század elején. A Gilpinek már régóta felhagytak a papirgyártással, de a Megargee család malma még üzemben van. A Nixonoké is, Wissahickonban, Manayuck mellett. McDowell József fia is dolgozik még Pennypegben, a Crum-patak és a Derby patak menti malmok is szaporítják a papirost.

Részletesen ki kell fundálnom a tervemet, ki kell formálnom, mielőtt bemutatnám a Laurel társaság vezetőségének. Néhány nap múlva Water Medford ügyvédi irodájában ült, ahova bekérte Brown Dominikot. Brown Dominiknak meglehetősen kis gyára volt, szalmapapírt állított elő, azt se nagy mennyiségben, de sokkal befolyásosabb volt, mint amilyennek az üzeme alapján tartani lehetett. Befolyását abszolút megbízhatóságának és rábeszélőképességének köszönhette. Brownnak feltűnően világoskék szeme volt. Egy arcizma sem rándult míg Amasa előadását hallgatta.

— Így áll a helyzet — fejezte be Amasa. — Valamennyien így állunk. A helyzet rendkívül súlyos, de remélem, sikerült rámutatnom az egyetlen kivezető utra. Ha szabá-

lyozzuk a termelést, az árak automatikusan megszilárdulnak. Ez gazdasági törvény.

— Mindig nagy tisztelője voltam, Amasa. — felelte Brown. — Maga mindig abból indul ki, ami égetően érdeke. Talán ez is gazdasági törvény. Ebben a kérdésben azonban nem támogathatom. Következtetéseit egyáltalán nem osztom, sőt őszintén szólva, csodálom, hogy ennyire kiadja magát. Ön, aki mindig büszkélkedni szokott az önbizalmával és a sikerével. Tudom, hogy ma nagy divatja van a tranzakcióknak és állásfoglalásom ellenkezik a közhangulattal, de nem hiszem, hogy a személyes felelősség nélkülözhető. Minden vállalkozásért felelni kell. Felelősség nélkül nincs önérzet, nincs becsület. Ön azt mondja, koncentrálni kell az erőket. Hogy ez helyes és biztonságos-e, azt nem tudom. A termelés célja nem a profit, Amasa. A profit csak az eredmény. Hogy én is bölcsességeket mondjak: mindenki annyit keres, amennyit ér és cselekszik.

— Amasa kimutatása megfelel a valóságnak — vetette az ügyvéd közbe magát.

— A nemzeti vagyon gyarapodik, a papírárak pedig állandóan esnek. Az egyéni vállalkozások és versengések kora lejárt. Más világot élünk Dominik.

— Értem én, uram, értem — bólogatott Brown, rövid jávaszivarjára gyujtva, — Értem a dolgot. De nem látom, hol a haszon belőle. Nem vagyok semmiféle ujtás hive. Tovább csinálom a papirosomat és szállítom, amíg lesznek, akik megveszik.

Élénk kék szemében ugyanaz a mosoly villant fel, amivel Miklós fogadta apja indítványát.

— Nézze, Amasa, — folytatta. — Men-

jen fel Wetheral Izsákhöz és izenje meg nekem, mit szolt a dologhoz. Ha Izsák a maga kedvéért lemond a Laurel Papiripar vezetéséről, talán még én is beadom a derekamat.

Dominik elment, Amasa hosszan nézett maga elé. Előbb Miklós, most meg Brown hivatkozik a Laurel Papiriparra. Ez a fő akadálya a terveinek. Komoran felállt. Rideg, hosszuhátu fekete kabátjában, kezében tartva magas kürtőkalapját. Mielőtt távozott, felkérte az ügyvédet, bujja tovább a törvénykönyveket s állapítsa meg, mi a módja az iparvállalatok egyesítésének.

* * *

A kurta és barátságtalan levél, amelyet Amasa Wetheral Izsákhöz intézett, elárulta, mennyire bőszi és lehangolja, ha keresztezik a szándékát. Fel akarja keresni Wetheralt, irta, a Laurel Malomban, oly időpontban, amely mind a kettőjüknek megfelel. A levél hangjából kiütközött, milyen kevéssre becsüli a Laurel Malom igazgatóját. Teljes hétbe tellett, amig Izsák válaszolt. Röviden értesítette Amasát, hogy csütörtökön, déltájban várja. A késedelmes felelet mégjobban felingerelte Amasát. Elfoglalta helyét a methodista hivek gyülekezetében — az első sorban ült — s igyekezett elkülöníteni istenes gondolatait világi szándékaitól. Bár meggyőződését nem tudta volna szavakba foglalni, bizton érezte, hogy Isten szándékának tesz eleget, amikor kezébe akarja venni a világi dolgok igazgatását Pennsylvániában és hogy hatalmának kiterjesztése az isteni bölcsesség sugalatára, az emberek javát szolgálja. Amasa, imáját mormolva, áhitattal hajtotta meg fejét s meg-

nyugodva érezte, hogy akik ellene vannak, azok az Isten ellenségei. Mikor felzendült az utolsó himnusz, végleg elhatározta, mennyit ajáljon Wetheral Izsáknak a Laurel Papiripar vezetésének átadásáért.

Csütörtökön Wetheral irodájában ült, s tünődve nézett az igazgató arcába. Értelmes arc, állapította meg, tekintete alattomosan-álázatos és kifejezéstelenséget színlel, valójában azonban fölényesen-gunyoros. Ötven év körüli ember lehet. Valamikor quaker volt, de kilépett a calni felekezetből. Hogy miért, nem derült ki. Azt beszélik, zongorát vett, mert zenebarát. De Amasa nem adott az ilyen pletykákra. Meg volt győződve róla, hogy Wetheral zsenge kora óta feslett életet él. Izsák úgy tett, mintha rendkívül érdekelné Amasa terve. Igazat adott Amasának abban, hogy a háboru óta a papirgyárak jövője, sőt már a jelene is felettébb bizonytalan, de azért azt hiszi, hogy Amasa tulsötéten látja a helyzetet. Tul vagyunk a mélyponton, fejtegette, a kereslet szükségképpen fokozódni fog az általános gazdasági megerősődéssel s az új hitellehetőségekkel. Tehát a papir drágább lesz.

— Ön százezer dollárra értékeli a Laurel Malom státusát és forgalmát — folytatta.

A malom többet ér. Tervezetében kétszázhetvenötezer dollár értékű papírt hajlandó átvenni tőlünk az elosztóközpont számára. Ezzel szemben bocsássuk a rendelkezésére gőzkazánjainkat és raktárainkat. Megmondom őszintén, nem is merem közölni az indítványt Close Gedeonnal. Semmi előnye nincs a számunkra. Azt hinné, megbolondultam. Rögtön kitenne az állásomból. Engem azonban személy szerint érdekel a

dolog. Ha négyszázezer dollárról volna szó, azt mondanám Clozenak, gondolja meg. Ön ismeri Closet. Megszabadulna a gondjaitól, csak a hasznót kellene zsebrevágni. Remélem, én is megtalálnám a számításomat, elhelyeznének valahogyan. De amit ön ajánl...

Elhallgatott és rosszalólag csóválta a fejét. Lesütött szemmel beszélt. Most felpillantott és végigmérte Amasát.

Miben töri a fejét ez az ember, tündökött Amasa. Miért értékeli fel annyira a Laurel Papirgyárat, miért tesz olyan ajánlatot, amit nem fogadhatok el? Hamarjában végiggondolta üzleti lehetőségeiket, hátha szem elől tévesztett valamit. Vannak-e olyan konjunkturális lehetőségeik, amiket kalkuláción kívül hagyott? Nincsenek. Mi rejlik hát Izsák szemérmetlen igényei mögött? Amasa tudta, hogy amit Izsák mond, az végleges, abból nem tágit.

— Meggyőződése, hogy ajánlatom több, mint méltányos — felelte Amasa. — Nem értem optimizmusát. Tul nagy a termelés, lehetetlen megszabadulni a készletektől. A philadelphiai nagy áruházak évekre el vannak látva papírral, a készletek ott porosodnak a raktárakban, nem tudnak tudadni rajtuk. A felértékelésben olyan eltérés van köztünk, hogy nem találkozhatunk.

— Ő felelős a tőkéseinek, — magyarázta Izsák. — Részvénytársasági alapon dolgozunk ugyan, de a malmunk zárt konszern, mint az önöké — ismételte szenvedélyesen. — Az összes részvények Gedeon rokonságának a kezén vannak, no meg az enyémen. Beláthatja Amasa, hogy rendkívül nagy felelősség terhel.

Amasa látta, hogy a vita hiábavaló és

bosszusan távozott a Laurel-papirgyárból. Lovai vidáman röpitették hazafelé. Meglepetésére maguktól megálltak a kertajtónál. Terve akadályba ütközött, egyelőre nem tehet semmit. De a kénytelen tétlenség még jobban megerősítette makacsságában. Révedezve, könyörtelenül rögeszméjéhez szegződve, végezte napi dolgait.

Családtagjait még kevésbbé tekintette élő embereknek, mint azelőtt. Ugy nézett keresztül rajtuk, mintha árnyékok volnának. Mintha nyár dereka lett volna, nappal júliusi hőség uralkodott; még a szeptemberi hűvös éjszakák is elmaradtak. A széles, fekete diófaágyban, amelyet megosztott feleségével, Amasa órákon át bámult tágrameredt szemmel a sötétbe. Wetheral Izsák lehetetlen indítványán tépelődött, bosszankodott. Megint elmúlt egy hét, a család megjelent a szokásos vasárnapi ebéden. Miklós feleségével, Eugéniával; Kinzer Miranda, Amasa aggszüz-nővére látogatóba jött Philadelphiaból Walling James-szel és Abigállal, Márta lányuk kíséretében; Dániel és Wigton Mercy John nevű fia, (Hewes Netty volt a felesége) lehozta Jakab nevű fiát. Wigton anyja és felesége között ült.

Amasa mélységesen megvetette Wigton fiát, aki kilépett a Rosanna Papirgyárból, hogy politikai számárságokra herdálja el örökségét. Mindenki tudta, hogy bizonyos elvetemült alakok — Danskin William és egy Toy Marlin nevű minden-lében kanál — majdnem utolsó centig megkopasztották. Huszonháromezer dollár vagyonából semmije sem maradt. Végül is belépett a nyáron megnyitott pépmalomba, amelyben új eljárással, gőzzel foszlatják rostokra a pa-

pirosnövényeket. Ott fog most már megöregedni, többre sohasem viszi. Mirabellát azonban ugylátszik nem bántja Wigton alárendelt helyzete. Csinos fiatal asszony, de Amasa elviselhetetlennek találja modorát, kotnyelesnek, hangosnak. Magas, élénk hangja bántotta fülét, mint a ráspoly. Heves társalgás folyt, mindenki egyszerre beszélt az asztal körül, de Mirabella hangja volt a legélesebb.

Eleinte csak a hang bosszantotta, később egy nevet hallott, amelyre önkéntelenül felfigyelt.

— Kereken megmondom Painter Zibának, hogy amit Izsák tanácsol, annak éppen az ellenkezőjét tenném. Mert ismerem. — harsogta.

Ez csak Wetheral Izsák lehet, gondolta Amasa, de ki az a Painter Ziba?

— Menj ügyvédhez, Ziba — folytattam — Meglátod, azt fogja mondani, hogy a részvények aranyat érnek. Irass rá az ügyvéddel, tanácsoltam neki. Ismerem Izsákot. Mikor szükséged lesz a pénzre, nehézségeket fog támasztani.

Amasa parancsoló mozdulatára minden elcsendesedett.

— Miféle érthetetlen fecsegés ez? — kérdezte. Bányarészvényeket akarsz venni, Wigton?

Wigton helyett Mirabella felelt.

— Dehogy akar — mondta. — Miből venne? Abból a kis fizetésből, amit a pép-malomtól huz? Painter Zibáról meséltem, Wetheral Izsák nővéréről, akit Painter Minshall vett el. Izsák át akarja venni tőlük a Laurel részvényeiket. Pedig nincs is olyan sok nekik. Ziba azonban kevesli, amit

Izsák kínál értük. Izsák azt állítja, hogy semmit sem érnek és csak könyörületből veszi át őket, hogy a nővérén segítsen. De én figyelmeztettem Zibát, hogy ne hagyja magát becsapni Izsáktól.

Mirabellának megvan a véleménye Wetheral Izsákról, állapította meg magában Amasa. Gondolataiba merült. Mintha néhányan felálltak volna az asztaltól, félénk tisztelettel elkészöntek tőle, eltűntek. Amasa egyedül maradt.

* * *

Kinzer Amasa hétfőn délután hatalmas iratköteggel jött haza a malomból s vacsora után a zeneteremben lámpája mellé telepedve figyelmesen tanulmányozni kezdte az iratokat. Időnként felpillantott, megpihentette tekintetét a békésen kötögető Karolinán. Kellemes, megnyugtató látvány volt. A különböző formájú és színű papírlapok kivétel nélkül a nagyszabású vállalkozás megalapozására és megszervezésére vonatkozó tervezetek és kalkulációk voltak. Amasának mosolygott a szíve örömeiben. Szilárd, tőkeerős koncern lesz. Egy másik papiros után nyult. Megvető ajkbiggyesztéssel, ingerülten még egyszer végigolvasta. A levelet Close Gedeon írta közölvén Amasával, hogy Wetheral Izsák intézkedéses joggal képviseli a vállalatot, tehát ő van hivatva eldönteni, hogy a szóban forgó ajánlat előnyös-e a Laurel malom számára. A nagyon finom levél-papír élén ez a vörösbetűs cím állt: Sassafras Farm, Sassafras, Maryland. Amasa hallotta, hogy ott van Gedeon versenystállója. Istentelen intézmény. Nem csoda, hogy az ilyen

embert aljas munkatársak, kétszínű alkalmazottak veszik körül.

De nemcsak világfiás életmódja miatt nézte le, vetette meg Amasa Close Gedeont, hanem elsősorban azért, mivel üres, tehetőségtelen számárnak tartotta, aki ostobán elpocsékolja vagyonát és helyzeti előnyeit. Amasa nemcsak a versenylátogatókat gyűlölte, de azokat is szánta és kinevette, akik érett fejjel sportolnak és éjszakákat virrasztanak át a kártyaasztalnál. Ez semmiképpen nem egyezett az életről és felelősségről alkotott nézeteivel. Az ilyen emberek nem érdemlik meg, hogy jó végük legyen. Az ilyen naplopóknál még a fondorlatos Wetheral Izsákot is többre becsülte. Még ha aljas is, különb. Az iratokat visszavette a borítékba s Wetheral Izsákról gondolkozott. Vajjon mit fog Medford mondani holnap, ha Wetherallal beszélt? Másnap reggel is ez a kérdés izgatta. Medford elkésett. Ugy volt, hogy kilenckor beszél Wetheral Izsákkal és tizenegy után jelentkezik Amasa irodájában. Végre előkerült. Igen rejtélyesen és begombolkozottan.

— Ravasz róka ez a Wetheral — kezdte. Amasa görcsösen megmarkolta széke karfáját.

— Ne jöjjön ki a sodrából — intette Water. Jobb, ha beismerjük, hogy Izsák tuljárt az eszünkön. Erre a szemérmetlenségre, erre az aljasságra nem voltam elkészülve. A következő történt. Közöltem vele, hogy önnek vannak Laurel részvényei s mikor faggatni kezdett, honnan kerültek önhöz, megmondtam neki őszintén, hogy Painter Minshalltól vette őket. Önnek, mint részvényesnek, jogában áll betekinteni a

Laurel Papirgyár üzleti könyveibe. Izsák himezett-hamozott, végül beismerte, hogy önnek ehhez valóban joga van, de kijelentette, hogy nincsenek üzleti könyvei s ezért nem áll módjában teljesíteni az ön óháját. A könyvek elvesztek, mondta, már be is jelentette az eltűnésüket a hatóságoknak. Azt merészelte állítani, hogy az utolsó esztendőök üzleti könyvei magával vitte pocopsoni nyaralójába s kiestek utközben a kocsiból. Késő este volt, bejárta az egész utat egy viharlámpás emberrel, de nem találták meg a könyveket. Valaki felszedte őket és eladta sajtópapírosnak.

— Mi a teendők? — kérdezte Kinzer.

— Semmit sem csinálhatunk — mondta az ügyvéd. — A kamara gondatlan ügykezelés címén meg fogja dorgálni, ennyi az egész. Nyugodjék bele, hogy eltűntette a mérleget, megsemmisítette a könyveket. De hogy ezt miért tette, azt nem tudom.

— Én igen — mondta Amasa kurtán.

Egy szót sem szól, többet. Medford látta, hogy nem figyel rá, elment. Én igen, ismételtette Amasa makacsul. Wetheral Izsák évek óta lopja a válla atot. Ilyen körülmények között persze hogy nem akar semmiféle változást a vezetőségben, hiszen azonnal kiderülnének az aljasságai. Aztán más irányt vettek gondolatai. Mit fog most Wetheral csinálni? — tűnődött. A végteenségig nem hamisíthatja a Laurel Papirgyár könyveit. Tegyük fel, hogy Close Gedeon meghal. Az örökösei bizonyosan a körmére néznének.

A kényszerű tétlenség mélységesen elkeserítette Amasát. Először találkozott komoly ellenálással életében és sehogy sem

tudott beletörödni. Beszéde, módora könnyörtelen cüssé vált, arca olyan let, mint a nem is élőhusból, volna, hanem rideg acéból. Mikor Brown Dominik talákozott vel az országuton s megkérdezte tőle, hogy áll a papirtröszt dolga, szó nélkül végigmérté és tovább ment. Irodájában sürgöny várta. Walling Jamestől jött Philadelphiából. James azt sürgönyözte, hogy borzalmas tűzvész dühöng a Market Streeten és félő, hogy az utcában lévő papirkereskedések ádozatul esnek a tűzvésznek. Ha a helyzet rosszabbodnék, újra sürgönyöz. Melyek a tűzvész körzetébe eső áruházak? tűnődött Amasa. A tizennyolc és huszas számú házak. Az Atlas áruház, ahol a saját gyárából származó készletek hevernek és két házzal odébb a Laurel Papirgyár lerakata. Amasának arcizma sem rezzen. Vacsora közben éppen olyan zárközöttan viselkedett, mint máskor, de később — amit csak vasárnaponként szokott megtenni — a harmóniumhoz ült és diadalmaszkodó himnuszokat játszott az Ur dicsőségére.

Walling James második sürgönyét reggel kézbesítették Amasának, miközben öltözködött. A tűzvész változatlan hevességgel dühöngött egész éjszaka, félő, hogy át fog csapni a Crown Streetre, a folyó tulsó partjára is. A papirüzleteket nem lehet megmenteni. Amasa elhatározta, hogy haladéktalanul Philadelphiába utazik. Még elérte a nyugat felől érkező gyorsvonatot és déltájban szállt a 32-ik utca állomásánál. Itt kocsiba ült és gyors iramban lehajtatott a Market Streetre.

Amasa kiszállt a kocsiból és utat tört magának a fojtó füstben. Hatósági sze-

mélyekkel akart érintkezésbe lépni, hogy átengedjék a kordonon. Megtalálta Gillett Alfrédet, a Girard tűzkárbiztosító társaság elnökét, s csakhamar a Sixth Street egy háza előtt állt, Gillettel, Laudenslager Jakabbal, a tűzoltóparancsnokkal, MacKella Tamással, a tűzbiztosító társaság egyik igazgatójával, Megargee Károly papirkereskedővel, akinek az üzlete már leégett és Walling James-szel. Figyelték a tüzet. A vészterület természetellenesen sötét és komor volt, csak imitt-amott csaptak ki a füstből izzó részínű lángnyelvek. Csak az összeomló falak robaját, a lezuhanó homlokzatdiszkek csattanását, a beomló kémények szerteszétszóródó tégláinak kopogását lehetett hallani.

Most a dörgölődő Wetheral Izsák csatlakozott a kis csoporthoz. Amasa látta a többiekén, hogy Wetheralt nem fogadják szívesen.

— Mindenünk odaveszett — jelentette ki Megargee általánosságban.

Amasa megállapította, hogy az Atlas áruház, amelyben a saját papirkészletei heverték, porrá égett. Sisakos, csáklyás kékegyenruhás tűzoltók szaladgáltak szivattyukkal a koromtól feketélő nedves kövezeten. Mások eltűntek a gomolygó füstfellegekben.

— Az egész tűzoltóság kivonult — jegyezte meg az igazgató.

— Maga jól járt — mondta Gillett Alfréd Wetheral Izsáknak.

— Vannak urak, akiket idejében ért a csapás — morogta MacKellar ingerülten.

— Előrelátó voltam — vágott vissza Wetheral — biztosítottam a lerakatunkat.

— Aláposan tulértékeltette velünk, — morogta a Girard tűzbiztosító társaság elnöke.

Amasa Wetheral Izsák vonásait firkészte. Arca a Sixth Street füstjében feltűnően érdektelennek látszott. Vállas alak bonthatkozott ki a füstből. Danskin William kövér, tétova alakja. Amasa hirtelen feltámadt érdeklődéssel fordult Wetheral felé, de az észrevétlenül, csöndesen odébb állt.

* * *

Kinzer Amasa helyet kínálta Miklós fiát. Nem akarta egyenesen vártni, de anyyira el volt foglalva gondolataival, hogy csak pillanatok múlva vette észre, hogy bejött az irodájába.

— Mi az? — mordult rá barátságatlanul.

— Semmi különös — mondta Miklós. — Mindössze azt hittem, érdekelni fog, ha közlöm veled, hogy Danskin William birtokot vett magának. Meglehetősen drága birtokot.

Amasa fagyos, mozdulatlan arcába pillantott és elhallgatott.

— Hol? — kérdezte Amasa. — Mibe került?

— A Beerbower-farmot vette meg tizenkétezer nyolcszáz dollárért. — mondta Miklós. — Készpénzben — tette hozzá sokat jelentően.

Majd szenvedélyesen folytatta.

— Tisztára érthetetlen. Apró politikai szélhámosságokon kívül Williamnak semmi nemű jövedelmi forrása nincsen, mióta Merrefield Townsendre bízta a calni Függetlenséget. Érdeklődtem Wigtonnál, aki összeköttetésben állt ezzel az alakkal, honnan tehetett szert pénzre, de Wigton nem tudta megmondani.

Tizenkétezernyolcszáz dollár, ismételtette Amasa. Ennyiért vette a farmot. A Beerbowe farmot. Homályosan emlékezett rá, hogy a farm valamikor parasztkézen volt s a gazda lánya a Wigton-házban szolgált, Hazael papirmalmában dolgozott. Matildnak hívták. Tizenkétezernyolcszáz dollár készpénzben. Teljesen érthetetlen. Ingerültsége nőttön-nőtt, remegett a dühtől. Ismerte indulatos természetét, küzdött elene ilyenkor; némán könyörgött Istenhez, tartsa vissza, nehogy jóvátehetetlen cselekedetekre ragadtassa magát. Pedig ezuttal igazában volt, amikor engesztelhetetlenül gyűlölte Danskint. Meg volt róla győződve, hogy Danskin keresztezi magas szándékait. Talán Isten maga támasztotta benne ezt a nagy indulatot, tán őt, Amasát használja fel eszközül, hogy a Gonoszra lesujtsa — Amasa istene a Bosszu istene volt. Ha indulatai elragadták, nem tudott uralkodni magán.

De ezuttal uralkodott az arcjátékán, a mozdulatain és csendes, majdnem szelid hangon beszélt Danskinhoz, mikor az, Amasa irodájában, szemben ült vele.

— Miféle pénzből vette meg a Beerbowe-farmot? — kérdezte tőle.

Danskin fűrgé, alattomos, meglepődött tekintettel nézett fel rá. Gondolkozott.

* * *

— Az nem tartozik magára — mondta végül.

— Kitől kapta a pénzt? — faggatta Amasa.

— Nem tartozom az orrára kötni. Tudom, mit akar kivenni belőlem, átlátok a

szitán. Ismerem magát. Torkomra akarja tenni a kést — mondotta.

Amasa mogyorószínű szemei felcsillantak, de hallgatott. Danskin egyre kényelmetlenebbül érezte magát. Feszengett. Egyszerre csak elhatározta magát valamire. Kerek holdvilágképén megkönnyebbülés ömlött el.

— Azzal jöttem ide, hogy egy szót se szólok, de ha mindenáron tudni akarja, hát tudja meg. Maga erőszakolta ki belőlem, amit hallani fog. A pénzt, amin a Beerbower-farmot vettem, a fiától kaptam, Wigtontól. A saját jószántából adta.

Amasa fölényes hitetlenkedéssel csóválta fejét.

— Jól tudom, hogy Wigtonnak politikára s a magafajta politikai csizmadiákra ment rá a vagyona, de ekkora összeget nem dobott ki egyszerre az ablakon — állította.

— A pénz Wigtontól kaptam — erősödött Danskin makacsul.

Amasa egyszerre elhitte neki.

— Miért? — kérdezte sértő hangon.

— Azt a fiától kérdezze meg — felelte Danskin.

Aztán hetykén, nyugodtan felállt.

— Ne feledje el hogy maga kényszerítette ki belőlem, amit mondtam — emlékeztette Amasát. — Jobban tette volna, ha nem szedi ki belőlem. A saját nyugalma érdekében — magyarázgatta jóakarattal.

Amasa becsöngette irnokát, Shingle Olivért és Danskinra ügyet sem vetve, ráparancsolt, hogy azonnal küldjön el valakit a pépmalomba Wigtonért. Lehet, hogy minden összeomlik most, gondolta Amasa. Wigton kabátot kapott durva munkazubbonya

főle, inge ki volt gombolva mellén, nyaka csupasz volt, nadrágján megkeményedett pépfoltok világítottak. Amasa ingerült pillantással mérte végig fiát.

— Danskin járt nálam és azt állítja, hogy saját jószántodból csinos birtokkal ajándékoztad meg — tört rá kertelés nélkül.

— Nem akarom elhinni.

— Pedig igaz — mondta Wigton habozás nélkül.

— Mennyi pénzt adtál neki?

— Körülbelül tizennégyezer dollárt.

— Miért?

— Azt akkor se vallom be, ha kinpadra feszítesz — mondta Wigton olyan fehér arcú, mint a nadrágján világító pépfoltok. Ugy érezte magát mintha kővé dermedt volna.

— Miért ajándékoztad Danskinnak jó formán az egész vagytonodat? — kérdezte újból Amasa.

Wigton képtelen volt megszólalni. Az volt az érzése, hogy fekete fátyol függönyök csapkodnák előtte. Ki kellett, hogy várja Amasa gigantikus örvongését. Amasa magából kikelve fenhangon ordított.

— Megvert az Isten a gyermekeimmel. Miklósnak, aki a ficsurat játsza, üres a feje, Annie önző és kapzsi, mint Hapersett John, az ura, Lucy együgyű. De te vagy a legrosszabb. Tengesz-lengesz a világban, vakon, céltalanul, se Istennek, se embernek nincs hászna belőled. Délibábokat kergetsz, minden sehonnai kihasznál, bolonddá tart. Látni sem akarlak többé. Merrefield Nankint értesíteni fogom, hogy elég volt a könyörületességből, tüstént tegye ki a szűrődet a pépmalomból. Takarodj a szemem elől! Nem vagyok kíváncsi a mosakodásodra.

Kinzer Amasa sokáig nézegette magát a ruhásszekrény tükrében. Most vette észre először, milyen mély ráncok huzódnak a szája körül. Keskeny ajkait olyan szorosan egymásra prése te, mintha soha nem akarna megszólalni többé. Szemei üszkösödő parazsakként villogtak. Az istenes Amasa Kinzer, motyogta hangtalanul. Felnyult a polcra, kürtőkalapjáért. Semmi vágyat nem érzett Karolina, a családi élet után. Kiűzent Shingle Olivérrel a kocsija után s a kocsisa mellé telepedve komoran, céltalanul vitette magát a langyos alkonyatban. Mogorva hangulatában eszébe jutott az apja. Kinzer Jakabnak vizenyős kék szeme volt, mint a középkori szenteknek; együgyű jámborsággal imádta istenét a calni quakerek gyülekezetében. Anyja is eszébe jutott. Szép nő lehetett valaha: ő csak fonnyadtan ismerte. Késérű, elégedetlen természete volt. Az ibolyaszínű ég alján felszállt a telehold. Hazament vacsorázni.

Másnap semmi sem történt. Kinzer Amasának úgy tűnt, hogy fojtott csend veszi körül; kárhozottak imbolyognak körülötte a sötétben, s ő egyetlen vékony fény-sugár világában áll. Mindenkitől elkülönítve Isten félelmetes haragjával járt-kelt, tiporta a hitvány, őszi gyepet háza előtt. Aztán felnézett. Mirandán, Wigton feleségén akadt meg a tekintete.

— Magától mindenki reszket. Én is reszkettem, de már nem reszketek — mondta tiszta, kristályosan csengő hangon.

— Maga szívtelen, önző vénember. Miért tette ki Wigtont a malombó? Mikor tudja róla, hogy semmije sincs? Ő nem akarta megmondani magának, miért adta oda a pénzét Dańskinnak, hát én megmondom.

Magát akarta megmenteni, Isten tudja mitől. Megvásárolta Danskinnak meg egy Beawer Zoo nevű alaknak a hallgatását, akik tudták, hogy maga ölte meg Sypherd Henryt, mint ahogy mindenkit megöl, aki útjában áll.

A kénköves kárhozat, a pokol feneketlen örvénye. Felelnie kellett az előtte álló nőnek, aki piros volt, mint az élet.

— Wigton mindig számár volt — hö. rögte.

Már meg is feledkezett Mirabelláról. Hirtelen megértette az összefüggést Wet heral Izsák, a Girard tűzkárbiztosító társaság és Danskin William között.

* * *

Amasa mély gondolatokba merülve álldogált Water Medford ügyvéd háza előtt. A nyár a végére járt, az égen felhők kergétőztek, a fák lombjukvesztetten, kopáran meredtek a megsápadt égre. Amasa olyan biztosan állt az életben, olyan sziklaszilárd volt minden körülötte, hogy most sem ijedt meg, csak zavarban volt. Tudta, hogy nagy veszedelemben van, de hogy az miként nyilvánulhat meg, arról sejtelve sem volt. Balszerencse, mondogatta magában, de ez a szó sem jelentett a számára közvetlenül fenyegető veszélyt. Vérmérsékletem és nagyra-törő terveim sodortak ebbe az elképesztő helyzetbe, talán a pusztulásba, állapította meg Amasa. De még mindig nem tudta elképzelni, hogy Isten ne rajta keresztül fejezze ki mindenható akaratát. Isten mellette áll. Emelt fővel ment az utcán, kihuzva magát. Kocsija lépésben követte. A calni Fügetlenség épülete felé tartott. Kétemeletes

modern épület volt. Az utcára néző részében volt a szerkesztőség, az udvarban a nyomda. A laptulajdonos irodája a második emeleten volt. Amasa fent találta Merrefield Townsendet. Kefelevonatokat korrigált.

Townsend még a huszadik évét sem töltötte be, magabiztos, határozott modora élelmességre, elhatározóképességre vallott. Amasa elégedetten nézett szét az irodában. Egyáltalában nem emlékeztetett rendetlen, vidéki szerkesztőségre, nem állt pálinkás-butykos az asztalon, nem lógtak pókhálók a szegletekben, az asztalokat nem lepte be a por.

— Megy a lap — informálta Townsend az öregurat. — Az idén háromezer új előfizetőt szereztünk a régi háromezerhez. Valamennyi készpénzzel fizet. Nem fogadok el természetbeni előfizetéseket, buzában, pálinkában, posztóban, vagy butorban. Caln már nem az az istenhátamögötti fészek, ami valamikor volt. A lap mindenüvé eljut, egyre szélesebb a nyilvánossága.

Amasa erősen érdekelve volt a calni Függelenségnél, ő bizta Merrefield Townsendre a lapot. És miközben ez a hetyke fiatalember végigjárta vele a helyiségeket, újra megállapította, hogy helyesen járt el. A csillogó-villogó vadonatúj Hoe gép szabatosan zakatolt, a kézisajtók el voltak látva munkával. Amasán látszott a megelégedés, aminek néhány szóban kifejezést is adott.

— Elfogatási parancsot eszközöltem ki Danskin William ellen — jelentette ki minden bevezetés nélkül, mikor visszatértek Townsend irodájába.

A Függelenség szerkesztője kíváncsian, fürkészve nézett az arcába.

— A dolog ugyan Wigtonra tartozik, de én vettem a kezembe — folytatta Amasa — Danskin felkereste Wigtont, ráijesztett és közel tízennégyezer dollárt csalt ki tőle. Most jövök Watertől. Egyelőre még nem tudja, hogy csalás vagy zsarolás címén tegyen-e feljelentést ellene.

Kis szünetet tartott.

— Danskin azt állítja, hogy én ölettem meg Sypherd Henryt — folytatta nyugodtan, tárgyilagosan. — Egy elbocsátott munkásomtól hallotta. Wigton félt, hogy a dolognak hite meg és — hogy úgy mondjam — megvásárolta a hallgatásukat.

— Ki az a munkás? — kérdezte Merrefield élesen.

— Beawer Zoonak hívták. Egy new-yorki kórházban halt meg fejsérülés következtében. Wigton távolította el Calnból. A vádnak semmi alapja sincs. Danskinnak, ennek a közismerten hitvány alaknak semmi bizonyítéka nincs ellenem. Ha rábizonyul az a súlyosan büntetendő cselekmény, amit most követett el, frissiben, esztendőig nem kerül szabadlábra.

— A dolog nem olyan egyszerű — jegyezte meg Townsend. — Amig sikerül rábizonyítani, ő is mozoghat. Használhatja fegyvereit.

Elhallgatott, kíváncsian várta Amasa válaszát. Amasa felállt.

— Nem szoktam bizonytalan dolgokba kezdeni — mondta keményen.

— A Függetlenség óvatosan fogja kezelni a dolgot — mondta Merrefield.

— Nyitva kell hagynunk az ajtót. Danskin ismeri a törvény utvesztőit.

Townsend nem nyitotta tulságosan tágra

az ajtót. Amasa meg volt elégedve a Függetlenség cikkével, mellyel nyilvánosságra hozta a feljelentést. Éppen a William Danskin előállításáról és őrizetbevételéről szóló riportot olvasta, amikor Water Medford bejelentés nélkül berontott irodájába a lap esti kiadásával. Az ügyvéd csaknem kicsattant az izgalomtól.

— Maga meghabarodott — kiáltotta magán kívül. — Maga szőröstől bőröstől kiadta magát Townsendnek! Valamennyi állítása légből kapott! Elgáncsolta közös akciónkat. Benn ül a pácban. Amíg a Danskin ellen folyamatba tett eljárás végetér, magának is kitekerik a nyakát.

Izgatottan, hadonászva szaladgált fel és alá a szobában. Fuldokolt, levegő után kapkodott.

— Üljön le, Medford — mondta Amasa meglepő nyugalommal. — Véleményem szerint tervünk közel áll a megvalósuláshoz. Néhány nap múlva Brown Dominik be fogja látni, hogy a tervem kitünő. Ha pedig nem...

Amasa nem fejezte be mondatát.

— A terve, a terve — rikácsolta Water Medford s halántékán kidagadtak az erei. — Pokolba a terveivel. Hát nem látja, micsoda pácban van? Pácban? Rosszabban. És engem is magával ránt.

Amasa összeroppant. Öregszem, gondolta hirtelen. Rövidesen öreg ember leszek. A délután hosszúra nyult, az éjszaka még hosszabbnak tünt fel előtte. Nem tudott elaludni. Állandóan a mult hihetetlenül békés, nyugodt képei lebegtek a szeme előtt. Wigton Hazael, amint családjával együtt mintával meríti a papirost. Beerbower Matild. Az igénytelen, egyszerű quaker imaház kék

ablaktábláival — apja, aki igaz alázattal ül a padban mellette. Mintha az évek éppugy kergetnék egymást, mint odafenn a fellegek az őszi égboltozaton, gondolta Amasa. Mintha szeme láttára alakult volna át — pillanatok alatt — a kőből rakott fakerekű papírmalom mind több foszlató géppel, aztán a kerék megáll, gőz hajtja a gépeket, a Rossanna Papíripar Rt. érdektársulás lesz, részvénytársaság s ki tudja mi még, milyen lehetőségek rejlenek a jövőben. Az élet egyre nehezebb és terhesebb. A világi vonatkozások sulya egyre elviselhetetlenebb. Ahogy Isten akarja — gondolta Amasa, mikor pirkadatkor elnehezdedtek a szempillái.

Amit várt, remélt, teljesült. Wetheral Izsák felkereste irodájában.

— A helyzet a következő — kezdte zavartan hunyorogva. — Félttem Close Gedeontól. Tudtam, hogy ha megérti az ön ajánlatát — mely nyugodt jövedelmet biztosít neki, mely mellett minden idejét a versenyzésnek szentelheti — kétségkívül elfogadja azt. Gedeonnak fogalma sincs róla, hogy a Laurel Papírgyár mit ér. Azt csak én tudom. Ő legalább háromszázezer dollárra becsüli.

— Kétszázhetvenötezer dollárra biztosította — mondta Amasa.

— Igen, — ismerte be Izsák sunyin. Közelebb hajolt Amasához.

— Valamiről nem szabad megfélemlenie — folytatta.

— Tervének sikere tisztára azon mulik, milyen az erkölcsi hitelük azoknak, akik kezdeményezik. A trösztnek élén természetesen ön állana, ugyebár? Azonban nem hallgathatom el, hogy sokan rossz szemmel

nézik azt a hajszát, amelyet Danskin ellen indított. A megbotránkozás egyelőre csak helyi jellegű, de ha az ügy tovább dagad, igen rossz kihatással lehet a közvéleményre és akadályokat fog gördíteni az ön nagyszabású trösztjének a megalakulása elé.

— Megfelelő biztosíték ellenében lehetségesnek tartom a Danskin elleni eljárás beszüntetését — felelte Amasa óvatosan.

— Danskin nem fog vizet zavarni — ígérte Izsák könnyedén.

— Közölni fogom Close Gedeonnal, hogy ön nem ha landó engedni. El fogja fogadni az ajánlatát. Neki fontosabbak a szórakozásai mint a vállalata.

Wigtont is el kell helyeznem valahogyan, állapította meg Amasa. Persze nem vezető állásban. Nem gyakorlati ember, gyenge legény. Wetheral Izsákot más fából faragták. Őt kifizetem, ez a leg-egyszerűbb. Vonuljon vissza végleg a papírgyártástól, tűnjön el Pennsylvániából. Amasa hidegen, fölényesen mosolygott. Szellő kerekedett és meglobogtatta a hálószoa ablakfüggönyeit. Karolina egy fiókban motozott. A gáz fényében állt. Amasa csodálkozva állapította meg, hogy megöregedett. Dermedt görcsös ujjakkal szallagot tartott a fény felé. Öreg asszony lett.

A VIZJEL.

Vénasszonyok.

Mit érek vele, hogy a fiam közéleti nagyság, töprengett Merrefield Lamborn Mária, ha semmi hasznom nincs belőle? Semmi, de semmi. Mintha nem is Townsend anyja lennék, hanem Kinzer Wigtonné, akinek semmi befolyása nincs és ráadásul kótyagosnak tartják. Milyen kár, gondolta, hogy nincs itt Happersett Annie, ő az egyetlen a családban, akiben megbízom, aki megért. Délre jár már, nem mehetek el hozzá, Townsend mindjárt megjön a szerkesztőségből és szereti, ha mellette ülök, miközben falatozik. Falatozik, gondolta és ráncos arca elmosolyodott: mintha ebbe a szóba bele lett volna sűrítve a Kinzer-nemzetség éltesebb és ifjabb tagjainak magatartásbeli komikuma. Új szavak és szokások kaptak lábra a fiatalok között! S milyen nagyra vannak velük! Hogy lenézik a régi jó világot! Az öregeket! Kinzer Miklósné — Eugénia — például ebédnek nevezi a vacsorát. Hétkor ülnek ebédhez! Calnban! Townsend szerencsére nem csinál ilyen bolondságokat, de nem is állnék oda este főzetni ebédet neki. Merrefield Lamborn Mária nagyot szipákkolt.

Kinzer Eugénia képtelen háztartásáról visszatértek gondolatai Townsendre, fia ropant befolyására s még egyszer megfogadta hogy élni fog vele. Ezt egyre makacsabbul eltökélte magában. Valamennyien makacsok

vagyunk, állapította meg. Rá fogom venni, mert méltányosnak tartom, biztatta magát. Végre is a fiam, Mirabella a nővérem, hát nyuljon az unokaöccse hóna alá. Pár perc múlva tizenkettő. Felsietett a szobájába megigazítani a haját és rendbehozni magát, mire Townsend megérkezik. Nehéz az élet a férfiakkal, állapította meg magában. Townsend elvárja, hogy gondom legyen az ebédre amellet ne lássék rajtam, hogy vesződtem s olyan rendesen legyen felöltözve, mintha skatulyából vettek volna ki.

Townsend ezuttal későn került haza és rendkívül szórakozottan viselkedett. A köztársasági párt vezető embereivel értekezett a szerkesztőségben, mondta kurtán.

— Nehéz idők előtt állunk — közölte anyjával. — Az üzlet pang és újabb árzuhanások várhatók, katasztrofális árzuhanások. Mindennek Rooseveltt, az a demagóg az oka — erősítette.

Hangulata nem látszott alkalmasnak arra, hogy Mária igénybe vegye befolyását — de mikor mindig olyan elfoglalt, alig hogy bekapja ebédjét, máris rohan. Ha most nem veszi elő, elszalasztja az alkalmat. Nem várhatja ki, mig jobb kedvben találja a fiát. Harmadszor töltötte tele Townsend csészéjét az asztalon álló ezüstkannából fekekávéval, cukrot tett a csészébe és tejszint.

— Két év múlva — kezdte elszántan — hetvenedik évembe lépek fiam.

Itt elhallgatott, abban a reményben, hogy ez a súlyos kijelentés meg fogja tenni hatását.

— Tizenegy esztendeje, hogy az apád meghalt — folytatta. — Sohase kértem tőled semmit. Nem zaklattelak.

Townsend érdeklődve, figyelmesen nézett anyjára.

— Igaz — ismerte be. — Előkelő voltál. Remélem, nem változtál meg és nem kívánod tőlem, hogy elhelyezzelek valahol.

— Kinzer Gilliamról van szó mondta az öregasszony nyugodtan. Délelőtt együtt voltam Mirabellával, a nővéreddel, aki nagyon panaszkodott. Nagyon. Wigton rendkívül megöregedett. A szíve sincs rendben.

— Hagyjuk ezt, mama — szakította félbe Townsend. — Ezt már ismerem. Maga tudja, hogy mindezzel tisztában vagyok. Ahányszor csak tettem valamit Wigton és a családja érdekében, hálátlanság volt a jutalmam. Csak nemrég je. entette ki, hogy a trösztöket támogató párttól semmit sem fogad el. Mikor Rosannát elhelyeztem a postánál, rámuszította Nedet. Hasson oda Mirabellánál, hogy ne engedje eljánni hazulról az urát. Hogy maradjon veszteg. Hát lehet olyan emberen segíteni, aki folyton Bryanról szaval? Aki állandóan jártatja a száját, mint ha Nebraskában élne, vadnyugaton és nem Pennsylvániában, ebben a maradi, ókonzervatív államban.

— Ne politizáljunk fiam — szólt közbe Mária türelmesen.

— Nem Wigtonról van szó, hanem Gilliamról, a fiáról. És a papirgyárról. Mirabella abban reménykedett, hogy Gilliamra fogják bízni a gyár vezetését. Azt mondja, köztudomásu, hogy ő az utolsó Kinzer, illetve Wigton, aki ért a papirhoz és éppen ezért mindenki szívesen látná őt a malomban mint igazgatót és mégis — meséli Mirabella — valószínűleg Kinzer Armond lesz az új igazgató.

Ezt a hosszú mondatot Mária egy szuszra fujta el s utána kimerülten elhallgatott. Townsend tehetelen mozdulattal jelezte, hogy ez nem tartozik rá.

— Ha politikai természetű dologról volna szó, talán tehetnék valamit — mondta.

— Politikai téren van szavam. De a calni papirgyárhoz semmi közöm. Értsd meg anyám, folytatta komolyan.

— Akármilyen nagyra értékeled a befolyásomat, a papirgyár dolgaiba nem folyhatok bele. Hogy Gilliam vagy Armond Kinzer lesz-e igazgató, az az ő ügyük. A részvényeseké. Amíg a Rosanna Papirgyár önálló volt, félig-meddig családi vállalkozás, addig még volt némi befolyásom rá. De ma már idegen kezekben van. A gyár ügyeibe csak az igazgatóknak és a részvényeseknek van beleszólásuk. Egyéni beavatkozás itt szóba sem jöhet.

Mária tiltakozása jeléül behunyta a szemét. Nyugodtan bevárta, amíg Townsend befejezte mondókáját — amelyre oda se figyelt — aztán előlről kezdte az ostromot.

Townsend fiam — folytatta — ha Kinzer Wigton Bryand mellett kardoskodik, annak az apja az oka. Emlékszem, legénykorában, mielőtt elvette Mirabellát, az apja addig szidta-szapulta, amíg fellázadt és elment hazulról a Hattyuba lakni. Később meg mindenét feláldozta az apjáért. Ma is ezt nyögi. Most itt volna az alkalom, hogy a család jóvátegye, amit vétett ellene és behozza a fiát igazgatónak a malomba. De azt hallom Mirabellától, hogy Miklós maga is Armond érdekében korteskedik.

— Természetesen, hiszen Armond a tulajdon fia, vetette ellene Townsend. —

— No lám. Azt mondtad, hogy ha a Rosanna Papiripar Rt. családi vállalkozás volna tehetnél valamit, dehát a részvényesek, — diadalmaskodott Mária.

Townsend gyengéd mosollyal honorálta az ellenvetést.

Ne fordítsd ellenem a saját szavaimat, mama — védekezett.

— Nem tagadom, igazad van, de nem gondolkodsz tovább — folytatta. — Kinzer Miklós a papiriparosok szövetségének elnöke, a Calnvölgyi Hitelbank vezérigazgatója, szóval ember a talpán. Armond, a fia, akár milyen jelentéktelen személyiség az apjához képest, Walling James unokájának az ura, ami nagy dolog, mert Walling mellett még Miklós is kis ember. Egész kicsi. Ezek a körülmények a részvényesek szemében sem közömbösek. Ezek döntő fontosságú körülmények. Én a magam részéről száz és egy okból Gilliamot szeretném a Rosanna malom élén látni, de nem tudok érvényt szerezni az óhajomásomnak. Ha megpróbálnám, felülnék vele.

— Két év múlva hetvenedik évembe lépek — ismételte Mária türelmesen. — Soha semmit se kértem tőled. Gilliam anyja, Mirabella: a lányom. A nővéred. Gilliam méltó az állásra. Mirabellának nagy könnyebbség volna öreg napjaira. Talán Wigton is cserbenhagyja Bryant, ha a fia igazgató lesz.

* * *

Ebéd után Townsend visszament a szerkesztőségbe, Mária pedig leszedte az asztalt

s nyomban vacsorához terített. Azután, az augusztusi koradélutáni hőség ellenére, felment a szobájába, átöltözködött és magas-sarku cipőt huzott. Felvette fekete fodrokkal és szallagokkal diszitett mályvaszinű főkötőjét, kesztyűt huzott, magához vette fekete selyemnapernyőjét és elment Happersett Anniehez.

Annie Kinzer Amasa házában lakott. Anyja halála után ő vezette az özvegyember háztartását — Amasa volt az egyetlen Kinzer a hét Happersett között: Annie Johnnal, a férjével, fiuk, Seneca, feleségével, született Guire Rebekával és három gyerekük: két lány és egy fiu.

Happersett Annie hét esztendővel volt fiatalabb Máriánál. Mint a család két leg-éltebb nőtagja, egyformán vélekedtek az új idők dolgairól és embereiről. Valójában önmagukat becsülték meg ezzel az összetartással, mert a család fiatalabb nőtagjai úgy viselkedtek körülöttük, mintha ők volnának egyedül hivatva megítélni, mi a szép, mi a helyes. A két idős hölgy csipős megjegyzésekkel és kiszólásokkal állt bosszút önhittségükön. Lépten-nyomon összebujtak, egymással s hosszan, meghitten tereferéltek.

Mária elégtétellel nézett szét Annie elegáns szalonjában, melynek ablaktáblái csukva voltak a perzselő nap elől. Seneca felesége fogadószobának keresztelte el a szalont s ez a modorosság — Rebeka egyéb modorossága mellett — mindannyiszor gúnyos fintorokra készítette Máriát és Anniet. A szalon csinosan berendezett, tágas szoba volt, aranyozott székekkel, kék és piros rózsamintázatu fehér szőnyeggel, francia kristály-órával és ezüst dísz tárgyakkal. Hap-

persett Annie galambszürke selyemruhában volt, ami Mária véleménye szerint nagyon jól állt neki. Annie mindig izlésesen, választékosan öltözködött, nem úgy, mint a menyé, aki örökké sebtében magára kapott pongyolákban szaladgált.

— Milyen jó dolgod van Mária — kezdte Annie, — hogy nem áll senki közted és a fiad között, hogy nem lábatlankodik egy idegen nő — a felesége — körülötted. Vannak napok, amikor az az érzésem, hogy nem bírom tovább. Pedig Rebeka jó feleség. Talán jobban ki tudnék vele jönni, ha nem ragaszkodnék annyira a fiamhoz. Egészen kisajátítja magának a fiamat. A legritkább esetben tudok csak négy szem közt beszélni vele. És hogy öltözködik!

Merrefield Mária megértően bólintott.

— Tudod ez nála családi vonás — folytatta Annie belemelegedve. — Eugénia Kinzer is olyan. Nem is értem, hogy Miklós fivéred hogy vehette el! Már nem tudja mit kezdjen magával, úgy fenn hordja az orrát! Nyolckor vacsoráznak!

Mária arcán a megbotránkozás kifejezése jelent meg.

— Gyerekeik még rosszabbak. Armand meg a felesége, a Walling lány, Walling James unokája, a milliomos csemetel!

— Éppen ma beszélgettünk a fiammal Armandról — jegyezte meg Mária. — Arról van szó, tudod, hogy Gilliam, Mirabella fia bekerüljön igazgatónak a Rosanna papirgyárba. Arra való ember volna, megérdemelné. De nem tudom, lesz-e belőle valami, mert mások meg Armandot akarják bevásztani. Townsend azt mondja, hogy Armand annyit se ért a mesterséghez, hogy a meritett

papírt meg tudná különböztetni a simított papírtól. De Kinzer Miklós nem bánja. Ő a felügyelőbizottság elnöke. Walling Jamesnek is nagy befolyása van, Gilliamnak meg nincs senkije. Pedig Townsend azt mondta, hogy őt illetné meg az állás. Fel van háborodva, hogy ki akarják turni. Gilliam az egyetlen férfi a családban, aki ért a papirgyártáshoz. Tekintettel kellene lenniök. Nem azért beszélek, mert Mirabella a lányom — folytatta Mária, — de te is tudod, Annie, milyen nehéz időket élt át, mikor Wigton Bryannak korteskedett. Jobb sorsot érdemel szegény. Mirabella derék nő. Townsend szereti a nővérét. Ha Gilliam megkapná a Rosanna papirgyár igazgatói állását, könnyebb élete lenne szegénynek. De hiszen ha Townsend a fejébe vesz valamit, azt keresztül is viszi. Akinek olyan nagy befolyása van a politikában, mint neki...

— Az van neki, — erősítette meg Happersett Annie.

— Én is úgy hallottam, hogy Armandnak szánták a Rosanna papirgyár igazgatói állását — vallotta be. — Gilliam szóba sem került. Manapság minden protekción mulik. De ha Townsend a hóna alá nyul, az egészen más. Én is gondoltam rá, hogy Gilliamot kellene behozni igazgatónak, már csak azért is, hogy Kinzer Eugénia meg Rebeka lássák mit tud a család, ha összetart. Hiába, Annie, mi mások vagyunk. A pöffeszkedést, a nyegleséget idegenek hozták a családba: Eugénia, Armand, Guire meg a Wallingok. Nekem Kinzer Amasa volt az apám és minden calni tudja, hogy a Lambornok meg a Kinzerek egy vérből valók. Gilliam engem anyai déd-

apjára, Wigton Hazaelre emlékeztet. Szakasztott olyan.

Nyílt az ajtó. Happersett Rebeka lépett be, jobb kezével felfogva uszályát. Mária szigorú kritikusi körülményességgel vette szemügyre toalettijének minden kis részletét. Ruhájának halcsontos, magas nyaka oly szoros volt, hogy majdnem megfulladt belé, turnürje alig fért be az ajtón. Egy köztisztelőben álló egyén hitvesének, egy Kinzer unoka feleségének nem volna szabad maszkját csinálni magából, állapította meg felháborodva Mária magában. Rebeka negédesen örömet fejezte ki, hogy drága Senecájának anyját Mrs. Merrefield társaságában találja. Bizonyára régi szép emlékeiken éledelegnek. Szabadna tudni, miről beszélgetnek? Happersett Annie hűvösen végigmérte menyét.

— Csodálkozni fogsz, mit hallottam Máriától — mondta. — Mária azt meséli, hogy mikor Townsend Merrefield megtudta, hogy Kinzer Armandot akarják behozni a Rosanna papírgyár igazgatói állásába Giliam helyett, kijelentette, hogy amíg neki, Merrefieldnek, szava van Pennsylvániában, addig erről szó sem lehet.

Mária halványan tiltakozott.

— Nem egészen így mondtam, Annie. Nem egészen így történt — tette hozzá óvatosan.

Happersett Annie ügyet sem vetett visszakozására.

— Tudod milyen politikai befolyása van Townsendnek — folytatta, Rebekához intézve szavait.

— Üzlet és politika egy.

Rebekát meglepte drága anyósának

közlése. Őszintén meglepte. Mrs. Merrefielden is csodálkozott. Nem volt tudomása róla, hogy Gilliamnak esélyei volnának a Rosanna papírgyár igazgatói állására. Ő azt hallotta, hogy Armand kinevezése befejezett tény.

— Apjától, Kinzer Miklóstól hallottam. Tőle magától. Márpedig ő a legilletékesebb ebben a kérdésben, mint a Calni Papíripar Rt. felügyelőbizottságának elnöke.

Kinzer Amasa nézett be hozzájuk. Nyolcvankétesztendős, csuparác aggastyán volt, de a tekintete éppen olyan átható maradt, mint javakorában.

— Együtt ül a kupaktanács — mondta gunyosan. — Miben sántikáltok már megint?

— Ő csak ne vesd meg a nőket, apám — ingerkedett Annie. — Gondolj a bibliai Mártára.

— Az régen volt — felelte Kinzer Amasa. — Rá se ismernék, ha az utamba akadna.

Kitotyogott. Rebeka is felemelkedett, kimentette magát. Meg kell látogatnia Kinzer Eugéniát.

* * *

Mária szorongó érzéssel távozott Annie-től. Ő nem azt mondta Annienak Townsenddel és Kinzer Gilliammal kapcsolatban, amit Annie tovább adott Rebekának. Persze hogy ezért rohant Rebeka mindjárt Eugéniához, tovább adni Gilliamra és Eugénia fiára, Armandra vonatkozó értesüléseit. Ilyen alattomos, ilyen rokon! Máriát rendkívül bosszantotta, hogy Annie meghamisította, amit vele Townsenddel folytatott beszélgetéséből közölt. Ehhez Annienek nem volt joga. Egészen bizonyos, hogy Townsendnek

fülébe fog jutni a dolog s abból baj lesz. Nem-hogy használt volna Gilliamnak, de még ártott neki. Már megbánta, hogy egyáltalán beszélt a dologról. Townsendnek — Isten őrizz, — talán még kellemetlensége is lehet belőle. Mária nagyon félt a fiától, ha indulatban látta. Olyan rossz érzése támadt, hogy nem is mert hazamenni, hanem, a rekkenő hőség ellenére, a lányához ment Anniétől.

Amilyen sokra vitte Townsend, a fiam, tűnődött Mária, olyan kevésre vitte Mirabella, a lányom. Kinzer Wigtonnének lenni nem a legnagyobb boldogság, az kétségtelen. Lányáról eszébe jutott saját multja, Nankin Merrefield oldalán töltött hitvesi évei. Milyen sokat várt az élettől s mennyi csalódás érte! Nankin állandóan új találmányokkal állott elő, de a konyhára bizony egyik sem hozott sokat. Mi tagadás, sem a férje sem a menyé nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket! De Wigton még Nankinnál is élehetetlenebb. Az legalább találmányokon törte a fejét, Wigtonnak azonban csak a szája jár, politikával izgatja magát, a rendszert szapulja. Pedig rossz a szíve. Ha legalább a fia, Gilliam vinné valamire. Olyan jóra való ember! Csak nincs olyan szerencséje, mint Townsendnek.

Wigton a Brandywine Roadon lakott, a Calni Papiripar Rt. tulajdonát képező szulfátrost-malom közelében. Ez Nankin bogaras találmánya kedvéért épült, faanyagot gőzöltek benne, de ma már felhagytak vele, máshogy, célszerűbben preparálják a papiranyagot. Mirabella törődöttnek látszott. Máriának megfájdult a szíve, mikor önkéntelenül egybevetette leányának sötét,

ételszagu náppaliját Happersett Ann'e fényűző lakásába..

— Találd ki, ki volt itt? — fogadta Mirabella. — Ugye sejtelled sincsen? Kinzer Karolina.

Merrefield Mária meglepetve nézett lányára.

— Kinzer Miklós lánya? — álmélkodott. — Armand nővére! Lám, 1 m. Nem szokta szegény rokonait látogatni. Ugyan mit akart?

— Nem tudom — vallotta be Mirabella. — Nem először jár nálam — folytatta. — A múlt héten is itt volt, meg az előtte való héten is. Nem nagyon örülök neki, hogy olyan gyakran jön. Akkora kalapja van, mint egy malomkerék, a kesztyűje a hónaljáig ér. Feltartóztat s közben odaég az étel.

— Beszéltem Townsennel Gilliamról és a Rosanna malomról — kezdte Mária, megfontoltan, körülményesen. — Fel akarom p szkálni, hogy álljon ki Gilliamért. Ismerem a fiamat. Nagyon nem tetszik neki, hogy Armandot akarják benyomni Gilliam helyett.

— Hiába erőlteti, anyám — mondta Mirabella idegeskedve, — kárbaveszett fáradság.

— Gilliam a legnagyobb papírszakértő egész Pennsylvániában, mégse viszi semmire, folytatta. — Ma nem számít a tudás, csak a pénz. Néha úgy el vagyok keseredve, hogy már nem is tudom rossz néven venni Wigtontól, hogy örökké politizál. Bryan a szegények, a kijátszottak embere, akárki mit mond.

— Nem igazság — csóválta a fejét Mária. — Jobb sorsot érdemltek.

Máriának kő esett le a szívéről, amikor megtudta, hogy Townsend nem jön haza vacsorára. Titkárnöje, Mrs. Culp telefonált a szerkesztőségből. Mr. Merrefieldnek sürgősen el kellett utaznia Harrisburgba és csak holnap délután jön haza. Townsend csak egy hét múlva hozta szóba anyja előtt a Rosanna papirgyár jövődő igazgatójának kérdését.

— Meglepetéssel hallottam a bankban, hogy be akarom hozni Kinzer Gilliamot a Rosanna papirgyár igazgatói állásába — kezdte, fürkészve nézve anyjára.

Mária tüle tövéig elpirult.

— Mondtam valami ilyesmit Happersett Annienek. Biztosan eltúlozta a dolgot, mentegetőzött zavartan.

— Erről nem tudtam. Ma Miklós alaposan elővett. Körülményesen megindokolta, miért kell Armandot meghívni igazgatónak. Csak azt az egyet felejtette el megemlíteni, hogy Armond a fia. Halálra untatott okfejtéseivel; minden áron rá akart venni, hogy valljak színt. Én azonban nem nyilatkoztam. Rajtad kívül még senkivel sem beszéltem erről a dologról. Kétségtelenül Gilliamot kellene kinevezni, azonban én nem szólhatok bele. A Calni Papiripar Rt. részvénytársaság, Miklós és James Walling fő-résztvényesek. Én mosom a kezeimet.

— Hozzád ki áll közelebb? — kérdezte Mária.

Townsend nem nyilatkozott.

— Nézd anyám — mondta szívélyesen — hadd ezeket a dolgokat. Én se szólok bele a háztartásba. Csak arra az egyre kérlek, ne támassz viszályt a családban. Éppen eleget marakodunk. Semmi szükség, hogy egy idő-

sebb hölgy — illetőleg kettő — még jobban kiélezze a helyzetet. Ez nem a ti dolgotok.

Mária megrökönyödve nézett a fiára. Két idősebb hölgy! Félreérthetetlen célzás: az egyik Happersett Annie, a másik ő. Elkészültek a vacsorával. Townsend felállt, megkerülte az asztalt és gyengéden homlokon csókolta anyját. Mária reszketett a felháborodástól, könyörtelen maradt, nem akart békülni.

— Ne makacskodj — kérlette Townsend. Inkább mondok neked valamit, de vedd tudomásul, hogy a legnagyobb titok és szigoruan köztünk kell hogy maradjon. A Miklóssal folytatott beszélgetés során megérelődött bennem egy elhatározás.

Mária nyomban felhagyott a duzzogással és lelkes figyelemmel hallgatta fiát. Hát sikerült! Sikra fog szállni Gilliamért. De mit jelentett mindez ahhoz a meglepő újsághoz képest, amiről Happersett Annie-től értesült. A calni methodista templomból jöttek, vasárnapi istentiszteletről. Mr. Kinzer elől ballagott a fiával, Johnnal, mögöttük Mária lépdelt Annieval. Annie lassítani kezdte lépteit, majd megállt.

— Mondok valamit — kezdte. — Ella, Eugénia szobalánya azt mesélte tegnap Amáliának, a szobalányomnak, hogy Miklós szörnyen megmosta Karolinának, a lányának a fejét. A lány a hallban takarított, minden szót hallott. Mit gondolsz, miért veszekedtek? Ne is törd a fejedet, ugyse találsz ki. Kinzer Miklós dühtől reszketve ráripakodott Karolinára és megtiltotta neki, hogy Gilliammal cukrászdába járjon és az utcán kísértesse vele magát. Ha még egy-

szer szóba állsz vele, ordította — a lány minden szót hallott — kitagadlak.

Mária megdöbbenésében mozdulni se tudott. Kesztyüs kezét szívére szorította.

— Ne mondd! — kiátotta hitetlenkedve. — Tisztára képtelenség — tört ki, magához térve első megépetéséből. — Hiszen Karolina meg Gilliam unokatesvérek. Miért ne járhatnának cukrászdába? Miért ne kísérgethetné Gilliam Karolinát? Mi jögon tiltja meg azt Miklós nekik? Már nem tudja mit kezdjen elbizakodottságában.

Annie csalódottnak látszott. Nem ezt a hatást várta közlésétől.

— Nem érted? — kezdte szükszavuan. — A dolog sokkal többet jelent, mint gondolod. Nem arról van szó, hogy unokatestvérek-e vagy sem. Egészen másról lehetne szó, ha Miklósnak helyén volna a szíve. De ő rossz ember.

Merrefield Mária mélységesen hallgatott. A Rosanna papirgyár igazgatói állása körüli érdeklődése megsápadt. Helyét gyönyörű látomás foglalta el. Orgonazugásos, narancsvirágos látomás. Gilliam Kinzer ol-tár elé vezeti Eugénia lányát.

Ez az új és regényes gondolat sajnos, egyelőre nem hatott ki az események alakulására. Mária mindent elkövetett, hogy Mirabella fiát nyeregbe segítse. Mióta Townsend kijelentette, hogy Miklós fontoskodása arra az elhatározásra bírta, hogy exponálja magát Gilliamért, többé nem hozta szóba a dolgot. De Mária látta a fián, hogy kitart szándéka mellett. Townsend éppen csak hogy bekapta az ételt, az asztalná. alig szólalt meg, mogorva volt és szórakozott. Mária biztosra vette, hogy teljes befolyását

latba vetette Gilliam mellett és ez a körülmény most, utólag, szorongást, lelkiismeretfurdalást váltott kibelőle. Eszébe jutott Townsend intelme, hogy ne támasszon viszályt a családban. Milyen igaza volt Townsendnek! Hát nem elég élesek az ellentétek közöttük? A legkisebb egyenetlenség feléleszténé a lappangó gyűlölködést, melynek ki tudja, milyen katasztrófális családi és anyagi következményei lehetnek.

Annyira ment óvatosságában, hogy egyenesen kerülni kezdte Happersett Anniét. A társaságának hiánya azonban lehangolta; magányosnak, elhagyatottnak érezte magát. Sötét hangulatán egyetlen reménysugár enyhített: Kinzer Karolina és Gilliam regényes szerelme, amelyet biztosra vett. Meg is említette a dolgot Townsend előtt, de fiát ideges hangulatban találta, alig figyelt a szavaira. Egy este azonban Townsend korábban jött haza a szokottnál — ötkor, holott csak hatkor szoktak asztalhoz ülni. Rekkenő meleg volt aznap, szeilő se rezdült, az éjszaka fülledtnak ígérkezett. Mária a tornácon ült s legyezte magát. Townsend hallgatott az asztalnál, később mind a ketten kiültek a tornácra. F.a idegesen rágcsálta sötét szivarát.

— A helyzet megérett — mondta hirtelen, indulatosan. — Vagy győzők, vagy elbukom.

Aztán elhallgatott. Máriának elállt a szivverése.

— Mi történt, Townsend? — kérdezte szorongva.

— Vagy Gilliam lesz a Rosanna papírgyár igazgatója, vagy végleg nevetségessé tettem magamat — jelentette ki Townsend.

— Akárhogy is lesz, most már nem rajtam mulik a dolog. Délután felkeresett a szerkesztőségben Walling James, Kinzer Miklós és Happersett John.

— Szinvallásra szólitottak fel. Nem lehetett tovább kertelnem, ha nem nyilatkozom, ez annyit jelentett volna, hogy magamévá teszem álláspontjukat. John volt a szónokuk. Tudod, hogy milyen simamodoru, ügyes diplomata. Ezért küldték őt hozzám Seneca helyett, aki ugyan felettese, de éppen olyan harapós, mint a vén Amasa, sőt tultesz Amasán. John elismerte Gilliamról, hogy nagyon tehetséges fiatalember, aki megérdemli, hogy képességeinek megfelelő pozíciót kapjon a vállalatnál, minél előbb, azonban a vállalatnak egyelőre érdeke, hogy az igazgatói állást Armond nyerje el, mert nemcsak szakmabeli tudással rendelkezik, — tette hozzá John, — hanem azon tul is széles látókörű, befolyásos egyén.

— Erre én kereken megkérdeztem Miklóstól, ki gyárt jobb papirost, Armond vagy Gilliam. Miklós azt felelte, amire már John Happersett is rámutatott, hogy manapság több mulik az organizáción, mint az egyes gyárak szakszerű vezetésén. A vezetésre való hivatottság, hangsulyozta John, előbbrevaló, mind a szakmabeli járatosság. A maga körmönfont módján még Gilliam megbízhatóságát is kétségbe vonta. Azzal torkoltam le, hogy összetéveszti Wigton Kinzert a fiával, de elengedte füle mellett a riposztomat. Az öreg Walling veszedelmesen ha lgotott.

Végül Miklós figyelmeztetett, hogy a gyár-igazgató személyének kérdése nem politika, nem közérdekű kérdés, hanem a gyár benső ügye, — amiben igazat kellett adnom neki,

— de mindazonáltal kijelentettem, hogy az állásnak megfelelő betöltése a közösség érseke, s mint ilyen, közügy. Miklós csak modolygott, mire még ingerültebb lettem és a szemük közé vágtam, hogy az iparvállalat szakszerű vezetése igenis közérdek és nem a gyár magánügye. Elvégre én is felügyelőbizottsági tag vagyok. Tessék figyelembe venni a részvényesek érdekeit. Ezek úgy beszéltek, mintha tisztára a saját ügyükről volna szó.

Volt, amit megértett Mária ebből, s volt, ami teljesen homályosnak tűnt fel előtte. Rendkívül izgatott lett. Csak azt az egyet vélte tudni, hogy Townsend erősebb, mint a többiek, akik összefogtak ellene.

— Te fogsz felülmaradni, fiam — mondta meggyőződéssel.

— Lehetséges, — felelte Townsend szórakozottan. — Mindenekelőtt meg kell nyernem Penroset. Knox mindig adott a szavamra.

Végül elnevette magát.

— Ugy érzem magam, mama — mondta már egész vidáman, — mintha Roosevelttel hadat izennék a monopolistáknak. Akárhogy vélekedjünk is John Shermanról, a trösztök elleni törvény életrevaló.

Homlokon csókolta Máriát. Mária a mennyekben érezte magát. Másnap délelőtt, mikor Happersett Annie meglátogatta, lelkesen közölte vele, hogy Townsend teljes erejével azon van, hogy behozza Gilliamot a Rosanna papírgyárhoz igazgatónak. Még Knox szenátort és az elnököt sem felejtette el győzelmi mámorában felemlíteni.

— Megsughatom neked — folytatta szenvedélyesen, — hogy ha nem marad más

hátra, Rooseveltt is magáévá fogja tenni Gilliam ügyét. Hallottál Mr. Sherman trösztellenes törvényéről, ugye?

Annie Happersettre leirhatatlan hatást tettek Mária kijelentései. Nem győzött hálát adni Istennek, hogy a helyzet így alakult.

— Nahát, hogy én milyen boldog vagyok! — ismételte. — Tegnap nálunk vacsorázott James Walling. Gilliamról meg Armondról beszéltek. Rettentő dühös voltam Senecára. Utóvégre a felügyelőbizottság elnöke meg minden, de ki se nyitotta a száját, csak bólogatott és helyeselt mindenre, amit James Walling mondott.

Mária rosszalólag csóválta a fejét.

— Meg vannak veszve — jelentette ki keményen. — A közösségről tudomást sem vesznek, azt hiszik, hogy övék a gyár. Pedig a részvényesek érdekét kell szemmel tartani.

— Hogy te milyen okos vagy, Mária! — álmélkodott Annie.

— Minden a részvényeseken mulik. John azt mondta, hogy össze kell hívni a közgyűlést és szavazásra kell bocsátani a kérdést. John szerint nagyon viharos lesz a közgyűlés. Az eredmény természetesen a fő részvényesek állásfoglalásán mulik.

Most Mária volt oda a csodálkozástól.

— Ne mondd! — lelkesedett. — Én is fő részvényes vagyok, de nem mernék felszólalni. Nem hallott Amália valamit Ellátoctól Kinzer Karolináról? Mi van vele? Én nem értem, miért volt Miklós úgy kikelve magából? Wigton fia van olyan legény, mint az övé. Ugyanaz a vér. De Mirabellának a kisujja többet ér, mint Eugénia egészben.

Ebben Annie teljesen egyetértett vele.

— Kétszer is átküldtem Amáliát Eu-

généiához, hogy megtudjon valamit, de Ella semmiről sem tud. Csak annyit mondott Amáliának, hogy Karolina el van szontyolódva, nem eszik, nem beszél.

— Mert szerelmes az unokafivérébe, — állapította meg Mária. — Családi vonás náluk, hiszen tudod — magyarázta Mária Annienak. — Emlékszel, mit vitt véghez annakidején Miklós édes nővére, Lucy? Most már testvérek között megvan ötvenhat éves s jóllehet több mint harminc esztendeje, hogy azt a calni bujtogatót felvetette a bomba, ma is emésztí magát utána. Rá se nézett azóta férfire. Sypherd volt a neve. Henry Sypherd.

— Emlékszem, mikor beállított Amasáékhoz. Meleg, tavaszi vasárnap délután volt, nyíltak a rózsák. Ki hitte volna, hogy pár hét múlva sirba teszik?

— Csodálatos emlékezőtehetséged van, Mária, — mondta Annie, — egyenesen bámmullak. — Nekem minden kimegy a fejemből. Mária neked beszélned kell Miklóssal — folytatta nagyon határozottan.

Mária meghökkenve nézett Anniera.

— Megörültél, Annie! — tiltakozott. — Hogy én Miklóshoz forduljak? Kizárt dolog, édesem. Aztán te is tudod Miklósról, milyen önfejl! Nem üri, hogy a dolgaiba beleszóljanak. Én már éppen eleget tartottam a hátamat másokért.

Ezt Annienak is be kellett ismernie.

— Talán többet is tetted, mint kellett volna — tette hozzá.

— Na ne mondd — vágott Mária rögtön vissza. — Nem tudom melyikünk lőtt tul a célon, én vagy te? Azok után, amiket Rebekának a multkor karattyoltál, azt hi-

szem, hogy te. A felét se mondtam annak, amit tovább adottál.

— Na tessék — mondta Annie sértődötten és felemelkedett. — Én sikra szállok, összeveszem a családommal, hogy az unokádnak használjak és ez a hála! Nagyon szép dolog, mondhatom! Hát ha már itt tartunk én is tanácsolok neked valamit. Hogy megfogadod-e, vagy sem, az a te dolgod. Mielőtt mást hibáztatnál, magadra vess és ha nem szereted a pletykát, ügyelj jobban a nyelvedre.

* * *

Merrefield Máriát csak egy dolog érdekelte: sikerül-e Gilliamot beültetni a Rossanna Papirgyár igazgatói székébe. Időnként összeszedte bátorságát és megkérdezte fiától, hogyan alakulnak Gilliam meghívásának esélyei, de Townsend rendszerint kitérőleg válaszolt. Minden a részvényesek magatartásától függ, a szavazatok számarányától, állapotodott meg magában Mária s szorongó félelemmel nézett a küzdelem kimenetele elé. Szíve mélyén bűnösnek érezte magát, hiszen ő kezdeményezte az egészet. Már nemcsak a családban dult a harc Gilliam és Armond hívei között; az első rövid cikk után, amelyben a calni Függetlenség érveket hozott fel Kinzer Gilliam megválasztása mellett, az összes politikai és gazdasági tényezők állást foglaltak. A philadelphiai lapok részletes tudósításokban számoltak be a betöltendő igazgatói állás körül támadt bonyodalomról, még a washingtoni lapok is megemlékeztek a calni dolgokról. Mária átérezte a probléma jelentőségét és figyelmesen böngészte a lapokat. Boies Penrose hely-

telenítette, hogy egy elszánt kisebbség arra akarja felhasználni a gazdasági válságot, hogy rákényszerítse akaratát a többségre. Ő ugyan nem ismeri közelebbről a calni Papiripar Rt. körülményeit, de aggályos tünetnek tartja, hogy kívülálló erők nyomást óhajtának gyakorolni egy ipari vállalkozás ügyvitelére. Szóval Penrose szenátor Townsend ellen van, állapította meg Mária. Knox szenátor ezzel szemben szerető részletezéssel ismertette rokonszenves cikkében a Rosanna papirgyár eseménydus történetét, s elégtétellel megállapította, hogy az érdemes iparvállalat több mint száz esztendeje gyártja a maga különlegesen finom meritett papirosát. A Rosanna papiripar Rt. — folytatta — gyártmányai minőségének köszönheti kivételes helyzetét, nem a spekulációnak. Fejtegetéseit azzal a megállapítással fejezte be, hogy a papirgyártás a papirgyártók dolga, nem gyanus üzleti tőzséreké.

Knox szenátor Townsend hive, állapította meg Mária, tehát rajta keresztül Stuart kormányzó is az, de mindez — tette hozzá — aligha hat ki közvetlenül az igazgatói állás betöltésének körülményeire. Az az érdekelték dolga marad. Mária pontosan ismerte a számottevő tényezők pártállását s azokét is, akik mögöttük állanak. Miklós álláspontja nem volt kétséges, aminthogy Townsendedé sem. Happersett Seneca, a felügyelőbizottság elnöke Armondot támogatta, apjával, John Happersettel, Annie férjével. James Walling Gilliam ellenes, de Hewes Jakab, Wigton Hazael Dániel fiának leszármazottja, Gilliamot támogatja. Bat-tin Tamás inkább Gilliam mellett van, mint ellene. Garteide John, ez a nyílt és egyenes

ember, mindenbe beletörődik, csak Armond ne kerüljön a Rosanna papírgyár igazgatói székébe. Water Garret, aki a legalitás híve, mint apja, Medford, a részvényesek érdekében valónak tartja a tekintély-adminisztrációt.

Mária nagyon jól tudta, hogy Townsend támogatása nélkül Kinzer Gilliamnak semmi esélye nem lehet a megválasztására. De Townsend, nyugtatta meg Mária magát, mindig és mindenben respektálta eddig az ő, az anyja óhaját. Csak Wigton nem volt hajlandó a kisujját se mozditani a fiáért. Mária alig tudta rávenni, hogy egyáltalán meghallgassa, milyen szándékai vannak a fiával.

— Egyenesen úgy viselkedik, — panaszkodott Mirabellának, mikor együtt ültek lánya barátságtalan nappalijában, — mintha ellenezné a fia megválasztását. Roszszabb, mint Miklós vagy Happersett Seneca.

— A férfiak érthetetlenek, — ismerte be Mirabella őszintén. — Wigton tulságosan idealista, nem erre a világra való.

— Ő sose törődött a saját érdekével, mindig csak a máséval, a közzel; nem akar kiállni Gilliamért, kinos neki, hogy a fia mellett korteskedjék. Ő nem az az ember, aki ki tud verekedni valamit.

— Ha olyan nagyszerű ember, jobban tenné, ha az otthonában rendet teremtené — fortyant fel Mária.

— Nincs egy rendes lábasotok, egy rendes ágyhuzatotok. A minap oda voltam, mikor láttam, hogy néz ki az ágyneműd. Holnap kapsz tőlem hat ágyhuzatot.

Csenevész, bágyadt alkonysugarak szűrődtek be az ablaktábla résein, megcsillanva

a nappali halványzöld kárpittal bevont falán. Olyan törődött, mint ha egykoru lenne velem, gondolta Mária, Mirabella elkinzott, csüggedt arcába pillantva. Erélyes léptek hallatszottak a tornác felől. Merrefield Townsend jelent meg.

— Nagyon tűz a nap odakünn, anyám — kezdte, Mária mellé ülve a diványra, — nem akartam, hogy gyalog menjél haza, eljöttem érted a hintóval. Ebben a hőségben jobban kell vigyáznod magadra. Mit hallani Bryanról, Mirabella? — fordult incselkedve nővéréhez.

— Neked jobban kell tudnod — felelte Mirabella élesen. — Ti vagytok a család politikusai. Te meg a szerencsétlen uram. Az még a sirjában is politizálni fog.

Merrefield Mária megbotránkozva utasította rendre a lányát.

— Azt hallom Townsendtől, hogy Gilliam ügye nem áll rosszul — iolytatta. — Penrose szenátor kijelentette Washingtonban, hogy gazdasági válság van s ilyen körülmények között nem teheti meg azt, hogy helyi jellegű kérdésekben állást foglaljon. Townsend ezt úgy magyarázza, hogy a szenátor nem akar ujjat húzni vele s nem avatkozik bele a dolgaiba.

— Ne igyunk előre a medve bőrére, — intette Townsend a hölgyeket. — Penrose talán csak azért nyilatkozott, mert biztos Armond győzelmében és feleslegesnek tartja exponálni magát.

Megint léptek hallatszottak a tornác felől. Gilliam Kinzer jelent meg a nappali ajtajában. Mária gyengéd szeretettel mosolygott unokájára. Jóképű, napbarnította arcu fiatalember volt, mélyen ülő szemek-

kel. Igazi Kinzer, gondolta Mária. A sudár Gilliam megállt az ajtóban. Onnan nézett le Townsendre és a pamlagon ülő hölgyekre.

— Több huzatot is adhatok — mondta Mária a lányának. — Még mindig van a kelengyémből néhány, amihez hozzá se nyultam. Igazi, kézzel szőtt lenvászon huzatok, nehezek, mint az ólom, nem az az olcsó gyári vászon, amit az üzletekben árulnak. Mikor kerül haza Rosanna a postahivatalból? —

— Rettentő későn, — mondta Mirabella. — Néha kilenc után jön csak haza.

Mária megnézte kis aranyóráját, melyet a bluzán viselt arany brossal odaerősítve.

— Mirabellának a vacsora után kell néznie — figyelmeztette fiát és felemelkedett. De még fel sem állt egészen, amikor Gilliam hirtelen sarkon fordult és kiment a tornácra.

Mária hallotta, hogy mély hangján sutog valakivel.

— Karolina — csodálkozott Gilliam. Mirabella felhuzta szemöldökét és összeharapta ajkait.

— Beszélnem kell veled, Gilliam, — hallatszott Karolina hangja.

Léptek suhogtak. Karolina megjelent a nappali ajtajában s ott félszegen megállt. Jelentéktelen teremtés, állapította meg Mária. Pisze orra van és bámész kék szeme. Könyökig szűk ruhaujja felsőkarján kibuggyosodott, nevetségesen hosszú uszálya a padlót söpörte. Merrefield Mária nem is értette, hogy nem roskad össze tollakkal és szallagokkal fölcicomázott malomkeréknyi kalapja alatt. Karolina lassan előrejött és Gilliam anyjával beszélt: majd Máriával és Townsendeddel is. Végül, mindnyájuk elké-

pedésére, teljesen megfélekezve a jómodorról és a fiatal leányokhoz illő szerénységről, szemérmetlenül Gilliamhoz fordult.

— Látni akartalak — ismételte és arcát előntötték könnyei. — Nem birtam ki otthon tovább, nem tudom hallgatni a beszédeiket. Magam akartam közölni veled. Mindennek apám az oka. A részvényesek Armondot választották meg a malom igazgatójává.

Elhallgatott. Hangja, magatartása egyre nyugodtabb lett, aggasztóan nyugodt.

— Szeretném ha feleségül vennél, Gilliam, — jelentette ki. — A feleséged akarok lenni. Akarod, Gilliam? Feleségül veszel? Akkor talán minden rendbe, ön majd valahogy, még ha nem is szeretsz.

Kinzer Gilliam elnézően mosolygott. Majd Karolina vállára tette kezét s megpróbálta gyengéden kituszkolni a szobából.

— Nem, Gilliam — sikoltotta Karolina, — Ne küldj el. Legalább tudják. Azt akarom, hogy előttük válaszolj.

— Nem vagyok hajlandó apádtól függeni, a helyzetem pedig egészen kilátástalan. Örültség volna téled, ha hozzám jönnél — jelentette ki Wigton Kinzer fia.

— Valld be, hogy nem akarsz elvenni, Gilliam. Nem vagy elveszett ember, a jég hátán is megélsz. Ó, Istenem! Nem akarsz elvenni, Gilliam? — kérlelte.

— Nem — mondta Gilliam halkan.

— Gyere, anyám — mondta Townsend.

Ünnepélyesen karját nyújtotta Máriának és kivezette a tornácra. Beültek Townsend bricskájába. Townsend szó nélkül a lovak közé csapott. Mária borzadva bámult fia kemény, fagyos, halvány arcába..

Mária negyedszer töltötte tele Townsend feketekávé findzsáját, az ebédlőasztalon álló ezüst kancsóból. Mária hallgatott. Kinlódva hallgatta a Townsend és Gartreide John között folyó beszélgetést. Gartreide John a calni Papiripar Rt. egyik igazgatója volt. Beszélgetésük egyoldalu volt, tulajdonképpen állandóan Townsend beszélt. Szenvedélyesen, keserű kifakadásokkal.

— Az urak elszámították magukat, amikor ujjat huztak velem. Miklós nagyon jól tudja azt — heveskedett.

— Ingatlanspekulációk helyett össze kellett volna vásárolniok a konszern kötelekébe tartozó vállalatok részvénytöbbségét. Ezt elmulasztották. A brandywinei szulfát-farostgyár nem az övék, a French Creek papirgyá nem az övék, a Laurel malom nem az övék. Konszernjük semmiben sem különbözik egy holding társaságtól s mint ilyen törvénybe ütköző. Akkor robbantom fel a bandát, amikor akarom.

Mária megállapította magában, hogy Gartreide John a lassu észjárású emberek közé tartozik.

— Mődunkban áll — mondta végül.

— Kétségekivűl elszámították magukat. Ön egészen jól látja a helyzetet, Townsend. A vállalat félreismerhetetlenűl monopolisztikus. Néhány ember tartja kezében az egészet. Armond igazgatóvá választásának körülményeiből tisztán kitűnik ez. De azért veszedelmes vállalkozásnak tartom megbolygatni a darázsfészket. Ön ezt bizonyára nálam is jobban tudja, Townsend, akit régi, intim kapcsolatok fűznek a Kinzerekhez.

— Csukott szemmel mentem a küzdelembé, de csakhamar kinyíltak a szemeim! — harsogta Townsend.

— Ennek a vállalkozásnak a háttere tisztára politika. Irányítói politikai célokat szolgálnak. A vállalat kereken az ellenkezője annak, amit Happersett Seneca és Miklós el akartak hitetni velem.

Townsend vonásai már nem voltak halványak és dermedtek. Arca kigyult. Mária szorongva hallgatta. Most feláll, gondolta, elmegy a csarnokba, megrázza az oszlopokat és Sámsonként magára dönti az egész Kinzer épületet. Mária nem állta meg, hogy szóba ne hozza fia előtt annak rettenetes szándékait. Vajjon meggondolta-e alaposan, amit tenni szándékozik? firtatta.

— Mindig nyakas voltál, fiam és már többször megégetted magadat — intette.

— Nem fogom magam megégetni, anyám — csitította Townsend.

— Csak te ne aggódj — hízelt neki.

— A legrosszabb esetben is van annyi megtakarított pénzem, amiből gondtalanul megélünk.

Mária meleg gyengédséggel mosolygott rá, majd felállt az asztaltól, egyedül hagyva a két férfit, akik tovább vitatták, milyen módot nyújt a törvény megvédeni a kisebbségi részvényesek érdekeit. Mikor Gartreide John elment, Townsend kiült anyjával a Lancaster Avenüere néző keskeny tornáczra. A széles országutat feltöltötték, kikövezték volt. A tulsó oldalon üzletek voltak; házuakat minden irányban üzletek vették körül. A város terjeszkedett.

Gépkocsitülkölés hallatszott, a közelgő

kocsi fényszórójának hosszú nyalábja az utra vetődött.

— Ma este már a harmadik — figyelmeztette Mária Townsendet. — Már alig látni csészát, bricskát, aki teheti, gépkocsit tart.

— Ez a haladás — mondta Townsend. Hangja fáradságot árult el.

— A magános már nem tud semmihez sem kezdeni. A társas vállalkozások korában élünk.

Townsend ritkán ütött meg csüggedt hangokat. Mária különös jelentőséget tulajdonított szavainak.

— Fiam — jelentette ki önérzetesen, — te többet érsz, mint egy egész konzorcium. És ha másokra volna szükséged, hát itt van Knox szenátor, meg a kormányzó, akikre számíthatsz.

Megint hallgattak egy darabig.

— Na menj szépen aludni, mama — mondta végül Townsend.

Mária tiltakozott. Egy cseppet, sem álmos. Pedig már bóbiskolt. De most kemény elhatározással felkapta a fejét. Ugyanolyan érzés fogta el, mint régen, amikor Townsend kicsi volt még és nem jött idejében haza. Így várta akkoriban.

Másnap délután Happersett John jelentkezett náluk. Townsendet kereste.

— Nem találtam fenn a szerkesztőségben — mondta Máriának — s úgy gondoltam, hogy itthon kell lennie. Vagy ha nincs is még itthon, hát bizonyára rövidesen hazajön.

— Nagy fába akarja vágni a fejszéjét, Mária, — mondta John.

— És mit ér vele? Csak kellemetlensége, bosszusága lesz belőle. Engesztelhe-

tetlen gyűlölködést támaszt a familiában, tönkre fogja tenni a Kinzereket. Ugy kezd viselkedni velünk szemben, mintha nem is a rokonai volnánk. Mint a legádázabb ellenség. De azért én nem hiszem, Mária, hogy be akarja váltani a fenyegetéseit. Előbb-utóbb rá kell hogy eszméljen, milyen végzetes következményekkel járna, ha megvalósítaná a szándékait. Akkor minden összeomlik. Tulajdonképpen ezért jöttem hozzád, Mária. Nem akarom meggyőzni Townsendet, a lelkére akarok beszélni, Mária. És közbenjárásodra van szükségem. Vessünk már véget ennek az áldatlan családi viszálynak. Mire való az örökös fenekedés, fiatalok öregek ellen öregek a fiatalok ellen? Ez a perpatvar az oka mindennek. Ez sokkal veszélyesebb, mint amit Townsend forral ellenünk. A Wigtonok és Kinzerek Hazael ősüinktől kezdve kivétel nélkül tiszteletreméltó, korrekt polgárok voltak. Asszonyaink és gyermekeink erényes és engedelmes teremtmények. Sürgősen orvosolnunk kell ezt a kórságot, Mária, amely családunkat kikezdte s pusztulással fenyegeti. Eljöttem hozzátok, hogy felszólítsalak téged Townsennel együtt, ne duzzogjatok tovább Gilliam miatt, gyertek el hozzánk vasárnap délben. Magamhoz kérettem az egész családot. Mindenkit, kivétel nélkül, hogy közös elhatározással kiküszöböljünk minden félreértést, tisztázzuk a sérelmeket és fogadjuk meg, hogy a jövőben összetartunk és kölcsönösen támogatjuk egymást.

Mikor Mária egyedül maradt a fiával, azt mondta neki:

— El kell mennünk hozzájuk, Townsend.

Azon a ragyogó vasárnapon valóban megjelent John Happersett házában Wigton Hazael minden közelebbi és távolabbi leszármazottja. Az egész terebélyes familia. De az ég alján gyapjas fellegek bodorodtak. Mária meg is jegyezte a kertben beszélgetés közben Happersett Annienak, hogy alighanem zivatar közeleg. Annyi családtag jelent meg ezen az összejövetelen, hogy még a két öreg hölgy sem ismerte ki magát a házban és kertben nyüzsgő sokaság közepe.

A lugas közelében bakokon álló deszkákon két hosszú asztal várta a vendégeket. Már a teríték is hivalkodó volt — a legfinomabb damaszt, állapította meg Mária — s azok voltak a feleslegesen ingyenc fogások is, amik asztalra kerültek. Mária bosszankodva látta, hogy tolonganak a férfiak, de a család fiatalabb nőtagjai is, a pezsgősbőlé körül. A pezsgődugók pukkanása egyenesen az idegeire ment. Amasa Kinzer is megjelent az összejövetelen. Arca csuparánc volt, de tekintete áthatóbb, mint valaha.

— Nem az izlésem — morogta. — Mintha kartácsokat sütögetnének — tette hozzá.

A dugók durranására érti, állapította meg Mária.

— Hallom, Townsend fel akarja robbantani az egész társaságot — mondta Máriának.

— Még úgy emlékszem, mintha tegnap történt volna, mikor egy reggel elhatároztam, hogy egyesíteni fogom a keletpennsylvániai papírmalmokat — morfondírozott.

— Miklós huszonegyéves volt. Domi-

nick Brown, aki a Mill Creekben szalmapirost gyártott, meg Wetherall Izsák, a Laurel malom igazgatója összefogtak ellenem, de én fölébük kerekedtem, különösen Izsáknak. Na és most — tette hozzá gunyosan — Townsend állami beavatkozással fel akarja robbantani a művemet.

Fejét csóválva, óvatos, lassu léptekkel odébb totyogott. Mirabella anyjához rohant.

— Hol van Townsend? — kérdezte lihegve. — Oda vagyok. Wigton és Seneca összeszólalkoztak. Félek, hogy egymásnak mennek. Tudod, hogy félek Wigtontól, ha elragadja a temperamentuma.

Mária nem tudta megmondani, hogy Townsend hova lett.

— Majd előkerül — nyugtatta meg Mirabellát. — Ne aggódj örökké Wigton miatt, hiszen tudod, hogy csak beszél, beszél, de nem harap. Hol vannak?

Wigton Kinzer és Seneca gyűlölködve mérték végig egymást, szemtől szemben álltak egymással a Brandywine Road mentén húzódó rácskerítés mellett.

— Ha a calni Papiripar Rt.-nek rossz hire van, akkor azt neked köszönhetjük és azoknak, akik egy követ fujnak veled — támadt Seneca Wigtonra.

— Neked — ismételte — és azoknak a lelkiismeretlen politikai strébereknek, akik, mint Townsend Merrefield, meg akarnak bennünket fojtani.

— Tagadom. Mindennek az oka az a lelketlen korrupció, amit a személyetek képvisel — vágta Wigton Seneca arcába. — Gyalázatos tolvajok vagytok. A munkások zsirján, a kijátszottak megcsalt reményein híztok kövérré.

— Ez aljas rágalom, — mondta Seneca.

— Aljas rágalmazó vagy! — kiáltotta magából kikelve.

Mária látta, hogy Wigton arca hamuszürkére válik s előre lép. Seneca felemelte karját, és teljes erejével állon ütötte Wigtont. Wigton arca fakóra vált, s a földre zuhant.

— Jobb lesz, ha bemegyünk a házba, anyám — sugta Townsend Máriának.

Mária engedelmesen követte fiát a tornác felé.

— Mi történt? — kérdezte halkan.

— Meghalt Wigton? Megölte Seneca?

Townsend Merrefield nem felelt a kérdésre.

— Nem tudom — mondta kitérőleg.

A /első rózs bimbó.

Happersett Pumry hintóban ment haza anyjával, Miranda nővére és Warwick fivérével, dédapjának, Amasának temetéséről. Gyönyörű, majdnem melegnek mondható délután volt, pedig még csak május végére járt.

A hintó csukott volt ugyan és függönyei le voltak engedve, de a tavasz meghatározhatatlan andalító illata, a megújulás felvillanyozó frissége hatotta át. Pumry a maga tizenhat esztendejével már elfelejtette a füvel benőtt sirdombokat, a márványból vagy gránitból faragott sirköveket, a mauzóleumokat, a temető ünnepélyes apparátusát — tavaszillatu, nevető, tétova gondolatok jártak csitri fejében. Anyja, Happersett Senecáné bágyadtan kijelentette, hogy fejfájása visszatért. Mindig visszatér, gondolta Pumry, mikor olyasmit kell csinálnia, amirehhez semmi kedve sincs. Mikor az öreg Kinzer Amasa még élt és vacsora után dominózni szeretett volna Rebeka unokájával, Rebeka már visszavonult a szobájába, onnan izengetett le, hogy majd szétpattan a feje. Mire Miranda annyi idős lesz, mint az anyám — de lehet hogy még előbb — éppen így fog csinálni, gondolta Pumry.

Pumry el volt bűvölve Miranda szépségétől, halvány-sötéten aranyló hajától, mélytüzű violatekintetétől, gyönyörű alakjától, utolérhetetlenül finoman mintázott ke-

— James — fordult Wallinghoz. — Felkeresnélek, ha megfelel neked. Meg kell veled beszélnem egyet-mást.

— Kérlek — mondta Walling. — Előbb azonban Senecával van egy kis dolog. Ma d beszélok hozzád az irodádba.

James Seneca, John Happersett fia, a Papiripar Rt. vezér igazgatója után szegődött. Seneca Miklós nővérenak fia volt. A Kinzer-rokonság erősen képviselve volt a calni Papiripar Rt. igazgatóságában. Miklós a felügyelőbizottság elnöke volt, s a vállalat főrésztvényese; John fia igazgató; Townsend Merreield, aki lemondott felügyelőbizottsági tagságáról, hogy semmi se gátolja abban az offenzívában, amelyre Gartreide hivatkozott, még mindig a vállalat egyik főrésztvényese volt. Jacob Hewes felügyelőbizottsági tag ugyancsak a Kinzer és Wigton család kötelékébe tartozott. John Happersett az öreg Kinzer Amasa veje volt. Miklós fia a Rosanna Papiripar Rt. igazgatója, James Walling Elise nevű unokájának férje volt. A régi kis malom, amelyet Wigton Hazael a múlt század végén alapított, s melyben családjával sajátkezűleg merítette a papírost, szilárd alapnak bizonyult, hatalmas iparvállalattá fejlődött az idők folyamán. Kinzer Miklós bement a bankba, megkerülte a pultokat és rekeszeket s benyitott egy ajtón, amelyen réztábla állt ezzel a felirással: *Vezérigazgató*. Ez az ő irodája volt. Butorzata, mint a közgyűlési teremé, mahagóni volt. Miklós üres íróasztala mögött ült és elküldte a titkárnőjét Tamzine Guiret. Tamzine külsejében is emlékeztetett Miklósrá; közeli rokona volt. Miklós türelmetlenül dobolt finom ujjaival az asztalon. Kárcsu,

ideges ujjai voltak. Sz'kár férfi volt, rövidre nyírt bajusszal, öszbevegyülő szőke hajjal, erélyes pillantásu kék szemekkel. Lénye, gesztusai, beszéde türelmetlen és ideges egyén benyomását keltették. Kurtán kezelte az embereket, minden szaván és cselekedetén érezni lehetett, hogy amit elhatározott, abból nem enged. James Walling, állapította meg magában Miklós, öregszik. Walling hetvenedik évében jár; valamikor feltűnően szép ember volt. Régimódi uri el-lépésével, fölényes közvetlen modorával még ma is benyomást tesz az emberrre. De duzzadt könnyzacskók éktelenítették el arcát és asztmatikusan lihegett.

— Megmondom, ahogy van, James. Nehézségeim vannak — ismerte be Miklós. — Nemcsak a papirgyár körül, de méginkább a bankkal. A bank tudod, az enyém. Nem tudom hogyan fog alakulni a helyzet, javulásra nem látok semmi reményt. Még egy besszt semmiesetre sem tudnék meguszni, de ettől remélem, egyelőre nem is kell tartani, hacsak nem akarnak megfojtani. Emlékszel, mi volt itt négy év előtt? A helyzet sajnos, semmivel sem javult, sőt agga ztöbb, mint valaha. El kell készülvén lenni egy újabb runre. Erről akartam beszélni veled. Te a Morgan-csoporthoz tartozol.

Előrehajolt karosszékében, halvány arcát pir öntötte el.

— Mondd, James, rendelkezésére áll-nál a bankomnak, ha hozzád fordulnék? Ezt akarom tisztázni veled. A calni Hitel-bank nem valami hatalmas pénzütemet, ezzel tisztában vagyok. Én nem kívánom, hogy Robert Bacon, vagy Morgan a hónom alá nyuljon. Kézpénzkészletünk három-

százezer dollár, mondjuk félmillió, míg a kötelezettségeim meghaladják az egymilliót. Körülbelül egymilliókétszázötvenezer dollárt tesznek ki. A különbözetet ma rettenetesen nehéz hirtelenében előteremteni. Ha megrohannák a betegek a bankot, kétségbeejtő helyzet állna be.

Hirtelen elhallgatott. Megijedt, hogy a hangjából túlságosan kicseng a rémület.

— A bank kötelezettségei nem személyes kötelezettségeid — jegyezte meg James Walling. — Beállításod érzélgős; veszedelmes gyengeségre vall. Így csak azok a bankárok beszélnek, akik az íróasztaluk fiókjában tartják revolverüket. Te talpig tisztességes ember vagy, a bankod tisztességes vállalkozás, nem te vagy az oka, hogy a pénzpiac tartózkodó. Nem tehetsz róla. Ezt egy pillanatig sem szabad szem elől tévesztened.

Miklósnak az volt a benyomása, hogy James Walling semmire sem akarja kötelezni magát. Kertel.

— Fogalmazzuk máshogyan — kezdte újra, félreérthetetlenül. — Tegyük fel, hogy megrohannak. Számíthatok ebben az esetben félmillió dollárra tőled, vagy New-Yorktól? Ha a helyzet rosszabbodik, ha a bank tekintélye meginog, megtörténhetik, hogy egyszerűen nem tudok fizetni. Alig hiszem, hogy több készpénzünk volna e pillanatban kétszázezer dollárnál!

— Mindennek az az átkozott Roosevelttől az oka — morogta James a közkeletű frázist. — Ahelyett, hogy szanálta volna a piacot, ránszabadította az elégedetlen elemeket. Morse rá való hivatkozással rabolta ki a bankokat. Hidd el, a Morse-féle iparlova-

goknak a működését csak Morgan tudná letörni.

— Most nem Morgan álláspontját és gazdasági politikáját óhajtom megtárgyalni veled, hanem a saját dolgaimat — hangsúlyozta Miklós.

— Én azt hiszem te meg tudnád csinálni, hogy a bankomnak ötszázezer dollár hitelt megszavazzanak.

James Walling szemmel láthatóan idegeskedni kezdett.

— A készpénzforgalom éppen az ellenkező tendenciát követi — szegezte le. — A pénz New-Yorkba áramlik. A tőkének nem áll ezidőszerint érdekében a pénzkihelyezés. Megnyugtatódsodra újból hangsúlyozom, hogy semmitől sem kell tartanod, Miklós. Szavamra mondom. Január elsején, három hónap múlva, véget ér ez a szörnyű krízis és az ország fel fog lélegzeni. A pénz olcsó lesz, játszva kielégítheted a kommitenseidet. Ki fogod vágni magadat, Miklós, zseniális politikus vagy.

James Walling felállt s kesztyűje, kalapja, botja után nyult.

Kinzer Miklósban felgyült a keserűség.

— Könnyű néhány olcsó frázissal napi-rendre térni a hitelpolitika felett. Megengedem, hogy New-Yorkot nem érdekli a vidék, én azonban sajnos itt élek, vidéken. Itt a bankom, itt a calni Papiripar Rt. Én nem magyarázhatom meg minden egyes betevőnek, farmernek és boltosnak, hogy a pénzük azért uszott el, mert Mr. Morgan fejébe vette, hogy letöri a hajózási vállalatokat.

James Walling gyengéden Miklós vállára tette a kezét.

— Nem kell az ördögöt a falra festeni.

Aztán derűsen elbucsuzott. Miklós egyedül maradt az irodájában. Komoran nézett maga elé.

Ha apám, Amasa ülne a helyemben! De ő már aggastyán, túl van a nyolcvanon. Órájára pillantott. Mindjárt egy óra. A bank még másfél óráig van nyitva. Becsengette Miss Guiret és megkérte, küldje be hozzá Henry Kankeet, a pénztárhoz.

— Amennyire a lelkéből megtudom ítélni, nem lesz baj — kezdte Kankee. —

— Nem észszerű dolog ez, uram, hanem valami idegesség, hangulat. A betegek a körülményekhez képest normáisan jelentkeznek.

Elhallgatott, tisztelettudóan köhécselt.

— Na kivele! — förmedt rá Miklós.

— Azt hittem tud róla, vezérigazgató ur. Armond ur felmondta a betétét ma délelőtt. Tizenegyezer dollár az egész.

Miklós jéghideg arccal vette tudomásul a lépését. A pénztáros zavartan hátrált Miklós irodájából.

* * *

A gépkocsi, melyet Miklós nemrég vásárolt, defektet kapott. Miklós hintón ment haza a bankból. Gradyvilleben lakott, alig egy mérföldnyire Calntól, a lancasteri országot mentén. A hintó fürgén vitte a kanyargós kaptatón. Jobbkéz felől földjei fekdtek, a vörös juharok sűrű lombja mögött feltűnt Armond villája. Miklós kerek tornyu szürke kőépületben lakott. Az épület mögött, az istállóval szemben kövezett udvar feküdt, sarkában csinos madárházzal. Kinzer Miklós fecskecsivogásra ébredt, fecskecsivogással aludt el. Feleségét, Eugéniát

a keleti izléssel berendezett kis szalonban találta.

— Hogy vagy? — kérdezte hűvös érdeklődéssel, udvariasan.

— Köszönöm — felelte Eugénia, ugyan olyan közömbösen.

Alacsony nő volt, avar színére emlékeztető vörösesbarna ruhában. Ragyogó fekete haja és élénk fekete szeme elárulta francia származását. Miklós elhelyezkedett, keresztbe vetette lábait és szótlanul nézte nejét. Házasságuk első éveiben Eugénia beszédes volt, ösztönösen csevegett, ujabban azonban, állapította meg Miklós, többnyire hallgat. Most pedig az az érzése támadt, hogy Eugénia kerüli a tekintetét. Az igazság egyszerűen az, hogy a házassági kötelék ellenére egymás mellett éltek ki-ki magának. Igaz ugyan, hogy az első tizesztendőben sem voltak szerelmesek egymásba, később aztán, állapította meg Miklós, még a kölcsönös rokonszenv és bizalom is elapadt. Miklós, aki mindig korrekt, tárgyilagos udvariassággal kezelte Eugéniát, most sem kérdezte meg, mi van vele. De szeretne volna kitalálni, mi foglalkoztatja feleségét.

— Nem tudod, átjön Armond ebédre? — kérdezte odavetőleg. — Fontos ügyben kellene beszélnem vele, de nem akarom külön áhivatni.

— Nincs baj — mondta Eugénia, — Armond és Elisa bementék magukat ebédre.

Gyors, gyanakvóan kíváncsi pillantást vetett Miklósról. De Miklós nem mondott egyebet. Tudta, hogy ha megmondaná Eugéniának, milyen bosszúsága van a fiával, Eugénia azonnal megizenné Armondnak, hogy az öreg haragszik rá, mire nyom-

ban véd- és dacszövetségre lépnének egymással. Mikor a fiatalok megjöttek, Elisa bement a nappaliba, Kinzer Lucyhez és Eugéniához. Miklós ott fogta a hallban Armondot.

— Nem értelek — mondta fiának. — Vagy lelkiismeretlen vagy, vagy fogalmad sincs róla, hogy milyen helyzetben vagyok. Pillanatnyilag pénzszüke van a piacon, a pénz sokkal többet ér, mint máskor. Te pedig éppen most mondod fe a bankomnak a pénzedet, amikor minden dollárra szükségem van.

Armond tömzsi volt és sötét archörű, mint az anyja. A Kinzerekkel ellentétben, akik szőkék voltak, germán típusúak. Armond finom lakkcipőjének orrára pillantott, aztán kertelés nélkül, a könnyed társalgás hangján adta meg a választ apjának.

— Hiszen éppen ezért mondtam fel — ismerte be. — Látom, hogy a bank nehézségekkel küzd és óvatosságból a Walling és társa bankházhoz vittem át a betétemet, ahol biztonságban van.

Miklós felháborodástól kigyulladt arcával mérte végig fiát.

— Arra nem gondolsz, hogy velem együtt felelősséggel tartozol a betevőimnek? — kérdezte.

— Őszintén szólva nem — felelte Armond. — Nem gondolkozom ilyen fenköltten. A bank semmiféle inkorrekt dolgot nem követett el. Semmi értelmesebb, hogy egyénileg ráfizessünk.

Kegyetlen új nemzedék, gondolta Miklós. Teljesen idegennek érezte fiát. Soha nem érthetik meg egymást.

— Kár minden szóért — mondta hüvösen, udvariasan.

Az inas jelentette, hogy tálalva van. Az ebéd, mint mindig, hallgatagon folyt le. Lucy Kinzer lesütött szemmel ült, le nem véve halvány élettelen kezeiről tekintetét, egész magatartásával azt látszott kifejezni, hogy az ebéd és minden, ami körülötte van, rossz és céltalan. Lucy éppugy csalódott az életben, mint a feleségem, állapította meg Miklós. De míg Eugénia tele van titokkal, daccal és rosszindulattal, Lucy üres. Élete, akár csak az arca, elfonnyadt, elvesztette színét. Miklós pártában maradt lánya, Karolina, állandóan lázongott. Minden szavával, minden mozdulatával éreztette szülei-vel, hogy gyűlöli őket; meg volt róla győződve, ők akadályozták meg, hogy Kinzer Gilliam feleségül vegye. Belegázoltak az életébe, boldogtalanná tették. Miklóst más problémák gyötörték, nem a felesége, nem a gyermekei — mégis hirtelen ráeszmélt most, hogy teljesen magára van hagyatva a családi körben, amelyről gondoskodik. Semmi megértést nem tanusítanak irányában. Abszolút korrekt férfi létére most azon tűnődött, vajjon mindez nem az ő hibájából történt-e így? Jégszívü ember vagyok, vonta le magában csendesen a konzekven-ciát. És eszébe jutott, milyen nevetve tiltakozott Eugénia, mikor először próbált gyöngéd lenni hozzá.

Amit nem értenek bennem, ami elválasztja őket tőlem, vélte Miklós, az a Kinzerék természete. A család egyik ága — rendszerint a szerényebb, az igénytelenebb — háborogt a másik ellen. Az egész ott kezdődött, amikor Townsend Merrefield min-

den áron Gilliamot akarta igazgatóvá ki-neveztetni Armond helyett. Ez okozta Wigton Kinzer halálát. Gondolatát tovább szöve, Gilliamon és Karolina lányán kezdett tűnődni. Hiuságból akadályozta meg, hogy összeházasodjanak. Nem tudta volna el-viselni, hogy Karolina beházasodjon Wigton Kinzer szánalmas familiájába. Gyűlöltem az elveit. Megint a Kinzer ellentét, eszmélt rá Miklós. Wigton idősebb bátyja volt.

Hát nem különös, hogy a Kinzereknek nagy sikereik ellenére milyen kevés örömük volt az életben? Jakab, az első Kinzer, aki átjött Amerikába — a ruhrmenti Mühlheim-ből előbb Hollandiába vándorolt — vándor papirgyártó legény volt, minden ingóságát a hátán cipelte tarisznyájában. Három nem-zedék multán leszármazotta pazar életet folytatnak. Meggazdagodtak, sőt, ami több, tiszteletreméltó, nemes hagyományokat örö-költek. Miklós erre volt a legbüszkébb. Ez a gondolat fel tudta melegíteni. Csakhogy a familia terebélyesedésével egyenes arány-ban szaporodtak a gondok, nőtt az egyenletlenség. Igaz, hogy az élet is nehezebb manapság, mint amilyen Wigton Hazael, vagy Kinzer Jakab korában volt.

Az ősök Istenbe vetett bizalma alaki vallásossággá hűlt ki, még a család nőtagjai-ban is. Az öreg Jakab szenvedélyesen ra-gaszkodott istenéhez, akihez a quakerek calni gyülekezetében imádkozott. Kinzer Amasa, Miklós apja, áhitatosan tisztelte istenét a methodisták templomában. Ő maga, Eugénia hatása alatt eljárta ugyan a templom-ba, de lélekben soha nem volt jelen. S a hittel együtt minden mély érzés kihűlt lassan a csa-ládban, hideg salakká lett. Elisát ugyan, Ja-

mes Walling unokáját, Armond feleségét nem lehet hüvösnek mondani. Magas, sovány, önhitt külsejű nő volt, feltűnően kendőzte magát.

Azon a szerencsétlen vasárnapon, amikor Happersett John magához kérte az egész családot, hogy összebékítse őket egymással, Elisa rengeteg pezsgőt ivott. Most — az ebéd éppen véget ért — tüntetően cigarettára gyújtott. Elisa tudja élvezni az életet.

— Mondd, Elisa, szeretsz te élni? — tört rá Miklós hirtelen.

— Hogyne szeretnék — felelte Elisa, mélyen mellére szíva cigarettája füstjét. — Nagyon tudom élvezni az élvezeteket. És élvezet bőségesen akad. Az élvezetek közötti üres pillanatok talán kínosak, de azon is tulteszem magam. Hanna hát Isten már három esztendő, végre újra magamnak szentelhetem magamat. Nem akarok több gyereket. Éppen elég bajom van ezzel az eggyel is.

* * *

Kinzer Miklós egyre elhagyatottabbnak érezte magát. Enyhe, későoktóberi nap volt. Nyugtalan volt, nem tudta mit kezdjen magával, elhatározta, hogy Happersetékhez hajtat és meglátogatja John. John Happersett, a vén Amasa Annie lányának férje, jobban emlékeztetett a Kinzerekre, mint a született Kinzerek. Enyhe idő volt, a levegő avar és almaszagu, a felkelő hold fényesre csiszolt ezüstitáldarabra hasonlított. Az éjszaka átköltötte a tájékat. A Lancaster utmenti házak sora sulytalannak tűnt, körvonalaik elmosódtak. Miklósnak úgy rémlett, mintha a nagyapai idők puritánabb, egyszerűbb világában kocsizna. Happerseték hatalmas szalonja fényben uszott.

Kinzer Amasa, John és Annie, Happersett Seneca, Rebeka felesége és két lányuk ült a szalonban közönyösen érdeklődő arccal szemlélve egymást. Miklós Seneca kisebbik lánya, Pumry mellett foglalt helyet. Milyen kerek, pirospozsgás arca van! Az egész lány olyan, mint egy keményhusu, nedvdus, gusztusos alma. Pumry lényében volt valami különös, ódivatu előkelőség, mely igen jól illett a nevéhez. Rendkívül erős benyomást tett Miklósrá.

Az any a, Rebeka, mindenben különbözött tőle. Bronzból öntött női figurára emlékeztette Miklóst; sallangoktól borított öltözkéivel és szűk bluzát feszítő dus kebleivel majdnem karikaturaként hatott. Négyszemközt szeretnék beszélni veled, mondta John Miklósnak és átka auzolta a bankvezért a dohányzóba. John különben nyugodt arca gondterhesnek látszott.

— Mit szólsz Townsend Merre'ield új manőveréhez? kezdte bevezetés nélkül. — Ugy látszik, már nem akarja felrobbantani a Calni Papiripar r. t.-t. Teljesen leállította az akciót. Ez nekem szerfőlt gyanus. Emögött rejlik valami. Te épen olyan jól ismered Townsendet, mint én, tudod, milyen makacs. Tudod, hogyha egyszer elkezd valamit, akkor végig is csinálja. Hát még most, mikor dul-ful Wigton halála miatt. A család ellenzéki szárnya hadat üzent, Miklós és Townsend a vezérük.

— Nem tudom mit akar, — felelte Miklós. — Sajnos nem hallgattam kellő figyelemmel végig Garteide jelentését. A helyzet válságos, minden komplikáció kiszámíthatatlan következményeket vonhat maga után.

Kifejtette pénzügyi intézete miatti aggodalmait, féltéseit.

— James Walling nem tudna segíteni rajtad? — érdeklődött John.

— Nem. Kereken megmondta, hogy rája ne számítsak. Morganék le akarják gázolni a Morse érdekeltségeket. A Knickerbocker Trust Co. napjai meg vannak számolva. Káosz előtt állunk. James kifejtette előttem, mit tartanak New-Yorkban a vidéki pénzügyi intézetekről, a bankokról és kommitenseikről. Minden tőlem telhetőt elkövettem, John, hogy bankom, a Calni Hitelbank, eleget tudjon tenni kötelezettségeinek. Én ezt becsületbeli kérdésnek tekintem. Minden okom megvan rá, hogy e tekintetben kényes legyek. Mi Calnban vezetőszeretpet viszünk. Családunk köztisztelőnek örvend. Nemzedékek óta talpig becsületes embereknek tartanak bennünket. A kisbetevők rámbízták a pénzüket. Biztak a Kínzerekben. James Walling helyteleníti álláspontomat. Elítéli, hogy azonosítom magam a bankommal, azt mondta, hogy ez öngyilkos pénzügyi politika. Sajnálom, nem tehetek másként. Akarod, hogy egészen őszinte legyek? Nem ismerem magamra, John. Egy idő óta rossz érzések, balsejtelmek gyötörnek.

Mikor hazament, a hold már delelőn állt, fényzőnbe vonta az éjszakát. Armand villája fényesen ki volt világítva. Miklós otthona sötét volt, rideg volt. Csak Eugénia motozott a hálószobájában. Miklós beszólt hozzá; fagyosan jó éjt kívánt.

Langyos őszi reggelre virradt. Az autót már kijavitották. Miklós magára kapta porköpenyegét. Percek alatt bent volt a bank-

ban. Henry Kankee felhős homlokkal fogadta.

— Legjobb, ha őszintén feltárom a helyzetet, — közölte Miklóssal. — Akció folyik ellenünk, rontják a hitelünket. A farost-malom kifizettette velünk heti bérlistáját, de nem adott újabb fedezetet rá, mint eddig. Hatezerháromszáz dollárt fizettem ki. Townsend lapvállalatának folyószámláján ezer dollár sem maradt. Ő, mint méltóztatik tudni, már régebben kivette minden betétjét. Kézpénzkészletünk alig kétszázezer dollár.

— Felmondás nélkül csak százhuszonöt dollárig fizetünk ki, — utasította Miklós pénztárosát.

Egy óra múlva a pénztárnok újra jelentkezett.

— A Laurel papirmalom felmondta a betétjét, — jelentette. — Huszonháromezer dollár.

Miklós felhívta telefonon James Waltingot. Ez így nem mehet tovább, tenni kell valamit. James bizakodó maradt.

— Hogyne, hogyne, — felelte kissé türelmetlenül. — Hívj fel pár nap múlva. Mint a multkor is mondtam, boldogan cserélnék veled. Semmi bajod sem történhetik. Pénzt azonban nem ígér.

A következő nap nyugodt volt, sőt néhány kisebb betevő is jelentkezett. Miklós megpróbálta elhitetni magával, hogy ok nélkül idegeskedett. Határozottan javult a kedélye, visszanyerte nyugalmát. Jelentették, hogy Burgiss Close, a Laurel papirmalom igazgatója — a Laurel malom a Calni Papiripari r. t. érdekeltségébe tartozott — és Albrecht Warren óhajt beszélni vele.

Close szikár, atlétakülsejű férfi volt, szenvedélyes parforcevadász, aki minden hájjal megkent, kapzsi spekuláns létére sportruhákat hordott és a vidéki földesurak allűrjeivel tetszelgett. Albrecht Warren, a Nemzetközi Papiripar r. t. vezérigazgatója. Nyugat-amerikai trust közel ötvenmillió alaptőkével.

Az értekezletet Warren nyitotta meg. Röviden elmagyarázta, miért jelent meg Calnban Burgiss Closeval.

— A Nemzetközi Papiripar r. t. elérte azt a fejlődési fokot, amelynél multhatatlanul terjeszkednie kell, — kezdte. — Rövid lesznek. Érdekkörünkbe akarjuk vonni, meg akarjuk vásárolni az ön papirgyárát. Az önének mondom, Mister Kinzer, mert ön a vállalat főrésztvényese, aki a vállalat üzleti politikáját irányítja. Mielőtt bármihez kezdenénk, előbb beszélni akartunk önnel. Őszinte leszek. Két további megfontolás késztetett bennünket arra, hogy elsősorban önnel tárgyaljunk. Az árak lefelémenő tendenciát mutatnak. A termelés még a nagyobb vállalatok számára is veszteséggel jár. Mi véletlenül fölös tőkével rendelkezünk, s azt beruházásokra akarjuk ordítani. Pénzért, ezt el kell ismernie, Kinzer ur, ma minden vállalat megkapható. Még csak egy pillanatra aka om igénybevenni a türelmét, — folytatta.

— Mindazt tudom, amit az önök konszernjéről tudni kell. A vállalat alaptőkéje huszonötmillió dollár, tizennégymillió elsőbbségi, tizenegymillió rendes részvényekben, ötmillió dollár kötvényben. Önök tiz malommal rendelkeznek, napjában százkilencven tonna papírt tudnak előállítani, öt tonna farostot, százhusz tonna szulfát-

rostot. Ismerem a piacukat, esztendők sorára ki tudom kalkulálni nyereség-veszteségeyenlegüket. Mi meg akarjuk venni a Calni Papiripar r. t.-ot, Kinzer ur. Szükségünk van rá. Hajlandó tuladni a vállalatot? Hajlandó megfelelő ellenértékét — készpénzben és tőzsdei jegyzésű papirokban — megválni részvénykötegetől?

Tehát ezért változtatta meg Townsend Merrefield a taktikáját, ezért szüntette be a támadásait, gondolta Miklós. De tüstént megfélemedkezett Townsendről és a Nemzetközi Papiripar r. t.-ről. A Rosanna Papirgyár képe merült fel emlékezetében. A gyárat nagyapja, Kinzer Jakab nevezte el, Wigton Hazael leányáról, Rosannáról. Jakab Wigton Rosannáról keresztelte el a vállalatot Rosanna Papiripar r. t.-nek. Rosannáról, akinek a nővérét, Elysiát, feleségül vette. Nagyon régen volt. Wigton Hazael több mint száz évvel ezelőtt alapította a vállalatot.

— Miklós, — szakította félbe Burgiss Close a gondolatait, — mi, a Laurel malom, csak örökségi igényeinket akarjuk érvényesíteni a Calni Papiripar r. t.-re. A gyár továbbra is a régi szellemben fog működni.

Előbb Wigton; aztán Kinzer Jakab, aki feleségül vette Wigton lányát; aztán Kinzer Amasa; végül ő, Miklós. Előbb fakeréklapát, aztán gőzerő. Magányosan álló malom az erdőszélen, családi vállalkozás, majd részvénytársaság.

— A vételár jelentékeny részét készpénzben fizetjük — hangsúlyozta Warren.

Miklósnak Townsend Merrefieldre kellett gondolnia. Ha elfogadja az ajánlatot, megszakad a tradíció, lemond arról, ami-

nek a család nevét, tisztességét köszönhette.

— Köszönöm, — mondta hirtelen. — Teljes mértékben méltányolom indítékaikat. Egyik-másik érvüket senki sem méltányolhatja jobban nálamnál. De én mégsem vagyok hajlandó a pillanatnyi válságra való tekintettel lemondani a Calni Papiripar r. t.-ről. Ami az enyém, azt megtartom. Meg fogom tudni tartani.

Sajnos aligha érthetik, állapította meg tüstént magában, mire gondolok.

* * *

Másnap, kedden délután a Walling és Társa bankház telefonon közölte Miklóssal, hogy a Knickerbocker Trust Co. beszüntette a kifizetéseket, minekutána a betevők — Bronxban és Harlemben — megrohanták volt a bank fiókjait. Morgan Frickkel, Stillmannal és Harlimannal szindikátust alakított, azzal a nyíltan bevallott szándékkal, hogy az Amerikai Trust Co.-t ne érhesse hasonló kalamitás. Miklóst figyelmeztették, hogy az esti lapok közlései nyugtalantani fogják a publikumot, még jobban meg fogják ingatni az amugyis erősen megrendült bizalmat. Itt a pánik, állapította meg Miklós, mikor a telefonfülkéből visszament az íróasztalához. Pedig Caln és környéke egyelőre még nyugodt volt. Nagyobb betétek felmondása csak szórványosan fordult elő; Miklós minden egyes esetben tudta a magyarázatát. Caln elvégre messze van New Yorktól, nyugtatta meg magát Miklós. Mit árthat a Knickerbocker Trust Co. összeomlása az ő szolid, vidéki pénzügyintézetének, mely családi kézben lévő vállalatokra támaszkodik? Megint Townsend Merrefieldre

gondolt, az esti lapok várható hatására, a calni Függetlenségre. A Függetlenség szerette kiszínezni New Yorkból kapott értesüléseit, cikkeivel, közleményeivel nagy mértékben befolyásolta a calni közvéleményt. Rikkancsok kiabáltak az utcán. Miklós utasította Miss Guiret, hogy hozzon egy lapot.

Akárhogy vélekedett is Townsend felől, annyira aljasnak még sem tartotta, hogy szülővárosában felfordulást, pánikot akarjon előidézni. Akárhogy köti az ebet a karóhoz, ha mégannyira támadja is lapjában a Papiripar r. t.-t, azzal ő is tisztában van, hogy a Hitelbank és Caln gazdasági érdekei azonosak, hogy a bank összeomlása Caln-nak és környékének gazdasági pusztulását vonja maga után. Miklós utólag maga is csodálkozott, milyen megkönnyebülés fogta el, mikor a calni Függetlenség lejcimeiből megállapította, hogy a lap nem tartalmaz semmi szenzációt. Még a trustök törvényellenes, kártékony működéséről szóló megszokott kirohanás is elmaradt ezuttal. Szórakozottan nézegette a lap címoldalát, majd növekvő érdeklődéssel elmerült Townsend vezércikkébe. Első látszatra jószándéku írás benyomását keltette. Townsend kommentár nélkül ismertette a bankvállalatok történetét, az első kezdetleges hitelintézetektől kezdve a modern bankok bonyolult üzletmenetéig. Meghatározta, mi a tőke jelentősége a gazdasági életben, hogyan koncentrálódik, miképpen fejti ki hatalmát; végül ismertette a különböző hitelműveleteket. Megállapításai mind odakonkludáltak, hogy a pénznek nincs állandó értéke. Meggyőző erővel kimutatta fejtegetéseiben, hogy a pénz értéke nem önmagában van, a

pénz csak közeg, amely az egyének és nemzetek hitelét és gazdasági intencióit tükrözi vissza.

— Nem azért helyezük el a bankokban a pénzünket, hogy az felhasználatlanul heverjen ott, — folytatta a vezércikk. — A bank magasabb kamatláb mellett adja tovább, mint amennyit a betevőnek fizet. A jó bankár csak ingatlanokra és szilárd értékekre helyez ki pénzt; aminek következtében a jóhirű bankházak iránti bizalom csak kivételesen komoly gazdasági válság idején rendül meg, mikor drága a pénz.

Ez a vezércikk, állapította meg Miklós, az adott helyzetben elmaradhatott volna. Határozottan pánikhangulatot fog kiváltani. Aki irta, tudatosan nyugtalanítani akarta a naiv, hiszékeny, pénzükért reszkető kisbetevőket. A cikk Townsend Merfield leleményes és kártékony szellemére vall. Ujra Walling és társa kérte Miklóst a telefonhoz. Ezuttal maga James Walling beszélt.

— Beszélnem kell veled, Miklós. Most rohannom kell New Yorkba, Charlie Holins-al kell tárgyalnom, de holnapra visszajövök. Azt hiszem, a legcélszerűbb, ha holnap este Calnban együtt vacsorázunk. A helyzet — tette hozzá — viharos. Gondolom, hozzátok is eljutott már a hire.

Miklós szándékos szűkszavusággal megerősítette ezt.

Másnap ismét az irodában ült és a Függelenséget tanulmányozta. A vezércikk, mely ezuttal a Knickerbocker Trust összeomlásával és az egyre sűrűbben előforduló bankösszeroppanásokkal foglalkozott, gyűlölködőbb volt, mint amire legkét-

ségbeesettebb hangulatában számított A Függetlenség kerekén kijelentette, hogy a calnkörnyéki bankbetétesek pénze, a bankvezérek korrupciója folytán, veszedelemben forog. Miklós kinyitotta az iroda ajtaját, kinézett a csarnokba. Mintha több ember tolongott volna a pénztárrács előtt, mint máskor. Három óra tájban Henry Kankee értesítette, hogy a pénztárban alig van több százezer dollárnál.

— Már a kisbetétesek is ki akarják venni a betéteiket — mondta nyugtalanodva. — Száz meg kétszáz dollárokat, az egyik harminchét dollárt vett ki.

Henry Kankee idegesen törölgette gyűrött zsebkendőjével homlokát. De a nap viszonylag nyugodtan mult el.

A gépkocsi perverzül fényűző könnyedséggel száguldott a szórakozott Kinzer Miklóssal hazafelé. James Wallingot, aki sötétvörös szallagocskával gomblyukában, a vacsorára várakozva a törökösen berendezett kisszalomban üldögélt, éppoly érintetlenül hagyták az események, mint a gépkocsit.

— Remélem, nem ragaszkodsz tulságosan mindehhez — mondta hanyag mozdulattal körülmutatva. — Beszéltem Hollinssal és Morgannal. Én egyelőre elvonulok innen, felköltözöm New-Yorkba. Erre már egy esztendeje készülök. Csak Abigal kedvéért halogattam elhatározásomat, ő ragaszkodik Philadelphiához. De nem maradhatok tovább. Egyelőre a Lincoln Trust Companynál fogok tevékenykedni, de nincs kizárva, hogy átnyergelek a vasiparra. Neked fel kell költöznöd Philadelphiába Miklós, át kell, hogy vegyed a Walling és Társa cég vezetését. Nem én eszeltem ezt ki, hanem

Morganék. Igen jó véleményekkel vannak a képességeidről.

— És mi fog itt történni? — kérdezte Miklós.

James Walling vállat vont.

— A calniak nélkül is meglesznek — mondta közömbösen. — Ültess be valakit a direktori székbe magad helyett. Townsend Merrefieldet, például. Az ő politikai célkitűzéseinek nagyon megfelel ez a kombináció. Ugy értesültem, hogy Burbank be akarja olvasztani a papirgyáradat a Nemzetközi Papiipar Rt.-be. A helyzet megérett, Miklós.

Az inas jelentette, hogy tálalva van. Armond Kinzer és Elisa, James Walling unokája nem vettek részt a vacsorán. A két férfin kívül csak Eugénia ült az asztalnál. Walling Kinzernéhez fordult.

— Te bizonyára rajongasz a nagyvárosi életért — mondta. — De hogy is ne rajonganál Francia vér folyik ereidben. Ha franciákról van szó, valahogy mindig Párisra gondolunk. Rá akarom venni Miklóst, hogy költözzék fel Philadelphiába. Igaz, hogy az még mindig nem Páris, de ami a színházakat, hangversenyeket és a társaságot illeti, nagyon rendes hely.

Remek lesz, mondta Eugénia. Csak annak az aggodalmának adott kifejezést, hogy a nagyvárosi élet nem felel meg a Kinzerék vérmérsékletének.

— Olyanok, mint azok a franciák, akiket nem ismerünk. Vidéki figurák — jegyezte meg könnyedén.

— Miklósnak nincs választása — felelte James. — Fel kell költözködnie Philadelphiába, át kell hogy vegye a Walling és társa

cég vezetését. Ő nagyon jelentékeny ember, Eugénia. A jelentékeny embereknek le kell mondaniok személyes hajlamaikról és kedvteléseikről.

Eugénia valósággal tűzbe jött.

— De hiszen ez nagyszerű lesz — lelkesedett. — És ez visszavonhatatlanul komoly? — faggatta Jamest.

— A legkomolyabb — erősítgette Walling. — Miklós nemzeti, sőt nemzetközi hatalom lesz. Jelentékeny mértékben irányítani fogja a tartomány pénzpolitikáját. Erre feltétlenül sor kellett hogy kerüljön, — állította James. — Ő pontosan az a típus, aki nagy dolgokra van hivatva.

Kinzer Miklós nem igen figyelt James Walling szavaira. A calni nemzeti bank pénztára alig százezer dollár felett rendelkezik. Townsend Merrefieldnek, az alattomos politikai méregkeverőnek sikerült elvaditania a helyzetet. Lehet, hogy egy héten belül be kell, hogy csukja a bankot. Miklós, akarva, nem akarva kénytelen volt fontolóra venni James Walling ajánlatát. Amit a reá várakozó szerepről mondott, megfelelt a tényeknek. Az amerikai nagytőkének szükség van egy zseniális kezdeményezőre. Mindenki két kézzel kapna az ajánlaton. Miklós tisztában volt a képességeivel. Néhány napon belül — három napon belül — kénytelen lesz eladni a Rosanna papirgyárat, átadni a bankot, végleg itthagyni Calnt, elfoglalni a felajánlott hatalmas pozíciót.

S teljesen értelmetlenül az őszi délután virágillatára és avarszagára gondolt. A pallóra, a malom falapátjára, mely lomhán kavarja a megduzzasztott vizet. A pénztár

kimerült. Eugénia elképedt, éles sikolyt hallatott.

— Nézz rá, James, nézz az arcába. Hát nem látod? Miklós elutasítja az ajánlatodat.

* * *

Miklós szombaton hintón ment be a bankba. Kerülte a feltűnést, nem akarta hogy a gépkocsi magára vonja az emberek figyelmét. Kilenc előtt ért be. A bank még zárva volt, de már csoportokban álltak emberek a bejárat előtt. Kispénzü, egyszerű férfiak és asszonyok voltak. Néhányan személyesen is ismerték a bankvezért, de mikor Miklóst megpillantották némán, komolyan elfordították a fejüket. Ő sem szólt hozzájuk. Némán megemelte kalapját és tovább ment. Benjamin Kain, a bank néger portása bebocsátotta a kapun a bankvezért. Bent Miklós kurtán üdvözölte az alkalmazottakat s nyomban bement az irodájába. Egy pillanatra átvillant a fején, hogy néhány szóval meg kellett volna nyugtatnia a folyószámlavezetőket, könyvelőket, pénztárosokat és írnokokat, akiket éppen úgy izgatott a közeli csőd gondolata, mint őt. De, bármilyen zseniálisnak találta ötletét, tudta, hogy természetével ellenkezett volna. Nem akarta elkenni, szépíteni a tényeket, nem akarta félrevezetni alkalmazottait. A bankon csak pénz segíthet, nem szavak.

Felakasztotta kalapját és felöltőjét a fogasra, asztalához ült. Pár pillanatig révedezve nézett maga elé. James Wallingra és Philadelphiára gondolt; fülében csengett Eugénia éles, megvető kifakadása. Összekulcsolt kezekkel tűnődött. Miért utasította vissza a váratlanul felkinált befolyást és

hatalma? Nem a feladat nagyságától rettent meg, nem a szalomszűz, nem szerénység tartotta vissza. Nagyraág ónak ismerte magát. Eugénia és James Waling el akarták hitetni vele, hogy érzelmessége tartja vissza az elhatározástól. De az érzelmesség indokolatlan, kusza lelki állapot, amelytől lénye és életmódja teljesen mentes volt. Elhatározásának, életszemléletének vezérlőmotívuma valószínűleg semmi más, mint a pusztai hiúság: meg akarja mutatni a világnak, hogy nem hagyja legyűzni magát. De hiszen Philadelphiában sokkal jobban kiélégítheti hiúságát! Hiszen ott, ahogy James jelezte, nemzeti, sőt nemzetközi hatalom is lehet.

Csoszogás, topogás vont a magára a figyelmét, méhzümmögéshez hasonló morajlás a bank előtt. A roham megindult, illetőleg bekövetkezett. Miklós minden tartalékát kimerítve, péntek reggel újabb hatvenezer dollárral egészítette ki a bank készpénzkészletét. De három órára ez az összeg is kimerült. Egy fillérrel se tudott többet előkeríteni. Henry Kankee tízóraikor az jelentette, hogy alig hatvenezer dollár készpénz felett rendelkezik. Kankee kék munkakabátban volt és fekete nadrágban, kezeivel idegesen hadonászott, beeset arca vonaglott az izgalomtól.

— Egyelőre rendesen viselkednek — mondta. — Mindenkit kifizettem, a távozókat megnyugtatták a várakozókat. Még csön-desek. Hígyje el, Mr. Kinzer, hogy ha a Függelenség nem terjesztett volna rémhíreket felőlünk, sose jutottunk volna ebbe a helyzetbe.

Miklós most már világosan látta, mit

akart elérni Townsend Merrefield következetes aknamunkájával. Townsend úgy akarta irányítani az eseményeket, hogy Miklósnak le kelljen mondani a papirgyárra gyakorolt befolyásáról, különben a calni bankja csődbe jut. Az akció teljes mértékben sikerült. Townsend elsőrangú politikai intrikusnak bizonyult. Miklós nem is foglalkozott tovább a személyével. Nem gyűlölte Townsendet. Pillanatnyilag még csak nem is érdekelte őt. Miklós jelenleg más életsíkon mozgott. Olyan kérdésekkel vívódott, amelyek teljesen közömbössé tették az élet felszíni jelenségei iránt. Mostanában rájött, hogy nem az, akinek hitte magát. Még egy héttel előbb felháborodva utasította volna vissza ezt a feltevést. Eddig azt hitte magáról, hogy feltétlen ura az akaratának. Azt hitte, hogy származása, pozíciója, kapcsolatai, élesen megkülönböztetik őt nemcsak az emberek átlagától, de fölénybe helyezik egyes ismerőseivel szemben is. E tekintetben, — legalább is úgy érezte most — alighanem áltatta magát.

Hiszen lám, még ötven éves sincs, — s amikor legalább anyagi értelemben biztonságban kellene hogy tudja magát, egyedül, kegyelemdöfésre várva ül a bankjában, — rövidesen képtelen lesz kifizetni azokat a kisembereket, akik hittek jellemében és üzleti hozzáértésében s rábízták a pénzüket. Nos, akármilyen jellemes, akármennyire érti a dolgát, a helyzetén pillanatnyilag nem tud segíteni. Jamesnek igaza volt abban, hogy a bank összeomlásának nem ő az oka. Neki nem állt módjában megakadályozni Morgant, hogy Charles Morset letörje, rávenni Heintzét, hogy ne döntse romlásba

John Wegatert! Ő rajta kívülálló körülmények áldozata; az általános gazdasági válság gázol keresztül rajta is.

— Még tizenkétezer dollárunk van — jelentette Henry Kankee.

A Függetlenség egy órával előbb jött ki a szokottnál, azzal a hirrel, hogy a bank beszüntette a kifizetéseket. Ez a hír betetőzte a helyzetet. A Lancaster Avenuen egymás hegyén hátán álltak a betevők. Rendőrök — Jalow Solomon és Donochover — tartották féken a tömeget a bank előtt. Tíz perc múlva tizenegy. Még jó, hogy szombat van, ez elháríthatja a katasztrófát.

Miklósnak kő esett le a szívéről, mikor a pénztáros kiment. Gondolatai megint messze kalandoztak mindattól, ami körülötte folyt. Kilátástalan helyzetének okain tűnődve, gondolatai visszatértek a Rosanna papirgyárhoz, majd a későbbi trösztsszervezethez. Nem is a saját életén, az apja életén tűnődött. Hogy is történt az, hogy Kinzer Amasa hirtelen elhatározással hátat fordított a papirgyártásnak és szervezőnek, pénzembernek csapott fel? Ő, Miklós, jóformán egyébbel sem foglalkozott; merített papir és újságpapir helyett dollárokkal manipulált. Ingerült hangok hallatszottak a pénztárterem felől. Semmit nem mondhatott, semmit nem tehetett. A családi egyenletlenségen tűnődött, a Kinzerek meddő jégszívűségén, rejtett rosszindulatán. Bizony, Amasa összecserélte az ok és okozat egy másutánját és viszonylagos fontosságát. Okosabban tette volna, ha tovább gyártja a papírt s nem megy bele nagy hóderejű spekulációkba. Jobb, ha az ember megmarad a mestersége mellett és közszükséglet:

cikkeket gyárt, mintha kolosszális lehetőségektől csábitva, bizonytalan kimenetelű spekulációkba bocsátkozik.

Pedig Miklós nem volt puritán, nem az erkölcsi felháborodás beszélt belőle. Kénytelen volt megállapítani, hogy ami történik, egyszerűen az emberek természetéből következik, még csak nem is bűnös szándékból, amit törvényekkel és intézkedésekkel meg lehetne akadályozni, vagy torolni.

— Senki sem korlátozhatja a hitelműveleteket — állapította meg fennhangon.

A pénztárteremből egyre nagyobb lármá hallatszott. Miklós az órájára pillantott. Dél volt. Záróra. Az irodába behallatszott Jared Solomon mély hangja. Rendőrök tuszkolták ki a felháborodott betevőket a bankhelyiségből.

— Gyerünk, gyerünk — sürgette Jared a méltatlankodó népeket. — Nem esik annak a pénznek hijja hétfőig. Ha eddig jó helyen volt, holnapután is megtalálják.

Dávid Crouser, a főkönyvelő és Garret Waters cégjegyző jelentkeztek Miklósnál. Arcuk komor volt, de nem ijedt.

— Azt hiszem, a legokosabb, ha hétfőn reggel a forma kedvéért kinyitjuk a bankot és kihirdetjük, hogy pillanatnyilag be kell szüntetnünk a kifizetéseket — indítványozta Waters. — Véleményem szerint kinnlévőségeink majdnem tízezer dollárral meghaladják tartozásainkat — tette hozzá.

— Lélegzethez kell jutnunk a vihar előtt — javasolta. — A mérlegünk kétségtelenül aktív. Jobbak vagyunk a legtöbb newyorki banknál. Csak készpénzünk nincs. Semmi készpénzünk nincs.

— Jobbnak tartanám, ha a mellékki-

járaton hagyná el a bankot, vezérigazgató ur. Mindjárt szólok is Benjamin Kainnak, hogy állítson rendőrt oda.

— Köszönöm — mondta Miklós. — Nincs rá semmi szükség.

Fogta kalapját, kesztyűjét, fejére tette kalapját. A pénztárhelyiségben megállt s a kimerült alkalmazottak felé fordult.

— Hálás vagyok buzgó, önzetlen munkájukért — mondta nekik. — Sajnos, nem áll módomban megjutalmaznom érte önöket.

A bank előtt egy ismeretlen egyén megfenyegette öklével.

— Add vissza a pénzünket, nyomorult! — kiáltotta magából kikelve. — Amit keresves munkával össze kuporgattunk.

Miklós nyugodtan a szeme közé nézett.

— Hétfőn — mondta, jól megnyomva a szót.

* * *

Kinzer Miklós nem ült be a várakozó fogatba, gyalog ment végig a Lancaster Avenuen. Egyenesen a calni Függetlenség épülete felé tartott. Befordult a kapun, felment a második emeletre, benyitott Townsend Merrefield dolgozószobájába. Townsend karosszékében ült íróasztala mellett, kefelevonatokat javítva. De nyomban félretette őket, mikor Miklóst megpillantotta. Kérdő arckifejezéssel felemelkedett s habozva kezet nyújtott Miklósnak. Miklós fagyosan biccentett s elutasító, hivatalos magatartással helyet foglalt az íróasztal mellett.

— Olyan ügyben akarom igénybe venni a közbenjárásodat — kezdte minden beve-

zetés nélkül, — amely nézetem szerint mindakettőnknek érdeke. Még a mai nap fojyámán beszélnem kell Closevel és Albrecht Warrennel.

Hangja hideg volt és nyugodt.

Townsend kerülte tekintetét.

— Komplikált dolog — mondta. —

Close szombatoként a birtokán tartózkodik Sassafrasban. De ha megízenem neki, hogy halaszthatatlanul fontos dologról van szó, bizonyára befárad. Warren azonban New-Yorkban lakik. De talán sikerül rávennem Closet, hogy utazzék fel veled Philadelphiába. Philadelphiában találkozhatnak Warrennel. Teszem Walling és társánál.

Rövid szünet állt be. A két férfi leplezetlenül konok érdeklődéssel szemlélte egymást.

— Más mondanivalóm nincsen — közölte Miklós Townsennel.

Már nem vivódott többé magával. Mintha életfolyamata magába meritett és feloldott volna minden egyéni kapálódzást és akarást, végtelen nyugalom töltötte el.

Három napszámos borostyánpalántákat ültetett a kertjében. Miklós utasította kocsisát, hogy fogja ki a hintóból a lovakat, majd odaállt a napszámosok mellé és nézte, hogyan helyezik bele a földbe az erősgyökerű, sötétzöld levelű palántákat. Az volt az érzése, mintha az életnedvek friss erővel áradnának széjjel a palánták sejtjeiben, mikor a fekete föld magába fogadta gyökereiket. A palánta egyetért tápláló környezetével, nem úgy, mint az emberek. A vacsora kényszeredetten, erőltetetten folyt le. Armond, aki Elisa nélkül állított be, — Miklósról alig

véve tudomást — mesterkét fesztelenséggel társalgott any ával.

— Nem marad más hátra — mondotta. — Elisa sohasem érezte jól magát Calnban s most, amikor már semmi sem köt bennünket ide, magam is a mellett vagyok, hogy legjobb, ha a francia Riviérán töltjük a telet. Remélem, sikerülni fog elhelyezkednem Morgan párisi irodájában, hiszen félig-meddig franciák vagyunk. Igaz, anyám?

Már erősen sötétedett, amikor Miklóst értesítették, hogy Close és Albrecht Warren rendelkezésére állanak.

— Este tizenegy órakor — mondta Townsend a telefonba. — Philadelphában, James Walling irodájában. Így a egalkalmasabb.

A megbeszélés simán folyt le, szivar és whisky mellett. Miklós szárazon, szakszerűen, tömören közölte elhatározását.

— Bizonyos körülmények, amelyekre nem akarok közelebbről kitérni, abba a helyzetbe hoztak, hogy megváljak a calni Papiripar Rt. körüli érdekeltségemtől. Részvénybirtokomat, amely egyértelmű a vállalat ügyvitelébe való tevékeny beavatkozási joggal, hajlandó vagyok az urak rendelkezésére bocsátani. Tárgyalási alapul mindössze három feltételt kötök ki: jelentékeny összegre van szükségem, mégpedig halaszthatatlanul; önök kötelezik magukat átvenni a nekem fizetett árfolyamon részvényestársaimnak részvénykötegeit is, amennyiben azok önöknek átvételre felkináltatnának; végül tisztességes áron megveszik tőlem calni ingatlanaimat. Kényszerhelyzetben vagyok, de minden áldozatnak meg van a határa.

A bejelentést követő vita főként akörül

forgott, mennyire értékeljék a calni Papiripar Rt. meglehetősen leromlott árfolyamu részvényeit. Kinzer Miklós arra az álláspontra helyezkedett, hogy érdekeltsége még a fennálló körülmények között is másfél millió dolláron felüli reális értéknek felel meg. Később engedett valamit s kijelentette, hogy részvénykötegének reális értékét körülbelül egymilliókétszázézer dollárra becsüli. Warren és Burgiss Close hatszázézer dollárt ajánlottak a részvényköteget. Kinzer Miklós hallani sem akart alkuról. Warren kijelentette, hogy nincs felhatalmazva nyolcszázézer dollárnál többet ígérni. Miklós rideg és elutasító maradt. Egy óra tájban kiitta whiskyjét és felállt. Eladta egymillió dollárért a Kinzerek érdekeltségét a calni Papiripar Rt.-nél. Távozása előtt megismételte az alku feltételeit. Hétfő délelőtt tíz órára be kell fizetniök négyszázézer dollárt a calni Hitelbank pénztárába. Elkészönt az uraktól s hazament szállására, a Bellevue hotelbe. A bankját megmentette, de ez a jelentős cselekedet igen kevés örömet okozott neki. A bank helyett a papirgyár járt az eszében. Tele volt pénzzel és olyan lehangolt volt, mintha érzékeny vesztéséget ért volna.

Hétfőn délelőtt tíz óra után otthagytá a calni Hitelbankot s valami homályos, ellenállhatatlan sugaltnak engedve a Rosanna papirgyárhoz hajtatott. A gyár irodájába — a Brandywine Roadra néző alacsony épület volt, ornamentálisan kiképzett homlokzattal, — be se nézett, hanem az oldalkapun át egyenesen a gyár nagy csarnokába lépett be, ahol a hollanderek zakatoltak. Hosszan elnézegette, hogyan aprózzák a

rongyokat és mossák a pépet; aztán kinyomják a vizet belőle; a pép megülepedik, megkeményedik; végül nyitott vályuban lesülylesztik az alsó helyiségben működő szárítóba. Figyelemmel végignézte az előkészítő műveleteket; percekig szemlélt egy munkást, aki a csomófogót ellenőrizte, hogy egyenletesen szűrje a pépet s visszatartsa az összecsomósodott szálakat. Homályosan emlékezett az eljárás különböző stádiumaira, mintha valami hatodik érzéke sugta volna neki, minek mi a neve, mert ismeretei hiányosak voltak, papirgyártással sohasem foglalkozott. Most szinte szégyelte magát, hogy eddig nem méltatta figyelemre ezt a szép és a civilizáció szempontjából megbecsülhetetlen jelentőségű műveletet.

Felkapaszkodott egy vaslétrán a vizkiválasztóhoz, elnézegette, hogy rázza ki a kosárba öntött pépből a vizet; aztán a tömörítő hengereket figyelte. Kitanulmányozta az egész folyamatot. Hogyan táncol a vizenyős pép a kosárban, hogyan kerül fel puhán a rostába, hogy lapul a tömörítő hengerek nyomása alatt, hogy kerül tovább mozgó vastag nemezsövetek segítségével a gőzsárítóba. A papirospépet tovább vezető szövetek dróthálózatát — ez is eszébe jutott most — rostélynak nevezik. Miklósnak úgy rémlett, hogy valaha régen kézzel meritették a rostélyos mintát a keverőkádakba. Aztán lékiserőte a papirospépet a gőzsárítóba, ahol a munkavezető tisztelettudóan üdvözölte.

— Azt a fiatalembert ott, — mutatott valakire beszélgetés közben — még igen sokat fogják emlegetni papirgyártó körökben.

Barnaképü, komoly, szemüveges, kissé

idegesnek látszó fiatalemberre mutatott, aki munkazubbonyban dolgozott.

— John Reichardt a neve — magyarázta a munkavezető. — Meggyőződése, hogy neki sikerülni fog kiküszöbölni a papirgyártásból azt a technikai tökéletlenséget, amely egyelőre még igen sokba kerül. A nyirkos pép áthelyezése a vezető szövetre igen nagy ügyességet igényel, mert a papirospép a legkisebb ügyetlenségre beszakad. Ilyenkor leáll a munka, ki kell javítani a hibát. Ha John találmányát bevezetjük — alig kerül valamibe — nincs többé beszakadás, a munkatempó gyorsul, az üzemi költségek csökkennek.

Kinzer Miklós bemutattatta magának a törekvő ifjut. John Reichardt néhány értetetlen szót morgott, aztán visszament a masinájához, akarva nem akarva hátat fordítva Miklósnak. Kinzer lassan odébb sétált a szárító hengerek, motollák, göngyölítők és a padlón egymásra tetézett papirhalmok között s gondolataiba merülve kilépett a szabadba. Künn izzón tűzött a nap. Szórakozottan tovább sétált, lekerült a gyár mögé s egy alig felismerhető, gyommal benőtt ösvényt követve a kaszálón lejutott Wigton Hazael 1790-ben épült papírmalmához. A szárítóhelyiség teteje bedőlt. A falak repedésein át ki lehetett venni a néhány szállító gerendák nyomait. A malomnál néhány málladozó deszka, a fakerék darabjai lehettek valamikor. Az épület ablaktáblái elkorhadtak, az ajtók eltűntek. Miklós, a valóságból kifeledkezve, révedezve, mintha álmában járna, belépett a négy szürke faltól körülzárt üres helyiségbe. A tátongó ablakréseken át behatoló napsugarak rávilágított-

tak a keményre döngölt agyagpadlóra. A helyiség egyik sarkában régi rézkatlan rozsdásodott. A másik sarokban egy diófából készült írópult rongjai buslakodtak. Kinzer Miklós közelebről megnézte, porlepte pennát fedezett fel a deszka hajlatában.

Parányi malom, kézzel meritett papír előállítására szolgált valaha. Wigton Hazael, Kinzer Jakab és Kinzer Amasa tovább adták egymásnak a művelet titkát, az egyre nyugtalanabbá és zavarosabbá váló időben. Eladta a Rosanna Papirgyárat. Mindenem tudott, aminek családja becsületét, tekintélyét köszönhette. Ő már csak egy korlátolt keretek közt működő, jelentéktelen vidéki pénzügyet vezérigazgatója.

A bankvezér.

John Garteide, a calni Papirgyár Rt. igazgatója — talpig becsületes ember — szólásra jelentkezett. A calni hitelbank ülés-termébe egybehívott közgyűlésen Kinzer Miklós elnökölt. Két karját megvetve mahagóni székén, összeráncolt homlokkal hallgatta Garteidet.

— A hallottakból mindnyájan meggyőződhettek arról, hogy nehéz idők előtt állunk — mondta Garteide.

— A felügyelőbizottság, minden felelősséget el akarván háritani magáról, helyt adott a kisebbségi részvényesek óhajának és olyan értelemben óhajtja módosítani a részvénytársaság statutumát, hogy az semmiképen se ütközhessék össze a Sherman-féle trösztellenes törvénnyel. A máris észlelhető s valószínűleg fokozódó hitelválságra való tekintettel a vezetőség egyelőre a takarékoság és az üzemi költségek csökkentésének politikáját óhajtja követni.

Itt elhallgatott és olyan tekintettel nézett körül, mintha tapsra, helyeslésre, lelkes ünneplésre számítana. Bejelentését azonban teljes részvétlenség fogadta. John Happersett, aki a legválságosabb körülmények közepette is az elegáns és megnyugtató megoldások embere maradt, néhány elismerő szóval megemlékezett a vállalat érdemes vezetőségéről; azután Miklós hanyagul bejelentette, hogy az ülést bezárja.

zétől és csuk ójától. Tökéletes szépség volt. Pumry gyorsan saját csuklóira, saját bokáira pillantott. Milyen otrombák, milyen esetlenek! Talán nem formátlanok, de nincs bennük semmi báj. Ej mit, fő az egészség! Vigasztalta magát talpraesett humorral. Warwick nagyapjának Happersett Johnnak irodájában tevékenykedett, ingatlanokat közvetített, biztosítási ügyleteket kötött. Ivott, állapította meg Pumry. Olyan alkoholszagu a lehelete, hogy elnyomja a tavasz illatát.

— Nem hallottátok, hogy fáj a fejem?
— fakadt ki Happersett Rebeka. — Még csak az hiányzott, hogy kornyikálj. Meghozta ezt az émelegős, ordinaré melódiát.

Warwick durcásan összeráncolta homlokát, de nem válszoit. Felhagyott az énekléssel. Pumry tisztában volt vele, mi a véleménye anyjáról és annak állítólagos szenvedéseiről.

Kutya baja sincs, gondolta Warwick.

Nem mintha helyeselte volna fivére hányaveti gondolkozását, de ami igaz, igaz. Anyjának annyi hibája volt, hogy Pumry jobb szeretett napirendre térni felettük. Néha vele is megesett, ha kifogyott a türelméből, hogy élesen lesújtó ítéletet alkotott magában anyjáról. Többnyire azonban felfüggesztette anyjával szemben ítéletét. Inkább Mirandával, Miranda irigylésreméltó szépségével foglalkozott. Tulajdonképpen nem is elbűvölő, csak szép, állapította meg kissé csodálkozva, mintha valami furcsa felfedezésre jött volna rá. Elragadó vonásait néha valami éles türelmetlenség, valami ideg- és ingerlékenység torzítja el. Miranda idősebb Warwicknál. Hu zonzhárom éves,

vagy huszonnégy? A modora sem olyan édes, olyan megnyerő a Colfax Mapes-el való dolga óta. Elég bolondság, mert Colfax, aki éppen olyan sértődős, mint Miranda, nagyszerű parti volna a számára. Először is fiatal — majdnem egy évvel fiatalabb Mirandánál — másodszor Walling Mártának hívják az anyját, tehát James Walling unokája s így, előbb-utóbb ő fog beülni a hatalmas Walling és társa bankház vezérigazgatói székébe. Mióta is szerelmesek egymásba? — tűnődött Pumry. Tavaly nyáron kezdődött. Egyelőre még nem járnak jegyben. Pumry szívét jóság és gyöngédség öntötte el. Ó csak ne jöjjön közbe semmi, ne rontsa meg semmi nővére boldogságát és reményeit!

A hintó megállt a bejárónál. Nagyapjuk, Happersett, kinyitotta a kocsiját, kisegítette Rebekát, aztán Miranda szállt ki, majd Pumry, végül Warwick.

— Ó ezek a rózsák — panaszkodott daltamosan Rebeka. — Még jobban meg fog fájdulni a fejem.

A vén Happersett John megpaskolta menyé karját.

— Korán nyíltak az idén, de korán is virágzanak el.

A magukkal hozott rózsák finom illata összeolvadt a kertrácsra felfuttatott hónapos rózsák mézédessé illatával. Pumry elragadónak találta az illatorgiát. Valósággal beleszédült. A kertet alacsony kőfal kerítette körül, a rácskaputól két sétány vezetett a ház főbejáratához, mely előtt szökőkút lövelte magasba sugarát. Kagylóformájú medencéje volt, melyet kőér gipsz-Cupidók emeltek a magasba. A piros és fehér ákácok virágban álltak, rózsák bontogatták bibor

szirmaikat sötétzöld, csipkés levelek között, a gerániumok káprázatos színeiben büszkélkedtek ágyaikban, csak a kávéfa volt kopár.

Happersett Pumry a szökőkut mellett állt. A szél arcába szórta a sugár ezüstösen hűvös vizporát. Colfax Mapes, aki most jött meg hintón a temetésről, melléje csatlakozott.

— Már sejtem, mit ért nagyanyám családai hagyományok alatt. Itt, a fák alatt válik valósággá, a ház körül.

Pumry hűvösen nézett arcába.

— Nem vagyok muzeumi tárgy — felelte, megmártva ujjait a medence hideg vizében. A medence fenekén mozdulatlanul pihentek az aranyhalak, mintha zöld üveggé dermedtek volna.

— Miért vagy barátságtalan? — kérdezte Colfax Mapes Pumrytól s bosszúsan nézett maga elé. Háttal állt Mirandának, aki a virágokkal befuttatott lugasban üldögélt. „Pumry” kezdte Colfax Mapes elől, zavart és esetlen nyíltsággal.

— Miért vagy barátságtalan hozzám? Miért nem akarsz bolondozni velem? Tulajdonképpen elragadó vagy, bár nem tudnám megmondani, hogy és miként. Olyan vagy, mint a vaj — kenyérre lehetne kenni — és talpig becsületes. Becsületes és ügyefogyott. Arany szíved van és szörnyen nevetlen vagy. Lányról nem is lehetne rosszabb bizonyítványt kiállítani. Mégis itt strázsálok melletted, pedig szépséges nővéred, Miranda a lugasban vár rám, mint egy várkisasszony a bástyák mögött.

Pumry nyomasztóan édesnek találta a

szép, hosszú nyári délutánt. Haján, tenyerén érezte izzatát. Elindult és:

— Akkor ideje, hogy iktatgyalak, epedve várnak a lugasban — vetette oda könnyedén, vállán keresztül Co faxnak.

Halotta a temetőben, hogy anyja meghívta vacsorára Colfax Mapest s mikor a gonghívásra felment a házba, meglepetéssel állapította meg, hogy Colfax hazament. Miranda a szokottnál is ingerültebb volt.

— Nem tudom, hogy mit mondtál Colfaxnak, de elérted célodat — támadt később Pumryra, mikor a ház ajtajában álltak és az éjszakában gyönyörködtek. — Sikerkült hazazavarnod.

— Azt mondtam neki, hogy menjen hozzád a lugasba — felelte Pumry szóra-kozottan.

Happerset Miranda hirtelen megtanorodott és erőteljesen az ajtófélfához roskadt. — Istenem, hogy gyűlölöm! — kiáltotta magas, természetellenesen vékony hangon. — Erőszakos, csélcsep, brutális, önző, semmivel sem éri be.

Pumry ijedten nézett Mirandára, halálosan zavarba jött. Nem volt semmi mondanivalója.

— Mindenki azt hiszi, hogy boldog voine, ha elvenne — folytatta Miranda. — Pedig én nem akartam magamba bolondítani. A férfiak kimondják, hogy ebbe vagy abba beleszerettek, de képtelenek megérteni, hogy én is ember vagyok. Csak a gyönyörűségüket keresik.

Pumry álmélkodott. Életében először észlelt érzést, szenvedélyt, őszinte felháborodást Miranda hangjában.

— Én sem vagyok fából — suttopta

elhalóan Miranda. Pumry gyorsan, csendesen elosont.

Tíz óra után megjött apjuk Newyorkból. Miranda már aludni ment, Pumry nagypapjával, nagyanyjával és anyjával — utóbbi megint sajnáltatta magát — a szalonban üldögélt.

— Mi ujság, Seneca? — fogadta John Happersett a fiát. — Hogy leszünk?

— Nagy ujsággal jövök — fordult feléje Seneca. — James Walling elköltözik Pittsburgból. Végre beteljesedett, amire már régóta számítottunk. Mr. Morgan bevette az acéltrösztbe. James nagyon rábeszélte, hogy tartsak vele. Szeretné, ha volna valaki mellette, akiben megbízhatik. Azt akarja, hogy a jobbkeze legyek. — Most feleségéhez, Rebekához fordult: — A nyár folyamán Pittsburgba költözünk, szívem. Remélem nincs kifogásod ellene?

Pumrynak szívébe nyilalt a hír, mintha kést forgattak volna meg benne.

* * *

Vasárnap reggel Warwick kivételével az egész család batárba ült és a calni methodisták templomába hajtatott. Két izmos, fürgelábú, csengős szerszámu paripa röpitette őket céljuk felé. A hintóülés nyári vászonhúzáttal volt bevonva. A főhelyen nagyanya, nagyapa, apa és anya ült, a két lány szemben helyezkedett el. Kissé szűk volt a hely. Warwick, ha csak tehetett, lemaradt. Isten háza helyett a város határában fekvő klubban töltötte vasárnap délelőttiét, golfozott. Hintón jártak templomba, de, ha az idő engedte, az öreg John Happersett gyalog ballagott haza a temp-

lomból, Pumry kíséretében. Hazamenet többnyire a régi világról mesélt unokájának, letűnt dolgokról, elődeikről, vérrokonairól. A templomból kijövet rendesen összetalálkoztak Mrs. Merrefielddel, Merrefield Nankin özvegyével. Ez a Merrefield — régóta sírban nyugszik szegény — a Wigtonok leszármazottja volt. Merrefield özvegye suhogó fekete selyemruhákat viselt és tétován, kapkodva beszélt. Pumrynek mindannyiszor eszébe juttatta a család kebelében dült áldatlan, keserű viszályokat.

Pumry előtt nem maradt titokban, amit a rossz nyelvek beszéltek, hogy apja ölte meg Kinzer Wigtont, ami természetesen szemenszedett hazugság, Wigton nagybátyja szívszélhűdésben halt meg, annyira felizgatta magát egy vitában, amit apjával folytatott a Rosanna papirgyár igazgatói székének betöltését illetőleg. Ez, meg a politika váltotta ki a viszályt. Kinzer Wigton köztudomásúlag Bryan politikáját támogatta. Townsend Merrefield, Mrs. Merrefield fia, szembeszállt a Kinzerekkel. Azt beszélte, hogy az ő politikai áskálódása következtében kellett Miklós bácsinak kiválni a calni Papiripar Rt.-ből. Akárhogy is történt, a rokonság azóta nem érintkezik egymással. Szégyen, gyalázat, gondolta Pumry. Az ódivatu Mrs. Merrefield nagyon édes néni. Ma még melegebb volt, mint az előző napokon. Pumry kényelmetlenül érezte magát, fűzője szorította, ruhája a testéhez tapadt kénytelen volt nagyapja öreguras, komótos járásához szabni a lépteit. Elhatározta, hogy mihelyt hazaér, megfürdik. Minden olyan sivár, gondolta magában, félfüllel hallgatva nagyapja bőbeszédű áradozását apja érde-
meiről.

Késő délután Pumry a lugasban találta anyját és Mirandát. Uglátszik, mégsem költöznek el olyan hamar Calnból, mint Happersett Seneca gondolta volt. Most már csak szeptember elején költözködnek fel Pittsburgba. De anyja és Miranda már úgy beszéltek a dologról, mintha holnap kellene utazniok. Már azt tárgyalták, milyen ruhákat visznek magukkal és milyeneket fognak csináltatni pittsburgi szalonokban. Miranda már megállapította, milyen ruhában fog utazni. Szürke-fehér-fekete csikos selyembluzban, liláspiros gypjuszoknyában és fekete selyem zsinorozásu utiköpenyben. A toalethez illő s uticélokra alkalmas kalap körül élesen eltértek a véleményeik. Pumry léhának, vigasztalannak érezte beszélgetésüket. Rájött, hogy nem szívesen válik meg Calntól, noha maga sem tudta volna okát adni, miért. Tulajdonképpen semmit sem tudott volna felhozni, ami ideköti. Senki sem érdekelte itt, legkevésbé fiu. Ellenkezőleg. Kiállhatatlan fészeknek tartotta Calnt. Mégis: most, hogy itt kellett hagynia, valami érthetetlen sajnálkozás fogta el, mely lassanként duzzogássá, daccá erősödött. Emlékek hatalmasodtak el felette, vonatkozásokat vett észre, amikre eddig ügyet sem vetett.

Apját pillantotta meg a kerti uton. Odatepedett hozzájuk a lugasba. Apja igen előkelően festett, kifogástalanul tiszta, barna vászonruhájában. Mind így öltözködtek a család férfitagjai. Barna vászonruhába, keskeny fekete nyakkendőt hordtak, zubbonyuk felső zsebéből vörös zsebkendő kándált elő.

— Valami férfi tart errefelé — figyelmeztette Mrs. Happersett a társaságot.

Pumry felnézett s egy jóvágásu, szőke-haju fiatalembert pillantott meg, aki feléjük tartott a kerti ösvényen. Nem volt se magas, se zömök. Járása, ahogy közeledett, egyre eltökéltebbnek látszott, mintha imponálni akarna, ami, állapította meg Pumry, mindig belső bizonytalanság jele. Még arra is maradt ideje, megállapítani, hogy a látogató ruhája nem a legjobb szabásu, de rendes. Cipői ormótlanok, kihívóan kék nemezkalapja vadonatu.

Happersett Seneca felemelkedett.

— John Reichardt — mondta a nőknek.

Aztán minden további magyarázat nélkül a látogató elément. Pumry látta, hogy apja kezettfog a jövevényrel, fel és alá sétálnak az ösvényen, bizonyos távolság után gépiesen sarkonfordulnak. Ez így ment egy darabig. Aztán Seneca megállt és láthatólag felszólította a fiatalembert, hogy jöjjön a lugasba. John éppoly láthatólag vonakodott, de végül engedett, mire Seneca hozzájuk kalauzolta.

— Bemutatom nektek a calni Papiripar Rt. legértékesebb munkatársát. — mondta feleségének. — Ezt minden további nélkül elhihetitek nekem. John barátom — a lányaim — folytatta John Reichardt felé fordulva.

Az ügyefogyottan meghajtotta magát háromfelé. — Foglaljon helyet — erősítette Seneca.

— Pumry, szaladj a házba, intézkedj, hogy limonádét hozzanak. Egy kis hűsítő jól fog esni ebben a hőségben — mondta.

A fiatalember szabadkozott. Sose fáradjanak. Jó lesz limonádé nélkül is.

Anyám, állapította meg Pumry, ugyan-

így vélekedik. Rebeka kimért, fagyos mosollyal fogadta a fiatalember bemutatkozását. Pumry, apja felszólításának eleget téve, kisietett a lugasból, egy félelmetesen komoly arc intenzív benyomásáva. John Reichardt olyan élesen nézett mindenkit, hogy vizenyösen-kék szemei majdnem kiugrottak a gödrükből. Mozdulatai türelmetlenek voltak, fölényesek, idegesek. Mikor visszajött, olyannak találta anyja arcát, mintha a megvetés kifejezésének gipszöntvénye volna. Happersett Senecát szemmel láthatólag bosszantotta hitvesének elutasító viselkedése. Miranda ölében nyugvó kezeit bámulta.

— Már hozzák — jelentette Pumry szélesen.

— Szeretném rávenni Johnt, hogy költözzön fel Pittsburghba velem! jelentette ki Seneca általánosságban. — Az acéliparban éppoly nélkülözhetetlenné tehetné magát, mint itt. Ő azonban, sajnos, túlságosan lelkiismeretes. Igaz, hogy különben is a papírgyártás technikáját van hivatva tökéletesíteni.

— Mr. Happersett, nagyon kedves hozám — motyogta John.

Határozottan kinos volt a helyzet. Apa szörnyű butaságot követett el, állapította meg Pumry, mikor rákényszerítette ezt a papírgyártó legényt, hogy ide telepedjék közénk. Most szemmel láthatólag feszeng és rosszul érzi magát.

Pumry azonban csakhamar megváltoztatta kissé lapos megállapítását. Észrevette ugyanis, hogy John Reichardt állhatatosan, mereven nézi Mirandát. Egyszerűen nem tudja levenni tekintetét Miranda arcáról. Miranda továbbra is lesütött szemmel üldö-

gélt. Egyszer azonban — állapította meg Pumry — lassan felpillantott s azzal az álca-szerű merevséggel arcán, amivel anyja ült, szeme közé nézett John Reichardtnak. Az kiitta a limonádéját s anélkül, hogy levette volna tekintetét Mirandáról, visszatette az asztalra a poharat. Pumryn valami ösztönszerű szégyenkezés vett erőt s többé nem nézett rájuk. John átmenet nélkül szegletesen felállt.

— Már ideje hogy menjek — mondta, rekedten, nyersen.

Azzal rikitóan kék kalapja után nyult s valósággal kereket oldott.

— Kellemetlen alak — állapította meg Mrs. Happersett haldokló hangján. — Szörnyen kifárasztott, Seneca. Miután amugy is elköltöztünk innen s hátunk mögött mara a papirgyár mindennel, ami vele kapcsolatos, remélem nem fog többé megtisztelni bennünket a látogatásával.

— Nem hinném, hogy még egyszer rászánná magát — jegyezte meg csipősen Happersett Seneca. — Alaposan elvettéd a kedvét. Nem ismerek senkit, aki olyan undok tudna lenni emberekhez, mint te, Rebeka. Végre is ezeknek a Reichardt-oknak köszönhetjük, amink van. Az ilyen ügyes, munkabíró embereknek. Akiknek a munka az életük.

— Lehetséges — mondta Rebeka hüvösen. — A paloták pincékre épülnek. Minden alapzat rideg. Én még soha életemben nem jártam pincében.

— Valamikor mi is lenn voltunk, Rebeka — mondta Seneca. — Ma persze egyikünk másikunk alig több semmitmondó oromdisznél.

— Megint Warwickra célzol, — mondta Rebeka. — Örökké azzal a fiuval van bajod.

Pumryt újra Miranda foglalkoztatta. Miranda nyugodtan, rejtélyesen üldögélt közöttük, mintha senkihez se volna köze, tekintete a messzeségbe révedezett, sötétebb volt a szokottnál, valami láthatatlan dologra meredt. Pumryt bizonytalan, mély mélabu fogta el. A céltalanság, az elhagyatottság kétségbeejtő üressége. Szinte ellenállhatatlan vágya támadt szakítani tartalmatlan, réveteg életével, elindulni a boldogság után, megtalálni lényének értelmét és magyarázatát. Alkonyodott. Pumry türelmetlenül leste, mikor szólal meg, mikor mozdul meg Miranda.

* * *

Ebéd után — Happersették, Kinzer Miklósék szokásaival ellentétben délben ebédeltek — Pumry felment a szobájába. Nem volt képes tovább hallgatni az asztalnál ülők üres társalgását. Szünni nem akaró érthetetlen, furcsa szomorúság gyötörte napok óta. Céltalanul ödöngött a szobában, hol ezen, hol azon akadt meg a tekintete hosszan nézte a ruhásszekrénye tükörlapjába illesztett három táncrendet. Ablaka a napfényben fürdő kertre nyílt. Hosszu ideig bámult a pázsitra, mozdulatlanul. Az volt az érzése, mintha azóta is ott ülne a lugasban a vasárnapi kis társaság. Fagyosan kikészített anyja, apja és Miranda, aki riasztó tehetetlenséggel bámult John Reichardra. Valamennyiük közül John Reichardot látta a legélesebben. Erőszakos, követelődő alak. Anyának igaza van: elviselhetetlen figura.

Fülsiketítő zakatolás hallatszott a Brandyvine Road felől. Pár perc múlva bekopogtatott a szolgáló Pumryhez.

Egy ur kéreti jöjjön le a ház elé. A ház előtt nagy, rikitóan vörös gépkocsi várakozott. Colfax Mapes ült a kormánykerék mellett. A kocsiban porköpnységbe bugyolált hölgy ült. Vonásai felismerhetetlenek voltak az autószemüveg alatt. Colfax nagyot nevetett Pumry elképedésén. A hölgy levette szemüvegét. Pumry unokanővére, Kinzer Karolina volt.

— Kérd meg a szüleidet, hogy engedjenek el velünk — mondta Karolina. — Hétre érted jövünk. Vagy amikor akarod. Colfax holnapig marad és ragaszkodik a társasághoz. Alig várta, hogy lásson, egész idő alatt rólad beszélt. Azt hittem, hogy összecserél benneteket és az angyali Miranda után sóvárog, de kiábrándított. Azt mondja, hogy Miranda sok példányban forog, de belőled csak egy van.

Pumry megköszönte a meghívást, szívesen velük tart. Kinzer Karolina ismét eltűnt autószemüvege mögött, Colfax Mapes vadul kurblizott. Az autó zakatolni kezdett, puffogott, hörgött. Colfax addig kurblizott, amíg az egymást követő aritmikus robbanások folyamatos zakatolásba mentek át. Aztán elfoglalta helyét a kormánykerék mellett s tovairamodott. Pumry felment a házba. Elhaladt Mrs. Happersett hálósobája előtt. Az ajtaja nyitva volt. Rebeka ingerülten dallamos hangján kiszólt:

— Mi volt az az undok zakatolás, szívecském? Azt hittem, kettészakad a fejem

Pumry ágyban találta anyját. Bekötött feje magasra tornyozott vánkосokon pihent.

Az ágy mellett álló asztalkán nyitott szagos üvegcsé állt készenlétben, átható illattal töltve be a szobát.

— Colfax Mapes volt, gyönyörű, tűzvörös gépkocsijával. Olyan az a kocsi, mint egy vörös ördög, anyám. Karolinával jött, azt mondták, hétkor értem jönnek. Colfax Mapes holnapig ittmarad. Azt mondtam nekik, hogy ha megengedtek, velük tartok. Ugye velük mehetek, anyám?

Happersett Rebeka ingerülten igazgatta a borogatást fején.

— Igazán több eszed lehetne — mondotta. — Ugylátszik elfelejtetted, hogy tizenhatéves fruska vagy, Miranda nővéred pedig huszadik évében jár. Nagyon helytelenem, hogy előtérbe akarod tolni magadat. Például most is. Fogadni mernék, mihelyt megláttad Colfax Mapest, már szaladtál le a ház elé, hogy meghívasd magadat Kinzerékhez. Pedig nyilvánvaló, hogy Mirandával szeretne együtt lenni és csak finomságból nem meri szóvá tenni. Mindjárt irok pár sort Karolinának. Hét órára eljöhetnek Mirandaért.

— Miről van szó? — érdeklődött Miranda, aki váratlanul felmerült az ajtóban.

— Hova kell mennem hétkor?

— Colfax Mapes volt itt Karolinával. Karolina megkért, menjek el hozzájuk — mondta Pumry. — Anya azt mondja, hogy mindig előtérbe tolom magamat, holott tulajdonképpen veled óhajtanak lenni.

— Nevetséges, — mondta Miranda magas, vékony hangján. — Kétségkívül veled akarnak lenni. Láttam vasárnap, hogy Colfax Mapes teljesen belédhabarodott. Isten tudja, miket mondott neked a szökő-

kutnál. Ne haragudj, anyám, de ezzel az örökös fejfájással igazán az idegeire mégy az embernek.

— Ó, Istenem — nyögdécselt Mrs. Hap-persett elhaló hangon. — Hogy nekem milyen bájos lánykáim vannak! Mintakislányok. Igaz, hogy a mai lányok mind egyformák. Alig tudok beszélni, úgy fáj a fejem. De vár-jatok, térjek csak magamhoz. Egyelőre kép-telen vagyok veszekedni veletek. Intézzétek el Karolina meghívását egymás között.

— Fantasztikus nő az anyánk — mon-dta Miranda a hallban Pumrynek. — Néha igazán elviselhetetlenül fárasztó. Egyrészt el van bűvölve tőlem, azt hiszi, hogy szép vagyok, mint egy istennő, másrészt min-den áron férjhez akar adni. Vedd fel szivecs-kém a legszebb ruhádat, érezd jól magad. Colfax Mapes a lányok álma.

Pumry tanácstalan kifejezéssel bá-méskodott maga elé, mikor a szobájában egyedül maradt. Nem értem Mirandát, mon-dogatta. Miranda kedvessége meglepte — nem, ez nem helyes szó — elképesztette. Anyám és Miranda voltaképpen szakasztott egyformák. Általában egyformán is bánnak velem. Alig titkolt, fölényes megvetéssel Miranda többnyire még az anyámnál is ke-gyetlenebb. Mi eshetett beléje, tünődött Pumry, hogy most természete ellenére nagy-lelkűen viselkedik? Vajjon mi? Valami oka kell, hogy legyen rá. Valamit tervez. Cukorban adja be a keserű pilulát.

Miklós bácsi megint megfőzte Pumryt gavallériájával, méltóságteljes viselkedésé-vel. Mindenkihez egyformán kedves, egy-formán udvarias volt. De mindig felhő bo-rong a homlokán, állapította meg Pumry

regényesen. A család, gondolta Pumry, szigorubban ítéli meg Miklós bácsit, mint ahogy megérdemli. Miklós bácsit James Walling valamikor el akarta csábitani Calnból, át akarta adni neki a James Walling és társa bankház vezetését — roppant tekintélyes pozíció — de Miklós bácsi nem volt hajlandó megválni bankjától, a jelentéktelen kis calni pénzügyintézetétől. Miklós bácsi annyira korrekt volt, hogy még a calni Papiripar Rt.-nél lévő érdekeltségétől is megvált s feláldozta a bankja kedvéért a Rosanna papirgyárat, amit Wigton Hazael alapított 1800 körül. Különös viselkedésével csak azt érte el, hogy felesége, Eugénia a faképnél hagyta s elkísérte Franciaországba Armond fiát. Armond felesége Colfax nővére.

— Miklós bácsi modora szörnyen tiszteletet parancsoló, igaz? — kérdezte Colfax Mapestől.

A holdfényben uszó kertben időztek. Colfax válasz helyett — éppen Pumry kezét szorongatta — elindult a villa felé, amelyben Armond lakott valamikor.

Az elhagyott villa tornácán üldögéltek.

— A te viselkedésed tiszteletet parancsoló — mondta Colfax Mapes végül. — Mondtam már hogy van benned valami, ami szörnyen kedves. Most megismétlem. De nem tudom, mi az. Pufók vagy és vastagok a lábaid. Az ilyen külsőt utálok. Tizenhatesztendős fruska vagy, fogalmad sincs a világról, amitől szintén a falra tudnék mászni! Mindössze az szól melletted, hogy jó családból való vagy, bár még csak tulajdonosan gazdagok sem vagytok. Vidéki kislány vagy, egy istenhátamögötti községben.

Hirtelen Pumry felé hajolt és megcsó-

kolta a Pumry homlokába hulló tincset. Aztán szájon csókolta. Annyi baj legyen, gondolta Pumry. Mulatságosnak találta. Olyan ize volt, mint a pemetefüccukornak. A világ nem fordult ki a sarkaiból. Nyugodtan, egyenletesen lélezett.

— Engedd megjegyeznem, hogy megcsókoltalak — figyelmeztette Colfax. — Vedd tudomásul, légy szives.

— Rendben van — nyugtázta Pumry. — Antoniuson és Cleopatrán gondolkoztam. Sehogy se megy a fejembe, mért ölte meg Antonius magát. Gondolod, hogy Cleopatra miatt?

S most kiderült, hogy Colfax Mapes meghabarodott.

— Az egész az a hülye Shakespeare találta ki — mondta zsémbesen s aztán felállt. — Ideje, hogy a korodbeli kislányok ágyban legyenek. — mondta.

Pumry nagyot ásított. Gyönyörű fog-sora volt.

— Megint nevetlen vagy — dorgálta Colfax.

* * *

Május utolsó napjai nem júniusra, hanem júliusra emlékeztettek. A futórózsák elhullajtották szirmaikat.

— Olyan meleg van — jelentette ki Happersett Rebeka, — hogy lehetetlen hus-sal és főzelékkel élni.

Ebédre, amelyen a férfiak nem vettek részt, almakompótot, kókuszdiót és vanília-fagylaltot szolgáltatott fel. Pumry, aki mostanában örökké töprengett, csak salátát evett, a kompóthoz hozzá se nyult. Miranda annál bőségesebben szedett a tányérjára

belőle. Háromszor is megtetézte, s négy óra tájban sürgősen felkérte Pumryt magához. Miranda gyomorgörcsben vergődött Arca halottfehér, hideg és izzadt volt.

— Nem azért hivattalak, hogy a fejemre olvasd az almakompótot — fogadta Pumryt ingerülten. — Ha ezt a szót kimondod, rosszul leszek.

Finom ujjával hasát nyomkodva kétségbeesetten hánykolódott ágyában.

— Nyisd ki a füledet s tedd meg, amire kérlek. Nincs senkim, akiben megbíznék kívül. Sétálj le a Brandyvine Roadon, fordulj be a Lancaster Avenuen, menj tovább az Elm-utca sarkáig és mondd meg John Reichardtnak, hogy délután nem mehetek vele kocsikázni. Mondd, hogy az anyámmal kell maradnom. Mondj, amit akarsz. Mit bámulsz? Ne légy olyan mamlasz. Jaj, mindjárt hánynom kell.

Pumry elképedve ágya szélére ült.

— Elm-utca — ismételte bambán.
— John Reichardt. Kocsikázni.

Miranda képtelen volt megszólalni. Nagyon rosszul érezte magát.

— Igen, igen — lihegte kimerülten. — Négy órára vár. Türelmetlen ember. Mondd neki, hogy holnap a megszokott időben találkozunk a megállónál. Mondd, hogy sajnálom. Értesd meg vele, Pumry, hogy ma sehogy sem tudtam elszabadulni.

Pumryt annyira meglepte az ujság, hogy moccanni se tudott. Miranda titokban találkozik a békaszemű, otromba cipőjű, rikitóan kékkalapos John Reichardttal?

— Mióta folyik ez? — kérdezte ridegen.
— Két hete. Mit tudom én? Kétezer esz-

tendeje — mondta Miranda s a paplan alatt felhúzta térdeit.

Pumry megállapította, hogy az arca már nem is halvány, zöldes színe van.

— Megdöbbszent? Sajnálom! — folytatta Miranda. — Képzeld el milyen képet vágna anya, ha tudná. Szerencsére nem komoly a dolog, hiszen rövidesen Pittsburgba költözünk. Nem is hinnéd, milyen ur modora van. Rém regényes az egész dolog. Néha nem tudom, sirjak, vagy nevessek-e rajta.

John Reichardt szeme közé nevetni nem lehet nagyon könnyű dolog, gondolta Pumry, mikor az Elm-utca sarkára ért. A fiu a bricskája mellett állt, a lovon igazgatótt valamit.

— Anyja otthon tartotta? — kérdezte szigoruan. — Minek? Komolytalan kifogás.

— Miranda azt mondta, mondd, hogy az anyám nem enged — magyarázgatta Pumry.

— Az igazság az, hogy sok alma-kompótot evett és fáj a hasa — ismerte be nemes egyszerűséggel.

— Az más — mondta John Reichardt. — A hasfájást elfogadom. A mamára való hivatkozás üres beszéd. Jó lesz orvost hívni.

Komor képpel a bricskára bámult, majd fürkészve Pumryre pillantott.

— Most itt a nyakamon ez a ló — mondta. — Két dollárt fizettem a fuvarosnak a délutánért. Nem lehet vissza csinálni. Két dolláromban van Miranda megkocsiztatása, ő meg hasfájást kap és megizeni, hogy nem jöhet. Egyedül nem öröm kocsikázni és ha maga nem is ér annyit, mint Miranda, inkább

megkocsikáztatom, semhogy két dollárt hiába dobjak ki az ablakon.

— Életem főcéljának tekintem megkímélni ettől az irtózatosságtól — felelte Pumry gunyosan.

— Minden lány szeret kocsikázni — mondta hüvösen John.

Miranda megpukkad, ha megtudja, gondolta Pumry. Miranda fölényesen kezelte a fiút. Pumry csaknem elvihogta magát. Nem akar két dollárt kidobni az ablakon!

— Ez egy nagyon jó csődör — jelentette ki John ünnepélyesen. — Olcsóbb lovat is adtak volna, de mivel azt hittem, hogy Miranda jön, nem akartam holmi gebével megjelenni.

— Kár, hogy nem tudtam előre értesíteni, akkor a gebe is megtette volna — felelte Pumry vidáman.

— Mindegy már, — szögezte le John filozófikusan. — Maga nem szép, de vicces pofikája van — állapította meg. — Mirandában nincs humor, de annál gyönyörűbb. Törékeny és édes, mint valami cukor angyalka, amelyet a karácsonyfákon látni. Mintha költő álmodta volna meg. Nem, ő a költészet maga. Itt hordom a képét a szívemben — mondta John és a szívére mutatott. — Maga meg én földi lények vagyunk, — folytatta. — Miranda ellenben mennyei teremtes. Szüzi ártatlanság, ibolyakoszorúval homloka körül. A lelke olyan fehér, mint a havasi gyopár.

— Maga néha olyan, mintha német volna — jegyezte meg Pumry.

— Nyert — ismerte be John Reichardt. — Eltalálta. Maga nem olyan szép, mint Miranda, de jó szeme van. Tudja hol a

starembergi tó? Bajorországban. Én papirgyártó vagyok. Amsterdamban tanultam ki a mesterségemet. A hollandusok százado-kon át vezettek a papirgyártásban.

Pumry növekvő zavarban hallgatta. Bármit mondott John Reichardt, rendkívüli erővel reagált a szavaira. Figyelmesen vizsgálta komor, fiatalos vonásait. De nem lett tőlük okosabb.

— Mikor átjöttem Amerikába, először Holyoke-ban dolgoztam. Aztán a Windsor-műveknél Connecticutban, aztán átmentem New-Yorkba, a Milton és Ballstock-művek-hez. Aztán átkeltem a hegyeken. — Németországban nagy divat a hegyi tura — aztán megint keletnek fordultam. A McDowell papirgyárba akartam eljutni, de ittragadtam. A lutheránus lelkészünk nagyon jószándéku ember. Elvitt Mrs. Merrefieldhez. Másnap már a Rosanna papirgyárban dolgoztam.

Pumry szive hevesen dobogott; szinte félt, hogy John Reichardt meghallja. Nem értette, miért fogta meg ilyen erősen ezeknek a közömbös tényeknek és személyeknek a felsorolása. Egyikhez sem volt köze, de hazakiváncsozott.

— Szeretnék hazamenni — szakította félbe John Reichardtot.

— Még korán van — mondta John. — Még egy óra hosszat kocsikázhatunk. A ló ki van fizetve. Szeretek Mirandáról beszélni. Maga a nővére. Nagy dolog.

Pumrynek eszébe jutott, hogy még egy üzenete van Mirandától John számára.

— Miranda holnap a megállónál lesz — jelentette ki. — Remélem nem lesz olyan zöld, mint máma.

Az Elm-utca sarkánál elváltak. Miranda teljesen felépült.

— Hol maradtál ilyen sokáig? faggatta Pumryt ingerülten. — Borzasztó fontos hirrel szolgálhatok. Anya meghívta vacsorára Colfax Mapest.

— Nem akart kidobni két dollárt hiába — közölte Mirandával röviden.

Happersetett Miranda gyűlölködve pillantott Pumryre. Szavaiból áradt a keserűség.

— Segitettél neki takarékoskodni — mondta epésen. — Remélem nem csalódott benned.

Pumry álmélkodva meredt Mirandára.

— Gonosz vagy, Miranda — fakadt ki végül. — Csak én tudom egyedül, milyen gonosz vagy. Minden ok nélkül megbolondítottad ezt az egyszerű papirgyártó legényt, aki a starhembergi tó mellől költözött Amerikába. Szégyen gyalázat! Olyan regényes fiu. Azt hiszi rólad, hogy cukor-angyalka vagy és karácsonyfára akasztanak. Szep-lőtlen hajadon, ibolyákkal a homloka körül. Olyan fehér a lelked, mint a havasigyopár. Én rendes voltam hozzá és megmondtam neki, hogy nem anya tartott vissza, hanem fájt a hasad. Te zöld angyalka!

Később a tágas fogadószobában ült, mély figyelemmel hallgatta Colfax Mapest. Aztán mindketten hosszan hallgattak. Feszült csönd vette őket körül. A csöndet végül is Pumry törte meg.

— Nem — suttogta alig hallhatóan. — Nem komoly a dolog.

Colfax Mapes tiltakozott.

— Nem is kívánom tőled, hogy azonnal nyilatkozzál. Felejtsük el mindketten, ami-

ről beszéltünk, csak azt ígérd meg, hogy gondolni fogsz rám. Én feleségül akarlak venni téged. Mondogasd gyakran: Colfax Mapes feleségül akar venni.

Pumryt fírasztotta a beszélgetés

— Nem beszélénk másról? — kérte Mapest.

Kedve lett volna megkérdezni a fiutól, járt-e valaha Bajorországban s látta-e a starhembergi tavat. De valami arra ösztö-kélte, hogy fékezze a kíváncsiságát. A kérdés elmaradt.

* * *

Pumry anyja hálósobájában ült és udvariasan tartózkodó figyelemmel hallgatta Rebekát. Happersettné ökölnyi monogrammos, himzett váncosok tömkelegén pihentette fejét. A szaglőüvegcsét markában szorongatta.

— Ugy látszik mégsem vagy olyan lehetetlen teremtes, amilyennek tartottalak — állapította meg röviden. — Miklós rendkívül hízlgően nyilatkozott felőled. Mondhatom, ugyancsak meglepett. Sose hittem volna, hogy Colfax Mapes komolyan érdeklődik irántad. Nem tudom jól tetted-e, hogy visszautasítottad az ajánlatát. Talán a szerencsédet játszottad el. Elvégre meggondolhatja magát. Fiatalembereknél ez gyakori eset. Ha megkérdezted volna a véleményemet, én azt mondtam volna, tüstént menj hozzá. Ne felejtsd el, mit jelentene ez a házasság a számodra. A legelőkelőbb társadalmi pozíciót. Mindent. Légy kedves hozzá ezentul, közvetlenebb, őszintébb. A szerelem lángja, ha nem ápolják, könnyen elhamvad.

Pumry merev arccal hallgatta az oktatást. Bágyadtnak, révetegnek érezte magát. Hirtelen megváltoztatta elhatározását s nem mondta meg anyjának, hogy esze ágában sincs bátoritani Colfaxot, mert nem akar feleségül menni hozzá. Nem látta semmi értelmét, hogy anyjához bizalmas legyen. Hirtelenül végtelenül elhagyatottnak, felnőttnak érezte magát. Nekem senki sem adhat tanácsot, rajtam senki sem segíthet, állapította meg. John Reichardt napbarnította, komoly szemüveges profiljára gondolt. Kezei vörösek, érdesek, otrombák. Vasárnap volt. Pumry visszament a szobájába és felöltözködött. Templomba készült. Fehér fodros ruhába öltözött és széleskarimájú, virággal diszitett kalapját vette fel. Anyja, fejfájására hivatkozva, otthon maradt. Pumry Karolina dédanyjával és nagyapjával kocsizott ki. Az éltes hölgy kénytelen volt egyedül hajtatni haza a templomból, mert Happersett nagyapa ragaszkodott megszokott sétájához istentisztelet után. Ezuttal még lassabban lépkedett, mint máskor, néha néha kifulladt és Pumryre, vagy elefántcsontgombos botjára volt kénytelen támaszkodni. Borzasztó öreg már, gondolta Pumry.

— Miranda nővéred Kinzer Jakab lányának nevét viseli — mesélte az aggastyán, szokása szerint az elődök viselt dolgaival, a család történetével szórakoztatva unokáját. — Kinzer Mirandát egy Guire vette el. Ádám fivérének a fia.

Be kellett fordulniok a Brandiyne Roadra. Happersett John kifulladásra megállt.

— Jobb lesz, ha nem beszélsz séta közben, nagyapa — figyelmeztette Pumry.

— Bolondság — mondta Happersett.

— Senki sem értette, hogy Jakab miért vette el Elysiát Wigton Rosanna helyett — folytatta új erőre kapva.

Tovább bandukoltak.

— Rosannáról nevezte el a papirmalmot. A vízjegyük is Rosanna emlékét őrzi. Feslő rózsaszál. Gyerekkoromban merített rózsának neveztük. Ezeket a régi dolgokat már csak én tudom — mosolygott a vén Mr. Happersett.

— Jakab rosszul házasodott. Rosanna jóindulatu, édes teremtes volt, Elysia meg boszorkány. Mindig pörölt Jakabbal, örökké sivalkodott. Guire Miranda se volt külön; az anyjára ütött.

Megint Pumryre támaszkodott, gémberedett, vén ujjai mélyen bevágódtak a kislány vállába.

— Rosannát Happersett doktor vette el. Ide s tova ötven esztendeje, hogy meghalt. Mikor is? 1858-ban temették. Jakab rosszul házasodott — kezdte előlről. — Szelid, jámbor ember volt. Amasától, a fiától tudom. Lutheránus hitben nevelkedett, de a quakerekhez járt istentiszteletre. Valami víz mellett született, patak vagy tó partján, Németországban. A mesterségét Hollandiában tanulta ki, aztán kijött Amerikába és a keleti tartományokból vándorolt ide. Mint afféle vándor papirgyártó legény.

Pumry szíve nagyot dobbant. Ugy érezte, hogy a torkában dobog. Egy fiatalember hangját hallotta, aki komolykodva sorolja fel, honnan jött, merre járt, hol működött Amerikában. A németek szeretnek vándorolni. Szenvedélyes érdeklődés fogta el, többet szeretett volna tudni Wigton Rosannáról.

— Wigton Hazael háza a Merrefieldekre maradt — folytatta nagyapja. — Ott lakott Kinzer Jakab legénykorában is, házasember korában is. Én aszondom — elmélkedett az öreg, — hogy Elysia gonosz teremtes volt. Az alighanem úgy történhetett, hogy a szerelmesek közé állt, kihasználta Jakab jóhiszeműségét, visszaélt vele. Elszánt, gonosz t. remtés volt.

Az öreg sehogy sem volt hajlandó Rosannáról mesélni, hanem a maga makacs és monoton modorában azt kezdte magyarázni, hogy a Kinzer és Guire családok ettől a Wigton Elysiától örökölték a megátalkodott természetet.

— Kinzer Wigtont is a természete pusztította el — erősködött.

Pumrynek ellenállhatatlan vágya támadt kiegészíteni ujonnan szerzett ismereteit. Meg kellett hogy nézze azt a házat, amelyben Wigton Rosanna gyermekkorát töltötte. Pumry délután elszökött hazulról. Háza tornácán hintaszékében üldögélve találta Mrs. Merrefieldet. Az idős hölgy felállt és áradozó örömmel szorította keblére Pumryt.

— Áldott jó teremtes vagy, lelkem, áldott jó teremtes — ismételte szakadatlanul.

Aztán sirva fakadt.

— Szép tőled, hogy nem törödsz a családban dúló vizállyal. Igaz keresztényi cselekedet. Én se vettem benne részt soha. Egyedül álltam mindig, teljesen egyedül.

Hellyel kínálta, maga mellé ültette Pumryt.

— Mindig arra kértem Istent, hogy segítse meg Townsend fiamat, csináljon nagy

embert belőle. De most, hogy olyan nagy ember lett, szinte sajnálom, hogy isten meghallgatta kívánságomat. Legfeljebb egyszer ha látom egy héten. Mióta szenátor lett és kongresszusokra jár, alig marad egy kis ideje számomra. Ha John nem volna, senki se törődne velem.

— John? — csodálkozott Pumry.

— John Reichardt, a Rosanna malomból. Mindjárt nálam szállt meg, mikor Caliban megtelepedett. Ugy tekintem őt, mintha a fiam volna. Ami dolog akad a ház körül, azt ő mind elvégzi. Reggeltől estig a gyárban dolgozik, de ahogy hazajön, első dolga kigyomlálni a gázt, nemcsak a ház előtt, hanem az udvarban, meg a kertben is. Csak azt hibáztatom, hogy olyan komoly. Fél éjszaka a rajzai fölött görnyed. Valami tanulmányon dolgozik. Mondom is neki mindig, ne virrasszon annyit, tönkreteszi a szemét. John, mondom neki, süt a nap, menjen világgá, használja ki a fiatalságát, de ő csak nevet rajtam. Azt mondja: hagyja csak Mrs. Merrefield; annak is eljön majd az ideje. Azt mondja, előbb érvényesülni akar. Előbb-utóbb, biztat, enyém lesz a malom. Az lesz az első. Más idők jönnek, azt mondja. Új dolgok, új állapotok. Nagyratörő ifju, lesz is belőle valami. Aztán van még egy jó tulajdonsága, amit kevés mai fiatalemberről lehet elmondani. Szeret templomba járni, sokat forgatja a bibliát. Azt szoktam neki mondogatni, hogy papnak kellett volna mennie. Lehet, hogy igaza van, Mrs. Merrefield, mondja John. De a jámborságot is tulságba viszi. Ne legyen már olyan szent, fiam, szoktam mondani neki. Ha szorgalmasan eljár a templomba és énekel a gyüle-

kezettel, akkor megtette, amivel az Urnak tartozik. De John nem éri be ennyivel.

— Borzasztóan sajnálom, hogy olyan nagy a széthuzás a családban — jelentette ki Pumry. — Minden olyan sivár és rossz. Már rég el kellett volna magához jönnöm, nénike. Olyan jó itt.

Léptek hallatszottak az udvar felől. John Reichardt jött haza, ingujjban, gallér és nyakkendő nélkül, vörös nadrágtartóval. Zavartan vissza akart vonulni, de Pumry nem hagyta.

— Ne szökjön el, nem fogok két dollárjába kerülni — kötekedett.

— Nem attól félek, csak a kabátomat akarom magamra venni — szabadkozott.

— Üljön csak le, John, úgy ahogy van — biztatta Mrs. Merrefield. — Félek, hogy John megszökik, amig egy kis málnaszörpöt meg süteményt hozok. Vigyázz rá addig Pumry. Beszélgessek.

Pumry kimerültnek találta John-t. Csak ült, ölbetett kézzel, hallgatagon. Aztán levette pápaszemét s megtörölgette az ingujjával. Tekintete bágyadt volt s ugyanakkor csodálatosan átható kék.

— Ugye sajnálja, hogy engem talált itt Miranda helyett? — kezdte Pumry álnokul édesen.

— Így is jó — mondta John közömbösen. — Ma rossz napom van, ugyse tudnék mit kezdeni magammal. Nem jó a tervem — fakadt ki. — Kezddetem előlről az egészet! Megint előlről — tépelődött fennhangon, mintha Pumry ott se lett volna.

Pumry érezte, hogy ez komoly tragédia. De hogy mi a tragikus benne, nem tudta volna megmondani.

Pumry a tükör előtt állt és hangosan mondogatta: Wigton Rosanna. A szoba még világos volt, de a tárgyak körvonalai kezdtek elmosódni a szürkületben. Pumry révedezve szemlélte a tükör csillogó lapját. Erősen nézte s az volt az érzése, hogy Rosannát látja. Ebben a sejtelmes hangulatban úgy érezte: egyek. Ő, Pumry: Wigton Rosanna. Valahogy elszakadt a környezettől, korától, mindattól, ami elhatárolta. Holtak és elevenek felismerhetetlenül összekeveredtek. Délután Kinzer Jakab vitte kocsikázni. A tavasz illatozott. Messziről jött, víz mellől, valami német patak vagy tó környékéről. Rótta Amerika országutjait, egyik papírmalomból a másikba vándorolt, keletnek, nyugatnak, délnek. Persze mindez csak képzelődés. Kinzer Jakab sok-sok évvel ezelőtt vándorolt ki Németországból, sok-sok éve halott. Később Reichardt John rótta az amerikai utakat, ő rekedt végül is Caliban, ő vitte Pumryt Miranda helyett kocsizni.

Pumry átélte, amit Wigton Rosanna szenvedett. Elhagyatottságát, szomoruvégű szerelmét, bánatát és gyötrelmeit. Aztán elhatározta, hogy meg fogja változtatni a sors menetét. Ő később született, ő már ismeri az életet. Igen, ő Rosanna, de hidegfejú és céltudatos Rosanna. Ő ismeri Elysiát, tudja, hogy álnok, alamuszi. Nem, ő nem fog alul maradni, kiharcolja, amihez joga van. Pumry Elysiával foglalkozott, de Mirandát értette Elysia alatt. Könnyű léptek hallatszottak, kopogtak. Miranda volt, hattyuprémszegélyű rózsaszínű pongyolában, rózsaszínű fejkötőben. Egy ládikát hozott magával.

— Kellemes ez a félhomály. Iszonyu

hőség volt ma — kezdte. — A napsütés beteggé tesz, megsemmisít.

Mintha az anyámat hallanám, gondolta Pumry.

— Bizonyára a fejedet is megfájdította — jegyezte meg részvétlenül.

— Elhoztam neked a gyöngyeimet és az ametisztjeimet — kezdte Miranda szaporán, Pumry felé nyújtva a ládikát. — Minden itt van, fülbevalóim, nyakláncaim, karkötőim. Vedd át kérlek őket. Gonosz voltam hozzád. Nem tudom, miért vagyok olyan rossz, Pumry. Van bennem valami gyűlöletes. Légy szíves, fogadd el az ékszereimet.

Erőszakkal Pumry kezébe nyomta a ládikát. Pumry az öltözőasztalkára tette.

— Köszönöm, Miranda. De nekem nem kellenek — jelentette ki. — Ugy érezném, mintha pókhálóval, vagy még rosszabbal aggatnám tele magamat. Mért akarod nekem adni az ékszereidet, Miranda? Mit akarsz tőlem? — kérdezte élesen.

— Mindig visszautasítasz — panaszkodott Miranda. — Vannak nagylelkű fellobbanásaim, de te nem akarsz róluk tudomást venni. Neked akarom adni a kincseimet s te gyanakodva nézel rám. Nagyon sötét van itt, nyomasztónak érzem ezt a homályt. Nem csinálnál világosságot?

Pumry ülve maradt és Miranda halvány szépségét bámulta. Miranda reszketett. Lát-szott, hogy sok mindenről szeretne beszélni, de nem tudja elkezdni. Végül tétova, méz-édes hangon elmondta Pumrynek, hogy John Reichardt közölte vele Pumrynek Mrs. Merrefieldnél tett látogatását.

— Őszintén szólva nagyon meglepett.

Anyám nem helyeselné — tette hozzá sietve.

— Nekünk nem szabad betenni a lábunkat Townsend Merrefield házába. Tudom, hogy értelmetlen tilalom. John azt mondta, hogy Merrefieldék nagyon kedvesek hozzá, mind a ketten elragadó emberek, de mi rosszban vagyunk velük. John elmondta, hogy más-naszörpöt és süteményt kaptatok s hogy te nagyon aranyos voltál. Pufók, de aranyos.

Hideg pillantást vetett Pumryre.

— Miért látogattad meg Mrs. Merrefieldet? — kérdezte.

Nagyon nehéz volt rá felelni. Pumrynek nem maradt választása, meg kellett hogy mondja az igazat.

— Látni akartam azt a házat, amelyben Wigton Rosanna gyermekkorát töltötte — vallotta be. — Ujabban nagyon sokat gondolok rá. Te bizonyára semmit sem tudsz róla. Róla, Elysiáról és Kinzer Jakabról.

— Minden szavad hazugság — mondta Miranda. — Nem akarok olyan lenni, mint te, neked akartam adni a gyöngyeimet s mint egyetlen nővéremnek, elárulok neked egy titkot. Nem voltam egészen őszinte hozzád, mikor a hasam fájt és Johnról beszéltem. Akkor még nem voltunk annyira, Pumry. Esküszöm, hogy nem voltunk annyira, máskép nem beszéltem volna róla hányaveti hangon. Mi össze fogunk házasodni, Pumry. John meg én. Ugye gyönyörű? Nem bánom, akármit mond anyám, akármit szól hozzá a világ, semmi sem szakíthat el bennünket egymástól. Szeretem John-t, neki adtam a szívemet. Segitened kell rajtam, Pumry, mellénk kell hogy állj. Tudom, mindenki meg fog tagadni bennünket. Ugye most csodálkozol? Nem akarod elhinni, hogy

szegény emberhez akarok feleségül menni? Egy ordinaré, egyszerű emberhez? De én imádom. Hát nincs egy szavad se? Nincs egy jó szavad se hozzám?

Pumry mereven nézte Mirandát. Rettenetesen csodálkozott. Miranda szerelmes John Reichardtba. De hiszen ő is szereti.

— Megkérte John a kezedet? — kérdezte.

— Meg — felelte Miranda habozás nélkül. — Ma, kocsikázás közben. Nyomban el is utazott Philadelphiába, hogy megvegye a jegygyűrűket.

Pumry megkönnyebbülten sóhajtott fel.

— Ügyetlenül hazudsz, Miranda — mondta kurtán. — Vagy bolonddá tartasz, vagy én nem értem Johnt és én vagyok hülye. Mindössze kétszer láttam csak őt, de tudom, hogy nem az a fiú, aki jegygyűrűket rohan vásárolni. Legfeljebb a mézesheteit fogja Philadelphiában tölteni. Vedd vissza Miranda a gyöngyeidet.

Miranda elragadóan festett hattyúpehellyel szegélyezett rózsaszínű pongyolájában. Remegett dühében.

— Legalább kiszedtem belőled, amit akartam — vágta kajánul Pumryhez. — Mindjárt gyanítottam, hogy a kocsikázások során belehabarodtál Johnba, de nem akartalak addig felelősségre vonni, amíg nem voltam benne bizonyos. Most kiderült a csacsiságod és alaposan ki fogunk nevetni Johnnal. Nagyon szép jelenet lesz.

És élesen, fültépően felnevetett.

— Távozz, Elysia. Elég boldogtalanságot okoztál már. Elég volt — mondta Pumry Mirandának.

Kezébe nyomta a ládikát. Ajtót nyitott és kituszkolta.

— Sajnállak — mondta.

Ez volt utolsó szava hozzá.

Aztán leszaladt a lépcsőn és elszántan kilépett az alkonyatba. A rózsák édesebben illatoztak, mint napközben. Holdtalan este volt. A kékesen hamvadó végtelenben halványan tüzeltek a csillagok. Végigment a Brandywine Roadon. Mrs. Merrefield szavaira gondolt. Ne gubbasszon ilyen szép időben itthon, mondta Johnnak, menjen sétálni, csatangolni, csatlakozzon a fiatal-ságához. De John csak nevetett. Annak is eljön az ideje, mondta John. Ingujjban üldögélt annak a háznak a tornácán, amit Wigton Hazael építtetett. Mrs. Merrefield hintaszékében üldögélt. Pumry elszántan John mellé telepedett. Anyja így nevelte. Hidegvér gyermekem.

— Még mindig nem jó — mondta John kurtán.

Pumry ösztönösen érezte, hogy a tervrajzról beszél.

— A feszültség nem elég ahhoz, hogy felvigye a pépanyagot a szárítódobra. Pedig meg kell oldani valahogy. Mást kell ki-eszelnem — magyarázgatta bizalmasan.

— Egyre több gépkocsit átni — mondta Mrs. Merrefield. — Egyszer éppen így üldögéltem Townsennel. Számoltuk a gépkocsikat. Kettő-három jött.

Felállt és bement. Hintaszéke csöndesen himbálódzott pár pillanatig.

— Gondoltam magára — mondta John Pumrynek. — Miranda gyönyörű nő, de beszélgetni nem igen tudok vele.

Pumry halkán kuncogott.

— Maga nagyon regényes fiu — mondta Johnnak.

— Nem olyan veszélyes — felelte John.

— Mindenesetre regényesebb, ha mostanában házasodok meg, mint ha évekig halogatom.

Happersett Pumry John nyaka köré fonta karjait és megcsókolta a fiut. Előbb szájoncsókolta, aztán erős, fiatal mellére bujt. Érezte, hogy John teste és akarata ellenáll. Végre John is engedett. Pumry meleg, közeli valósága legyőzte ellenállását.

— Nem jó egyedül élni — mondta csöndesen.

Rosanna, suttogta Pumry magában, Rosanna.

Vége.

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON
FROM THE FIRST SETTLEMENT
TO THE PRESENT TIME

By SAMUEL JOHNSON, Esq.
of the Middle Temple, Barrister at Law.
In TWO VOLUMES.
LONDON: Printed by J. JOHNSON, in Pall-mall.
MDCCLXXV.

THE HISTORY OF THE CITY OF BOSTON, FROM THE FIRST SETTLEMENT TO THE PRESENT TIME, is a work of great interest and importance. It is a work which has been long and anxiously expected, and which will be found to contain a full and accurate account of the history of the city, from its first settlement to the present time. The author, Samuel Johnson, Esq., of the Middle Temple, Barrister at Law, is a man of great learning and ability, and his work is a masterpiece of history writing. It is a work which will be found to contain a full and accurate account of the history of the city, from its first settlement to the present time.

Jó regények Mai regények Olcsó regények

I. sorozat

1. **Sinclair Lewis:** Szegény lány pénzt keres
2. **Helen Grace Carlisle:** Vér a véremből
- 3-4. **Lion Feuchtwanger:** A zsidó háború
5. **B. Traven:** Aranyások
6. **Matweij Roesmann:** Fischbein élni akar
7. **Luis Trenker:** A hegyek hőse
8. **Martha Ostenso:** Előjáték a szerelemhez
9. **Aldous Huxley:** Szép új világ
10. **Szép Ernő:** Dali dali dal

Minden kötet ára fűzve —.90 pengő

Elsőrangú papíron, egészvászon

kötésben 1.90 pengő

II. sorozat

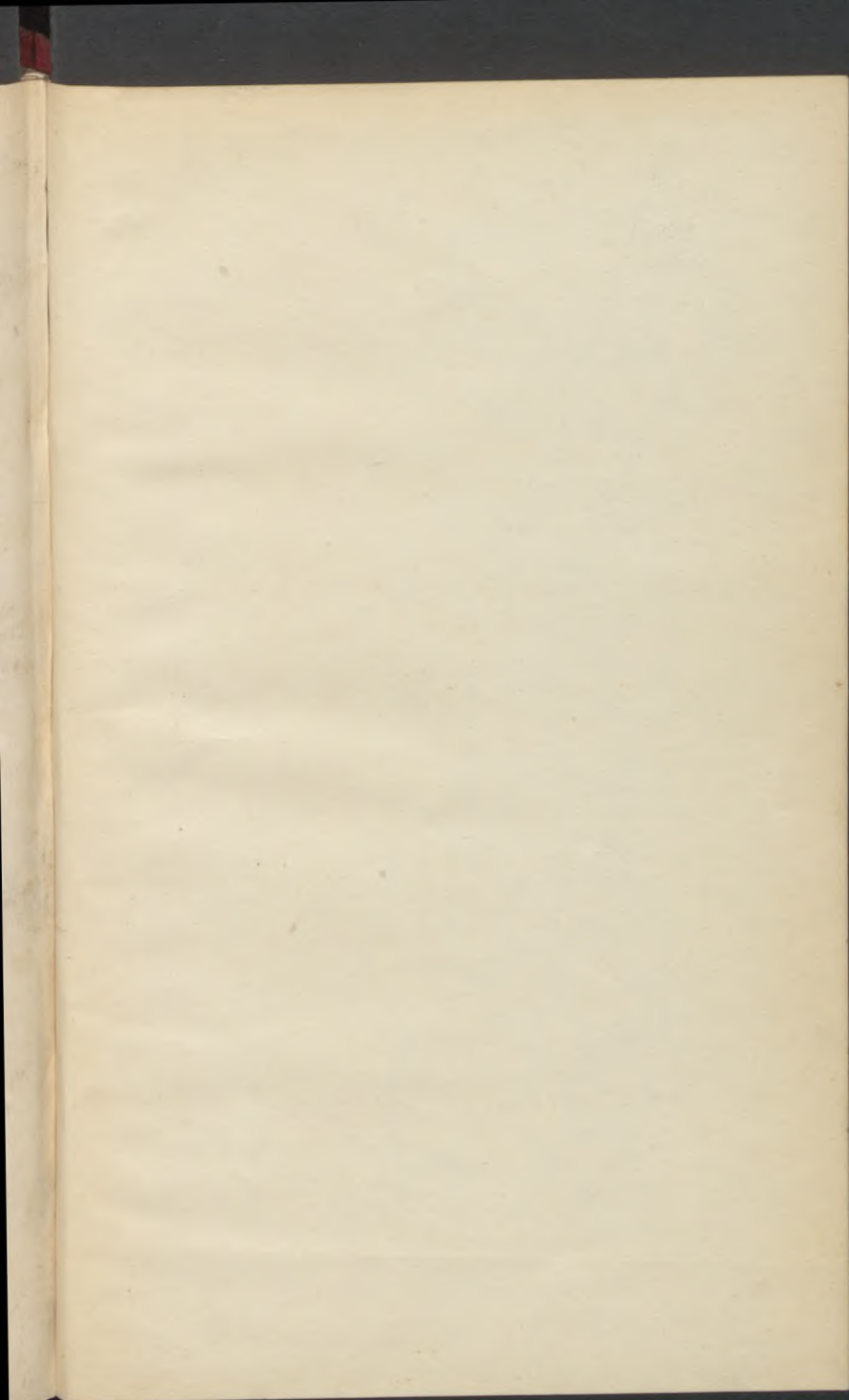
11. **André Malraux:** Hódítók
12. **B. Traven:** Gyapotszedők
13. **Madelon Lulofs:** Az éserdő rabjai
14. **Helen Grace Carlisle:** A boldogságért fizetni kell
15. **Lion Feuchtwanger:** A csunya hercegnő
16. **Madelon Lulofs:** Gumí
17. **B. Traven:** A fehér rózsá
18. **Gergely Márta:** Én, Máthé Erzsébet
19. **E. Pinchon:** Viva Villa
20. **Roger Verce:** Conan kapitány
21. **Zsolt Béla:** Kinos ügy
22. **Raucat:** Japán kirándulás
23. **Maugham:** Zsákucca
- 24-25. **Lion Feuchtwanger:** A római zsidó
26. **Komlós Aladár:** Néző és a VII. A.
27. **Kertész Erzsébet:** Juliusi szerelem
28. **Maugham:** Egy levél megrezdül
29. **A. T. Hobart:** Lámpák a sötétben
30. **Hergesheimer:** Merített rózsá

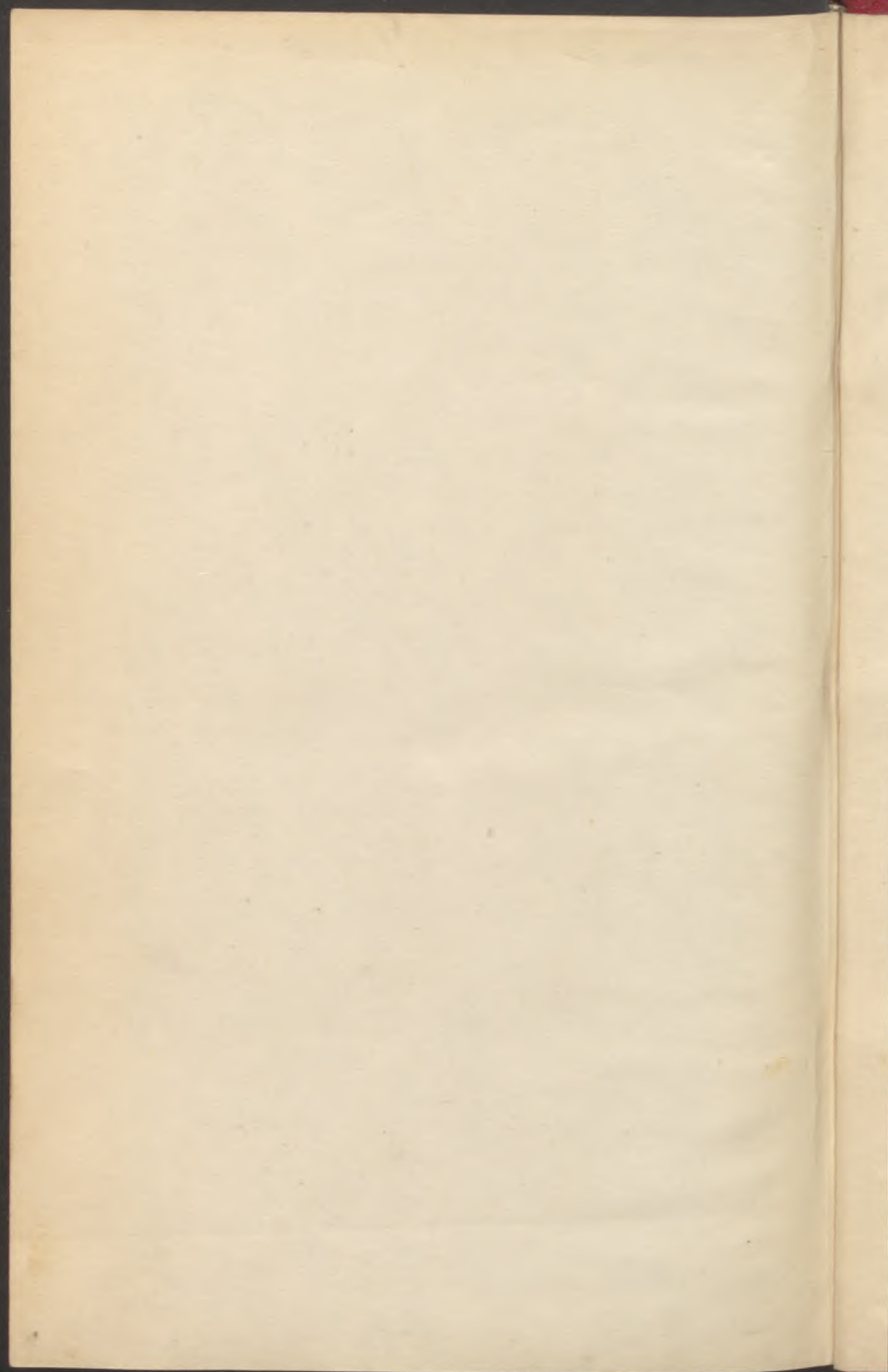
Minden kötet ára elsőrangú papíron

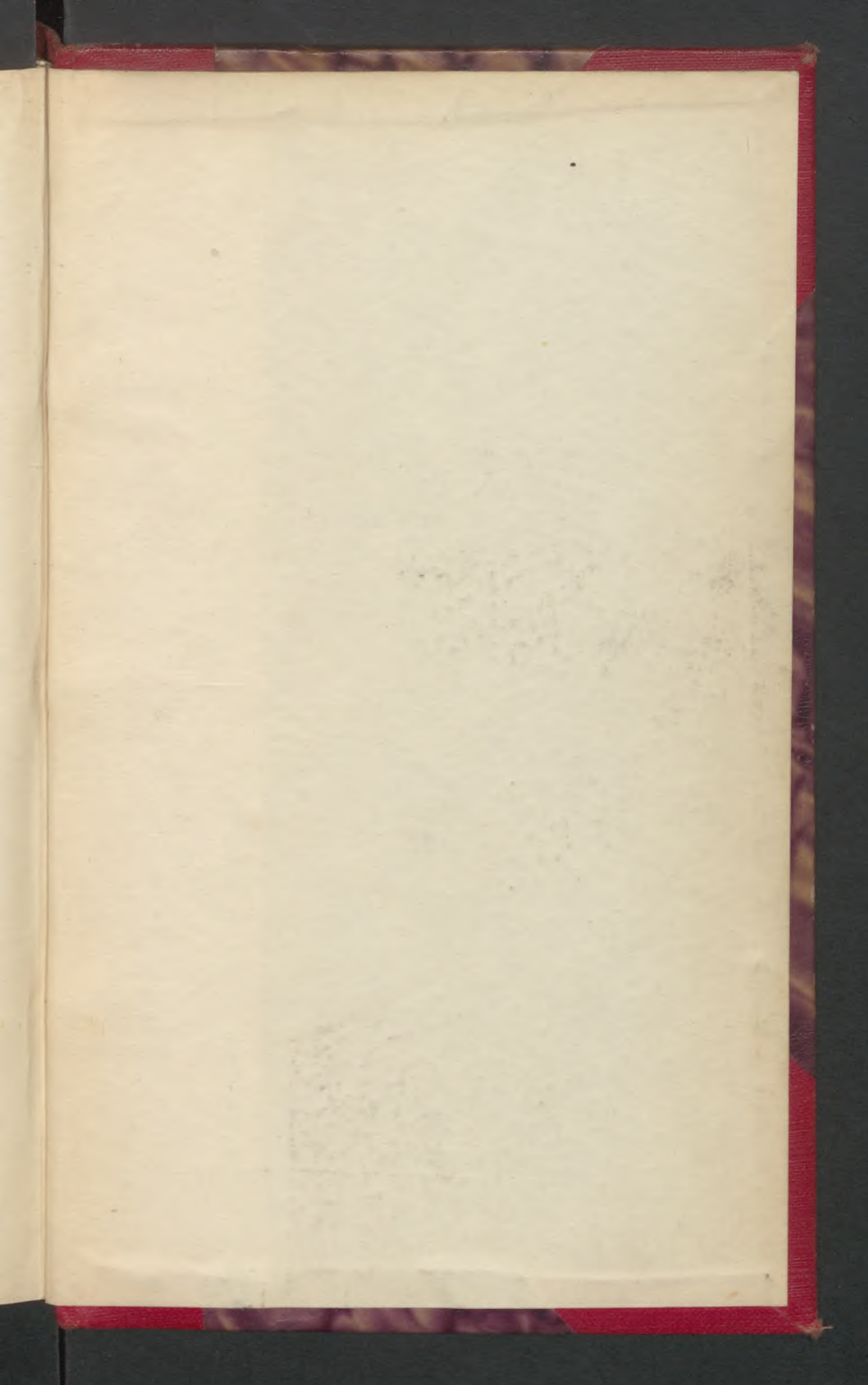
fűzve P 1.50

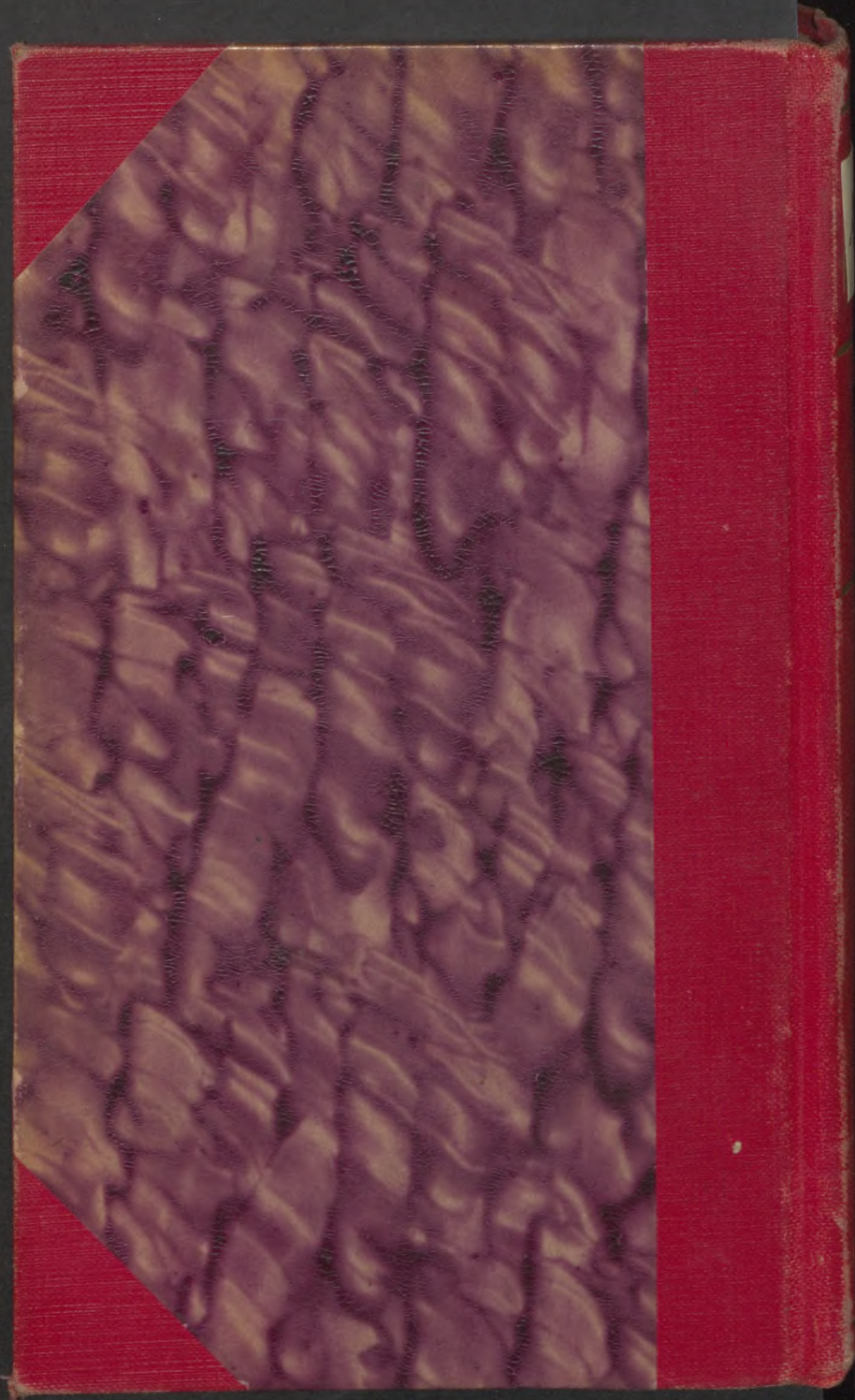
egészvászonkötésben P 2.40

A legújabb irodalom legjava termése

11437
30

Hergesheimer

Merített
rózsa

N. M.